

14952

L-t. Colonel PAUL ANGELESCU

ADJUTANT AL M. S. REGELUI

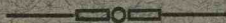

INTREBUINȚAREA ARTILERIEI

PE

CÂMPUL DE LUPTĂ

CURS PROFESAT LA ȘCOALA SUPERIOARĂ DE RĂSBOI

STABILIREA PRINCIPILOR

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL Succesori

20. — Strada Doamnei. — 20

1914.

Prețul 7 Lei.

Cu sentimentele mele afecțioase
și de multa considerație
A. Colonel Inglescu

INTREBUIȚAREA ARTILERIEI

PE

CÂMPUL DE LUPTĂ

Ino. 21493

Ino. 89905. -

Ino. 13038.

L-t. Colonel PAUL ANGELESCU

ADJUTANT AL M. S. REGELUI

—O— BIBLIOTECĂ CENTRALĂ
UNIVERSITATEA
BUCUREȘTI

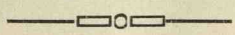
INTREBUINȚAREA ARTILERIEI

PE

312240

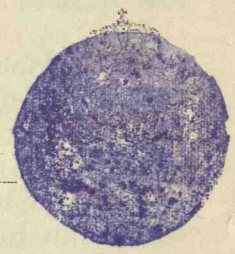
CÂMPUL DE LUPTĂ

CURS PROFESAT LA ȘCOALA SUPERIOARĂ DE RĂSBOI

STABILIREA PRINCIPIILOR

1806a.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL Succesori

20. — Strada Doamnei. — 20

1914.

358.1

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
13038

194

CONTROL 1953

CONTROL 1951

1961

RC148/5

B.C.U. Bucuresti

C18060

BUCURESTI
TEORIEA "GUTENBERG" JOSEPH JOSEF
52 - Strada Dometel - 78
1914

PREFAȚĂ

Profesând un timp mai îndelungat cursul de „**Tactica artileriei**” la școala superioară de război, m’am hotărît să dau acestui curs o formă definitivă și să-l public, punându-l astfel la îndemâna camarazilor de toate armele.

Mărturisesc că mult timp am stat la îndoială, și iată cauzele.

Oricine a urmărit scrierile militare, cari tratează despre întrebuințarea artileriei cu tragere repede pe câmpul de luptă, se simte cu totul desorientat, atât de opuse sunt părerile; desorientare care se mărește cu atât mai mult, cu cât artileriști de valoare, nu numai că nu sunt de acord, dar și-au schimbat ideile, părăsind unele susținute mai mulți ani cu înverșunare, pentru a adopta apoi altele, contra cărora luptaseră cu aceeași îndârjire.

În fața acestui haos m’am găsit, în calitatea mea de profesor, cu obligațiunea imperioasă de a aduna tot materialul necesar, pe care să se sprijine părerile ce le credeam mai potrivite, relativ la întrebuințarea artileriei pe câmpul de luptă.

Întrebuințând pentru prelegerile mele forma confe-

rințelor — singura compatibilă cu această înaltă instituție de cultură, care prenumără printre elevii săi unele dintre elementele cele mai distinse ale armatei și cari în mare parte au anume convingeri, rezultate dintr'un studiu susținut timp de mai mulți ani¹⁾ — și cum conferința cere lucrul în comun, obligând pe fiecare ofițer-elev să-și formeze o părere proprie, pentru ca apoi să formulăm în clasă, printr'o largă discuție, o soluțiune definitivă, care să aparțină tuturor; se înțelege din toate acestea, câte dificultăți am întâmpinat, fiindcă, fără a încetușă nici conștiința, nici dreapta judecată a elevilor mei, soluțiunile definitive trebuiau primite printr'o sinceră convingere intelectuală și sufletească.

Dar dacă am putut ajunge la un rezultat — să-mi fie permis a crede — mulțumitor, într'o școală unde ai puțința să-ți crezi o ambianță comună de gândire cu diferitele promoțiuni anuale, ambianță rezultată în special dintr'un control reciproc al ideilor; chestiunea este mult mai dificilă, când te adresezi la toți camarazii armatei, maicuseamă, că niciodată n'a existat o atmosferă mai nehotărîtă ca cea actuală, în cece privește întrebuițarea artileriei pe câmpul de luptă.

Lucrarea pe care o prezint camarazilor mei conține — fără nicio altă pretențiune — părerile, mai bine zis convingerile câștigate, după o muncă laborioasă de mai bine de 6 ani²⁾ și cari poartă și pecetea unei contribuțiuni intelectuale a tuturor elevilor mei.

Firește, că parte din ideile ce le voi susține aci, vor fi în contradicere cu unele dintre acelea ale ofițerilor

1) Am avut ca elevi, ofițeri, cari înainte de a intra în școală, fuseseră profesori la diferite școli militare și chiar profesori de tactica artileriei.

2) Trebuie să spun aci — pentru a nu mai înșira pe toți autorii consultați — că am cetit toate scrierile de seamă cari s'au ocupat cu întrebuițarea artileriei, începând cu generalul Scharnhorst („Traité d'artillerie“, traducere de M. A. Foury“) și Lt-Colonel C. de Decker („De la Tactiques des trois armes“, traducere de F. de Brack) și până la cele mai recente.

Afară de scrierile importante franceze, germane și austriace, am consultat și pe cele rusești și italienești apărute în traducere în broșuri, sau în diferitele articole ale revistelor germane, franceze și române.

noștri cum și a celor străini, chiar din cei cu autoritate recunoscută în lumea noastră militară, și mă gândesc la sentimentul care poate va naște în sufletul unora din camarazii mei, gândindu-se la îndrăzneala ce o am de a combate părerile unor cunoscute personalități militare străine. La vârsta mea, ba chiar și pentru ofițeri mai tineri, trebuie dezvoltată individualitatea, în sensul că fiecare trebuie să ne facem o opinie personală netedă, trainică și motivată, pentru toate chestiunile cari intră în cadrul îndeletnicirii noastre; opiniuni pe cari să le putem susține apoi cu convingere și argumente temeinice.

Nu înțeleg prin aceasta o anarhie intelectuală, fiindcă fiecare din noi primește ideile oricui, dar le transformă de îndată ce vin în contactul propriilor sale idei; fiecare asimilându-și conștient sau inconștient, cercetările, ideile și lucrul celorlalți.

Opiniunea personală care rezultă din combinarea propriilor gândiri cu acelea a celorlalți și care există în mintea și convingerea fiecăruia sub o formă precisă, nu poate astfel diferi ca fond, de aceia a majorității.

De fapt, ar însemna să suferim de o adevărată robie intelectuală, dăunătoare oricărui progres, dacă am admite ideile cuiva, fără nicio rezervă și fără nicio analiză critică — singura care produce cea transformare și asimilare de idei de care vorbirăm mai sus — numai pentru simplul și de mulțori nejustificatul motiv, că acel cineva este o personalitate de valoare ¹⁾.

Și, ce ne-am face, dacă apoi o altă personalitate cu aceiași vază, ar combate toate aceste idei?

.....
Din aceste câteva rânduri, camarazii mei vor înțelege, că ceace de fapt le prezint, nu este altceva, decât un în-

1) Pot da printre multele altele, următorul exemplu sugestiv. Generalul Langlois, cu prilejul adoptării tunului cu tragere repede, și în lipsa eficacității șrapnelului față de scut, a propus și susținut cu multă căldură, ca în toate bateriile, tunul de câmp să fie dublat de un tun pom-pom, acest din urmă întrebându-se exclusiv în lupta de artilerie. Cred că n'am nevoie să insist, asupra motivelor respingerii acestei idei.

treg material adunat, conținând toate ideile cari au circulat și circulă încă, relativ la întrebuințarea artileriei, apoi, procesul intelectual — redat aci sub forma metodei pe care o întrebuințez — prin care s'a produs transformarea, combinarea și asimilarea propriilor mele gândiri cu acelea ale celorlalți și în urma căruia am ajuns să dau convingerilor mele o formă definitivă.

P. A.

INTRODUCERE

«Intre armă și trupa înarmată, deosebirea este tot așa de mare, ca între materie și viață, ca între inerție și mișcare.

«Or, războiul se face cu oameni, cu idei, cu mișcări, cu forțe morale; iar nu numai cu mașini și focuri, cari nu-s decât un mijloc pus la îndemâna celui care vrea să lupte».

General Fayolle.

I.

Tunul cu tragere repede a fost adoptat în Franța în 1897, adică aproximativ cu 8 ani mai de vreme ca în celelalte țări ¹⁾,

Puterea formidabilă a noului material, așa după cum rezultă din experiențele tragerilor de poligon, și faptul că artileria germană avea un material cu tragere înceată ²⁾, au fascinat într'atât pe artileriștii francezi, încât au conchis, că ideile asupra întrebuințării artileriei pe câmpul de luptă, sancționate în special prin campania din 1870, trebuiesc părăsite ³⁾, pentru a se putea trage cel mai mare profit de noul material.

Aceste păreri au prins și se poate spune, că de îndată a început printre artileriști o adevărată întrecere în soluțiuni cari de cari mai subtile și așa zise elegante, ba chiar în speculațiuni de idei și de cuvinte, fiecare dorind a se manifesta, scoțând și descoperind din calitățile tunului cu tragere repede, câte o nouă regulă de întrebuințare a artileriei, și în acelaș timp căutând să doboare vechile idei și reguli de întrebuințare ale acestei arme.

Am asistat astfel printre altele, la o luptă înverșunată contra

1) În Germania, tunul cu tragere repede a fost adoptat în 1907; la noi — cari am urmat Franța, dacă nu mă înșel, printre cei dintâi — tunul cu tragere repede a fost introdus în 1904.

2) Astăzi, ofițeri cu vază ca generalul Fayolle declară, că principiile tactice ale tunului cu tragere repede au fost stabilite în Franța, având drept bază diferența dintre materialul francez și cel german. (Concentrations des feux et concentrations des moyens).

3) Noile idei au fost rezumate în broșura apărută — dacă nu mă înșel — în anul 1907, și care era intitulată „*Ou en est la question de l'emploi tactique du canon à tir rapide*“. Aceste idei au reprezentat opinia oficială franceză asupra întrebuințării artileriei în luptă, și pe aceste baze s'a întocmit regulamentul tactic al artileriei, care a fost în vigoare până acum un an.

Partea tactică a regulamentului nostru de artilerie este tradusă după textul francez.

întrebuințării artileriei în massă și la preconizarea întrebuițării ei chiar pe tunuri, adică la lupta între două idei extreme.

Dacă după experiența campaniilor din 1866 și 1870, generalul Hoffbauer scria că : „A întrebuiță artileria în massă însemnează a economisi timp și neprețuitul sânge al soldaților ; a nu o întrebuiță astfel, atunci când se poate, însemnează a comite o crimă de *lèse-humanité* față de armata sa și a scăpa din mâini un puternic mijloc“ ; astăzi, după experiențele de poligon, sunt mulți cari au un adânc dispreț contra masei de artilerie și aceasta numai din cauză că astăzi, tunul este mai puternic și trage mai repede, cași cum astăzi — și numai pentru artilerie — eternul adevăr, independent de puterea individuală, că : unde-s doi puterea crește — adică superioritatea numerică — nu mai însemnează nimic.

Am asistat și la lupta contra ideii de a se obține concentrarea focului prin suprapunerea loviturilor unui mare număr de guri de foc asupra unui obiectiv oarecare, în scopul de a-l copleși ; concentrare care la început nici n'a fost admisă, pentru motivul că este *imposibilă*, din cauza greutății regulării simultanee a tragerilor mai multor baterii asupra aceluiaș obiectiv și pentru motivul că astăzi, concentrarea focului este *inutilă*, căci pierderile nu sunt proporționale cu densitatea obținută, și în fine, pentrucă dincolo de o anumită densitate, orice mărire a densității este fără folos, din punctul de vedere al eficacității.

Mai târziu s'a revenit asupra acestor idei, admitându-se însă concentrarea focului, prin repetițiunea loviturilor unui număr mult mai mic de tunuri, număr strict calculat după noua, ingenioasa și subtila regulă a frontului maxim ce poate și ce trebuie să fie bătut de o baterie.

Cu alte cuvinte și pentru a preciză : contra două baterii cari ocupă un front de 200 metri, nu trebuie să se întrebuițeze decât o singură baterie de 4 tunuri care, cu ajutorul secerării, poate bate cu o eficacitate maximă suficientă¹⁾ frontul de 200 metri.

Concentrarea se va obține îndoind, împătrind iuțeala tragerii, după efectul ce trebuiește îndeplinit ; se pune astfel la contribuție și se profită de marea repeziciune în tragere, care constituie unul din factorii cei mai de seamă ai tunului cu tragere repede.

Cele două baterii pot avea chiar 12 tunuri, atât mai rău, dacă ele își concentrează focul asupra celor 4 guri de foc, în scopul de a obține suprapunerea loviturilor. Este o greșeală a nu trage cel mai mare profit de puterea noului material, căci în definitiv

1) Când zic eficacitate maximă suficientă, mă refer la ideile teoretice de mai sus, cum că dincolo de o anumită densitate, orice mărire a densității este fără folos, din punctul de vedere al eficacității.

bateria cu 4 tunuri trăgând de trei ori mai repede ca cele două baterii¹⁾ va obține concentrarea prin repetițiune și deci, fără o așa mare disproporție de forțe, eficacitatea obținută fiind egală de ambele părți. Ba ceva mai mult, se va întâmpla — cu toate că cel mai elementar bun simț refuză de a crede — că eficacitatea celor 12 tunuri să fie mai mică ca a celor 4, fiindcă efectul acestora din urmă se repartizează asupra 12; iar în schimb efectul ăstorlalte se repartizează numai asupra 4 guri de foc.

Și, s'a ajuns astfel, discutându-se efectul celor 4 tunuri ale bateriei franceze, față de cele 6 ale bateriei germane și în presupunerea că aceste baterii trag una contra alteia, că acest efect este egal, adică $4=6$ și, unii mai tari în sofisme, invocând și făcând să reiasă superioritatea tunului francez față de cel german, cum și abilitatea tunarului și ofițerului de artilerie francez, au ajuns să demonstreze — după cum au recunoscut în deridere și câțiva ofițeri francezi — că: $4>6$.

Am asistat de asemenea, la înverșunatul război dus contra luptei de artilerie, și, cum, numai pronunțarea acestei expresiuni eră suficientă, pentru a-ți atrage o apreciere foarte puțin măgulitoare asupra cunoștințelor ce le ai despre întrebuițarea noului material, rămâneai perplex, neștiind prin ce expresiuni sau parafraze să denumești, încăerarea dintre mai multe tunuri opuse.

Principiul strategic al economiei forțelor devine calul de bătaie al artileriștilor, nu se mai vorbește decât de acest principiu, tradus pe dos, complectamente deformat, în sensul strict al etimologiei cuvântului *economie*, și aceasta tot din cauza puterii formidabile a noului material, care permite a se face o adevărată economie de tunuri, ce devine atât de mare la un moment dat, încât novatorii nu mai știu ce să facă cu excedentul gurilor de foc de pe câmpul de luptă. Ba ce zic că nu știu ce să facă cu acest excedent, căci îl împart în *baterii de infanterie*, *contra-baterii*, *baterii de contra-atac*, *baterii de preparațiune*, *baterii de însoțire*, *baterii de breșă*, etc., etc. Și, pentru a nu se schimba rostul și armonia acestei împărțiri, răsare faimoasa idee a permanenței misiunilor, adică, bateriile vor avea de îndeplinit cât mai mult timp, acelaș rol pe câmpul de luptă.

Este de neînchipuit un mecanism mai complicat ca acesta, un

1) Se știe, de ce susținătorii acestei idei, nu dădeau voie celor două baterii se poată trage tot atât de repede. La început era vorba de diferență de material, când această diferență n'a mai existat, s'a admis că ar putea întradevăr să tragă tot așa de repede, dar cum experiența de poligon și calculul probă că dincolo de o anumită densitate, orice mărire a densității este fără folos din punctul de vedere al eficacității; întrebuițarea unui așa mare de guri de foc era considerată absurdă, câtă vreme să putea obține o eficacitate egală cu un număr de 2—3 ori mai mic.

mic grăunte de nisip — am spune — și toată mașinăria ar sta pe loc, nicio baterie pe câmpul de luptă n'ar mai trage, nemai având obiectivul indicat la început, atunci când s'a făcut împărțea.

Am asistat și la introducerea teoriei contra-atacului, copiat dela infanterie, bineînțeles cu deosebirea impusă de modul de luptă al artileriei.

Nu se mai vorbește decât de valoarea contra-atacului prin focuri, singurul mijloc de acțiune care profită de marea calitate a focului noului material: *instantaneitatea și surprinderea*.

Dar înfăptuirea acestui contra-atac, pe lângă că cere o strictă economie în numărul tunurilor ce trebuiesc să intre succesiv în acțiune, impune maicuseamă obligațiunea de a nu deschide focul cel dântâiu, căci în această luptă de contra-atacuri, în care bateriile intră în acțiune și să distrug succesiv, izbânda nu poate aparține decât celui care contra-atacă cel din urmă.

Terenul, situația tactică, nu mai au nici o importanță pentru a decide deschiderea focului de către artilerie. Poți să ai avantajul să descoperi la 4.000 metri inamicul care înaintează massat sau chiar în coloană de marș, și vei pierde frumoasa ocaziune a priorității focului și a adevăratei surprinderi — mult apreciată până mai deunăzi — trăgând în el, fiindcă trebuie să te ferești să deschizi focul cel dântâiu, căci altfel nu mai ai ultimul cuvânt în lupta de contra-atac.

Puțin importă că obligația de a nu trage cel dântâiu, pentru a lăsa pe inamic să-și descopere bateriile, conduce la cea mai grozavă greșală tactică, *la defensivă*.

Ne oprim aci cu spicuirea noilor idei de întrebuintare a artileriei și încheiăm cu una din cele mai clasice paradoxisme.

Pe deoparte se recunoaște că tunul cu trageră repede are o putere formidabilă; pe de alta se arată, că în fața scutului este cu totul neputincios.

Și atunci, iată două artilerii cu o putere formidabilă, față în față, dar incapabile de a-și face cel mai mic rău și totuși nevoia ca ele să se ascunză în găuri cât mai adânci, pentru a scăpa de o distrugere sigură.

* * *

Este aproape cunoscut astăzi, că trei erori fundamentale sunt la baza noilor idei asupra întrebuintărei artileriei pe câmpul de luptă și anume: a) eroarea de a le sprijini pe date ce sunt contra principiilor fundamentale ale tacticei și contra proprietăților caracteristice ale armei; b) eroarea de a stabili proceduri de luptă pe baza unei anumite inferiorități a armamentului vecinului; c) eroarea de a stabili reguli de întrebuintare ale armei, exclusiv după rezultatele tragerilor de poligon.

Nu vom analiză decât cele două din urmă erori, căci în ceiace privește prima, vom avea prilejul s'o analizăm în tot cursul acestui studiu, atunci când vom discuta pe rând toate ideile și regulile noi de întrebuițare ale artileriei.

Relativ la a doua eroare, nu avem nevoie să spunem decât puține cuvinte, căci astăzi se recunoaște în Franța, ce greșală mare s'a comis, stabilind proceduri de luptă pentru artilerie, pe bazele inferiorității materialului german; inferioritate, care în definitiv nu poate fi — după cum a și fost — decât temporară și de scurtă durată.

Și este curios — atât de răătăcite au fost spiritele — că această recunoaștere, care se prenumără cu drept cuvânt printre adevărurile lui la Palisse, servește ca argument peremptoriu contra noilor idei de întrebuițare ale artileriei, abia acum, adică după 15 ani trecuți dela adoptarea tunului cu tragere repede.

De fapt este chiar imposibil de admis o absolută identitate între armamentele diferitelor armate și totuși, nimeni nu s'ar incumeta să stabilească anumite proceduri de luptă, cari s'ar sprijini pe o diferență de câțiva metri în iuțea inițială, pe o mică deosebire în întinderea (tensiunea) traectoriei sau în iuțea tragerii, etc., etc. Și, când vorbim astfel, nu avem câtuși de puțin gândul să tăgăduim importanța ce o are valoarea armamentului; totuș nu putem trece cu vederea faptul, că în 1866 Prusianii au bătut pe Austriaci, deși materialul lor de artilerie eră inferior celui austriac și că în 1870, Francezii au fost bătuți pe toată linia de către Germani, cu toate că pușca germană eră mult inferioară celei franceze.

Cu alte cuvinte, vrem să reamintim — lucru cunoscut de toți, dar prea des uitat — că izbânda într'o bătălie depinde de multe alte cauze și de ordin cu totul diferit, ca diferența de armament, care în ultima analiză n'are decât o valoare teoretică, căci în practică, poți avea un armament mai bun și să-l întrebuițezi mai rău.

Ajungem astfel să discutăm și a treia eroare.

Desigur că puterea materialului de artilerie este formidabilă la experiențele ce se fac în poligoanele de tragere; dar oare această putere se menține aceiași, în toate circumstanțele câmpului de luptă?

Să ne ducem pe terenul necunoscut unde se fac tragerile anuale de războiu și ne vom da seama de deosebirile ce se obțin în rezultatul tragerilor.

Și aceste deosebiri se datoresc pur și simplu unor factori materiali ce scapă oricăror prevederi ca: necunoașterea exactă a distanței; dificultățile de observare și apreciere a loviturilor, fie din cauza variațiunilor terenului din fața bateriei și în special din fața țintelor, fie din cauze atmosferice, fie din multe alte cauze

neprevăzute; greșeli inerente omului, constând în neînțelegerea sau neuzirea comenzilor date, sau în greșita mânăuire a diferitelor aparate, etc., etc.

Dacă acum trecem, cu gândul, pe câmpul de luptă, influența tuturor factorilor materiali citați mai sus se amplifică într-o proporție neînchipuită, nu numai din obligațiunea de a ne bate pe orice teren și orice timp, dar maicuseamă, că intervine un factor principal, *omul*, care la tragerile de războiu eră destul de calm și odihnit, care eră atent, care în sfârșit n'avea în față moartea, ce-l amenință dintr'un moment într'altul.

Nu trebuie să se uite niciodată, că războiul, această dramă îngrozitoare și sângeroasă, are pe om ca actor principal și că acest om, din cauza pericolului distrugerii, va fi de multeori cuprins de groază și deci foarte emoționat, astfelcă ne putem închipui de covârșitoarea sa influență asupra rezultatului tragerii de eficiență, singura de care trebuie să ținem seama la război.

Sunt mai bine de 45 ani, de când colonelul Ardant du Picq¹⁾ — mort în 1870 sub zidurile cetății Metz — scria cât de greșit este a se lua *arma* ca punct de plecare, la stabilirea procedurilor de luptă, presupunându-se că omul chemat s'o întrebuințeze, se va conforma regulilor stabilite și învățate din timp de pace.

„Dar un asemenea luptător, considerat ca o ființă care judecă, care se transformă într'un pion nepăsător și care poate fi luat drept ca o unitate abstractă în combinațiunile câmpului de bătaie, este omul speculațiunilor de cabinet, nu este omul real. Acesta are carne și oase, are trup și suflet și cât de tare i-ar fi sufletul, nu poate totuși să stăpânească corpul într'atât, încât să nu se producă revolta cărnei și turburarea spiritului în fața distrugerii.

„Trebuie să ne ferim — spune mai departe Ardant du Picq de matematică și de dinamica materială aplicată la lucrurile ce aparțin luptei, să ne ferim de *iluziunile câmpurilor de tragere și de manevre*, unde experiențele se fac cu soldați calmi, odihniți, atenți, ascultători, într'un cuvânt cu omul, instrument inteligent și ascultător; iar nu cu această ființă nervoasă, impresionabilă, emoționată, turburată, distrată, surescitată, mobilă, care nu se poate stăpâni și care reprezintă pe luptător dela șef la soldat“.

„Totuși, aceste iluziuni, persistente și tenace, reapar totdeauna, chiar după cele mai absolute și crude desmințiri ale realității; iluziuni al căror inconvenient, acela de a ne face să ordonăm ceva inpracticabil, ar putea fi considerat ca minim, dacă un asemenea ordin n'ar atinge disciplina și n'ar zăpăci pe șefi

1) Etudes sur le combat.

și soldați prin neprevăderea și surprinderea produsă de contrastul dintre bătălie și educația din timp de pace.

„Desigur că bătălia are totdeauna surprize, dar ele vor fi cu atât mai restrânse, cu cât simțul și cunoașterea realului au prezidat mai mult în educația luptătorilor sau sunt mai răspândite în rândurile lor. Să studiem dar pe om așa cum este în luptă, căci el astfel luat reprezintă realitatea“.

Din aceste considerațiuni ne dăm seamă, cât este de greșit să ne călăuzim în mod absolut, numai după experiențele de poligon și implicit după speculațiunile teoretice, cari desigur — trebuie să recunoaștem — sunt atrăgătoare, căci par a ne îndrumă pe o cale sigură, fiindcă ne dau argumente în aparență convingătoare pentru motivul că se sprijină pe socoteli matematice; dar cari au cusurul că nu țin seama de inerenta variațiune a tuturor datelor matematice, variațiuni rezultate din trecerea dela teorie la practică, adică când dela poligonul de tragere și dela cabinetul de lucru, se trece pe terenul variat și necunoscut al câmpului de luptă.

Față de toate acestea putem conchide și vom mai demonstra imediat, că eficacitatea tunului cu tragere repede — desigur sporită în raport cu vechiul tun—nu este așa de mare ca cea atribuită de rezultatele tragerilor de poligon; în orice caz, eficacitatea pe câmpul de luptă variază în limite foarte mari, după o mulțime de circumstanțe neprevăzute și prin urmare avem dreptul să spunem, că este o greșală, ca numai experiențele de poligon să serve drept normă pentru deducerea noilor idei de întrebuințare a artileriei.

* * *

Dacă nimeni n'ar putea contesta, că o serie de factori materiali, ce scapă oricăror prevederi, pot influența în rău rezultatele tragerilor de poligon, atunci când ne transportăm pe terenul necunoscut al câmpului de luptă; nu este mai puțin adevărat, că introducerea ideii că *omul* are o influență absolut preponderentă, poate fi supusă la anume observațiuni critice.

Așa se va obiectă, că este o greșală de a judeca influența omului în artilerie, la fel ca în infanterie, căci așa zisa *soliditate* a artileriei pe câmpul de luptă, este una din calitățile primordiale ale armii, rezultând din gruparea a 5 servanți și un șef la fiecă tun și din gruparea a două tunuri pe secții sub comanda unui ofițer; calitate care mai rezultă și fiindcă artileria cu scuturi oferă servanților un adăpost sigur contra gloanțelor șrapnelilor și ale infanteriei; calitate care în fine mai rezultă și din faptul, că artileria nu poate să se miște fără voia căpitanului, voință transmisă la un mare număr de subordonați, al căror concurs colectiv este necesar.

În această ordine de idei, așa putea fi combătut chiar cu vor-

bele colonelului Ardant du Picq pe care m-am sprijinit mai sus, căci iată ce spune el :

„Artileria în luptă, prin gruparea oamenilor săi în jurul unor puncte fixe, având tunurile așezate la intervale mari, cu câte un șef și câțiva servanți, trebuie să facă apel în orice moment la concursul simultaneu al tuturor oamenilor săi, atunci când punând în baterie, trebuie să intre în acțiune.

„Artileria transportă tot personalul când schimbă de poziție ; oamenii săi nu se pot nici pierde nici ascunde“.

„Pentru toate aceste motive, când șeful este brav, soldații nu pot fi și ei decât la fel și se poate afirma cu siguranță, că în toate armatele, artileristul este soldatul care-și îndeplinește mai bine datoria pe câmpul de luptă“.

O altă obiecțiune care se poate face este cea referitoare la enorma deosebire care există între infanterist, a cărui individualitate se accentuează pe măsură ce înaintează spre inamic fiind lăsat să facă uz de arma sa și să se conducă singur, în momentele cele mai critice ; și între artilerist, care cu noul material a devenit un adevărat automat, căci toată tragerea este în mâna căpitanului.

La aceste obiecțiuni răspundem următoarele :

Frica este forma cea mai simplă sub care se manifestă instinctul de conservare. Deși în aparență rușinoasă, astfelcă ambiția precum și sentimentul de demnitate oprește pe oricine să recunoască că-i este frică¹⁾, totuși astăzi, mulțumită lucrărilor psiho-fiziologice, cari demonstrează că fenomenele fricei sunt acte reflexe, se poate analiza și introduce aceste fenomene în studiul activității soldaților și șefilor pe câmpul de luptă, fără a se știrbi prin aceasta câtuși de puțin, sentimentul sublim de devotament și sacrificiu, al celor ce înfruntă și se luptă simultaneu și cu frica și cu moartea.

După Dr. Mosso²⁾, tot ce este mai caracteristic în fenomenele fricei ca : *palpitațiunile, sufocări'e, țipetele, fuga, tremurătura*, sunt *mişcări reflexe*.

1) Iată ce spune generalul Bruneau, martor ocular, relativ la un episod din campania din 1870.

„La 18 August un general francez trimite pe unul din ofițerii săi de stat-major, să ducă un ordin, unei trupe care eră în vâltoarea luptei. Ofițerul pornește, dar ajuns în zona unde gloanțele șuerau, unde moartea urlă, nervii săi îl trădează. El se reîntoarce amestecându-se în rândurile celorlalți ofițeri de stat-major. Prezența sa fiind observată, el este întreat ce caută acolo ; dânsul pleacă a doua oară ; se reîntoarce — ca la început — fără a comunica ordinul. În sfârșit el pleacă a treia oară, fiind urmărit cu vederea de camarazii săi. Când dânsul ajunge în zona morței, este văzut ridicând brațul și cu un gest de desepare, scoate revolverul și-și sboară creierii“.

„Contra fricei, acest om de inimă n'a găsit scăparea decât în moarte“.

(Extras după „*Etudes sur la guerre*“, par le Lt-Colonel Montaigne).

2) „*La peur*“ étude psycho-physiologique par le Dr. Mosso,

«Pe măsură — spune el — ce fiziologia face progrese mai mari, domeniul liberului arbitru scade mereu și numărul mișcărilor iresistibile se mărește».

Este adevărat că d. Charles Richet ¹⁾ susține că și inteligența lucrează în fenomenul fricei, dar aceasta nu infirmă de loc fondul teoriei D-rului Mosso, căci iată ce spune d. Richet.

În fenomenul fricei se deosebesc două elemente : senzațiunea, adică emoțiunea interioară percepută de conștiință și actul reflex.

Acest act reflex există la toate animalele și la om, dar emoțiunea este cu atât mai vie, cu cât ființa este mai inteligentă.

Prin urmare, d. Richet admite și dânsul, că manifestațiunile fricei sunt reflexe, dar susține că pentru om, sentimentul fricei este mai puternic, tocmai din cauza conștiinței care face ca emoțiunea să fie mai vie.

Acum, după ce am arătat că fenomenele datorite fricei sunt niște acte reflexe să vedem cari sunt aceste fenomene.

După Ch. Darwin ²⁾ sub imperiul fricei, inima bate repede și ridică pieptul. Deodată fața se îngălbinește. O sudoare rece acoperă tot corpul. Respirațiunea devine gâfâitoare. Gura se usucă, buzele tremură și această tremură se întinde la tot corpul. Vocea se schimbă, părul se sburlește.

«Un grad mai mult și frica se transformă în groază. Inima bate tumultos, sau încetinează până la sincopă. Gâttelejul se strânge. Uitătura devine fixă. Pupila se dilată, vederea se întunecă. Muschii se înțepenesc sau tremură convulsiv. Facultățile intelectuale se întunecă. Când frica atinge o intensitate extremă, teribilul țipăt de groază scapă din gură. Picături mari de sudoare brobonează toată pielea. Toți muschii se destind».

După d-l Charles Richet, din cauza fricei „Tot sistemul nervos central este zguduit și această zguduială se comunică la toate aparatele motrice și glandulare: la inimă care oprește sau accelerează bătăile sale; la mușchi cari tremură; la glandele salivare cari încetează să producă saliva; la intestine cari se contractă cu putere; la vasele feței cari îngălbinesc; la glandele sudoripare cari secretează o sudoare abundentă; la pupilă care se dilată, la trăsăturile feței care reflectează groaza conștiinței“.

„Toate aceste organe diferite se resimt de zguduiala aparatului central, cari leagă unele de altele toate organele cele mai depărtate și pune într-o perfectă armonie emoțiunea conștiinței cu mișcările corpului.

In fine după dr. Mosso sub influența fricei „Tremurătura

1) Psychologie générale.

2) L'expression des émotions.

se manifestă cea dintâiu în fenomenul fricei. Sub lovitura groazei este cu neputință de a face un lucru minuțios, căci degetele se mișcă convulsiv.

„Excitațiunea excesivă a centrelor nervoase, slăbiciunea, oboseala și frica, turbură armonia care există între toate mișcările necesare contracțiunii mușchiulare.

„In sfortărea care o facem pentru a ține brațul întins, nu mai putem regula influxul nervos necesar pentru a păstra echilibrul în lucrul mușchilor; aceștia se destind și se contractă alternativ deoparte și de alta.

„Aceste oscilațiuni continue și variabile determină tremurătura, pe care voința este neputincioasă s'o stăpânească.

„La o mare bucurie sau la o adâncă durere, când sufletul este oarecum turburat, intonația voci se schimbă și aceasta din cauză că insuficiența acțiunii nervoase nu permite mușchilor larinxului să întindă coardele vocale, așa după cum trebuie.

„Anume persoane sub influența unei emoțiuni, nu pot pronunța nici un cuvânt și deabia scot câteva sunete.

„Admirabila funcționare a ochiului încetează, de îndată ce omul este emoționat, din cauză că vasele se contractă, pupila se dilată și imaginile devin din ce în ce mai puțin netede.

„Mărirea peste măsură a pupilei este semnul caracteristic al fricei“.

* * *

Cunoscând fenomenele sub cari se manifestă frica și ținând seamă că aceste fenomene sunt reflexe, să ne ducem cu gândul la una din bateriile unei artilerii care se găsește pe câmpul de luptă, angajată cu artileria inamică și deci sub focul ei, și să vedem ce se întâmplă.

Din cauza tremurăturii care împiedecă pe om de a face un lucru minuțios — după cum arătarăm mai sus — se va produce o întârziere în diferitele operațiuni — parte succesive, parte simultanee — pe cari trebuie să le execute toți servanții, pentru ca lovitura să pornească.

Suma tuturor acestor întârzieri va micșora mult iuțeala de tragere și deci și valoarea *concentrării focului prin repetițiune*, în presupunerea bineînțeleș gratuită, că tragerea are o eficacitate maximum suficientă; zicem gratuită, căci pentru a avea o astfel de tragere, trebuiesc îndeplinite o serie de operațiuni delicate. Așa, la câte greșeli nu pot fi expuși servanții No. 4 (Regulatorii) și servanții No. 2 (Ochitorii), primii trebuind să așeze focosul la o anume gradațiune, pentruca șrapnelul să facă explozie pe traectorie la distanța comandată; secunzii trebuind să așeze înălțătorul la distanța comandată, să dea unghiul te-

renului, să ia derivate comandate etc. etc., pentruca lovitura să meargă drept la țintă.

Și toate aceste greșeli, cari vor da o mulțime de lovituri anormale și vor micșora cu mult eficacitatea tragerei, sunt inerente emoțiunii servanților cari, după temperamentul respectiv, după constituția fizică, gradul de oboseală, etc., vor tremura, sau inima le va bate tumultos, sau vor fi cu mușchii înțepeți, sau li se va întuneca vederea, sau li se va dilata pupila și imaginele nu vor mai fi netede, etc., etc.

Iată dar la ce să reducă așa zisul automatism al servanților, pentru cei cari cred, că prin descentralizarea ocupațiilor, să poate obține cași pentru lucrătorul dela o fabrică, un spor la muncă și o execuțiune mai minuțioasă.

Dar să trecem la căpitan, care are toată tragerea în mână și să împrumutăm din lucrarea „*Le canon a tir rapide dans la bataille*“¹⁾ sugestivul și admirabilul tablou de mai jos.

„Căpitanul este totul și în tragerea indirectă face totul.

„O sută de șrapnele se sparg pe minut în fața sa și-l orbesc cu fumul lor.

„Treizeci de mii de gloanțe șueră, ridicând nori de praf când ating pământul, omorând pe unul, rănind pe celalt care urlă... și fiecare glonț care trece așa de aproape de urechia și inima lui, rupe câte o particică din curajul său și îi slăbește voința.

„La câteva sute de metri înainte, infanteria amică culcată, abia văzută din timp în timp, trage, și gloanțele hărăzite ei de către inamic, vin să se turtească cu un șgomot ascuțit, pe scuturile răsunătoare“.

„Dominând îngrozitorul tumult produs de tragerea bateriei sale și a celor vecine, căpitanul comandă distanțe și derivate, cari cer : o exactă observațiune a punctelor de cădere cu ajutorul binoclului ; desfacerea sau strângerea planurilor de tragere a tunurilor bateriei ; transporturi de tragere etc., și fiecare din aceste operațiuni cer adunări (algebrice !), cer măsurarea înălțimilor de spargere, măsurarea diferitelor distanțe unghiulare orizontale, etc., cu brațul întins și nemișcat către inamic, acolo, către orizontul a cărui creste sunt acoperite cu lumini roșii cari să succedea, amenințătoare, fără întrerupere“.

„Desigur că acest om este supra-natural, este un viteaz cum n'a fost vreodată....., afară doară că toate puterile ființei sale să nu tindă decât la un singur scop, dar foarte greu : acela de a stăpâni cât mai mult turburarea sa ; nervii săi mult încercați, pentru a putea păstră liniștea.

„Și totuși, chiar dacă în mod extraordinar căpitanul ar fi un *absolut brav*, ce-ar putea face ?

1) Capitaine breveté F. Culmann.

„Cu tunul nostru actual, nu numai că fiecare servanț trebuie să execute corect o serie de operațiuni delicate, dar să observe în același timp—chiar când ar înlocui un camarad ucis sub ochii lui—ca activitatea sa particulară să se potrivească exact cu aceia a tuturor celorlalți.

„Curajul individual nu servește la nimic; lipsa de atențiune sau emoțiunea unui singur, ar strica complet întregul mecanism atât de fragil.

„Afetul este fix? se spune. Desigur!

„Dar traectoria resimțindu-se de toate emoțiunile omenesti nu va fi fixă, proiectilul va cădea adeseori și se va sparge la întâmplare.

„Observația loviturilor va da naștere la contrazicerile cele mai mari, regularea tragerei va fi imposibilă, căpitanul neputincios.

„Altădată, condițiunile serviciului erau cu totul diferite. Pe vremea tunului liss, precisiunea atât de minimă a tunului, făcea imposibilă observarea tragerei, în vederea unei regulări metodice.

„Fiecare tun trăgea pe socoteala lui, și sângele rece al unui singur ochitor eră suficient, pentru a face ca tunul să fie de temut: valoarea individuală aveă într'adevăr cel mai mare efect.

„Cu tunul ghintuit, preciziunea se mărește, se poate regula tragerea și bateria devine unitatea de tragere. Totuși, operațiunile rămăneau simple: tunarul german în 1870, trebuia numai să tragă o mică pană, pentru a asigura spargerea proiectilului în punctul de cădere și ochitorul printr'o singură ochire, asigura direcția și unghiul terenului; totuși, aceste simple precauțiuni erau neglijate, din cauza emoțiunei în luptă.

Iată în adevăr ce scrie Hohenlohe ¹⁾.

„Aș putea să vă citez fracțiuni mari de artilerie, cari trăgeau, fără ca obuzul să se spargă, fiindcă se uitase să se așeze percutorul; astfelcă era evident imposibil, ca explozia să se producă.

„Aș putea — spune tot Hohenlohe — să vă mai citez foarte multe baterii, cari trimiteau proiectilele la distanțe din ce în ce mai mari, și finalmente la 300—400 metri înapoia semnelui, din pricină că înălțătorul alunecă la fiecare recul și servanții nu aveau grijă să-l așeze la loc ²⁾.

1) 1-ere Lettre sur l'artillerie.

2) Hohenlohe atribuie cauza acestor neglijențe faptului, — spune căpitanul Culmann — că în 1866 servanții nu erau destul de bine instruiți și istorisește că asemenea greșeli nu s'au reprodus în 1870. Adevărul este mai curând, că în 1866, artileria prusiană *desfășurată succesiv și totdeauna mai târziu*, în fața masei de artilerie austriacă, eră supusă la mari pierderi și nu mai aveă calmul necesar. În 1870, artileria germană așezându-se adeseori dincolo de bătaia tunurilor franceze și deci nesuferind mai deloc, servanții aveau un mai mare sânge-rece.

II.

„Nimic nu este mai important în viață, decât găsirea *punctului de vedere* sub care trebuiesc privite și judecate lucrurile și apoi să *persistăm*, căci numai singurul fapt de a rămâne totdeauna la *același punct de vedere*, ne permite să cuprindem *massa fenomenelor* în unitatea lor și această *invariabilitate a punctului de vedere*, ne ferește de *contraziceri*“.

Clausewitz

Dacă ne întoarcem privirile către trecut, și, începând dela perioada tunului neghintuit, parcurgem diferitele etape ale evoluțiunii materialului de artilerie, până la înfăptuirea tunului cu tragere repede, constatăm nu fără mirare — astăzi când mulți sunt încă munciți de ideea, că perfecționările materialului actual au impus schimbări radicale în regulile întrebuițării artileriei pe câmpul de luptă — că pe măsură ce materialul s'a perfecționat, regulile fundamentale de întrebuițare ale artileriei, formulate în perioada tunului neghintuit, au rămas nu numai neschimbate, dar maicuseamă se găseau mai justificate.

Un exemplu printre multele altele.

Concentrarea focului prin suprapunerea loviturilor unui mare număr de tunuri asupra aceluiaș obiectiv, în scopul de a-l copleși, este o regulă fundamentală formulată și aplicată în perioada tunului neghintuit, rămasă în vigoare în perioada artileriei ghintuite (1866 — 1870) și foarte considerată în perioada artileriei srapnelului, ultima etapă de transformare a materialului, înainte de introducerea tunului cu tragere repede. În adevăr, până a nu se adoptă noul material, artileriștii cei mai autorizați, cari făcuseră războiul din 1870, printre cari Hoffbauer, Hohenlohe, Langlois și alții, au susținut cu tărie că, concentrarea focului rezultată din întrebuițarea artileriei în *massă*, trebuie să *capete* o importanță mult mai mare, tocmai din cauza măririi puterii tunului.

Ne întrebăm atunci, cărui fapt se datorește o asemenea unitate de apreciere, până la introducerea tunului cu tragere repede? Să căutăm a pătrunde misterul.

Din toate timpurile — și astăzi cheștiunea intră în domeniul axiomelor — scopul luptei a fost zdrobirea adversarului, scop care prin urmare reprezintă primul principiu fundamental în tactică.

Pentru a ajunge cât mai repede și mai sigur la rezultat, s'a recurs la combinarea acțiunii celor trei arme: infanterie, cavalerie și artilerie; combinare care a dat naștere principiului tactic al legăturii dintre arme, principiu care prin urmare — în cece ne privește — a născut odată cu încetățenirea artileriei în orga-

nizarea armatelor¹⁾); iar nu cum să pretinde acum de unii, că se datorește în special tunului cu tragere repede.

Firește, că în combinarea acțiunii celor trei arme, în scopul de a zdrobi pe inamic, punctul de plecare trebuie să fie proprietățile caracteristice fundamentale ale fiecărei arme²⁾, fiindcă tocmai aceste proprietăți au necesitat introducerea și apoi menținerea armelor în organizarea tuturor armatelor.

Care sunt proprietățile caracteristice fundamentale ale artileriei, proprietăți cari prin urmare o deosebește de celelalte, în special de infanterie?

Să ne ocupăm aci, numai de acelea din proprietățile artileriei care ne interesează, pentru chestiunea masei și a concentrării focului.

În toate timpurile, singurul mijloc de acțiune al artileriei a fost focul, și efectele focului artileriei nu s'au simțit, decât atunci când a fost concentrat asupra unei anumite porțiuni, după ce mai întâiu tragerea a fost regulată, regulare care întârziând mai mult sau mai puțin—după o mulțime de circumstanțe neprevăzute—permitea inamicului să micșoreze, dacă nu chiar să anuleze pierderile.

Din aceste considerațiuni rezultă, că valoarea focului artileriei n'a putut să fie reală, decât punând cât mai multe baterii să tragă asupra unor anumite porțiuni ale frontului inamic, căci numai prin cantitatea numărului de guri de foc întrebuițate, s'a putut asigura trimiterea cât mai repede — și dăm cuvântului repede toată elasticitatea variabilă practică — a unei cantități utile suficiente de proiectile, capabile să producă un efect decisiv.

Aceste considerațiuni ne explică ideile de mai jos ale lui Guibert.

„Tunul — spune dânsul — considerat față de efectul său individual și ochit asupra unui obiectiv izolat și prezentând o suprafață mică, este o mașină foarte puțin de temut, sau chiar de loc”.

„Nu este vorba de un punct, ci de mase de trupe. Dacă se înțelege astfel rostul întrebuițării artileriei, se formează *baterii*

1) Iată în adevăr ce spune Guibert (1742—1790) în „Essais sur la tactique”. „*Celalte trupe și artileria fiind legate între ele printr'o protecție reciprocă*, trebuie, pentru a se trage cel mai mare profit dela aceste mașini, ca ofițerul să cunoască *tactica celorlalte trupe și reciproc*.”

Cavalerul du Teil, inspectorul artileriei franceze în 1793 în „De l'usage de l'artillerie nouvelle” să exprimă astfel: „Nu trebuie să ne gândim la artileria inamică, decât în cazul când nu putem îndeplini primul rol, *acela de a bate infanteria inamică, sau când efectele ei supără mult trupele pe cari le protejăm*”. Aceste rânduri determină de asemenea principiul legăturii dintre artilerie și infanterie.

2) „Cași infanteria și cavaleria — spune Lt.-Colonelul Decker — („De la tactiques des trois armes”, traducere în limba franceză de F. de Brack colonel în al 4-lea regiment de huzari francez) — artileria are tactica ei, care se bazează pe proprietățile ei.

mari, bătându-se spațiuiri, întrebuițându-se tragerea în ricoșet, pentru a bate în adâncime. Se îndeplinește astfel, nu rolul simplu de a demontă un tun sau a ucide câțiva oameni, ci marele rol, rolul decisiv, care trebuie să fie acela de a acoperi, a străpunge cu foc tot terenul ocupat de inamic și acela pe unde el ar vrea să înainteze.

„Independent de protecția mutuală dintre baterii, este necesar să le facem (bateriile) cât se poate de puternice, numai atunci ele produc efecte decisive, fac spărturi, prepară victoria”.

„Din contră, aceiași cantitate de tunuri răspândită pe tot frontul, nu face decât să irite pe inamic, fără a-l distruge. Scopul artileriei, în fine, nu trebuie să fie acela de a ucide oameni pe totalitatea frontului inamic, ci de a răsturna, a distruge anume părți ale acestui front, acolo unde se poate atacă mai avantajos sau de unde putem fi atacați”.

Și după Guibert, Napoleon, apoi Hohenlohe și Hoffbauer, și în fine Langlois admit și consfințesc masa de artilerie și concentrarea focului care rezultă implicit tot din proprietățile caracteristice fundamentale de mai sus, deși materialul de artilerie s'a perfecționat într'atât, în cât putem afirmă fără nici o teamă, că deosebirea dintre puterea și repeziciunea tragerei tunului cu tragere repede, față de aceea a tunului din perioada artileriei srapnelului este mult mai mică, ca aceia dintre acest din urmă și tunul neghintuit din perioada lissă.

S'au gândit oare Hohenlohe, Hoffbauer și Langlois, că din întrebuițarea masei și a concentrării focului care rezultă, s'ar fi putut întâmplă să se obție la un moment dat, un efect mai mare decât cel ce trebuie?

Desigur că nu ! Mai întâiu, fiindcă eră și ar fi absurd, ca un general să se plângă, că a obținut într'o luptă mai mult decât trebuie, când primul principiu tactic fundamental cere, *completectă zdrobire a adversarului, cu prețul oricărui sacrificiu*, ceea ce a făcut pe generalul Cardot¹⁾ să formuleze clasicele principii într'un admirabil stil lapidar — și reproduc expresiunile în original pentru a nu le alteră frumusețea și vigoarea :

a) Tapez dans le tas-toujours !

b) „Tâchez moyen” de taper ensemble.

Nu ! și fiindcă expresiunea „a obține cu artileria mai mult decât trebuie” este un non-sens

În adevăr, ne întrebăm dacă un asemenea *excedent de efect* constituie un rău, când ne gândim, că în virtutea scopului urmărit de principiul tactic al legăturii dintre arme, acest excedent este *imediat întrebuițat și cât se poate mai bine*, economisind viața a atâtor soldați de infanterie, a căror sarcină este mult ușurată pentru

1) Essais sur la doctrine. La Leçon du 16 Août.

cucerirea poziției adversarului și respingerea lui, într'un cuvânt pentru a-l sdrobi cu desăvârșire ¹⁾.

Nu ! și pentrucă exemplele trăite ale tuturor războaielor trecute au probat, că niciodată efectele obținute prin întrebuițarea artileriei în massă n'au fost peste măsură de mari, și din această cauză întotdeauna nu s'a avut altă grijă, decât ca *bateriile să fie cât mai puternice, fără nicio altă restricțiune.*

În fine nu ! și fiindcă oricât de mare erà deosebirea dintre rezeziunea și puterea tunului din perioada artileriei șrapnelului față de tunul care-și făcuse proba în campania din 1870, asemenea calități nu puteau să infirme scopul fundamental urmărit din întrebuițarea artileriei în massă și implicit concentrarea focului, ci din contră asigurarea, *că efectul decisiv se va obține și mai lesne și mai repede.*

Și concluzia este așa de logică, încât chiar admițând că diferența de armament între doi adversari ar fi fost foarte mare, această deosebire constituia tocmai un motiv mai mult pentru cel cu materialul mai puternic, ca să întrebuițeze masa și concentrarea focului, pentru a-și asigura cât mai repede și cu prețul unor minime sacrificii, supremația pe câmpul de luptă.

Prin urmare putem conchide, că unitatea de vedere în aprecierile făcute despre întrebuițarea artileriei în massă și implicit concentrarea focului care rezultă, se datorește faptului, că întrebuițarea artileriei a fost privită și judecată invariabil, până la introducerea tunului cu tragere repede, din îndoitul punct de vedere al principiilor fundamentale tactice și al proprietăților caracteristice fundamentale ale armei, din combinarea cărora s'a dedus regulile de întrebuițare ale artileriei, printr'o serie de inducțiuni, cari bazate pe evenimentele trăite, a tras din experiența tuturor campaniilor, învățămintele cari au demonstrat — în mod invariabil — că pentru a fi siguri că vom obține efecte decisive, trebuie să fim foarte largi în mijloacele întrebuițate.

* * *

Fără îndoială că după aceste concluziuni, urmează dela sine întrebarea : dacă cei cari s'au declarat contra întrebuițării în massă a actualei artilerii și a concentrării focului care rezultă,

1) Două exemple tipice în aceeași bătălie. La 18 August atacul Gardei germane la St. Privat este respins, și infanteria Gardei este cu desăvârșire decimată, din cauza unei preparațiuni insuficiente a artileriei.

Tot la 18 August, la atacul lui St. Marie-aux-Chênes, 13 baterii Saxone și 10 tunuri din corpul Gardei, adică o mare baterie de 88 tunuri, în urma unui foc violent îndreptat contra apărătorilor acestei localități, deschide drumul infanteriei prusiane, care a înaintat fără să se oprească, cucerind satul și ajungând la marginea opusă.

au privit și judecat lucrurile din acelaș punct de vedere și în caz afirmativ, de ce aprecierile sunt cu totul diferite? Intrebarea este justificată chiar prin faptul, că atât în regulamentul de artilerie francez cât și în regulamentul nostru, găsim chiar titlul : „*Proprietățile caracteristice ale artileriei și Principii generale de întrebuințare ce decurg din aceste proprietăți*“.

Este locul să spunem următoarele :

În cartea „*L'Artillerie au Combat*” d-l general Perçin la capitolul „*Le Joug de la technicité*” și sub titlul „*Principes fondamentaux du Règlement*” se plânde, că după raportul justificatif al comisiunii care a întocmit noul regulament, regulile de întrebuințare ale artileriei în luptă, rezultă din proprietățile caracteristice ale materialului.

„O proprietate a materialului — spune d-l general — nu poate servi ca punct de plecare pentru tactica unei arme.

„Ceiace trebuie să domine orice considerațiune relativ la întrebuințarea artileriei în luptă, este preocuparea de a îndeplini însărcinarea dată de comandament.

„Se va alege în conformitate cu această însărcinare, poziția ce trebuie ocupată, momentul de a intra în acțiune și mecanismul de tragere, utilizând cât mai bine proprietățile materialului ; dar nu se va alege însărcinarea, după facultatea pe care o avem de a ocupa o pozițiune oarecare, sau un anume mecanism de tragere”.

Nu știu dacă înțeleg bine sensul cuvintelor „*proprietate caracteristică a materialului*”, dar după toate probabilitățile, nu este vorba desigur de *proprietatea caracteristică a artileriei*, care — trebuie s'o recunoaștem — este cu totul diferită. Din acest punct de vedere este absolut necesar să deschidem o paranteză.

N'am intențiunea să fac jocuri de cuvinte, cu toate acestea, fiindcă nu pot găsi termenul propriu care să redea limpede ideea mea, fac deosebirea între proprietatea materialului și proprietatea caracteristică a armei, cu toate că pentru mulți, și la prima vedere, ar părea că nu există nici o deosebire.

Să mă explic. Proprietățile caracteristice fundamentale ale unei arme, sunt acelea cari o deosebesc de celelalte.

În această primă ordine de idei, fiindcă — după cum spune Colonelul de Maud'huy în studiul său „*Infanterie*” — omul este esența infanteriei ; iar tunul și calul, respectiv esența artileriei și cavaleriei, rezultă bine înțeles, că proprietățile caracteristice ale artileriei derivă din calitățile tunului, după cum acelea ale cavaleriei rezultă din întrebuințarea calului, iar ale infanteriei din întrebuințarea omului. Dar când zicem tun, înțelegem numai instrumentul de luptă, care dela origină să deosebește de celelalte instrumente similare, independent de perfecționările ce s'au adus acestui instrument, încetul cu încetul și cari au represintat pro-

prietățile materialului în diferitele epoci, perfecționări cari au servit artileriei ca să-și manifeste din ce în ce mai bine activitatea sa pe câmpul de luptă, dar în definitiv aceiași activitate, rămasă neschimbată în concertul celorlalte arme.

De fapt, o perfecționare a înălțătorului, a proiectilului, puțința de a trage din ce în ce mai repede, o mobilitate din ce în ce mai mare, etc. etc., toate acestea, trebuiesc clasate printre proprietățile materialului, iar nu printre proprietățile caracteristice ale armei, căci în definitiv și pușca infanteriei s'a perfecționat în acelaș sens și apoi mobilitatea pentru artilerie — desigur câștigată cu multă străduință și necesară pentru buna întrebuințare a acestei arme, conform proprietăților sale caracteristice — este în realitate o proprietate caracteristică a infanteriei și în special a cavaleriei, iar nici de cum a artileriei.

Numai în presupunerea că și d-l general Perçin face această distincțiune, mă înscriu alături de d-sa și tocmai vreau să demonstrez, că eroarea fundamentală a novatorilor este aceea, că se confundă proprietatea caracteristică a materialului cu proprietatea caracteristică a artileriei, și numai din această cauză s'a produs actualele divergențe de aprecieri în întrebuințarea artileriei.

Să luăm regulamentul nostru și iată ce vedem că este scris la capitoul III sub îndoitul titlu :

„Proprietățile caracteristice ale artileriei.

„Principii generale de întrebuințare ce decurg din aceste proprietăți.

„Repeziciunea acțiunii este caracteristica artileriei de câmp.

„Ea decurge din două proprietăți esențiale ale materialului :

„1) Repeziciunea și puterea materialului.

„2) Posibilitatea de a intra în acțiune prin surprindere.

„Repeziciunea și puterea tragerei dau artileriei de câmp, asupra terenului pe care îl bate în mod eficient, o astfel de acțiune în cât :

„a) Nicio trupă în ordinea strânsă nu se va putea mișca descoperită pe acest teren, fără să se expună la pierderi așa de simțitoare, în cât să-i sdrobească moralul și să-i stăpânească marșul.

„b) Obstacolele obișnuite de pe câmpul de luptă (ziduri, ridicături de pământ etc.) suferă într'un timp destul de scurt, efecte de răscolire și distrugere ce, vor fi mai întotdeauna îndestulătoare spre a goni pe apărător.

„Posibilitatea de a intra în acțiune prin surprindere.

„Putința de a pregăti tragerea în afară de vederea inamicului, de câteori împrejurările o îngăduie, permit artileriei de câmp de a nu se descoperi decât în momentul precis al intrării sale în acțiune.

„Efectele datorite repeziciunii și puterii tragerei se măresc în acest caz, cu acelea ale surprinderii”.

Față de explicațiunile date de mai sus și referindu-ne la aceste prescripțiuni regulamentare, vom spune, că repeziciunea în tragere, care este într'adevăr o proprietate a materialului, nu implică însă repeziciunea intrării în acțiune, ca proprietate caracteristică a artileriei, fiindcă în toate timpurile, pentru a ajunge la tragerea de eficacitate — care în definitiv reprezintă acțiunea artileriei — ea a trebuit mai întâiu să reguleze tragerea, operație care a cerut și cere adeseori foarte mult timp pe câmpul de luptă.

Pe drept vorbind, operația regulării tragerei este mai grea actualmente ca în 1870, și mult mai grea ca în perioada tunului neghintuit, când trăgându-se dela mică distanță și drept în mulțimea din față, regularea constă în îndreptarea tunului pur și simplu în direcția semnului.

Desigur că repeziciunea intrării în acțiune este o proprietate caracteristică a infanteriei și mai cu seamă a cavaleriei, dar în nici un caz a artileriei.

Evident însă, că în ceea ce privește proprietatea materialului de a trage repede, aceasta se va utiliza când tragerea va fi eficace, pentru a ajunge mai repede la efectul decisiv și deci este o proprietate care mărește valoarea întrebuițării ei conform proprietăților caracteristice fundamentale, după cum am avut prilejul să arat. Din acest punct de vedere și față de prescripțiunile regulamentare dela aliniatul *a*, mă refer la cele scrise în cursul meu „*Tehnica și efectele armelor de foc în general*¹⁾ și anume :

„O observațiune care merită a fi arătată, este faptul că, chiar în 1870, trupele descoperite cari se găseau sub focul unei artilerii intactă, erau obligate de a se opri și chiar de a da înapoi, astfelcă tunurile cu tragere repede n'au realizat din acest punct de vedere, ceva necunoscut până acum.

„Că actualmente pierderile vor fi mult mai mari, pentru aceleași condițiuni ca în trecut, aceasta aparține unei idei de ordine diferit, efectul însă va fi acelaș : *oprirea sau punerea pe fugă a infanteriei*, astfelcă cu drept cuvânt d-l Căpitan Culmann spune în această ordine de idei, că singura noutate este că : *greșelile se vor plăti mai scump ca în trecut.*

„Dealmentrelea — spune d-sa — pe măsură ce puterea unei arme crește, vulnerabilitatea obișnuită a obiectivelor descrește și de multe ori într'o proporție mult mai mare, căci se întrebuițează forțat mult mai bine terenul, apoi infanteria se risipește, artileria se cuirasează și se maschează etc. Nu trebuie comparat armamentul unei epoci, cu obiectivele din altă epocă”.

1) Volumul II-lea, pagina 312, aliniatul 7.

În ceea ce privește marea calitate de a putea intra în acțiune prin surprindere, putem spune, că aceasta însemnează pur și simplu lux de cuvinte și nimic mai mult, căci am arătat mai sus, că acțiunea artileriei începe din momentul ce se trece la tragerea de eficacitate. Or, prin regularea tragerei, inamicul este prevenit și deci nu este cătuși de puțin surprins, atunci când acțiunea artileriei devine reală, ba cevă mai mult, el va putea lua toate măsurile, ca să micșoreze dacă nu chiar să anuleze efectul tragerei de eficacitate.

Nu începe nicio îndoială, că infanteria și în special cavaleria se bucură realmente de calitatea de a intra în acțiune prin surprindere, care în definitiv rezultă implicit din repeziciunea intrării în acțiune.

Evident, intrarea în acțiune prin surprindere, considerată așa cum este în realitate, adică o proprietate a materialului, iar nu o proprietate caracteristică a artileriei, poate fi tradusă cel mult în felul, că artileria actuală poate să-și prepare elementele de tragere, fără ca bateriile să fie pe poziție și deci surprinderea constă numai în faptul că astăzi, de îndată ce artileria a intrat pe poziție, poate imediat să deschiză focul, pe când înainte trebuia mai întâi să vină pe poziție și apoi să înceapă o serie de operațiuni până la deschiderea focului, operațiuni cari semnalau inamicului prezența artileriei chiar pe poziție și înainte de deschiderea focului.

De fapt, același lucru îl susține și regulamentul, însă face mare greșală de a considera aceasta, *ca o posibilitate de a intra în acțiune prin surprindere*, pe când în realitate este vorba pur și simplu de *a deschide focul prin surprindere*, ceea ce însă nu este tot una cu *intrarea în acțiune*, care cere oareșicare timp.

Pentru a termina, trebuie să recunoaștem, că s'a atribuit artileriei proprietăți pe cari nici nu le are materialul în realitate; este vorba de prevederile aliniatului *b*.

În cursul meu spuneam relativ la aceasta, că trebuie să facem rezerve formale asupra ideilor conținute de acel aliniat, fiindcă contra ridicăturilor de pământ de mic relief — cari vor fi de regulă întrebuințate pe câmpul de luptă — va fi absolut imposibil să se obțină răscolirile și distrugerile prevăzute de regulament, pentru gonirea apărătorilor.

Ultimele campanii ¹⁾ ne-au probat, că după o tragere cât de îndelungată a artileriei, contra șanțurilor adăpost, parapetele s'au garnisit cu o mulțime de apărători, din momentul ce tragerea a încetat.

¹⁾ Campania din 1877—78, Luptele Ruso-Române contra Turcilor la Plevna, Războiul Anglo-Boer și Războiul Ruso-Japonez.

Lucrul se explică, fiindcă am arătat¹⁾ că pentru dărâmarea unui șanț lung de 200 metrii, cu un relief de 0,40 cm. în presupunerea că tragerea a fost perfect regulată, punctul mediu fiind așezat la piciorul parapetului, ar trebui să se tragă 5000 proiectile, adică peste 50 chesoane pline cu obuze²⁾.

Din aceste explicațiuni și din cele date în paragraful precedent putem spune că : Motivul principal pentru care aprecierile au fost diferite, este greșeala de a se considera proprietățile materialului drept proprietăți caracteristice ale armei.

Evident că la aceasta s'a adăugat apoi și greșeala de a considera valoarea proprietăților materialului numai după tragerile de poligon, adică neținând seama decât de *armă*, iar nu și de celelalte două elemente principale : *omul și terenul*, cari modifică mult pe câmpul de luptă, rezultatele tragerilor de poligon.

Apoi, pentru motivul că proprietățile noului material sunt cu totul diferite de a materialelor care-și făcuse proba în campaniile trecute, s'a întrebuintat metoda deducțiunii, fără a se ține seama de învățămintele căpătate prin evenimentele trăite.

Metoda deducțiunii însă a antrenat pe novatori la niște speculațiuni și concluziuni artificiale, ca și punctul lor de plecare, cari în fața realității — după cum s'a arătat în paragraful precedent — nu pot rezista.

* * *

Ca încheiere definitivă vom spune că, în studiul nostru, sunt tem hotărâți să ne călăuzim, de îndoitul punct de vedere mai sus semnalat și care a îndrumat pe toți artileriștii — până la aparițiunea novatorilor — la găsirea acelor reguli fundamentale imutabile, care au determinat și vor determina și pe viitor activitatea artileriei pe câmpul de luptă.

Recurgând la exemplele trăite ale tuturor campaniilor trecute, vom putea ține seamă și de înrăurirea reciprocă și variabilă a celor trei elemente *arma* (cu perfecționările ei), *omul și terenul* în diferitele circumstanțe ale câmpului de luptă și să ne dăm seama, că ceiace variază, chiar cu acelaș material, sunt detaliile activității artileriei pe câmpul de luptă, sau mai bine zis mijloacele cari permit artileriei să-și manifeste activitatea.

Vom avea astfel prilejul să ne dăm seama, că acum, cași în trecut, artileria a fost, este și va fi o armă ajutătoare, dar din

1) „Technica și efectele armelor de foc în general“ Volumul I, pagina 296. Tragerea contra unui șanț adăpost.

2) O baterie nu are decât 2 chesoane cu obuze (chesonul 11 și 12).

ce în ce mai necesară celorlalte arme, pe măsură ce armamentul s'a perfecționat, astfelcă astăzi este cu neputință de admis o victorie fără concursul ei.

Rezultă din toate acestea, că va trebui, în primul rând, să studiem proprietățile caracteristice fundamentale ale artileriei, pentru a putea determina în funcțiune de aceste proprietăți și de principiile fundamentale tactice, *principiile fundamentale cari determină întrebuințarea artileriei pe câmpul de luptă.*

Apoi, studiind proprietățile pe cari le-a câștigat materialul dela început și până astăzi, să stabilim — pe baze istorice și deci introducând cele trei elemente; *arma, omul și terenul* — cari au fost variațiunea mijloacelor și cari sunt actualele proceduri, cari au permis și permit artileriei actuale, să-și manifeste activitatea sa pe câmpul de luptă.

PROPRIETĂȚILE CARACTERISTICE FUNDAMENTALE ALE ARTILERIEI

«Cași infanteria și cavaleria, artileria are tactica sa, care se sprijină pe proprietățile sale fundamentale.

«Cacticianul instruit, dacă vrea să tragă toate foloasele din cele trei arme principale ale unei armate, trebuie să cunoască bine proprietățile lor și să intre în cele mai mici detalii, ca să nu tatoneze, în momentul întrebuițării fiecărei din ele».

Lt-Colonel C. de Decker.

Fără îndoială că artileria nu-și justifică ființarea ei ca armă în organizarea armatelor, decât pentru îndeplinirea misiunii de a susține celelalte două arme : infanteria și cavaleria în tot timpul luptei.

O asemenea susținere cere pedeoparte, ca artileria să nu fie amestecată în vârtoarea luptei apropiate și deci cere pentru tun o bătaie mult superioară bătaei puștei ; apoi, o putere de foc cât se poate de mare și precisă, pentruca efectele să se resimtă și din punct de vedere moral și din punct de vedere material, față de toate piedicele ce se opun înaintării celor două arme pe câmpul de luptă : piedici morale și materiale și anume : piedici morale produse din deprimare, din frică și cari pot fi înlăturate prin susținerea morală ce o inspiră focul tunului ; piedici materiale reprezentate prin focul inamicului, care trebuie stins și prin diferitele obstacole materiale, cari trebuiesc suprimate.

Importanța bătaiei mari, a puterii și precisiunii focului, cari reprezintă condițiunile esențiale ale existenței artileriei, poate fi constatată în toate timpurile.

În perioada tunului neghintuit, menținerea tunurilor grele se explică numai din acest întreit scop.

Efectul moral și material și precisiunea tunurilor de 12 ¹⁾, cari

1) Tunurile de 12 aveau o bătaie eficace de 800—900 metri. Calibrul lor era aproximativ de 109 mm. Tunurile de 4 și de 6 aveau o bătaie eficace de 500—600 metri. O ghiulea de 12 putea să străbată un zid la distanța de 600—700 metri.

fură botezate după bătălia dela Leuthen cu numele de „*grondeurs*” a fost singura cauză a menținerii lor în toată perioada tunului neghintuit, cu toată lipsa lor de mobilitate. Pedealtăparte, introducerea obuzierelor în artileria de câmp de pe acele vremuri, arată tocmai necesitatea măririi puterii focului contra trupelor, căci numai obuzierul, prin întrebuințarea obuzului, adică a unei sfere goale umplută în interior cu o încărcătură de pulbere și cu bucăți de fier, cuie, etc., putea să aibă un efect mare contra trupelor, mult mai mare ca acel al ghiulelei pline ¹⁾.

Introducerea armelor ghintuite în anul 1857, dă lovitura de grație *tunurilor lisse*, tocmai fiindcă bătaia eficace a armei trecuse dela 250—300 metri la 800 metri, adică devenise egală cu bătaia eficace a tunului *liss*.

Trebuie neapărat ca tunul să-și recâștige superioritatea bătaei eficace în raport cu pușca, sub riscul altfel de a nu mai avea niciun rost de întrebuințare pe câmpul de bătaie.

Adoptarea tunurilor ghintuite, cu o bătaie eficace de 2000 metri și cu, precizieune apreciabilă, restabilește echilibrul rupt și din acest moment, toată atenția se îndreaptă pentru măriria puterii tunului, pentruca artileria să-și poată îndeplini cât mai bine misiunea de susținere a celorlalte arme, în toate circumstanțele luptei.

Aparițiunea pulberii fără fum rupse iarăși echilibrul dintre tun și pușcă, căci aceasta din urmă își mărește bătaia eficace chiar până dincolo de 1500 metri.

În curând însă, tunul își mărește și el bătaia eficace la 3000 metri, precizieuna crește și ea; iar efectul loviturii izolate în perioada artileriei șrapnelului, crește într'o proporție neînchipuită ²⁾.

După Decker, o ghiulea de 12 trăgând în răspăr (anfiladă) a secerat 40 oameni în bătălia dela Zorndorf. Sgomotul produs în aer de o ghiulea de 12 era foarte mare, și în consecință, efectul moral era foarte puternic. Efectele tunurilor de 4 și de 6 erau mult mai slabe. După Scharnhorst, la 2400 pași, numai tunul de 12 trăgând în rîcoșet, poate produce mare efect și apoi numai obuzierele trăgând direct, pot bate terenul dinaintea și dinapoia semnu'ui.

1) În general ghiuleaua, în tragerea frontală, nu omoară decât pe cei 3 oameni cari reprezintă un șir, formațiunea pe acele timpuri fiind pe 3 rânduri. Cutia cu mitralie avea un mare efect omorător, însă la distanțe mici, maximum 400—500 metri și deci nu se întrebuință, decât în ultimele faze ale luptei.

În schimb, obuzul tras de obuzier are și avantajile ghiulelei și ale mitraliei la distanțe mult mai mari. El acționează prin massa sa ca ghiuleaua și apoi prin spărțurile sale în număr de 30—40 metri, cari au efecte omoritoare într'o rază de aproape 20 metri.

În fine obuzul avea și o mare putere incendiară, care permitea să se aprinză fermele și satele ocupate de adversar, fără a se mai întrebuința în acest scop, procedeul foarte delicat și greu, al ghiulelelor înroșite în foc.

2) Dela obuzul întrebuințat în 1870 care dădea 25—30 spărături — unele rea mari, altele prea mici, incapabile de a scoate un om afară din serviciu —

Dar perfecționările tunului nu se opresc aci, căci prin introducerea tunului cu tragere repede, bătaia eficace crește până dincolo de 4000 metri, preciziunea crește mult atât din mărirea iuțelii inițiale și din păstrarea acestei iuțeli în mai bune condițiuni pe traectorie, cum și din perfecționarea aparatelor de ochire (adoptarea lunetelor); iar puterea loviturei izolate este încă mult mărită.

Ținând seamă însă că focul este singurul mijloc de acțiune al artileriei, putem afirma, că adoptarea scutului la actualele tunuri a introdus un fel de servitute, din obligața de a trage cu șrapnele contra infanteriei și cavaleriei și cu obuze brizante contra artileriei.

Chestiunea este foarte delicată, din punctul de vedere al aprovizionamentului munițiilor, anume baterii putând să fie lipsite pe câmpul de luptă, tocmai de proiectilele cu cari trebuiesc să tragă la un moment dat. Este probabil însă, că această servitute va dispărea foarte curând, prin adoptarea proiectilului unic.

Din această sumară expunere ne dăm seamă, că diferitele feluri de tunuri, sau diferitele feluri de proiectile întrebuințate de artilerie, cum și toate perfecționările cari s'au făcut din toate timpurile și până în ziua de astăzi, n'au urmărit în fond, decât realizarea unei mari bătaii și preciziuni cum și a unei mari puteri a focului artileriei, aceasta din cauză că, *în toate timpurile, focul dela mare distanță a reprezentat singurul mijloc de acțiune al artileriei și deci prima proprietate caracteristică fundamentală a acestei arme.*

* * *

Dar pentru a trage foc, artileria, în toate timpurile cași acum, trebuie să stea pe loc; astfelcă o altă caracteristică a artileriei

s'a trecut la *obuzul cu fragmentare sistematică*, care mărește numărul spărturilor la 80 și apoi la *obuzul cu inele stelate*, care regulând dimensiunea spărturilor, ridică și numărul lor la 150. Din acest moment, obuzul se apropia din ce în ce mai mult de *șrapnel*, inventat în 1803 de colonelul englez *Shrapnel*, dar care nu putea fi întrebuințat în practică, din lipsa unui focos cu timpi sistematic, și din cauza iuțelii inițiale prea mici a gloanțelor, cari erau astfel incapabile de a scoate un om afară din serviciu.

Prin mărirea iuțelii inițiale a gloanțelor — rezultată: din sporul iuțelii inițiale a proiectilului; din păstrarea acestei iuțeli pe traectorie și din întrebuințarea unei încărcături interioare de pulbere așezată în fundul șrapnelului — și prin perfecționarea focosului cu timp, șrapnelul înlocui definitiv obuzul, având în definitiv trei întrebuințări și anume: ca mitralie, ca obuz percutant și ca proiectil fuzant (șrapnel). Numărul gloanțelor fu ridicat la 200 și apoi la aproximativ 300.

S'a comparat astfel de unii acțiunea șrapnelului, cu aceea a mitraliei vechiului tun liss, care însă, în loc să fie limitată până la 400—500 metri, se întindea până la 3000 metri.

este aceia că : *contrar celorlalte două arme, artileria trebuind să stea pe loc, pentru a-și putea manifesta acțiunea pe câmpul de luptă, dânsa, prin opoziție cu infanteria și cavaleria, este inofensivă când se mișcă, ba ceva mai mult, din cauză că în mers nu poate ca celelalte două arme, fie să riposteze, fie să se adăpostească, fie să scape prin repeziciunea mișcărilor de efectele focurilor inamice și din cauză că prezintă o țintă foarte mare, dânsa a fost și este arma cea mai vulnerabilă când merge.*

Se înțelege prin urmare, de ce schimbările de poziție au reprezentat întotdeauna o perioadă critică pentru artilerie și deci rostul vechei și actualei reguli, că aceste schimbări să nu fie executate decât atunci, când artileria nu-și mai poate întrebuița focul.

Trebue prin urmare să facem rezerve formale de valoare a aforismului atribuit lui Napoleon și formulat acum în urmă de generalul Langlois, sub formă de principiu fundamental de întrebuițare al artileriei : „*Tactica artileriei este o tactică de masă și de mișcare*”.

În adevăr, mișcarea pentru artilerie corespunde pur și simplu cu *inacțiunea*, și ideia celor cari doresc să vadă artileria manevrând mereu pe câmpul de luptă trebuie respinsă, ca fiind cu totul contrarie întrebuițării acestei arme.

„După ideile greșite de pe acele vremuri — spune generalul Bonnal, studiind bătălia dela Fröschwiller—fiecare căpitan să credea aproape independent și mulți credeau că adevărata artă constă în a schimba foarte des de poziție, pentru a induce pe inamic în eroare”.

Evident, înțelegem valoarea ideii *tacticei de mișcare* în sensul că, artileria trebuie să sosească cât mai repede pe câmpul de luptă.

Apoi, înțelegem că mișcarea artileriei pe câmpul de luptă eră un mijloc întrebuițat și care se va întrebuița, în cazul când distanța sau terenul nu-i permite întrebuițarea focului, și fără îndoială, că acest mijloc era des întrebuițat pe vremea tunului neghintuit și, mai puțin în 1866 și în 1870, pentru a da artileriei mijlocul de a descoperi și a se apropia de diferitele obiective la distanțele bătăiei eficace de pe acele vremuri, pentru a putea trage cu eficacitate în ele.

În această ordine de idei, importanța măririi bătăiei eficace nu poate scăpa nimărui, căci cu cât această bătăie este mai mare, cu atât artileria va putea să-și întrebuițeze focul de pe aceeași poziție cât mai mult timp, îndeplinindu-și astfel diferitele sale însărcinări de pe câmpul de luptă, adică va putea să bată de pe aceeași poziție, obiectivele cari se găsesc la diferite distanțe, prin operațiunea numită de unii : *manevra traectoriei*.

Astăzi prin urmare, manevra artileriei pe câmpul de luptă, pentruca dânsa să-și poată întrebuința focul, trebuie să fie ultima resursă la care dânsa recurge, din momentul ce ea nu poate să ajungă la rezultat prin manevra traectoriei.

Cum tragerea artileriei este funcțiune de vizibilitate, pentru cel ce conduce tragerea și în anume multe cazuri chiar, pentru fiecă tun, se înțelege, că puțința de a descoperi bine terenul din fața artileriei are mare importanță, pentru buna întrebuințare a focului său, și ne mai dăm seama, cât de necesar este, ca de pe poziția care o ocupă artileria, să se vadă bine terenul cât mai departe, căci numai astfel se poate folosi de focul la distanță mare. Din această cauză, *pozițiunile dominante* au avut, și afirm că au și vor avea mereu mare importanță pentru artilerie, căci ele descoperă în general bine terenul dinainte, oferind și un mare orizont.

Pentru a încheia, trebuie de asemenea să respingem, ideia multora cari susțin, că artileria trebuie să însoțească mână în mână infanteria, în ultimele faze ale atacului, pentru a-i ridică moralul.

Lăsând la o parte imposibilitatea materială a unei asemenea operațiuni, din cauza mării sale vulnerabilități; dar artileria trebuind să stea pe loc, pentru a-și putea manifesta singurul său mijloc de acțiune, putem afirmă, că este un adevărat non-sens a pretinde, că moralul infanteriei poate fi ridicat, prin simpla însoțire a trăsurilor inofensive ale artileriei.

Moralul va fi desigur ridicat, prin însoțirea cu focuri, adică prin singurul mijloc de acțiune real al acestei arme.

* * *

Pentruca artileria să poată deschide focul, s'a spus că trebuie să stea pe loc, adică să pună în baterie. In toate timpurile însă, punerea în baterie, adică ajungerea artileriei pe pozițiunea de luptă, a fost o operațiune care, după natura terenului și în special după situațiunea tactică, a necesitat anume măsuri și a prezintat oareșicare greutateți, cari considerate la un loc au produs și produc o pierdere de timp mai mult sau mai puțin mare.

Dar nu numai atât. Deschiderea focului de către artileria care a sosit pe poziție, nu însemnează încă manifestarea acțiunei ei pe câmpul de luptă, manifestare care cere neapărat un foc eficace.

Tragerea de eficacitate însă, care de fapt reprezintă acțiunea artileriei pe câmpul de luptă, nu se poate obține, decât după o regulare a tragerei, operațiune care de multeori cere chiar mult timp și care, ceva mai mult, micșorează și acțiunea focului artileriei, prin faptul că inamicul fiind prevestit, se adăposteste.

In această ordine de idei se poate afirmă, că astăzi, trecerea

la tragerea de eficacitate, cu tot procedeul de a bate zone adânci, adică după o regulare de tragere mai sumară, cere mai mult timp ca în 1866 și 1870 și în special ca în perioada tunului neghintuit, când distanța de tragere eră de maximum 800—900 metri, când se trăgea în plin cu ghiuleaua și când se putea observă cu ușurință efectul loviturilor.

Am putea chiar spune, că prin excepție, tragerea cu mitralie de pe acele vremuri, producea efecte aproape instantanee. În adevăr, tragerea cu mitralie întrebuințată la distanțele de 400, maximum 500 metri și în ultimele faze ale luptei, de către o masă de artilerie, producea adevărate torente de gloanțe, cari se revărsau instantaneu asupra inamicului, decizând de multeori de soarta bătăliei.

Din toate acestea conchidem, că o altă caracteristică a artileriei este aceea că : *acțiunea ei pe câmpul de luptă, prin opoziție cu aceia a infanteriei și în special a cavaleriei, nu este așa de repede, cum s'ar putea crede, ci din contra, cere un timp mai mult sau mai puțin lung, pentru a se manifestă.*

În această ordine de idei, pentru motivele cari fac ca intrarea în acțiune să nu fie așa de repede, se înțelege, că acțiunea prin surprindere a artileriei este o excepție și nu are valoare decât cu condițiunea ca regularea tragerei să fie suprimată. Or, aceasta constituie un caz care nu se va putea produce pe câmpul de luptă decât în anumite condițiuni, în special când artileria stând mult pe aceiași pozițiune și trăgând cu eficacitate asupra diferitelor obiective, va avea prilejul apoi să deschidă focul, contra unor noi obiective ce apar în aceleași locuri.

Nu tot astfel stau lucrurile cu celelalte două arme. Focul infanteriei are o instantaneitate de acțiune, care reprezintă caracterul său fundamental, cu toată împrăștierea sa foarte mare, și apoi acest foc este urmat de înaintarea infanteriei. Cavaleria, din momentul ce s'a demascat, cade asupra inamicului cu o iuțeală vertiginoasă. În ambele cazuri, prin urmare, actul surprinderii și al acțiunii se succed aproape instantaneu, cu consecințele cari decurg bineînțeles din brutalitatea ambelor acțiuni.

Artileria, dacă nu are o acțiune eficace în momentul când deschide focul asupra unei trupe, nu va face decât s'o prevestească ca să-și ia măsurile de precauțiune, măsuri pe cari le poate lua în larg, prin faptul că artileria intervine în luptă dela mari distanțe, iar nu direct ca celelalte două arme.

Firește, că se pot găsi exemple de o acțiune instantanee și prin surprindere din partea artileriei, însă condițiunile speciale cari dau acest rezultat sar în ochi și în orice caz, chiar alte excepțiuni mai puțin speciale, nu pot face regulă generală.

Iată un exemplu din campania din 1866, luat după prințul

de Hohenlohe ¹⁾. „Desigur, aveam în fața mea un semn pe care eră *imposibil să nu-l nimeresc*.

„Erau *două corpuri de armată austriace ce staționau massate în vale*, cu fața spre *Sadowa*, chiar la picioarele înălțimei.

„Ele erau admirabil aliniate și uniformele lor albe se deseneau neted, pe fondul verde al lanului de grâu, care eră mereu mișcat de vânt. Batalioanele, escadroanele și bateriile grupate simetric în formațiunile lor de adunare, păreau, văzute de sus, ca niște bucăți ale unui imens eșichier.

„Aceste masse de trupe umpleau largul basen al văiei, până la înălțimile dela *Probus*, aripa lor dreaptă fiind depărtată de 900 pași (700 metri aproximativ) de mine.

„Focul tunurilor mele (4 baterii ghintuite) răspândi surprinderea, groaza și dezordinea.

„Un ofițer de infanterie, prietenul meu (Maiorul Erckert) zăcăa la pământ spre *Rosberitz*. Fiind rănit și stând absolut nemișcat, eră considerat mort.

„Or, el îmi istorisi, că batalioanele austriace cari treceau peste trupul lui, înaintând la atac spre *Rosberitz*, se opriră la prima lovitură de tun, terorizate, cașicum ar fi fost țintuite în loc de o mână magică.

„Fiece proiectil care ajungea la țintă, deschidea, spărgându-se, adevărate drumuri în această enormă massă de oameni, cari căutau să scape, dându-se la o parte, unii la dreapta, alții la stânga. „Dar deși trăgeam din ce în ce mai repede, pentru a mări efectele produse, totuși această massă nu o luă la fugă, după cum ne așteptam.

„Este adevărat, că trupele se împrăștiară, căutând a se adăposti în șanțuri, în cute de teren, etc., dar la urmă, toată massa făcù front contra noastră și începù atacul”.

Mai este oare nevoie să insistăm asupra faptului, că a trage dela 700 metri cu obuzul, într'o masă enormă reprezentată de două corpuri de armată, cari se găseau și la picioarele înălțimei și atât de neted desinate, însemnează pur și simplu o ocaziune care nu se poate întâlni decât foarte rar? Dacă asemenea cazuri ar fi generale, am susține și noi alături cu atâția, că *instantaneitatea și repeziciunea acțiunii artileriei, care-i asigură și calitatea surprinderii, reprezintă cea mai însemnată proprietate caracteristică fundamentală a acestei arme*.

Dar să vedem dacă așa stau lucrurile, nu când artileria trage cu obuze dela 700 metri în două corpuri de armată massate, ci când trage în condițiuni normale și dela distanță mare.

1) Lettres sur l'artillerie. Troisième lettre. Efficacité du tir de l'artillerie pendant la campagne de 1866.

„Mi-a fost dat — scrie generalul de Dresky prințului de Hohenlohe ¹⁾ relativ la bătălia dela 18 August 1870 — să fac o experiență interesantă, care probează, că este posibil să te înșeli în observarea semnului, chiar cu ajutorul binoclului. Iată despre ce este vorba :

„Ni se părea, că cele 4 baterii franceze asupra cărora deschiseseam focul la 18 August și cari luaseră poziție înaintea de *Montigny-la-Grange*, se găseau înapoia unor ambrazuri deschise în zidul unei grădini.

„Nu se vedeă decât luminile produse din tragerea tunurilor inamice, și aceste lumini ieșiau fără nicio îndoială din ambrazuri; noi ochiam aceste ambrazuri.

„Două zile mai târziu, avurăm prilejul să vizităm acel loc și constatarăm, că bateriile franceze fuseseră așezate înaintea zidului, căci acolo găsirăm servanți morți și cai, cum și multe spărături de lemn. Dar mai constatarăm, că zidul n'avea nicio ambrazură, căci ceeace luaserăm drept ambrazuri, eră pur și simplu umbra făcută de ramurile de verdeață cari depășeau zidul.

„Distanța de aci până la pozițiunile ce le avuseserăm noi, eră de 3200 pași, mai puțin deci ca 2500 metri.

„Terenul fusese arat în toate sensurile de obuzele noastre și dacă am obținut oareșicare rezultat față de bateriile inamice, aceasta provenea din aceea că : *ele fuseseră așezate prea aproape de zid; din împrăștierea loviturilor și pentrucă consumasem o cantitate enormă de munițiuni (1200 obuze)*”.

Și după ce citează acest exemplu, iată ce concluzie trage prințul de Hohenlohe :

„Aș mai putea să vă citez încă mulți alți ofițeri superiori, foarte încercați și tari în metodele de tragere, cari ne-au afirmat acelaș lucru; dar nu le-am cerut autorizarea de a le publică numele și de fapt nici nu este nevoie, căci ceeace vă spun este suficient.

„Dealtmintrelea veți găsi foarte natural, că nu este așa de ușor de a regulă tragerea la 2000 sau 2500 metri, dacă vă gândiți că 2000 metri reprezintă $\frac{1}{4}$ dintr'o milă, iar 2500 reprezintă $\frac{1}{3}$.

„Suiți-vă odată pe o înălțime, fixați un punct la $\frac{1}{4}$ sau $\frac{1}{3}$ dintr'o milă, gândiți-vă că acolo, înapoia unei ondulațiuni de teren, sau înapoia unui gard viu, unui sat, etc., strălucește luminile loviturilor de tun, cari aruncă obuzele ce ajung la D-voastră; spuneți-vă că aceste lumini sunt singurele lucruri ce le puteți vedeă, că începeți să trageți și că în timpul observării loviturilor sunteți mereu turburați.

„N'aveți să vă mirați, că în asemenea condițiuni se vor face

1) Lettres sur l'artillerie. Troisième lettre.

multe greșeli, sau cel puțin că se va trage și se va observa un sfert de oră, chiar o oră întreagă, înainte de a putea regula tragerea'.

Fără îndoială, că la poligoanele de tragere și în timp de pace, artileria poate să-și reguleze cu mai mare ușurință tragerea, cu toate că chiar atunci, regulările nu reușesc așa de repede, în tragerea cu șrapnele, unde, pe lângă necesitatea cunoașterii exacte a distanței, cum și dificultățile observării loviturilor în raport cu semnul în sensul bătăii, se mai adaugă, marea greutate a observării înălțimilor de spargere. Această observare care de foarte multeori este greșit apreciată, din cauza diferenței de nivel dintre semn și baterie și din cauza undulațiilor de teren din fața țințelor; se falsifică și mai mult, atunci când căpitanul stă în altă parte decât bateria sa, pentru a regula și conduce tragerea.

Dar să dăm iarăși cuvântul prințului de Hohenlohe ¹⁾.

„La război, terenul păcălește foarte caraghios pe comandanții de baterii.

„Dacă înaintea semnului se găsește o escavațiune cu marginele destul de pierdute, așa încât să nu poată fi observată din baterie, și în care deci nu se poate vedeă imediat obuzele cari se sparg, în acest caz fumul se ridică și risipindu-se, lasă să se vadă semnul așa de neted, încât cel ce observă, i se pare că fumul se găsește înapoia semnului și deci crede că lovitura este lungă.

„Când o asemenea depresiune se găsește la 500 metri înaintea semnului, bateria se poate înșela cu 500—600 metri, cel puțin, în ceea ce privește distanța dintre lovitura cea mai lungă și cea scurtă, cheltuind degeaba toată munițiunea sa ²⁾.

„Am asistat la o tragere în timp de pace, unde unul din cei mai experimentați profesori dela școala de tragere, trăgea scurt cu 500 pași.

„Intr' o bătălie, am văzut o mare masă de artilerie, lângă care mă găseam, trăgând mereu foarte scurt.

„Către sfârșit, observând acest lucru, ațrăsei atenția, de greșala ce se făcea. Inamicul asupra căruia trăgea masa de artilerie, își instalase bateriile pe marginea cea mai depărtată a unui

1) Douzième lettre. Quels sont les principes d'après lesquels on emploiera à l'avenir, l'artillerie de campagne.

2) Acelaș fenomen de observație se produce și în tragerea cu șrapnele, când escavațiunea fiind adâncă, punctele de spargere sunt foarte joase în raport cu semnul sau percutante, bineînțeles în cazul unei traectorie mult mai scurtă, decât cea corespunzătoare distanței dela baterie la semn. De fapt, conducând o tragere de divizion, sunt acum câțiva ani, am făcut experiența acestei probleme, trăgând cu șrapnele la 3500 metri, asupra unor ținte cari aveau în față și pe o întindere de vre-o 400 metri, o depresiune de o adâncime de vre-o 4-5 metri, imposibil de observat din baterie. Am constatat aceleași dificultăți și contradicții de observație și de apreciere a loviturilor și în definitiv, nu s'a putut regula de loc tragerea.

platou; în mijlocul platoului erà o depresiune și artileria, din cauza efectului înșelător al fumului, credeà că bateriile inamice se găseau pe marginea platoului care-i făcea fața.

„Imi veți spune, că sunt și alte mijloace pentru observarea loviturilor. Căpitanul stă cu binoclul la ochi, pe aripa bateriei, de partea opusă de unde suflă vântul.

„Admițând că stă pe aripa stângă, el va ști, că fumul observat la stânga semnului, aparține unui obuz tras lung. Acest lucru este simplu și ușor. Dar chiar în timp de pace se întâmplă, ca un tun să se înșele asupra semnului ¹⁾, căci inamicul este reprezentat printr'o linie de tunuri, și de îndată ce un tun ochește din greșală un tun inamic care nu trebuia, căpitanul se va înșelă și va formulă concluziuni false.

„Dar la război, observatorul are să lupte cu multe alte dificultăți. Se va putea întâmplă, ca fumul obuzului inamic care se sparge în fața sa, să ascunză fumul obuzului său, și deci nu-l va putea observă.

„Dacă inamicul primește lovituri din mai multe părți, se va crede, că un obuz care vine dela altă baterie, este chiar cel tras de propria baterie, formulându-se astfel o concluziune falsă și trăgându-se multe lovituri după o dată inexactă. După câtva timp se va vedeà greșala, reîncepându-se regularea tragerei.

„Dar în acest timp, focul inamicului va deveni mai viu și poate el a ajuns să-și reguleze tragerea. Dorind să obervi o lovitură, fumul unui obuz inamic spart aproape, îți va murdări chiar sticla binoclului. O vei șterge cu mânușa și vei trage altă lovitură. În acest moment, calul se va speria de un obuz care a trecut lângă el, și te vei ține foarte fericit, că n'ai căzut de pe cal, în loc de a fi putut observă lovitura. Apoi, un alt obuz căzând în mijlocul atelajelor unu ante-tren, caii ambalându-se vor da peste tine, în momentul tocmai când erai gata să obervi altă lovitură. Obuzele inamice vor cădeà din ce în ce mai des și mai numeroase lângă tine.

„Soldații vor fi mai puțin calmi, nu vor așeză înălțătorul la distanța exactă, și astfel, observațiunile făcute nu mai au nici o valoare.

„Ceiace istorisesc, sunt lucruri întâmplante mie, la bătălia dela *Sedan*, când așezasem cele două baterii ale artileriei de corp.

„Ele se găseau înapoia unui gard viu și a unor arbori, și speram, că poziția noastră să fie astfel ascunsă.

„Dar primele noastre obuze se sparseră în rămurile arborilor,

1) Astăzi această greșală subsistă, în cazul ochirei individuale (directe) și poate subsistă chiar când se trage colectiv, când unul sau mai multe tunuri au greșit punctul de ochire, sau când au așezat greșit derivate comandate, sau când aceste derivate au fost greșit calculate e căpitan etc. etc.

imediat înaintea tunurilor. Treburăm astfel să tăiem arborii, ceea ce a ținut un sfert de oră; apoi trecurăm prin toate întâmplările și greutățile semnalate mai sus, și în acest timp, focul inamicului începuse să devie supărător.

„Nu puteam face altceva, decât să încetez tragerea pe toată linia, și să controlez ochirea la fiecă tun; apoi, să trag cu salve de baterie, pentruca explozia simultanee a 6 lovituri să-mi permită o observație mai exactă și un mai bun control.

„Această metodă primitivă¹⁾ de a măsura distanțele, fù foarte bună, și acel care-o propusese, colonelul de Scherbening, fù ucis chiar în acel moment de un obuz.

„Incepuserăm să avem lovituri fericite, inamicul nu mai trăgea cu liniște, focurile sale nu mai aveau efect, și curând apoi obținurăm superioritatea.

„Dar trecuse mai mult de un ceas pentruca să putem atinge semnul.

„Ne găseam la distanță de 3200 pași, adică 2400 metri. Eram dar aproape la distanța considerată cea mai propice pentru duelul de artilerie, *distanță care după ceiace se pretinde actualmente, trebuie să aducă deciziunea într'un sfert de oră*”.

Pentru a încheia, să ne mai gândim și la dificultățile mari și inerente din ziua de astăzi, provenite din întrebuițarea pozițiilor mascate de către artilerie, cum și a tuturor accidentelor terenului de către infanterie, și atunci ne putem da seama, la ce se reduce *instantaneitatea și consecința care ar decurge, adică posibilitatea de a intra în acțiune prin surprindere.*

* * *

Pentru a determina o altă proprietate caracteristică a artileriei, să facem acum o comparație între focul infanteriei și al artileriei, din punctul de vedere al preciziei și al puținței de a-l stăpâni.

Mai întâi să constatăm, că tunul se reazămă pe afet, care fiind fix pe pământ, ochirea se face cu mult mai mare liniște și lovitura pleacă sigur în direcția dată, pe când ochirea armei infanteriei, care este sprijinită în umărul soldatului, este mult mai puțin exactă și apoi lovitura nu pleacă, în majoritatea cazurilor, în direcția dată, căci din cauza emoțiunii și a oboselei, mâna tremurândă a soldatului va imprimă și armei această tremurătură.

Apoi, pe când artileria își poate regula și corectă tragerea

1) Astăzi această metodă — considerată primitivă de Hohenlohe, — este reglementată și considerată ca foarte bună; regularea tragerei și observarea loviturilor se face în general pe salve de 4 lovituri.

prin observarea loviturilor, operațiunii făcute de către căpitan și ofițeri, infanteria, pe lângă că nu poate să-și reguleze tragerea, dar această operațiune cum și corectarea trebuie să fie făcută de fiecare soldat în parte.

Regularea tragerei de către infanterie se poate face numai printr'o apreciere exactă a distanței, cu ajutorul telemetrului — apreciere de multe ori aleatorie pe câmpul de luptă — pe când tunul este el însuși un fel de telemetru ¹⁾).

Relativ la puțința de a stăpâni focul, chestiunea este destul de limpede, pentru a se stăruî preă mult. Pe când focurile artileriei sunt absolut în mâna căpitanului, care dispune de ele într'un anumit scop; focurile infanteriei sunt în mâna fiecărui soldat, care va dispune în general de ele sub stăpânirea fricei, ceiace a făcut pe unii să susțină, cu drept cuvânt, că focul tras de fiecare infanterist pe câmpul de luptă, reprezintă o supapă de siguranță.

Pentru toate aceste motive conchidem, că o altă proprietate caracteristică a artileriei este aceea că, *prin opoziție cu infanteria, artileria este absolut stăpână pe focul său, care este și mult mai precis, precizieune desigur variabilă cu diferitele circumstanțe ale luptei, dar care poate să devină foarte mare, în anumite împrejurări.*

Aceste proprietăți au existat în toate timpurile.

La sfârșitul campaniei Rhinului — spune Colonelul C. Decker — s'a calculat, că din *un milion* de cartușe de infanterie, numai 100 au atins, și din 1000 lovituri de tun, numai 10 au lovit.

Cu alte cuvinte, precizieuna și stăpânirea focurilor tunului în raport cu arma, a fost de 100 ori mai mare.

Și să înțelege, că pe măsură ce armamentul s'a perfecționat, precizieuna tunului a crescut într'o proporție neînchipuită în raport cu a armei, căci în definitiv, tunul a profitat mai mult de aceste perfecționări în ceiace privește precizieuna, arma rămânând în urmă, din cauzele mai sus semnalate, căci omul a rămas acelaș cu nervii și impresionalitatea sa, dacă nu chiar a devenit mai nervos și mai impresionalabil în timpurile actuale.

Și dacă mai ținem seamă, că mărirea bătăiei eficace depărteaza și mai mult artileria de văltoarea luptei, vom înțelege, că această armă va găsi prilejul, de mai multe ori ca infanteria, pentru a se sustrage emoțiunei luptei, ceiace îi va mări precizieuna și puterea de a-și stăpâni focul.

Exemplele istorice din ultimele campanii, în care artileria a avut un foc precis și bine stăpânit sunt covârșitoare în raport cu acelea ale unui foc precis și stăpânit al infanteriei.

„Când văzui ieșind din *Chilleurs*, infanteria franceză — spune

1) „Technica și efectele armelor de foc“, Volumul II. Tragerea cu arma portativă. Pag. 229.

generalul de Dresky¹⁾ — plecai, — după ce dădusem ordinul general de a deschide focul asupra ei, — la bateria 4-a ușoară, al cărui șef, căpitanul Müller, urmase școala de tragere a artileriei și să pricepă în regularea tragerei.

„Intorcându-mă către soldații săi le spusei :

„Pentru fiecare lovitură trimisă în plin în infanteria inamică, voi plăti câte 3 thaleri (11 franci 25).

„Un tunar îmi răspunse : Domnule Colonel, are să vă coste foarte scump, căci noi tragem foarte bine.

„Prima lovitură fu lungă, a doua scurtă, apoi urmară 7 lovituri în plin, cari desigur fuseseră cauza principală, că coloana franceză fu împrăștiată”.

„Plătii 21 thaleri, în mijlocul strigătelor de bucurie a întregii baterii”.

Ită alt exemplu dat de prințul Hohenlohe²⁾ relativ la artileria corpului Gardei, care trăgea în pădurea *Garenne*, în băătălia dela *Sedan*. Să știe că în această băătălie, cele 540 tunuri ale întregii artilerii germane câștigaseră o atât de mare superioritate pe câmpul de luptă, în cât ne mai primind nicio lovitură dela artileria franceză, emoțiunea dispăruse complet, atât la șefii artileriei cât și la servanți.

„Impărții — spune Hohenlohe — marginea pădurei din fața noastră în părți, dând fiecărei baterii câte o parte ca obiectiv.

„Fiecare tun din fiecă baterie trebuia să atingă chiar marginea pădurei și tunurile următoare trebuiau să tragă în aceeași direcțiune, mărind fiecare însă înălțătorul cu câte 100 pași.

„In acest chip, marginea pădurei și chiar pădurea eră acoperită pe o adâncime de 500 metri cu o grindină de obuze. Sfărămăturile să duceau și mai departe.

„Indată ce o fracțiune inamică ieșea din pădure, tunurile noastre îndreptau focurile asupra ei și o sdrobea.

„In această fază a luptei și în punctul unde ne găseam, superioritatea noastră asupra inamicului eră atât sdrobitoare, în cât nu mai suferiam nicio pierdere.

„Bateriile trăgeau ca în țintele dela poligon.

„Sosiseră și spectatori ca la tragerea din timp de pace, printre cari ofițeri de rezervă, doctori și chiar un popă.

„La un moment dat, apare din spre *Illy* o linie de cavalerie prusiană, apropiindu-se de vârful nordic al pădurei. O masă deasă de infanterie cu pantalonii roșii ieși din pădure și începū să tragă repede în cavalerie, de dinapoia calvarului *Illy*.

1) Este vorba de băătălia dela *Chilleurs-aux-Bois*, (3 Decembrie,) în a 2-a parte a campaniei din 1870.

2) *Lettres sur l'artillerie. Quatrieme lettre. Efficacite du tir de l'artillerie de campagne pendant la guerre de 1870.*

„Tunurile noastre fură repede ochite asupra calvarului, și mă întrebam, dacă ele vor putea să respingă inamicul, obligându-l să nu mai tragă în cavaleria noastră ?

„Preotul spuse unui tunar care, eră lângă el în apropierea unui cheson : Acum ar trebui, ca multe obuze prusiane să se spargă în mijlocul acestei infanterii franceze.

„Fiți liniștit părinte, răspuse tunarul, veți vedeà îndată.

„In acelaș moment toate tunurile deschiseră un foc repede, o mulțime de obuze atingând pământul se spărgeau, înconjurând cu fum infanteria inamică, care în curând dispărù în pădure.

„Preotul țipă de bucurie, provocând un răs general”.

La aceste exemple opunem următoarele.

„In bătălia dela *Beaugency* (1870) — spune Generalul Lichtenstein ¹⁾ — compania mea eră culcată pe un teren complectamente plat, la *100 metri* de un batalion francez, care aproape ne înconjurase. Acest batalion a tras timp de $\frac{1}{2}$ oră asupra noastră un foc groaznic, la care nu puteam răspunde decât foarte slab, din cauza frigului cumplit și al puștilor *Pockevills*, cari se încărcau foarte greu.

„Exceptând ofițerii, compania n'a avut decât un singur om rănit la degetul cel mare.

„Snopul gloanțelor treceà pe deasupra companiei fără a-i produce măcar frică”.

Tot D-sa citează că la *Zaribrod* (războiul Sârbo-Bulgar), în ziua de 24 Noembrie 1885, regimentul 7 de infanterie sârbesc ocupă muntele *Pregledischle*, unde fù atacat de Bulgari. El deschise repede focul, dar Bulgarii continuau să înainteze. Sârbii iuțiră tragerea; Bulgarii însă tot înaintau. Din această cauză Sârbii fură cuprinși de o mare spaimă. Ei consumaseră 200.000 cartușe pentru a scoate din luptă 58 Bulgari, obținând astfel un procent de 0,029.

Aceste exemple pun în adevărată lumină, deosebirea dintre focurile artileriei și infanteriei, din punctul de vedere al preciziei și stăpânirii lui.

Se va întâmplă desigur ca efectele artileriei să fie în multe împrejurări mai slabe; în orce caz însă, deosebirea dintre preciziunea focurilor artileriei și infanteriei și puterea de a le stăpâni, va fi totdeauna mult în avantajul artileriei și această diferență reprezintă de fapt caracteristica focurilor artileriei.

* * *

Dar focul artileriei, bineînțeleș atunci când devine eficace, are o altă particularitate, care determină o altă caracteristică

1) Schiessanschuldung und Feuer der infanterie im Gefecht.

a artileriei. Acțiunea puternică, chiar formidabilă a focului artileriei, contra aglomerațiilor de trupe, centrelor de rezistență, punctelor de sprijin, etc., etc., unită cu posibilitatea de a trage dela distanțe mari și cu preciziunea tragerei cum și puțința de a stăpâni acest foc, toate acestea la un loc fac ca artileria să fie singura armă care poate să deschidă drumul cavaleriei și în special infanteriei, înlesnindu-i cucerirea punctelor de sprijin; într'un cuvânt dau artileriei, proprietatea caracteristică, *de a fi prin excelență singura armă care poate pregăti atacul.*

Și când zicem că artileria este o armă de pregătire, putem să susținem afirmațiunea noastră cu o mulțime de exemple luate din toate bătăliile, începând cu timpurile cele mai îndepărtate până în ziua de astăzi, exemple în cari, fără a ne interesa pentru un moment de mijloacele speciale întrebuițate în fiecare caz și epocă, după starea armamentului și după împrejurări, putem constata faptul în sine și anume, că artileria a servit în totdeauna pentru a deschide drumul celorlalte arme și a le pregăti atacul.

Așa la *Marignan*, artileria deschide infanteriei un larg drum printre batalioanele elvețiane; la *Arques*, tot artileria face un drum în escadronul inamic; la *Wattignies*, infanteria franceză înaintază susținută de artileria de câmp, ale cărei ghiulele îi deschideau drumul ¹⁾).

La *Lodi*, artileria pregătește trecerea râului *Ada*; la *Rivoli* artileria pregătește atacul infanteriei și-i asigură succesul, aruncând infanteria austriacă în *Adige*; la *Friedland*, *Sénarmont* adună toate tunurile mareșalului *Victor* și *Ney* și apropiindu-se chiar la 150 pași de masele adânci ale trupelor rusești, execută o tragere timp de 30 minute, pregătind astfel drumuri croite în carne vie, pentruca infanteria lui *Victor* și *Ney* să înainteze și să respingă vrăjmașul.

La *Wissenburg* (4 August 1870), tunurile corpului V German pregătesc atacul, „artilateria defundând porțile dela *Wissenburg*, după ce infanteria fusese neputincioasă să facă acest lucru, și dărâmând castelul *Geissberg*, după ce tentativele infanteriei de a-l lua cu asalt, fără a mai aștepta ajutorul artileriei, fuseseră respinse” ²⁾).

Tot astfel la *St. Privat*, bateriile Saxone și 10 tunuri ale corpului *Gärzei*, trăgând cu mare eficacitate asupra lui *St. Marie-aux-Chênes*, din care cauză apărătorii acestei localități au trebuit să plece, au deschis drumul infanteriei, care mulțumită

1) Aceste exemple sunt luate după Lt.-Colonel *Rouquerol* „L'artillerie au début des guerres de la Révolution“.

2) *Lettres sur l'artillerie*. Prince de *Hohenlohe*. Deuxième lettre. Rôle de l'artillerie dans la guerre de 1870.

acestei pregătiri a înaintat dintr'o singură dată, trecând prin sat și oprindu-se tocmai la marginea opusă.

Lucrarea statului-major Prusian se exprimă astfel, vorbind de pregătirea atacului în bătălia dela *Sedan*, pregătire făcută de artileria Gardei comandată de Hohenlohe — acelaș care o comandase la atacul dela *St. Privat*, atac care a costat atâtea vieți, din cauza unei pregătiri insuficiente.

„In general infanteria nu porneă la atac, până ce artileria nu produceă maximul său de efect.

„Aproape numai tunul a dislocat pe adversar de pe calvariul *Illy*, și după aceea, câteva companii au fost suficiente, pentru a ocupa fără luptă, această importantă pozițiune.

„Grindina de obuze cu care artileria strivește pădurea *Garenne*, prepară atacul batalioanelor Gardei și economisește astfel perderile enorme, cu prețul cărora se câștigase victoriile precedente”.

Prințul de Hohenlohe răspunzător de atacul executat în acest episod, arată în scrisoarea 4-a, teama de care a fost cuprins, în momentul când după ultimele lovituri de tun, infanteria por-nise la atac.

„Eram — spune el — într'o așteptare febrilă, toate vederile erau fixate asupra pădurei, și ne întrebam, dacă ocuparea marginei sale, va costă tot atâția oameni ca atacul dela *St. Privat*”.

Dar de data aceasta — scrie în lucrarea statului-major Prusian la pag. 1266 — rezistența întâmpinată de infanteria noastră fu echivalentă cu zero.

In definitiv, în toate timpurile ca și astăzi, deschiderea drumului infanteriei și pregătirea atacului ei de către artilerie în ultima fază a luptei — rezultatul unei mari bătăii și puteri a focului, cum și a preciziei și a putinței de a stăpâni și întrebuința focul acolo unde este necesar — constă în faptul că, artileria poate trimite cu mult înaintea infanteriei, o masă enormă de proiectile asupra inamicului, fără ca obstacolele de pe câmpul de luptă s-o oprească¹⁾; producând astfel demoralizarea adversarului prin pierderile suferite; suprimând pe cât se poate apărarea punctelor de sprijin, prin incendiarea și distrugerea caselor, fermelor, satelor ocupate și deci obligând pe apărător să le părăsească; gonind inamicul din păduricile, boschetele de arbori etc. de pe frontul sau dinaintea pozițiunii de luptă; distrugând și deschizând breșe fie în rândurile inamicului, fie în diferitele obstacole materiale ca ziduri de împrejmuire etc. etc.

1) Un obstacol — spune colonelul Paloque în studiul său „L'artillerie dans la bataille“ — oprește infanteria pe câmpul de luptă, oprește cavaleria, ele nu sosesc!
„Proiectilele artileriei trec pe deasupra și ajung unde trebuie!

* * *

Rândurile de mai jos datorite colonelului Paloque ¹⁾ ne conduc prin discuțiunea ideilor conținute în ele, la analizarea caracteristicii artileriei ca armă de susținere, independent de calitatea ei de armă de pregătire, în ultima fază a luptei.

D-sa vorbind de întrebuințarea pădurilor ca puncte de sprijin spune că : „Se poate spune, că atacul unei păduri trebuie să fie neapărat să fie *pregătit de artilerie*, dând acestei cuvânt *vechea sa accepțiune*, adică considerând acțiunea artileriei ca un *act distinct* (?) de efortul infanteriei și *putând să precedeze acest efort*“.

Este desigur o încercare timidă de a recunoaște un adevăr care sare în ochi, dar care a fost sucit și deformat mai ales acum în urmă de către novatori, încurcând spiritele cu principiile lor.

Întreb, cum poate, sau a putut vreodată artileria să pregătească atacul, *dacă nu precedând efortul infanteriei*, sau mai pe românește, dacă nu produceă anularea apărării punctelor de sprijin, distrugerile, incendiarea breșelor etc., etc., înainte de sosirea infanteriei, căci de fapt, chiar noțiunea cuvântului pregătire conține ideia precedării. În toate timpurile se vor găsi exemple ca de pildă : *Marignan, Vagraam, Friedland, Wissenburg, St. Marie-aux-Chenes, St. Privat, Sedan*, etc. etc.

Orice s'ar zice, pregătirea atacului în ultima fază a luptei asupra diferitelor puncte de sprijin a necesitat și necesită un timp mai mult sau mai puțin lung, atât din cauză că acțiunea artileriei nu este instantanee cât și din cauza timpului necesar ca să se ajungă la rezultatele ce constituiesc această pregătire, fără ca totuși această să reprezinte în fond un act distinct.

În perioada tunului liss, după pregătirea făcută de ghiulelele și bombele (obuzele) tunurilor și obuzierelor, se deschidea drumul infanteriei, în ultima fază a luptei, executând tragerea cu mitralie în infanteria inamică și în acest scop se împingea artileria cu prețul celor mai mari sacrificii, înaintea infanteriei și foarte aproape de inamic, ca la *Friedland* de pildă, unde artileria s'a apropiat la 150 metri. Și, această operație precedă efortul infanteriei, să zicem chiar că prezentă un act distinct, căci de fapt infanteria stătea înapoia artileriei și așteptă ca pregătirea să fie gata, pentru a se arunca dintr'un singur salt, la asaltul poziției inamice. Cine însă ar putea afirma, că acest act distinct nu reprezintă totuși o cooperare cât se poate de intimă cu acțiunea infanteriei.

Pe măsură ce bătaia armelor crește, distanța de la care începe lupta devine evident din ce în ce mai mare și atunci, pe lângă pregătirea atacului și deschiderea drumului infanteriei pentru cu-

1) „L'artillerie dans la Bataille“.

cerirea punctelor de sprijin, naște mai mult necesitatea susținerii infanteriei, pe tot drumul ce-l are de străbătut.

În adevăr, în perioada tunurilor neghintuite infanteria are de parcurs numai o distanță de 700—800 metri, fiind supusă la focul artileriei până la 200 metri de inamic, și de aci la focul combinat al artileriei cu al infanteriei; în 1866 și 1870, ea trebuie să parcurgă o distanță de 2000 metri, fiind supusă la focul artileriei până la 400—500 metri și de aci la focul combinat al artileriei și al infanteriei. Astăzi, ea trebuie să parcurgă o distanță de aproximativ 3500—4000 metri, fiind supusă la focul artileriei până la 800—1000 metri și de aci la focul combinat al celor două arme.

Prin urmare, înainte de a ajunge la ultimul său efort — concretizat în momentul când trece la asalt, pentru cucerirea punctelor de sprijin — infanteria are nevoie de a fi susținută contra piedicelor ce se opun înaintărei sale.

Firește că prima piedică este reprezentată de artileria inamică, care prin puțința ce o are de a îndreptă dela mare distanță focul său omorător contra infanteriei, o țintuește pe loc.

Cine o poate ajuta? Desigur artileria sa.

În ce mod? Cavalerul du Teil spune în 1784, că nu trebuie să ne gândim la artileria inamică, decât în cazul când nu putem îndeplini primul rol, acela de a bate infanteria inamică, *sau când efectele ei supără mult trupele pe cari le protejăm.*

În 1866 și 1870 și astăzi, nu se poate spune nici mai mult, nici mai puțin și nici mai bine.

Lupta de artilerie prin urmare, care a avut și are de scop a susține și deschide indirect drumul infanteriei, prin înfrânarea focului artileriei inamice, înfrânare obținută prin obligația de a ripostă, reprezintă un prim mijloc prin care artileria poate susține infanteria.

„Noi artileriștii — spune Hohenlohe, vorbind de lupta de artilerie încinsă la bătălia dela *Sadowa* ¹⁾ — n'am avut decât un număr restrâns de lovituri fericite, și tragerea noastră n'a avut alt efect — dealmintrelea esențial — decât acela de a atrage asupra noastră, focul formidabil al artileriei inamice, adică de a-l defurnă absolut dela infanteria noastră, asupra căreia eră îndreptat'".

Este liberată artileria de focul artileriei inamice, atunci tocmai prin faptul că are un foc precis și are puțința de a-l stăpâni,

1) Este vorba de focul celor 24 tunuri prusiane, inst alate pe crupa înălțimilor dintre *Maslowed* și *Nedelitz*, în bătălia dela *Sadowa* (3 Iulie 1866), foc îndreptat contra celor 40 tunuri austriace instalate pe înălțimile dela *Horenoves*. Afară de aceste 24 tunuri puse sub comanda prințului de Hohenlohe, alte baterii prusiane dela dreapta și stânga, în total 90 tunuri, încing o luptă de artilerie cu cele 40 tunuri austriace.

ea va susține infanteria sa, interzicând mișcările infanteriei inamice, sau paralizându-i efectele focurilor ei, înlesnind astfel înaintarea propriei sale infanterie.

„La aripa stângă — spune lucrarea marelui stat major prusian ¹⁾ — Locotenentul colonel Bothmer încercă să vie în ajutorul detașamentului aparținând Diviziei a 7-a, dar focul sdrobitor al artileriei inamice, îl obligă să se reîntoarcă în pădure.

„Un batalion ajunsese la *Makrovus* și se întruni la nord de sat, îndreptându-se spre *Langenhof*; dar artileria inamică concentrează un foc atât de puternic asupra lui, încât batalionul pierde 60 oameni în câteva minute și trebuie să renunțe la orice încercare“?

Tot astfel la bătălia dela *Wörth*, în momentul când susținerile regimentului 48 încercară să înainteze, 5 baterii ale corpului V, așezate la nordul drumului *Wörth-Preuschdorf*, — cari încetaseră focul din lipsă de obiective, căci artileria franceză eră redusă la tăcere — deschid un foc violent contra susținerilor celor 2 batalioane, cari pentru a scăpa de focul sdrobitor al artileriei, fug înapoi, până la liziera meridională a pădurii *Fröschwiller*.

Iată și alt exemplu.

„Eră la *St. Privat* — spune prințul de Hohenlohe — și aveam în față 60 tunuri franceze.

„Ele încetaseră focul și dispăruseră după o luptă de artilerie care ținuse câțva timp.

„În momentul însă când infanteria începù atacul, mascând astfel artileria noastră, bateriile franceze apărură din nou și, adăugând focul lor la acel al infanteriei, ne surprinseră, căci credeam că erau reduse la tăcere, și infanteria noastră suferi mari pierderi neputând nici înaintă“.

Ne oprim aci cu exemplele, cari pot fi găsite dealtmintrelea la fiece pas, când se studiază diferitele bătălii.

Fără îndoială, că acțiunea artileriei în acest rol de susținere, nu reprezintă nici măcar în formă un act distinct de efortul infanteriei, din contra, ambele eforturi și în formă cași în fond se leagă intim între ele. Totuși, din punctul de vedere al formei, lupta de artilerie are aerul de o acțiune distinctă, fiindcă născută dela o mare distanță, dela care cele două infanterii nu-și pot întrebuiță armele, se localizează numai între artilerii, în timp ce infanteria liberată de focul artileriei inamice, înaintează.

În fond însă, această acțiune distinctă este în realitate o cooperare intimă, căci mulțumită acestei lupte, infanteria poate înaintă și a se apropia de distanța bătăiei eficace a puștei, pentru a-și începe manifestarea efortului său.

1) Este vorba dela bătălia dela *Sadowa* 1866.

Aşa la *Sadova* (1866), cele două infanterii s'au putut apropia în timpul luptei de artilerie până la 600—700 metri, iar la *Cistowes* şi *Maslowed* s'au apropiat atât, încât se dă lupta cu baioneta.

La *St. Privat* (1870), tiraliorii prusiani profitând de lupta de artilerie, s'au apropiat la 400 metri de ferma *St. Hubert*, iar în dreptul fermei *Point-du-Jour* la cel mult 200 metri.

Putem dar zice, că acţiunea artileriei în prima luptă de artilerie precedează efortul infanteriei, după cum de fapt pregătirea propriu zisă a atacului punctelor de sprijin în ultima fază a luptei, trebuie făcută în timpul mersului infanteriei şi înainte ca ea să pornească la atac şi deci această pregătire trebuie să precede efortul final al infanteriei.

Am insistat asupra sensului real pe care l-a avut în toate timpurile şi pe care îl are şi în prezent expresiunea actuală de „*acţiune distinctă*” şi „*precedare de efort*”, fiindcă considerând realitatea faptelor în toate bătăliile, suntem încă nedumeriţi, de unde unii autori au scos, că cheştiunea legăturii şi deci a cooperării intime între acţiunea infanteriei şi artileriei este ceva nou.

Apoi, fiindcă prea am suferit şi suntem încă sub influenţa tiraniei cuvintelor, cari dacă poate uşură o înţelegere formală a unui fapt, întunecă înţelegerea fondului. Şi Guibert şi cavalerul du Teil, împreună cu Hohenlohe şi Hoffbauer nu ne vorbesc decât de cooperare intimă între acţiunea artileriei şi infanteriei; cu toţii nu văd decât principalul rol de susţinere pe care-l are artileria, astfel că putem formula în unire cu ei şi cu novatorii o altă proprietate caracteristică a acestei arme şi anume: *Mulţumită puterii focului său, preciziei şi putinţei de a-l întrebuinţa cu folos acolo unde este necesar, artileria, pe lângă proprietatea caracteristică de a pregăti atacul şi a deschide drumul infanteriei în ultima fază a luptei, a avut şi are proprietate de a susţine înaintarea infanteriei fie indirect, atrăgând asupra ei focul artileriei inamice, fie direct, unind focul său cu acel al infanteriei, contra infanteriei inamice; susţinere care fiind comandată exclusiv de nevoile infanteriei, dă caracterul esenţial al artileriei, acela de armă ajutătoare, adică de armă care nu-şi manifestă acţiunea sa, desigur foarte variată pe câmpul de luptă, decât în unicul scop de a ajuta infanteria.*

* * *

Puterea focului dela mare distanţă, dă artileriei, în anumite împrejurări, putinţa de a trage contra coloanelor în marş sau contra rezervelor massate, ce se găsesc dincolo de bătaia decisivă a tunului, producând dezordine în rândurile inamicului, întârzieri din cauza desfăşurării premature, obligând coloa-

nele să întrebuițeze itinerarii defilate etc. etc.; într'un cuvânt producându-i zăpăceală, pierdere de timp, oboseli inutile, etc.

De asemenea, în cazul retragerii inamicului, artileria poate—ocupând pozițiuni la mare distanță pe flancul său și trăgând—să producă zăpăceli și mari încurcături, neliniștind și întârziând mișcarea de retragere a inamicului.

Tot astfel în cazul retragerii trupelor proprii, artileria, — prin faptul că poate ține inamicul la distanță, obligându-l să facă mișcări înconjurătoare și să înainteze cu greu—întârziază mișcarea de urmărire.

Această acțiune întârziătoare pe care o are artileria în aceste două din urmă cazuri, mulțumită puterii focului său la distanță, după cum cavaleria are aceeași acțiune în aceleași cazuri, mulțumită însă întrebuițării iușelei calului pentru a neliniști inamicul și a-i întârzia mișcările, fac cu drept cuvânt pe generalul Maillard să spună¹⁾ că :

„Din proprietățile caracteristice ale artileriei și ale cavaleriei rezultă, că aceste două arme sunt tot atât de bune armele urmăririi cum și cele ale retragerii“.

Prin urmare, o altă proprietate caracteristică a artileriei este aceea că, *dânsa, prin opoziție cu infanteria și cavaleria are în anumite împrejurări o acțiune întârziătoare dela mare distanță, fără totuși a se angaja direct în luptă cu el și deci fără a suferi în general pierderi mari.*

* * *

Să formulăm o altă proprietate caracteristică foarte importantă a artileriei și în acest scop, să reproducem următoarele rânduri datorite generalului de Dresky²⁾ comandantul artileriei corpului III de armată în 1870. Este vorba de bătălia dela *Rezonville* 16 August :

„Către orele 5 seara, erau în poziție la *Flavigny*, patru baterii călărețe și șapte pe jos, când se produse atacul extrem de violent al gardei imperiale franceze.

„Aveam în fața noastră zece baterii franceze (le-am numărat de mai multe ori), cari trăgeau în noi focuri de salvă.

„După o luptă de artilerie care ținuse o jumătate de ceas, infanteria franceză porni la atac.

„Nu se putea vedeă decât o linie de tiraliori foarte strânsă, iar trupele în coloana dinapoi nu puteau fi de loc văzute.

„Focul nostru fu îndreptat contra acestei linii de tiraliori,

1) Elements de la guerre.

2) Citate de prințul de Hohenlohe (Lettres sur l'artillerie), dintr'o scrisoare primită dela generalul Dresky.

care înaintă, și cum eram în baterie dela orele 2 și deci toate distanțele ne erau cunoscute, obuzele noastre produsură niște spărturi atât de mari în rândurile inamicului, încât aceștia, după ce se apropiaseră de noi cu mult curaj până la 1000 pași (700 metri), văzându-se primiți cu un foc repede, răspunseră printr'o tragere foarte repede și ineficace, și apoi se întoarseră, bătând în retragere.

„Cu acest prilej am căpătat convingerea, *că o linie de artilerie nu poate fi forțată și străpunsă de front.*

„Și în 1870 n'aveam decât obuze și cu toate acestea, ce efect distrugător și fulgerător nu se obține cu ele.

„Actualmente artileria are șrapnele și un *atac de front ar fi respins cu pierderi și mai teribile.*

„Pe lângă aceasta, bătălia dela *Vionville* a stabilit, după părerea mea, *că nu s'ar putea închide un teren liber și descoperit, decât cu ajutorul unei linii de artilerie*, tocmai fiindcă este imposibil de a străpunge de front o asemenea linie.

„Dar o asemenea linie prezintă un alt mare avantaj, ea *face oficiul de rezervă, destinată cu ralierea corpurilor de trupă ce bat în retragere.*

„In timpul alternativelor luptelor de infanterie cari se de-deau în jurul înălțimei 308, de lângă *Vionville*, am văzut de mai multe ori detașamente, cari respinse de inamic, să reformau înapoia liniei de artilerie, căci acolo se știau în deplină siguranță; de acolo ele erau pornite iarăși la atac. Nu mai aveam în această bătălie rezerve de infanterie . . .“

Iată și alt exemplu dat de prințul de *Hoheulohe*¹⁾ din bătălia dela 18 August 1870 :

„Prima întoarcere ofensivă a inamicului nu întârziă mult. O masă deasă de infanterie se îndreptă asupra noastră, în direcțiunea *Amanvillers*. Când apăru pe înălțime, regularăm tragerea asupra ei la 1900 pași (1500 metri) și cele 30 de tunuri executară un foc repede.

„Un nor des de fum, produs din spargerea obuzelor, înfășură infanteria inamică.

„Dar puțin timp mai târziu, văzurăm că această masă cu pantalonii roșii, apare înaintea norului. Suspendarăm focul. O lovitură de regulare trasă la 1700 pași, însemnă punctul până unde trebuia să lăsăm inamicul să înainteze, înainte de a deschide asupra lui un foc repede; să procedă la fel la 1500, 1300, 1100 și 900 pași (700 metri).

„Cu toate cumplitele pustiiri produse de obuzele noastre, aceste trupe brave înaintau mereu.

„Dar la 900 pași, focul deveni peste măsură de omorător,

1) *Lettres sur l'artillerie.*

inamicul o luă la fugă înapoi, escortat de obuzele noastre, până ce scăpă cu totul de a mai fi văzut.

„In această împrejurare avurăm de-a face cu un atac de infanterie, care fu respins numai de focul artileriei.

Și în altă scrisoare ¹⁾, prințul de Hohenlohe să exprime astfel din acest punct de vedere :

„Aș putea da sute și mii de exemple la fel, din campania din 1870—1871, cari probează, că artileria n'are nevoie să dea înapoi în fața focului infanteriei, dacă vrea să reziste cu orice preț.

„Deciziunea arbitrilor la manevre poate fi deci considerată ca una din cele mai puțin întemeiate, una din cele mai neraționale, atunci când obligă artileria să se retragă, în fața focului infanteriei.

„Aceste deciziuni au pe lângă aceasta consecințe funeste, căci, dacă ele sunt mereu repetate în cursul unei lungi perioade de pace, toți ofițerii însărcinați cu comanda unei artilerii și cari n'au avut prilejul să facă o campanie, își vor forma convingerea, că artileria este incapabilă de a rezista în fața focurilor infanteriei, și consecința naturală va fi, că la război, se vor retrage din fața acestor focuri, după cum mulți alții au făcut-o înaintea lor“.

Și după o serie de alte considerațiuni, prințul de Hohenlohe termină astfel :

„Voi repetă și nu știu cum să repet mereu că : *artileria, în regulă generală, nu va putea fi gonită din pozițiunile sale de către infanterie, afară doară când dânsa vrea să plece.*

„Din contra, tocmai în momentul când focurile infanteriei vor fi mai vehemente, artileria se va retrage cu greu, căci aceste focuri îi vor ucide un mare număr de cai.

„Dar dânsa nu trebuie să se considere pierdută, fiindcă nu se poate retrage, din contra. Cât timp puținii servanți rămași vor fi lângă tunuri și vor trage, artileria va păstra vigoarea și acțiunea sa plină și întregă ; această acțiune și vigoare nu se va sfârși, decât în momentul când ultimul servanț va fi scos din luptă“.

Concluziunile și observațiunile prințului de Hohenlohe și ale generalului de Dresky, capătă astăzi o importanță mult mai mare, mulțumită proprietăților materialului actual : putere mult mai mare ; tragere mult mai repede ; servanții invulnerabili în fața focurilor infanteriei, mulțumită scuturilor, etc. etc.

1) Dixième lettre. Comment, dans la dernière guerre, l'artillerie s'est-elle soustraite à l'action de l'ennemi ?

■ In definitiv, din toate acestea putem formula următoarea proprietate caracteristică a artileriei.

Artileria, în raport cu celelalte două arme, se bucură de o mare capacitate de rezistență pe tot frontul său și deci stăpânește în mod solid terenul pe care tunurile sunt puse în baterie.

Această mare capacitate de rezistență este întrebuințată pe câmpul de luptă, acolo unde necesitatea cere de a închide cu o masă de tunuri, golurile ce se produc între marile unități¹⁾; de a baricadă și deci interzice înaintarea infanteriei în urmărire²⁾; de a economisi infanteria acolo unde necesitatea cere o rezistență de lungă durată; în fine ca un centru de raliere a trupelor de infanterie care fiind respinse pot, înapoia acestei baricade de tunuri, să se reculeagă și să se reformeze în deplină siguranță, pentru a porni apoi iarăși la atac; este vorba și în acest caz de economisirea infanteriei, artileria îndeplinind rolul rezervelor de infanterie.

* * *

Dela această formidabilă capacitate de rezistență pe care o are artileria pe frontul său, adică drept înaintea sa, să constatăm, că ea este foarte slabă, atunci când este atacată în flancuri, și cu totul neputincioasă, atunci când este atacată în spate.

■ Lucrurile se explică foarte lesne, dacă ne gândim, că unicul mijloc de acțiune al artileriei este focul, care prin urmare reprezintă singurul său mijloc, nu numai de atac, dar și de apărare. Or, atacată de infanterie din aceste direcțiuni, artileria, pentru a putea face față cu focurile sale, trebuie să-și deplaseze tunurile în direcțiile corespunzătoare, fiindcă este vorba de a reface o linie aproximativ perpendiculară pe direcțiunea atacului, singura care permite artileriei se obțină acțiunea frontală, care-i dă acea mare capacitate de rezistență.

Dar în acet timp, care corespunde cu inacțiunea și deci cu complecta ei slăbiciune, tocmai în aceste momente critice, artileria cade fatalmente pradă în mâinile infanteriei sau cavaleriei atacatoare.

Nu numai atât. Cum antetrenurile și chesoanele ce apar-

1) În bătălia dela *Solferino* (1859), două mase de artilerie cuprinzând în total 90 guri de foc, aparținând corpului II (Mac-Mahon), baricadează spărtură dintre corpul IV (Mareșal Niel) și corpul III (Mareșalul Canrobert). Aceasta artilerie numeroasă atrage asupra ei sforțările corpurilor III și IV austriace, dar toate încercările pentru a o dezorganiza rămân fără efect.

2) În ultima fază a bătăliei dela *Sadova* (1866), înaintarea armatelor prusiane este oprită mulțumită masei enorme de tunuri austriace, care formează o barieră puternică între *Stösser-Freihofen-Ziegelschloss-Plotist*, de care se lovesc armatele prusiane, permițând armatei austriace să se retragă.

țin bateriei de luptă sunt înapoi, la o distanță care ajunge chiar 200 și 300 metri, ne dăm seama nu numai de sensibilitatea artileriei, atunci când este atacată de infanterie sau cavalerie pe flancuri sau în spate, dar și de deosebirea manifestă dintre ea și celelalte două arme din acest punct de vedere. În adevăr, infanteria poate face față cu înlesnire, atunci când este atacată din flanc sau spate; acelaș lucru cu cavaleria.

Apoi, eșalonarea în adâncime a forțelor acestor două arme — este vorba de susțineri, sau rezerve — reprezintă în acelaș timp un mijloc de apărare și de siguranță, pentru cazul unor asemenea atacuri, ceea ce a făcut pe mulți să spună că : atât infanteria cât și cavaleria, prin opoziție cu artileria, n'au flancuri și spate.

Dar nu se poate pune mai bine în evidență marea slăbiciune a artileriei în asemenea împrejurări, decât gândindu-ne, că 40—50 trăgători împrăștiați și ascunși pe flanc sau către spate și trăgând în ofițerii și servanții unei masse de artilerie de 15—20 tunuri — massă care are o putere așa de formidabilă înaintea sa — i-ar lua în scurt timp toată puterea sa de acțiune.

Apoi, o mână de câțiva călăreți hotărâți ar putea, atacând prin surprindere antetrenurile și chesoanele bateriei de luptă, să producă o așa de mare zăpăceală, încât această massă de artilerie n'ar mai reprezintă nicio putere.

Să mai observăm că pentru liniile mari de artilerie, atunci maicuseamă când terenul nu este liber și descoperit, grupuri mici de trăgători pot să se furișeze în apropiere de artilerie, chiar înaintea frontului, producându-i pierderi simțitoare și neliniștindu-i mult tragerea.

Dacă acum ținem seamă de toate aceste cauze de slăbiciuni ale artileriei, vom înțelege la ce pericol o expunem, dacă o trimitem înaintea infanteriei pe câmpul de luptă, vom înțelege de asemenea, absoluta necesitate de a-i asigura susțineri speciale, oridecâteori dânsa poate fi cât de puțin expusă.

Dar ceea ce trebuie să fie bine înțeles este faptul, că pericolul decurge numai pur și simplu din cauză că artileria fiind înaintea infanteriei, este expusă pe flancuri, în spate și pe front, la pericolele mai sus semnalate; într'un cuvânt pentru motivul că formidabila ei putere frontală este complect anihilată, tocmai din cauzele de mai sus.

Insist asupra acestor din urmă explicațiuni, pentru că altfel s'ar putea crede, că concluziunile prințului de Hohenlohe și ale generalului de Dresky — concluziuni pe cari ni le-amnîsușit — n'ar fi exacte.

Aceste concluziuni, de fapt, se referă, nu la cazurile unei artilerii care este singură pe câmpul de luptă, ceea ce de sigur reprezintă un non-sens, ci pentru cazurile reale, acelea când aceaset

armă lucrează de concert cu celelalte arme și bine înțeles pentru terenuri deschise și libere, cari dau puțință artileriei să-și deslănțuiască toată puterea acțiunii ei, reprezentată în mod absolut numai prin foc.

În definitiv putem conchide din toate acestea, că toate proprietățile caracteristice ale artileriei bazate pe puterea, precizia și stăpânirea focului ei, și care fac din ea o armă atât de puternică și absolut indispensabilă celorlalte două, cer în schimb, pentru a putea fi utilizate pe câmpul de luptă, concursul celorlalte arme.

Prin urmare, o altă proprietate caracteristică a artileriei este aceea că, *dânsa, nu-și poate manifesta acțiunea pe câmpul de luptă, decât sprijinită de celelalte două arme, ceea ce însemnează, că artileria, contrar celorlalte două arme, are o acțiune ce nu este de sine stătătoare, acțiune deci care nu se poate manifesta, decât în combinație cu infanteria sau cavaleria.*

Această proprietate caracteristică îi dă caracterul exclusiv de armă sudordonată, cum de fapt celelalte proprietăți cari se sprijinesc pe puterea ei formidabilă, îi dau caracterul de armă ajutoare absolut indispensabilă.

Această combinațiune de subordonare exclusivă și de indispensabilitate absolută, sintetizează legătura reciprocă dintre ea și celelalte, legătură care evident a existat în toate timpurile și care trebuie să domine toate regulile ei de întrebuițare pe câmpul de luptă.

* * *

Dar încă alte cauze vin și întăresc caracterul de subordonare combinat cu cel de indispensabilitate.

Mulțumită puterii focului său, artileria mătură aproape complet tot terenul din fața sa și produce asupra diferitelor puncte de sprijin, formidabilele distrugerii semnalate mai sus.

Totuși — și aceasta este o proprietate caracteristică a artileriei — *dânsa, prin opoziție cu celelalte două arme, este incapabilă de a profita direct de aceste efecte, căci nu poate cuceri și stăpâni nici terenul, nici punctele de sprijin asupra cărora are o acțiune așa de mare dela distanță.*

Câteva exemple interesante.

La 18 August 1870, generalul de Dresky, ocupând cu artileria de corp o poziție la sudul cimitirului dela Verneville, fû însărcinat să tragă în pădurea din fața fermei Chantrenne, pentru a alungă de acolo pe soldații francezi cari o ocupau.

Generalul de Dresky relatează că această pădure, cu toate atacurile executate, n'a fost evacuate de Francezi, și iată rezultatele obținute de tragerea sa cum și concluziunile la care dânsul ajunge.

„Tragerea mă costase 200 obuze. Două zile mai târziu, vi-

zitând câmpul de bătălie cu generalul de Bülow, mă ocupai cu deamănuntul de rezultatele tragerei.. Care fù mirarea mea, văzând că efectele produse în ziua de 18 August, de către bateriile noastre, erau considerabile și într'adevăr extraordinare.

„Fără voie, o adâncă stimă nascù pentru valoroșii apărători francezi, cari, cu toate perderile enorme, nu se retrăseseră.

Și generalul de Dresky termină cu următoarele concluzie :

„*Este imposibil ca numai artileria cu focurile sale să poată goni o bună infanterie dintr'o pozițiune bine apărată*”.

Alt exemplu dat tot de generalul Dresky, relativ la batălia dela 16 August 1870 :

„*Am constatat la Vionville, că nu se poate goni din pozițiunile sale o bună infanterie, numai cu ajutorul focurilor artileriei.*

„Din drumul mare *Rezonville-Vionville*, aproximativ la 1000 pași la vest de *Rezonville*, pleacă un drum vicinal ducând în direcțiã sudică a satului *Flavigny*.

„In acea parte se găsește o ridicătură de pământ lungă de 300 pași, cu un gard viu. Inapoiã acestui gard stăteau culcați tiraliori francezi cari, trăgând în cele două baterii așezate la nord de *Flavigny* (bateria 4-a ușoară și bateria 4-a grea), le produceau pierderi simțitoare.

„Cu toate că această ridicătură de pământ a fost de multe ori bătută cu focuri, de către cele două baterii mai sus semnalate, precum și de alte baterii stabilite la sud de *Flavigny*, nu s'a putut goni tiraliorii inamici.

Mai este oare nevoie să explicăm cauzele? Imposibilitatea de a se alungă infanteria numai prin focuri dela distanță se înțelege foarte lesne, dacă ne gândim, că o bună infanterie pentru ca să fie gonită dintr'un punct de sprijin ocupat, trebuie să fie amenințată, dacă nu chiar să încerce lupta corp la corp.

In lipsa unei asemenea amenințări sau lupte și sub focul cât de puternic dela distanță, apărătorii se adăpostesc și în cazul cel mai rău nu se mișcă, iar rezultatul este negativ deoparte și de alta.

Infanteria este prin urmare singura armă care poate goni inamicul din toate colțurile și unghiurile diferitelor puncte de sprijin prin lupta corp la corp și individuală, singura care asigură astfel stăpânirea de fapt.

Artileria atât de gravă și măreață prin puterea focului său, dominând dela distanță evenimentele luptei, știe că prin opoziție cu celelalte arme, dispune de formidabilul său foc absolut numai pentru ele și nicidecum pentru sine.

Evident rol ajutător și totuși principal, și pe cât de desinteresat, tot atât de indispensabil.

PROPRIETĂȚILE MATERIALULUI DE ARTILERIE

Proprietățile caracteristice fundamentale ale artileriei, acelea pe care artileria le-a avut și le va avea în toate timpurile, rezultă neîndoios din calitățile esențiale ale materialului

Proprietățile caracteristice ale artileriei sunt slăbite sau întărite, după cum transformările materialului slăbesc sau întăresc aptitudinile tactice ale armei. §

Colonel Paloque.

a) Mobilitatea materialului de artilerie

Importanța, sau mai bine zis, necesitatea mobilității materialului de artilerie s'a simțit încă din secolul al XVI-lea, adică chiar atunci când artileria de câmp nu era încă despărțită de cea de asediu și când prin urmare, armatele târau după ele așa zisele *parcuri de artilerie*, cari cuprindeau *tunuri, obuziere și mortiere* de diferite mărimi și greutate și din care cauză se mișcau cu mare anevoință.

Fără îndoială însă, că numai caracterul operațiunilor militare a fost factorul predominant, care a pus în relief importanța mobilității.

Probă că *Turenne și Gustav Adolf*, cei doi căpitani cari inaugurează războiul de mișcare, se lipsesc de parcurile de artilerie și nu admit pentru armatele lor de operațiuni, decât tunuri de calibru mic ¹⁾, cari aveau desigur o mare mobilitate, bineînțeles în detrimentul puterii, față de progresele științei tehnice de pe acele vremuri.

Probă, de asemenea, că războiul de 30 de ani—război dat mai mult în jurul cetăților și deci unde operațiunile armatelor erau mult reduse — a contribuit într'o largă măsură la reintro-

1) Regele Suediei pusese chiar să se construiască un tun de 4 livre, mult mai ușor decât cel francez de acelaș calibru. Este vorba de tunul impropriu numit: „*Canon en cuir bouilli*“ căci era format dintr'un tub subțire de bronz sau aramă, întărit prin corzi gudronate, înfășurate pe țevă, totul fiind acoperit cu piele.

ducerea parcurilor grele de artilerie la armatele de câmp¹⁾, căci, spune Vallière, vorbind de sistemul său de artilerie înființat în 1732 : „Incepând dela 4 livre și până la 24, toate tunurile erau proprii pentru atacul și apărarea cetăților, și primele trei calibre, combinate după circumstanță, erau în particular apte pentru războiul de câmp; astfel că la vreme, cetățile puteau să dea din materialul lor armatelor și armatele, cetăților²⁾”.

Probă, de asemenea, că în timpul războiului de 7 ani, război în care predomină războiul de mișcare, să simte mult nevoia mobilității pentru artilerie³⁾, și atât de mult, încât acestui război se datorește despărțirea definitivă a artileriei de asediu de cea de câmp.

De fapt, chiar în timpul acestui război nu se mai admite, pentru armatele de operațiune, tunuri mai grele ca cele de 12 livre.

Trebue să observăm însă, că din momentul ce se pusese la ordinea zilei chestiunea mobilității pentru artileria de câmp, să deschide implicit lupta dintre *mobilitatea* și *puterea* pe care trebue s'o aibă tunul de câmp de pe acele vremuri, pentru satisfacerea diferitelor servicii cu care putea fi însărcinată artileria pe câmpul de luptă.

Or, cum în acea epocă, știința tehnică nu ajunsese să întrunească o *eficacitate suficientă* (*putere*), cu o singură gură de foc, atât din cauza deosebirii mari dintre bătăile eficiente a diferitelor calibre, cât și din cauza necesității întrebuițării

1) Sistemul de artilerie al generalului Vallière cuprindea 5 feluri de tunuri de : 4 ; 8 ; 12 ; 16 și 24 livre ; două feluri de mortiere de 12 și de 8 pouces și 1 obuzier numit pierrière de 15 pouces. În Prusia, Frederic cel Mare—spune Scharnhorst—pusese să se toarne din 1742 până în 1747, tunuri de 4 ; 6 ; 8 ; 12 și 24 livre și obuziere de 7 ; 10 și 25 livre. Reamintim că în artileria lissă, tunurile se denumeau prin greutatea ghiulelei exprimată în livre, o livră fiind egală cu $\frac{1}{2}$ kilogram. Tunurile de 24, 16, 12, 8 și 4 livre ar corespunde actualmente la un calibru respectiv de : 156 m/m ; 124 m/m ; 109 m/m și 86 m/m. Tunurile austriace erau mai ușoare ; așa tunul de 12 trăgea o ghiulea de 10 livre în realitate, tunul de 6 o ghiulea de 5 și tunul de 3 o ghiulea de $2\frac{1}{2}$ livre ; aceasta din cauză—spune Scharnhorst — că tunurile erau denumite prin vechea măsură de greutate din *Nürenberg*, care era mai mică cu o livră.

Mortierele și obuzierele erau denumite în Franța și Anglia după diametrul gurii de foc exprimat în „pouces”. Așa mortierele de 12 p^o și 8 p^o ar corespunde actualmente la calibrele respective de 324 m/m și 223 m/m, iar obuzierul de 15 p^o la 405 m/m.

În Prusia, mortierele și obuzierele se denumeau prin jumătatea greutatei bombei. Această denumire era determinată de greutatea unei sfere de gresie de un diametru egal cu cel al gurei de foc.

2) „Memoires touchant la superiorité des piéces d'artillerie longues et solides. Archives de l'artillerie”.

Citație luată după „L'artillerie française au XVIII siècle, par le commandant brévété E. Picard et le lieutenant Louis Jouan.

3) „În loc de a considera artileria, cu un mijloc pentru a asigura isbânda — spune colonelul Decker în lucrarea sa „Războiul de 7 ani” — Frederic al II-lea o consideră ca o piedică pentru rezezițiunea mișcărilor.

obuzierului, singurul capabil să tragă obuzul, și fiindcă micele proiectile sferice erau neputincioase contra obstacolelor naturale sau artificiale de pe câmpul de luptă, iată că chestiunea mobilității vine de mai complică lucrurile, prin faptul că obligă pentru calibrul cel mai puternic, să se țină seamă de ușurința de deplasare pe câmpul de luptă.

Aceasta ne explică păstrarea mai multor calibre și feluri de guri de foc în artileria de câmp, înființându-se chiar pentru acelaș calibru, o *artilerie mai grea și alta mai ușoară*¹⁾.

În definitiv, diversitatea calibrelor pe lângă că împacă diferitele exigenți cerute artileriei pe câmpul de luptă, împacă și *puterea cu mobilitatea*, unele tunuri având însușirea mobilității mai dezvoltată în dauna puterii, iar celelalte având însușirea puterii și deci a eficacității mai dezvoltată în dauna mobilității.

Se poate afirma, că artileria austriacă este prima în Europa care inaugurează o artilerie de câmp cu o construcție sistematică, adică tunurile având absolut aceeaș lungime proporțională cu calibrul și de aceeaș greutate proporțională cu greutatea ghiulelei și unde neexistând decât o singură specie de tun pentru fiecare calibru, să realizează *cea mai mare mobilitate cunoscută până atunci*²⁾.

Dar se resimte uneori lipsa de putere a tunurilor austriace și de aceea — spune Scharnhorst — trebuie uneori să se aducă în războiul de câmp, micul număr de tunuri de 18, cari trăgeau însă un proiectil ce nu cântărea decât 12 livre.

Artileria austriacă sub raportul puterii (efectului), după Scharnhorst, putea fi astfel evaluată : tunul de 12 austriac nu era mult superior tunului francez de 8, de asemenea, tunul de 6 austriac nu era mult superior celui de 4 francez.

Comarate cu cele franceze — spune Scharnhorst — 2 tunuri franceze de 4 și 8 produc acelaș efect ca 3 tunuri austriace de 3 și de 6 livre, și 2 tunuri de 12 franceze au acelaș efect ca 3 tunuri de 12 austriace. Evident că desavantagiul nu este prea mare, căci transportul celor 3 tunuri austriace este mai ușor și

1) Făcându-se pentru acelaș calibru țevi mai lungi și mai groase, pentru a permite întrebunțarea unei încărcături mai mari și suportarea presiunii care rezultă implicit, se obține o putere mai mare pentru acelaș calibru, adică pentru așa zisele tunuri grele.

2) Artileria de câmp austriacă cuprindea tunuri de 3, 6 și 12 livre și obuziere de 7 livre. Mai mult ca $\frac{3}{4}$ din artilerie se compunea din tunuri de 6 livre. În Rusia găsim după războiul de 7 ani, pentru artileria de câmp, tunuri de 3, 6 și 12 livre și obuziere de 7 și 10 livre. Atât obuzierele cât și tunurile de 6 și 12 erau de două feluri, ușoare și grele.

Saxonia are tunuri de 12 grele și ușoare; tunuri de 8 grele și ușoare; tunuri de 4 și obuziere de 8 și 4. Rusia — după datele culese de Scharnhorst în 1805, după compoziția corpului de armată al lui Tolstoi, care se găsea la Havnova — are tunuri de 12 și de 6 grele și ușoare și tunuri de 3.

munițiunea lor nu costă mai mult decât a celor 2 tunuri franceze, dar pentru menținerea echilibrului în ceea ce privește efectele artileriei în cele două armate, rezultă că trebuie să existe între numărul gușilor de foc un raport de 3 la 2¹).

Toate îmbunătățirile aduse artileriei de câmp austriace, cari denotă o cunoștință adâncă a tehnicei acestei arme, se datoresc prințului de Lichtenstein și se poate afirma, că Franța îi datorește nu numai ideia unui sistem determinat (sistemul Gribeauval 1765), dar și toate detaliile de construcție pe care i le dete Gribeauval la întoarcerea sa din Austria, unde contribuise la îmbunătățirea artileriei austriace, fiind atașat pe lângă persoana prințului de Lichtenstein.

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, artileria franceză, cu diferitele reforme ale lui Gribeauval²), are renumele de a fi cea dintâi din lume pentru ușurimea sa.

Scharnhorst scrie din acest punct de vedere următoarele :
„Artileria franceză, după războiul de 7 ani, ajunge în părțile mecanice și tehnice la o așa mare perfecțiune, încât fu imposibil Prusiei de a se pune la același nivel cu ea”.

Această superioritate se datorește pe deoparte descoperirilor lui Bélidor³), mulțumită cărora s'a putut reduce încărcătura și deci greutatea tunului, pe de altă parte lui Gribeauval, care profitând de descoperirile lui Bélidor, cum și aplicând multe alte inovațiuni, realizează pentru materialul de artilerie tot ce se putea cere ca mobilitate și ca eficacitate pe acele vremuri.

Greutatea tunurilor de 12 livre să reduce astfel dela 3200 la 1800 livre, aceea a tunurilor de 8 să reduce dela 2100 la 1200 livre, iar aceea a tunurilor de 4 reducându-se dela 1150 la 600 livre.

Greutatea tunului complet (ante-tren și tun) să reduce pentru tunurile de 12 dela 4966 la 3751 livre (1800 Kgr.) pentru cel de 8 dela 3579 la 2927 livre (1470 Kgr.) și pentru cele de 4 dela 2438 la 1819 livre (910 Kgr.).

1) Reproducând aceste idei, nu putem să nu semnalăm că, cu adoptarea tunului cu tragere repede în Franța, comparându-se materialul francez cu cel german de pe vremuri, a dominat aceeași idee de compensare materială în raport cu efectele obținute și cu numărul tunurilor pe cari trebuie să-l aibă un corp de armată.

2) Întors în Franța, Gribeauval stabilește sistemul său de artilerie în 1765 cuprinzând tunuri de 12, 8 și 4 livre și obuzierul de 6 p^o și-l propune ministrului de războiu Choiseul. Generalul Vallière însă nu admise nimic și în anul 1772 sub ministrul de războiu Montagnard, făcu să se abroge tot ce se adoptase, restabilind vechile construcțiuni. Generalii Richelieu, Soubise, Contades și Broglie se declaraseră pentru sistemul lui Gribeauval în 1774 și Vallière părăsi serviciul.

3) În 1739, fizicianul Bélidor studiază fenomenele aprinderii pulberii, determinând influența încărcăturii asupra bătăiei. Micșorarea încărcăturii duce la micșorarea lungimei țevii și deci a greutății tunului.

Pentru a spori și mai mult mobilitatea, Gribeauval mări diametrul roatelor, adoptând și osia de fer. Cu aceste îmbunătățiri, tunurile de 4 și 8 pot fi trase de 4 cai în orice alură pe drumuri, iar 6 cai pot trage în același condițiuni tunurile de 12.

Realizând mobilitatea pe drumuri, Gribeauval căută să obțină și o mobilitate satisfăcătoare pe câmpul de luptă, mobilitate care — se poate spune — că nici nu există, căci afetul și ante-trenul fiind legate printr'o legătură fixă și rigidă, cele mai mici obstacole de pe câmpul de luptă răsturnau trăsurile artileriei, și apoi din cauza enormelor dificultăți de punere în baterie și de plecare de pe poziție, artileria rămânea totdeauna mult în urma infanteriei.

În acest scop el adoptă un procedeu cunoscut sub numele de „*la prolonge*”, consistând dintr'un cablu lung care se legă la un capăt de ante-tren și cu celalt de călcâiul afetului.

Cu modul acesta afetul și ante-trenul deveneau independente unele de altele, putând trece mai lesnicios diferitele obstacole de pe câmpul de luptă.

Pentru iuțirea punerilor în baterie, — cari se făceau până atunci cu tunurile înhămate sub focul inamicului, luând foarte mult timp din cauza încurcăturilor produse și cari erau și foarte periculoase —, Gribeauval adoptă punerea în baterie obținută prin deshămarea cailor înapoia pozițiunei de ocupat și mișcând apoi tunurile cu ajutorul servanților și infanteriștilor, printr'un sistem de coarde și pârghii, opt oameni fiind suficienți pentru mișcarea tunurilor de 4 și 8, și 11—15 oameni pentru tunurile de 12.

Cu acest sistem să deplasau și tunurile pe câmpul de luptă, lăsându-se ante-trenurile să stea la o parte, ferite.

Evident, iată o serie de măsuri cari asigurau o oareșicare mobilitate pe câmpul de luptă, prea neînsemnată însă și cu concursul prea multor mijloace, cari fatalmente nu puteau fi întotdeauna întrebuițate.

* * *

Pentru a aprecia la justa lor valoare, importanța tuturor acestor inovațiuni, în cece privește mobilitatea, trebuie să constatăm următoarele :

„Artileria grea — spune Colonelul Decker — care cuprinde tunurile de 12, se aduceă pe poziție cu mari sforțări, maicuseamă când terenul eră accidentat sau desfundat.

„Artileria pe jos ușoară, care cuprindeă celelalte tunuri, puteă urmă infanteria în marș, dar nu în luptă; cel mult iuțea marșului acestei artilerii, puteă egală pe aceea a infanteriei”.

Aceste afirmațiuni — desigur demne de toată încrederea —

par însă la prima vedere foarte curioase, dacă ne gândim la toate cele de mai sus și în special, că tunurile de 4 și 8 erau mult mai ușoare ca actualele tunuri.

Ne întrebăm atunci, căror cauze se datoresc constatările lui Decker?

Faptul că artileria deși așa de ușoară, nu putea totuși să meargă pe drumuri mai repede ca infanteria, se datorește, imposibilității de a se transporta servanții pe trăsuri, din cauza lipsei lăzei antetrenului la tunuri.

Prin urmare, servanții trebuind să meargă pe jos, împiedecau artileria de a merge în altă aliură decât la pas.

Pe câmpul de luptă însă, din cauza legăturii fixe dintre ante-tren și tren, cele mai mici ridicături de pământ necesitau luarea măsurilor speciale de care s'a vorbit, pentru ca trăsurile să nu se răstoarne. Toate aceste măsuri lăsau bineînțeles artileria în urma infanteriei, greutatea punerii în baterie și a plecării de pe poziție micșorând încă capacitatea de marș a artileriei în raport cu aceea a infanteriei pe câmpul de luptă.

Dar se va întreba, de ce artileria trebuia să aibă o așa mare mobilitate pe câmpul de luptă, de ce să se ceară acestei arme de a merge laolaltă cu infanteria? Răspunsul este foarte simplu și poate fi găsit în rândurile de mai sus, unde s'a vorbit de împăcarea eficacității cu mobilitatea.

În adevăr, ținând seamă de bataia mică a tunurilor de pe acele vremuri, artileria trebuia repartizată pe tot frontul de luptă.

Lupta începea bineînțeles, dela distanța bătăii eficace a tunului, infanteria și artileria fiind pe aceeași linie.

Bătaia tunurilor fiind mică și traectoria întinsă (din cauza marelui iuțeli inițiale), artileria nu putea trage pe deasupra trupelor, astfelcă trebuiau menajate pe tot frontul infanteriei, intervale mari pe unde artileria trăgea. Când infanteria înaintă, se întâmplă de multeori ca aceste intervale să dispară și atunci artileria trebuia să înceteze focul; de aci necesitatea ca o parte din artilerie să înainteze laolaltă cu infanteria.

Dar nu numai atât, căci s'a spus că numai trăgând cu mitralii, artileria avea un efect apreciabil contra trupelor și cum această tragere nu avea eficacitate decât la 300—400 metri maximum, să înțelege necesitatea ca o parte din artilerie să meargă mână în mână cu infanteria, căci altfel stând pe poziție, chiar admitând că ar fi putut trage pe deasupra trupelor, tunurile grele, (de poziție) aveau mai mult efecte de distrugere contra obstacolelor, decât contra trupelor.

Aceste explicațiuni fiind date, să constatăm— după cele arătate mai sus — că, cu toate inovațiunile aduse, artileria nu câștigase decât o mobilitate de marș egală cu aceea a infanteriei, mobilitatea pe câmpul de luptă fiind atât de inferioară, în cât o-

dată intrată în acțiune, artileria eră aproape fixată pe prima sa pozițiune.

Se înțelege prin urmare din toate acestea, cum atât artileria grea cât și cea ușoară ne mai mișcându-se în general de pe primele pozițiuni ocupate, erau aproape în imposibilitate de a-și întrebuința focurile și deci de a-și îndeplini activitatea pe câmpul de luptă, din momentul ce infanteria pornea din prima pozițiune.

Ceva mai mult, această lipsă de mobilitate pe câmpul de luptă aveă drept rezultat, că la ori-ce mișcare retrogadă a infanteriei, toată artileria să cază pradă inamicului, și de aceea, în asemenea împrejurări, era considerată dinainte ca pierdută.

Nu trebuie dar să ne surprindă, că ofițerii celorlalte arme considerau artileria ca un *accesoriu sgomotos și împovărat*.

În definitiv putem spune că, *lipsa de mobilitate a materialului de artilerie pe câmpul de luptă, unită cu eficacitatea tunurilor de pe acele vremuri, eră o cauză principală care slăbea în multe împrejurări efectele artileriei și împiedeau chiar mișcările infanteriei*¹⁾. *Influența mobilității, ca proprietate a materialului, asupra activității artileriei pe câmpul de luptă este deci manifestă.*

* * *

Fixată în general pe prima sa pozițiune din cauza lipsei de mobilitate pe câmpul de luptă; incapabilă din aceste pozițiuni să-și întrebuințeze focul pe măsură ce lupta înaintează, din cauza acțiunii sale limitată, atât din punctul de vedere el bătăiei, cât și al posibilității de a trage cum și din acel al necesității întrebuințării tragerei cu mitralii în ultima fază a luptei, tragere care cere ca o parte din artilerie să se apropie la 300—400 metri de inamic; din toate aceste cauze artileria își pierde activitatea pe câmpul de luptă, adică nu este disponibilă²⁾ tocmai atunci când i se cere mai mult.

1) Vreți să împiedecați trupele ca să manevreze — spune generalul Lespinasse în „Essai sur l'organisation de l'arme de l'artillerie“ în anul 1800 — n'aveți decât să le încărcăți cu artilerie, căci atunci ele nu se vor putea mișca, sau, dacă se mișcă, linia se rupe de îndată, din cauză că terenul nefiind același în toate părțile, *artileria nu va putea merge la aceeași înălțime pe tot frontul armatei*, ceea ce va obliga trupele care ar ține cu orice preț să meargă laolaltă cu artileria, *să-și încetineze mersul*, și atunci cât de mare va fi avantajul inamicului, care, va avea în fața sa o linie ruptă în multe părți din cauza mersului neregulat a diferitelor fracțiuni și în dezordine aproape peste tot, din cauza eforturilor parțiale și descusute, pe care le vor încerca semi-brigadele pentru recăștigarea terenului pierdut.

2) Chestiunea disponibilității artileriei va fi tratată într'un capitol special. Amintim aceasta, fiindcă mulți nu vor admite poate, că ideea înființării artileriei de rezervă pornește dela lipsa mobilității artileriei pe câmpul de luptă. Firește că nu putem contesta influența bătăiei și eficacității în această ordine de

Cum se putea remedia toate acestea?

Gassendi și Urtubie sfătuiau să se constituiască înapoia centrului liniei 1-a, o rezervă de artilerie bine înhămată, capabilă de a merge repede, acolo unde erà nevoie; această rezervă trebuind să fie compusă din tunuri de 4¹).

Artileria de rezervă care, cași rezerva infanteriei și cavaleriei, răspunde la ideea unei neîntrebuintări momentane pentru a se putea dispune de ea, atunci când necesitatea va cere, nu poate fi însă înfăptuită—după cum lesne se înțelege—de cât asigurând artileriei o mobilitate de marș mai mare decât aceea *la pas.*, căci numai astfel rezerva de artilerie, păstrată într'un anumit loc, putea să ajungă repede acolo unde nevoile luptei cereau prezența ei.

Prusia fu cea dintâiu care rezolvi această chestiune a mobilității, creiând în 1759 artileria călăreață²). Imitând exemplul ei, celelalte armate introduseră și ele, încetul cu încetul, artileria călăreață³). Prima noțiune de care se leagă prin urmare artileria călăreață este aceea de a transporta servanții mai repede, permițând deci artileriei să întrebuinteze și celelalte alături, afară de pas.

În cantitate insuficientă însă, artileria călăreață reprezintă mai mult un expedient, care va subsista ca mijloc pentru asigurarea unei mobilități de marș mai mare decât aceea *la pas*, până ce servanții putând să fie transportați pe lada antetrenului și a chesoanelor, artileria călăreață va fi înlocuită cu *artileria montată* din acest punct de vedere.

Deși în cantitate insuficientă, totuși artileria călăreață joacă un rol extrem de important și de multe ori izbânda în multe bătălii se datorește numai întrebuintării ei.

Trebuie să insistăm însă asupra faptului, că noțiunea arti-

idei și deci conexitatea tutulor acestor factori; susținem totuși influența lipsei de mobilitate pe câmpul de luptă asupra disponibilității artileriei.

1) Importanța întrebuintării artileriei ușoare pentru artileria de rezervă este manifestă, căci numai astfel dânsa poate, — mulțumită unei mobilități mai mari — să ajungă repede, acolo unde se simte necesitatea. Cu toate acestea mai târziu, dintr'o falsă aplicațiune a unei idei juste — spune Lt.-Colonelul Rouquerol — s'a întrebuintat pentru artileria de rezervă calibre mari, adică artileria grea.

2) Scharnhorst care afirmă acest lucru și care spune că în războiul de 7 ani, numai Prusia a avut artilerie călăreață, recunoaște totuși, că și cavaleria rusă avea o asemenea artilerie. Colonelul Decker spune că, deși înființată în 1759, artileria călăreață nu ajunge la adevărata sa importanță, decât în anul 1809 sub impulsivnea Lt.-Colonelului Holtzendorf.

3) În Franța se înființă în 1792, 9 companii de tunari călări, număr care fu sporit după un an la 28. În anul 1794 se formează 9 regimente călărețe a 6 companii. Pentru toate chestiunile de detaliu, a se vedea „Technica și efectele armelor de foc în general“ Volumul al II-lea, paginile 52—56.

leriei de rezervă este strâns legată de aceea a artileriei călărețe, numită de unii și ușoară (volantă), ambele împreună rezolvind într-o anumită măsură chestiunea lipsei disponibilității provenită din cauza lipsei aproape completă de mobilitate a artileriei pe câmpul de luptă.

Așa se explică de ce în toate cărțile militare vechi găsim printre altele, următorul rol de frunte al artileriei călărețe: să servească ca guri de foc de rezervă, să formeze o rezervă pentru toate părțile ordinii de bătaie, trebuind a fi atașată la rezerva artileriei pentru a se putea găsi instantaneu acolo unde trebuie. (Tactica Colonelului Decker).

Nu trebuie să se creză însă, că artileria călăreață rezolvește complet lipsa mobilității pe câmpul de luptă, fiindcă puțința pe care o avea artileria călăreață de a întrebuițată pe drumuri toate aliurile, nu mai subsistă, atunci când mergea peste câmp, din cauza legăturii rigide dintre tren și ante-tren.

Factorul cel mai de seamă care mărește mobilitatea pe câmpul de luptă este fără îndoială *legătura articulată*¹⁾ care leagă afetul de ante-tren și ante-trenurile de trenurile chesoanelor; legătură care dând o mare independență trenului în raport cu ante-trenul, permite tuturor trăsurilor artileriei să se miște cu înlesnire pe orice teren.

Se pare că introducerea legăturii articulate se face cam în același timp cu crearea artileriei montată, cam între anii 1815—1830. Din acest moment rolul artileriei călărețe dispăre.

Să menționăm pentru a ajunge la altă chestiune importantă de care se leagă chestiunea mobilității pe câmpul de luptă, că în Franța, până la consulat, contrariu de ce era în Prusia, încă de pe vremea electorului de Brandenburg, materialul de artilerie era înhămat și condus—fie prin rechiziție, fie prin întreprindere—de către cărașii civili.

Intrepiditatea necesară pentru a putea manevra pe câmpul de luptă sub focul inamicului nu se împacă deloc cu felul de a fi al cărașilor civili, cari de multe ori fugeau în fața pericolului²⁾.

1) Se pare că artileria engleză avea această legătură articulată în campania din 1815. Această legătură articulată este reprezentată, după cum se știe prin *luneta și cuiul lunetei*.

2) Iată după colonelul Paloque, condițiunile stabilirii artileriei pe poziție. Cărașii civili au adus tunurile pe poziție, în fața inamicului; tunurile fiind la 8—10 metri interval, antetrenurile la 15 metri înapoi și mai înapoi chesoanele, formând a 3-a linie.

Caii sunt repede deshămați, conductorii și atelajele vin de se adăpostesc înapoi la o distanță egală cu bătaia tunului (minimum 700—800 metri).

Pentru a-i împedica să fugă, se întrebuițată o gardă specială care omorâ pe cei ce manifestau asemenea intențiuni.

În ceea ce privește readucerea lor—în timpul luptei—pentru transportarea tunurilor într'altă parte, operațiunea era extrem de grea, după cum bine se poate înțelege.

Din această cauză, la 3 Ianuarie 1800, se creiază *trenul de artilerie*, care devine o anexă a artileriei.

Trenul de artilerie eră organizat în batalioane de 5 companii ¹⁾ cari se numeau „*batalioane de tren de artilerie*”.

Cu această inovațiune, tunurile sunt conduse de conducători soldați și de cai aparținând statului și „tunuri, chesoane, tunari, cai și conducători—spune generalul Favé—manevrează pe câmpul de bătae sub focul inamicului, tocmai ca pe câmpul de exerciții”.

Fără îndoială, că aceste schimbări organice au o mare înrăurire asupra mobilității pe câmpul de luptă, dar cea mai însemnată, din acest punct de vedere, este măsura luată de toate artileriile armatelor europene de a organiza personalul în tunari servanți și tunari conducători, cum și contopirea acestora chiar din timp de pace într'o unitate „*bateria*” pusă sub comanda unui căpitan, măsură care dă artileriei toate caracterele cerute unei arme, contribuind într'o largă măsură, alături de celelalte inovațiuni tehnice semnalate mai sus, la asigurarea unei mai mari mobilități pe câmpul de luptă, din înlesnirea și siguranța serviciului în baterie ²⁾.

Înainte de a încheia cu perioada lissă, este necesar și interesant să semnalăm o încercare făcută în Franța pentru a împăcă *mobilitatea cu puterea cu un calibru unic*.

Totul se datorește prințului Louis-Napoleon (mai târziu îm-

1) Din cele 5 companii ale batalionului, cea mai bună din ele eră atașată serviciului artileriei călare și eră compusă din oamenii cei mai puternici, mai îndemânatici și mai bine deprinși. Următoarele trei erau destinate serviciului artileriei pedestre și a parcurilor; iar ultima servea de depozit pentru înlocuire și rămânea la parc.

2) Până a nu se crea bateria, trupele de artilerie provenite fiind din infanterie, păstrară o organizare identică acestei arme, fără a fi adaptate la rolul special al artileriei. Așa o companie de artilerie primea momentan dela *parcul de artilerie* tunurile hotărîte de a fi întrebuințate și le înapoia după întrebuințare.

Fiecare divizie — spune generalul Lespinasse în *Essai sur l'organisation de l'arme de l'artillerie 1800* — primea în momentul când trebuia să înceapă lupta, un număr de guri de foc socotit după importanța sa și, de multe ori aceste guri de foc, nu rămăneau atașate trupelor cu cari câștigaseră victoria, decât momentan.

Bateria din momentul ce ieă ființă se împarte ca și azi în *bateria de tragere și rezerva*; bateria de tragere cuprinzând de pildă în Franța: 4 tunuri (de 8 sau 12), 2 obuziere (de 15 cm. sau 16 cm.) și 6 chesoane de artilerie; rezerva cuprinzând: 6 chesoane de artilerie, 2 afete de schimb, 1 forje și 2 care de baterie.

La bateriile divizionare, rezerva mai cuprinde încă 6 chesoane de infanterie, iar la bateriile călărețe, 2 chesoane de artilerie.

În general aprovizionamentele sunt de 400 lovituri de tun din care 200 în prima linie, 200 în linia 2-a la parc și de 100 cartușe de infanterist, din care 40 în cartușieră, 30 în chesoanele de rezervă și 30 la chesoanele din linia 2-a dela parc.

păratul Napoleon III), care, ajuns președinte al republicii franceze în 1848, însărcinează pe căpitanul Favé cu studiarea chestiunii.

Iată punctul de plecare ale ideilor prințului Louis-Napoleon¹⁾.

„Starea actuală a artileriei este desigur simplă în raport cu trecutul; totuși nu s'ar putea zice, că nu prezintă încă complicațiuni și inconveniente.

Dacă într'o bătălie generalul trebuie să ducă repede bateriile sale de rezervă pe punctul decisiv, el nu are la îndemână decât tunuri grele.

„Dacă inamicul bate în retragere, ne ducem repede pentru a complectă înfrângerea, dar un post apărat de tunuri mari, protejează retragerea; generalul care n'are decât tunuri de 8 va regreta bateriile de 12 rămase în urmă.

„Inconveniente ce se pot prezintă într'un războiu fericit sunt minime cu cele suferite în cazul unei înfrângeri.

„În acest din urmă cas, arme, tunuri cari au tras mai mult nu mai au munițiuni; anume chesoane sau au fost părăsite din cauza lipsei cailor, sau au fost luate de inamic.

„In dezordinea retragerii, bateriile sunt depărtate de parcuri, neștiind nici unde se găesc.

„Atunci tunurile și obuzierele nu mai au munițiuni, cu toate că alături se găesc proiectile de alt calibru, cari sunt netrebuincioase, tunurile respective lipsind.

„Se întâmplă astfel ca artileria să ducă cu ea niște mașini inerte (tunurile fără munițiuni) cari îngreunează coloanele și împiedecă manevra trupelor însărcinate să le păzească”.

Ideile prințului Napoleon, consistând în a uni mobilitatea cu puterea într'un singur calibru, sunt puse în aplicare în anul 1853, alegându-se pentru aceasta tunul de 12 care eră cel mai puternic.

Și, pentru a-l ușura—spune maiorul Buat²⁾— să reducă greutatea tunului prin următoarele trei mijloace întrebuintate simultan: să reducă greutatea încărcăturii și a tunului, adoptând în consecință un tun-obuzier de 12, care să tragă trei feluri de proiectile: ghiuleaua, obuzul și mitralia, și să așezează acest tun pe un afet de 8, adică mai ușor.

Principiul era bun — spune generalul Langlois³⁾ dar aplicațiunea era prematură, căci nu se obține unitatea, decât reducând iuteala și în consecință puterea, care era insuficientă față de obligațiunile diferite ale artileriei pe câmpul de luptă.

1) Nouveau système d'artillerie de campagne de Louis-Napoleon Bonaparte, président de la République, par Favé pag. 12. (luat după „L'artillerie de campagne par. E. Buat).

2) L'artillerie de campagne. Son histoire. Son evolution. Son état actuel.

3) L'artillerie de campagne en liason avec les autres armes.

Pentru a încheia, și excluzând prima încercare făcută de artileria franceză, pentru a împacă *mobilitatea cu puterea printr'un calibru unic* ¹⁾ — încercare ce poate fi considerată ca nereușită, fiindcă pentru obținerea unității calibrului, să redusesse prea mult iuțea inițială ²⁾ și deci și puterea tunului — să constatăm că, către sfârșitul perioadei lisse, *artileria de câmp a tuturor puterilor împacă puterea cu mobilitatea, menținând două tunuri: cel de 6 și de 12 (Franța tunul de 8 și de 12³⁾), obținând de fapt o mobilitate de marș și o mobilitate pe câmpul de luptă egală cu cea actuală.*

Vom încheia cu următoarele rânduri datorite Colonelului Decker scrise în „Tactica celor trei arme” publicată la începutul secolului al XIX-lea, din cari se poate vedea, că existența a două calibre, față de progresele tehnice de pe acele vremuri, eră absolut impusă, pentruca artileria să-și poată manifesta activitatea sa pe câmpul de luptă.

„Toată tactica artileriei se sprijină pe două fapte: *efectul loviturilor sale și mobilitatea tunului*, căci, înainte ca un tun să tragă trebuie să fie adus pe poziție.

„O artilerie care sosește prea târziu, nu valorează nimic pentru tactician, chiar dacă ar face minuni.

„Astăzi să cere artileriei de câmp *cea mai mare mobilitate și efectul necesar în războiul de câmp.*

„Pentru a satisface ambelor condițiuni de mobilitate și efect, după cum una sau alta predomină, artileria trebuie să posedă două calibre.

„Toate puterile europene sunt de acord din acest punct de vedere.

„Dar aceste două calibre trebuie să difere esențial, ca să nu se facă greșeli în întrebuințarea lor și deaceia trebuie să existe o deosebire esențială și vizibilă între efectele lor.

* * *

Cu adoptarea tunurilor ghintuite și până în ziua de astăzi, materialul de artilerie este supus la trei mari schimbări și anume: întâia corespunzând primei perioade a tunului ghintuit dela 1866 — 1872; a doua corespunzând artileriei șrapnelului 1872 — 1896 și în fine a treia corespunzând perioadei actuale a tunului cu tragere repede.

Tabelul de mai jos ne arată cele trei mari schimbări.

1) Anglia admisesse mai de mult un calibru unic mijlociu, adoptând tunul de 9.

2) Tunul-obuzier de 12 având țeava mai scurtă, să înțeleagă că iuțea inițială pentru aceeași încărcătură și greutate de proiectil se micșorează. A se vedea „Tecnica și efectele armelor de foc în general”. Volumul I-ii. „Acțiunea gazelor pe fundul proiectilului” pag. 28—32 și „Variațiunea tufeii inițiale și a presiunii maxime”, pag. 40—44.

3) Înainte de adoptarea tunului-obuzier de 12 în anul 1853.

Tabel No. I.

Prima perioadă a tunurilor
ghintuit 1866—1872Perioada artileriei şrapnelului
1872—1876Perioada tunurilor cu trager
repede. (Tunurile artilerie
în serviciu)

	Franţa		Germania		Austria		Franţa		Germania		România		Franţa		Germania		România	
	Tunul de 4 86, m/m	Tunul de 12 127, m/m	Tunul de 4 76, m/m	Tunul de 5 91, m/m	Tunul de 4	Tunul de 8	Tunul de 90m/m	Tunul de 80m/m	Tunul de 86m/m	Tunul de 76m/m	Tunul de 87mm	Tunul de 75m/m	Tunul de 75m/m	Tunul de 75m/m	Tunul de 71m/m	Tunul de 75m/m	Tunul de 75m/m	Tunul de 75m/m
(A) Greutatea tunului în baterie	702	1189	741	949	—	1079	1210	—	1030	—	965	760	1130	1000	1055			
(B) Greutatea tunului pe afeţ cu ante-tronul încărcat cu proec- tile, fără servanţi	1297	1937	1561	1835	1261	1728	2140	1620	1980	1850	1795	1430	1885	1770	1775			
(C) Idem, socotindu-se cei 5 ser- vanţi (la tunurile cu trager repede numai 3 servanţi)	1672	2312	1936	2210	1636	2103	2515	1995	2335	2225	2170	1865	2110	2000	2000			
(D) Greutatea epesonului încărcat cu proiectile	1385	1844	1965	2212	1544	1966	2200	1840	2055	1930	2111	1906	2000	1830	1857			
(E) Idem cu servanţi	1610	2069	2190	2437	1769	2191	2425	2065	2280	2155	2336	2131	2265	2130	2075			
(F) Numărul proiectilelor conţinute în antetronul tunului	—	18	—	38	—	—	26	—	32	—	33	39	24	36	24 sau 32			
(G) Numărul proiectilelor conţinute de epeson	120	54	108	99	116	94	90	104	77	100	102	128	96	88	88 sau 96			
(H) Greutatea proiectilului	4 ^{os}	11 ^s	4 ^{1/2s}	6 ^{3/8s}	3 ^{1/2s}	6 ^{3/8s}	8 ^{7/8}	6 ^{3/8}	8 ^{1/2}	5 ^{1/2}	7 ^{1/2}	4 ^{3/8s}	7 ^{2/3s}	6 ^{3/8s}	6 ^{3/8}			
(I) Injeala iniţială	325	307	369	331	334	343	347	—	417	444	460	460	529	465	500			
(J) Energia la gură	21 ^{7/8}	57 ^s	29 ^s	36 ^{7/8}	23 ^g	43 ⁴	79 ^{1/4}	—	71	—	76	46	103 ^s	75	83			
(K) Energia la 2000 metri	—	25 ^s	—	20 ^{9/16}	—	—	34 ^{3/8}	—	24 ^g	—	26	16	40 ^g	33 ^s	32 ^s			
Bătăria efecace	aproximativ 2000 metri						aproximativ 2500—3000 metri						aproximativ 3500—4000 m.					

Din tabelul No. I putem constată următoarele :

Vedem mai întâiu, că până la adoptarea tunului cu tragere repede, toate artileriile păstrează tot două calibre, în scopul de a împacă *puterea cu mobilitatea*.

Cu toate acestea se poate constată că, dacă în prima perioadă, deosebirea dintre putere și mobilitate este accentuată și deci existența a două calibre se justifică, atât în artileria franceză cât și în cea austriacă, nu tot astfel stau lucrurile pentru artileria germană.

În adevăr, diferența de energie la gură (putere) între cele două calibre este de 36 tone-metri în artileria franceză ; 20 tone-metri în artileria austriacă și numai de 7,2 tone-metri în artileria germană ¹⁾ (vezi tabelul No. I rândul J); iar diferența între greutatea proiectililor respective fiind de 640 kgr. în artileria franceză, 467 kgr. în artileria austriacă și numai 274 kgr. în artileria germană (vezi tabelul No. I rândul B) ²⁾.

În a 2-a perioadă, puterea tunului este atât de mărită, mulțumită progreselor tehnice, încât pentru un calibru mai mic și cu o greutate de proiectil aproximativ aceeași, se obține o energie la gură (putere) aproape îndoită ³⁾.

De fapt, chiar calibrul cel mai mic din această perioadă are o putere suficientă pentru toate necesitățile câmpului de luptă și atunci ne întrebăm, dacă deosebirile de efect între cele două calibre sunt atât de vizibile, pentru a justifica — după cum cerea Colonelul Decker — existența a două calibre?

Nu! vom răspunde, și ne vom da și seama, că încă din această perioadă, chestiunea calibrului unic eră pe cale de înlăptuire. Rezultatul din actuala perioadă poate fi cu drept cuvânt considerat ca surprinzător, căci pentru calibre și mai mici (75 m/m) și o greutate de proiectil cuprinsă între 6,5—7 kilograme, avem o energie la gură (putere) cuprinsă între 80—103 tone-metri.

1) În 1870— spune generalul Langlois— n'am făcut nicio deosebire între tunurile de 6 și de 4, cari trăgeau în trupele noastre; efectele lor fiind aceleași. Acest lucru este constatat și de Germani : „La bătălia dela Wörth, artileria germană n'a constatat nicio deosebire între bătaia tunurilor de 4 și de 6“ (Bataille de Wörth par Léo).

2) Diferențele de greutate se referă la datele din tabelul No. 1, rândul B. Dacă însă se ține socoteală, că anume baterii armate cu calibrul ușor erau călărețe, atunci diferențele de greutate sunt mult mai accentuate devenind : $640 + 378 = 1018$ kgr. (Franța); $467 + 375 = 842$ kgr. (Austria) și $274 + 375 = 649$ kgr. (Germania).

3) Față de calibrul de 122,3 mm. și proiectilul de 11,3 kgr. din prima perioadă, care avea o energie la gură de 57,8 tone-metri, Franța are în a doua perioadă un calibru de 90 mm. cu un proiectil de 8,7 kgr. și cu o energie la gura țevii de 79,4 tone-metri. Artileria germană, față de calibrul 91,6 mm. cu un proiectil de 6,37 kgr. care avea o energie la gura țevii de 36,7 tone-metri, are în a doua perioadă un calibru de 88 mm. cu un proiectil de 8,15 kgr. și o energie la gura țevii de 71 tone metri.

Dar ne întrebăm — și aceasta este partea care ne interesează în acest capitol — care este sacrificiul făcut de mobilitate, pentru a se putea înfăptui o asemenea putere?

Din tabelul No. I, constatăm, că în a 2-a perioadă, artileria franceză pentru a câștiga o putere de 21,₆ tone-metri (calibrele mai mari), pierde cam mult din mobilitate, fiindcă materialul devine mai greu cu 203 kilograme; dar apoi prin înfăptuirea tunului cu tragere repede, care-i aduce un spor de putere de încă 23,₉ tone-metri, câștigă foarte mult în mobilitate, în raport cu perioada 2-a, fiindcă materialul devine mai ușor cu 405 kilograme, adică cu 202 kilogr. mai ușor, chiar decât tunul din prima perioadă, însă pentru o putere aproape îndoită.

De asemenea, artileria germană pentru a-și mări puterea cu 24,₇ tone-metri în a 2-a perioadă (calibrele mai mari), pierde ceva din mobilitate, fiindcă materialul devine mai greu cu 125 kilograme și apoi prin adoptarea tunului cu tragere repede, care-i aduce, ce-i drept, un spor minim de putere de numai 4 tone-metri, câștigă însă mult în mobilitate, fiindcă materialul devine mai ușor cu 335 kilograme, adică cu 210 kilograme mai ușor ca tunul din prima perioadă, pentru o putere mai mult decât îndoită ¹⁾.

Dar nu trebuie să se piarză din vedere, că am comparat actualul tun cu tragere, repede cu tunurile cari prin calibrul lor reprezentau puterea în primele două perioade.

Dacă însă îl vom compara, după cum trebuie, și cu cele cari reprezentau mobilitatea, vom constată diferențe surprinzătoare, mai ales dacă ținem seamă și de faptul că, calibrul ușor din perioadele anterioare eră afectat artileriei de corp, formând baterii călărețe, ceea ce îi mai scade din greutate încă 375 sau 425 kilograme ²⁾.

Alăturatul tabel No. II ne indică, cu cât tunul cu tragere repede este mai greu ca tunurile ușoare din ambele perioade, adică cu acelea cari reprezentau mobilitatea.

Sacrificiul făcut în dauna mobilității și în avantajul puterei de către tunul din a 2-a perioadă și apoi de actualul tun cu tragere repede, reiese cât se poate de neted și limpede din

1) În ceea ce privește artileria noastră, dacă comparăm materialul de 87 m/m. care reprezintă puterea, cu actualul tun cu tragere repede, constatăm un câștig de 7 tone-metri în putere și de asemenea un câștig în mobilitate, fiindcă materialul devine cu 170 kilogr. mai ușor. Dar dacă considerăm materialul vechiu de 75 cu actualul, constatăm un spor de putere de 34 tone-metri și o pierdere minimă în mobilitate, căci actualul material este cu 135 kilogr. mai greu.

2) Se socotește câte 75 kilogr. de fiecare servanț echipat; deci 5 servanți \times 75 kil. = 375 kil. Dacă s'ar socoti și 25 kilograme de fiecare scaun al afetului, adică 50 kilograme pentru două scaune, greutatea totală de scăzut ar fi 425 kilograme, admitând că la bateriile călărețe lipsesc aceste scaune.

Tabel No. II

	Perioada ghintuită 1866 — 1872		Perioada ghintuită 1872 — 1896	
	Tunul cu tragere repede este mai greu ca tunul ușor cu :	Tunul cu tragere repede este mai greu ca tunul ușor al artileriei de corp (călăreață) cu :	Tunul cu tragere repede este mai greu ca tunul ușor cu :	Tunul cu tragere repede este mai greu ca tunul ușor al artileriei de corp (călăreață) cu :
Franța	438 klgr.	438 + 425 = 863 kg.	115 klgr.	115 + 425 = 540 kg.
Germania	64 klgr.	64 + 425 = 489 kg.	-225 kilgr. (Tunul cu tragere repede este mai ușor)	425 - 225 = 200 kg.

tabelul No. II, și din cele arătate până aci. Dar există o deosebire în acest sacrificiu consimțit de cele două artilerii, deosebire care determină două idei diferite. Franța a cărei artilerie suferise mult în campania din 1870, din partea unei artilerii cu efecte superioare ¹⁾ și care nu putuse îndeajuns constata valoarea reală a mobilității în acest război, pentru motivul că a stat mai mult în defensivă, face în a 2-a perioadă un sacrificiu foarte mare pe spinarea mobilității, în avantajul puterii, probă că materialul din a 2-a perioadă devine mai greu ca cel din campania din 1870 cu 203 kilgr. pentru calibrul greu (2515—2312 = 203 kg.) și cu 323 kg. (1995—1672 = 323 kg.) pentru calibrul ușor.

În schimb Germania, a cărei artilerie avusese prilejul și în 1866 și în special în 1870 să-și dea bine seama de valoarea mobilității într'un război ofensiv și deci de mișcare, face un sacrificiu mai mic în dauna mobilității, probă că materialul din a 2-a perioadă devine mai greu ca cel din campania din 1870 numai cu 125 klgr. pentru calibrul greu (2335—2210 = 125 klgr.) și cu 289 klgr. (2225—1936 = 289 klgr.) pentru calibrul ușor. Și, aceleași idei persistă deoparte și de alta cu introducerea tunului cu tragere repede, artileria franceză ține mai mult la putere, cea germană mai mult la mobilitate.

Trebue apoi să semnalăm, că în a 2-a perioadă, calibrul greu reprezintă exclusiv *artileria montată*, atât în Franța cât și Germania, iar calibrul ușor reprezintă artileria călăreață sub

¹⁾ Efectele superioare ale artileriei germane se datoresc: a) Fiindcă între cele două calibre ale sale nu există o diferență așa de pronunțată între energiile la gură și în special la bătaia eficace a tunului, așa cum există în artileria franceză; b) Din faptul că artileria franceză a întrebuințat mitraliera Reffye (tunul cu gloanțe de calibru 13, m/m.) laolaltă cu tunurile; c) Din deosebirea de organizare a proiectilului, deosebire mult în desavantajul artileriei franceze. (Chestiunea se va discuta la capitolul respectiv).

formă de artilerie de corp¹⁾. Mobilitatea acestei artilerii firește că devine foarte mare, prin faptul că servanții sunt călări; avem astfel o diferență de greutate între materialul bateriilor montate și acel al bateriilor călărețe de 965 kgr. în artileria franceză și de 535 kgr. în cea germană.

Nu trebuie însă să se confunde prima noțiune a artileriei călărețe din perioada lissă — care este strâns legată cu aceia a artileriei de rezervă, în scopul de a remedia marele inconvenient care fixa artileria pe poziție — cu noțiunea artileriei călărețe din a 2-a perioadă, care vrea să asigure artileriei de corp, puțința de a sosi cât mai repede în ajutorul bateriilor dinainte sau posibilitatea de a se depăsa mai lesne, ca bateriile montate, pe câmpul de luptă. Atrag atențiunea asupra acestei chestiuni, fiindcă artileria de corp reprezentând — după unii — ultima formă de existență a artileriei de rezervă, s'ar putea face o greșală de apreciere.

* * *

Pentru a putea constată acum, corelațiunea dintre putere și mobilitate în întreaga această perioadă, începând dela adoptarea tunului ghintuit și până în ziua de astăzi, adică ținând seama că bătaia, preciziunea și eficacitatea au crescut enorm; sau mai precis, pentru a vedea care este influența greutății materialului asupra întrebuintării tunului, să facem o comparațiune între activitatea artileriei pe câmpul de luptă din perioada lissă și cea ghintuită.

„In timpul tunurilor și armelor lisse puteai să te așezi — spune Prințul de Hohenlohe²⁾ — la 1900 metri de tunurile inamice, fără ca să fii cătuși de puțin expus.

„La această distanță, liniile de artilerie puteau să se desfășoare în liniște, și când se da ordinul pentru deschiderea focului, artileria n'avea de parcurs mai mult ca 1500 pași (1125 metri) pentru a ocupa poziția definitivă la 1000 pași (750 metri) de inamic; distanța cea mai favorabilă pentru tragere.

„In asemenea condițiuni să cerea foarte puțin atileriei, căci artileria montată (divizionară) nu avea de parcurs decât câteva sute de metri la trap.

„Să cerea într'adevăr, ca artileria călăreață (de rezervă) să

1) In artileria noastră, bateriile de 75 care reprezentau artileria de corp erau montate și numai pentru cavalerie erau călărețe. De fapt nu există deosebirea semnalată la artileria franceză și germană în ceea ce privește calibrele ușoare și grele, fiindcă chiar unele regimente divizionare aveau numai baterii de 75 mm. ca de pildă regimentul 9 și 10.

2) Sixième lettre. Comment s'y prit-on pour que l'artillerie apparut toujours a temps?

fie în stare să meargă în aliuri repezi; dar când ea parcurgea 1500 pași la trap și 500 pași la galop, să creadă că ea dăduse tot ce trebuia, cheltuind toate puterile necesare și posibile“.

Firește că dela o mobilitate de marș care abiă egală pe aceea a infanteriei și aceasta pe drumuri bune, cum și dela o mobilitate pe câmpul de luptă nulă, care o fixă pe prima sa pozițiune; artileria din perioada lissă câștigase mult mai mult decât ceea ce îi eră necesar, în raport cu puterea și bătaia armelor din acea perioadă și deci în raport cu activitatea ei pe câmpul de luptă.

Cu adoptarea tunului ghintuit, fizionomia luptei trebuia să se resimtă, din cauză că artileria are o bătaie de 3 ori superioară și cu o eficacitate și preciziune mult mai mare decât aceea a tunului liss. Se constată în primul rând—lucru observat mai întâiu la bătălia dela *Solferino* (1859) și apoi la luptele dela *Nachod* (27 Iunie 1886), *Gitschin* (29 Iunie 1866), etc., etc. și în special la bătălia dela *Sadowa* (3 Iulie 1866) și în fine la toate bătăliile din campania din 1870—că în fața artileriei ghintuite, trupele cari înaintează pe un teren descoperit sunt oprite de focul eficace al artileriei la o mare distanță.

Din acest moment—cași în perioada lissă—tot artileriei îi incumbă însărcinarea de a susține înaintarea infanteriei prin ajutorul luptei de artilerie. Dar marea deosebire stă în faptul, că tunul ghintuit având o eficacitate mult mai mare și la o distanță întreită contra infanteriei, se cere acestei lupte de artilerie—ceea ce nu eră așa de necesar în perioada lissă, din cauza lipsei de eficacitate în tragerea dela distanță contra infanteriei—să câștige superioritatea focului pentru infanteria care atacă, în scopul de a atrage cel puțin riposta artileriei inamice, aceasta fiind singurul mijloc care degajând infanteria de focul zdrobitor al artileriei inamice, îi permite astfel să înainteze.

Această activitate indirectă a artileriei—o mai repet pentru a nu se pierde din vedere—avea o importanță mult mai mică în perioada lissă, atât din cauza băței mici cum și din cauza slabei preciziuni și a eficacității.

Dar necesitatea imperioasă de a obține superioritatea focului în această activitate indirectă a artileriei ghintuite, pentru a asigura mersul infanteriei, obligă implicit ca artileria să intre în acțiune mai repede ca artileria inamicului, fiindcă deși focul este mult mai precis, cu toate acestea regularea tragerii devine mai grea din cauza marilor distanțe de trageri și deci a dificultăților observațiunii efectului tragerii; apoi, mai obligă de a se întrebuița chiar dela început cât mai multe baterii, căci din două artilerii de forță egală și trăgând tot atât de bine, dar pe când una din ele a intrat mai repede în acțiune și cu toate ba

terile, iar cealaltă a sosit mai târziu și cu ele succesiv, experiența probează invariabil, că superioritatea aparține acelei din artilerii care începe acțiunea mai repede și deodată cu toate forțele, cealaltă fiind zdrobită succesiv.

Exemple din acest punct de vedere sunt nenumărate.

Așa la *Nachod*, masa de 48 tunuri austriace care se formează la ora 12 la Est de *Klénny*, călare pe drumul *Skalitz*, *Nachod* cu fața spre *Wysokow*, bate pe rând bateriile corpului V german, cari sosesc succesiv ¹⁾ pe platoul dintre *Wysokow* și pădure.

Tot astfel la bătălia dela *Wörth* (6 August 1870) 200 tunuri germane intră în acțiune dela ora 10 dimineața, bătând pe rând artileria franceză care intră succesiv în luptă ²⁾.

Cu actualul tun cu tragere repede, toate necesitățile simțite cu introducerea tunului ghintuit cum și consecințele semnalate mai sus, ca decurgând din aceste necesități, sunt exaltate, atât de mare este deosebirea între bătaia, preciziunea și eficacitatea actualului tun, în raport cu cel ghintuit din 1866 și 1870.

Ceeace putea face tunul ghintuit contra infanteriei la 1500 până la 2000 metri, tunul actual o face la 3000—4000 metri și cu o eficacitate mult mai mare.

„Cu cât tunul este mai eficace — spune generalul Langlois — cu atât concursul său devine mai necesar, și cu atât trebuie să asigurăm superioritatea focului, făcând astfel ca toate bateriile să sosească la momentul oportun (cât mai repede) pe pozițiune“.

Nu numai atât, vom adăuga și noi, căci tunul fiind așa de puternic, acțiunea și sprijinul lui — care decurg din proprietățile caracteristice ale armei — trebuiesc să se simtă neconținut în tot timpul luptei. Or, lupta începând dela distanțe foarte mari, și infanteria progresând neconținut pe câmpul de luptă, artileria trebuie să înainteze și ea în anumite limite, pentru a menține neîncetat legătura tactică cu infanteria, legătură de care are și

1) Două baterii de 4 ale diviziei 10-a, bateria de 4 a rezervei, 6 tunuri aparținând bateriei de 6 a diviziei 10-a, 6 tunuri ale bateriei de 12 lissă, care pierduse timpul, din cauză că se înămolise la trecerea peste riul *Mettav*.

2) In contra celor 200 tunuri germane, intrate în acțiune dela 10 dimineața, artileria franceză răspunde: Dela ora 9 a. m. — 12 cu 9 baterii

„ „ 12 „ — 1¹/₂ „ 13 „

„ „ 1¹/₂ p. m. — 2 „ 17 „

„ „ 2 „ — 4 „ 9 „

„ „ 4 „ — — „ 13 „

D-1 General Langlois, dela care împrumutăm aceste date, mai adaugă că cele 3 baterii ale diviziei a 2-a care formă rezerva, n'au fost puse în baterie decât la ora 1 p. m. Din 4 baterii ale rezervei de artilerie, una afectată în mod provizoriu diviziei a 7-a, ocupă prima sa pozițiune la ora 1 p. m., iar celelalte trei la ora 4 p. m. Cele 4 baterii călărețe ale rezervei de artilerie luptară dela 12 până la 1¹/₂ cheltuind în zadar 100 lovituri de tun, aceste baterii nu mai apar decât la ora 4 p. m.

nevoie pedealtăparte, fiindcă după cum am spus la ocaziune, o altă proprietatea caracteristică a artileriei este aceea că dânsa nefiind o armă de sine stătătoare și neputându-se apăra, are neconținut nevoie de sprijinul apropiat al infanteriei.

În definitiv și neîntrând în fondul chestiunilor conexe decât strictul necesar pentru a fi înțeleși — căci ele se vor trata pe larg în capitolele rezervate în acest scop — să constatăm, că începând din perioada ghintuită și pe măsură ce puterea tunului devine din ce în ce mai mare, artileria trebuie să aibă o mare mobilitate pe distanțe foarte mari, fie pentru a intra cât mai repede în acțiune la începutul luptei, fie pentru a putea apoi în tot timpul luptei să dea sprijinul său infanteriei, cum și chiar pentru propria-i siguranță.

În cele ce urmează vom deosebi și în această perioadă, mobilitatea de marș și mobilitatea pe câmpul de luptă, înțelegând prin mobilitatea de marș, puțința artileriei de a se mișca pe drumuri, și prin mobilitate pe câmpul de luptă, puțința artileriei de a se mișca înafară de drumuri și deci pe câmpul de luptă.

Considerațiunile ce le vom face studiind aceste două feluri de mobilități, vor justifica această clasificare.

* * *

Mobilitatea de marș pe drumuri, pentruca artileria să poată intra toată și cât mai repede în luptă la începutul unei acțiuni cere — în majoritatea cazurilor — efortări foarte mari.

Dânsa va fi obligată să parcurgă distanțe, nu de cel mult 1500—2000 pași ca în perioada lissă, ci de multe ori marșuri cari vor întrece 6—8 kilometri.

Dar pe lângă asemenea marșuri, pe care să le considerăm normale, vom avea la războiu excepțiuni, provenite din cauze fortuite, în care artileria va trebui să parcurgă distanțe mult mai mari.

Astfel în bătălia dela *Sadowa* (3 Iulie 1866), prințul de Hohenloke, comandantul artileriei gârzei, a trebuit să parcurgă cu artileria de rezervă 22 kilometri la trap, din cauza alungirii coloanei diviziei 1-a, provocată de trecerea peste *Elba*, pe podul dela *Königinhoff*¹⁾.

1) Artileria de rezervă deși luase loc înapoia antegardei diviziei a 2-a, a avut de parcurs totuș o distanță așa de mare (22 kilometri) din cauzele următoare :

În dimineața de 3 Iulie, generalul de Alvensleben comandantul diviziei 1-a din Gardă auzind șgomotul tunului din spre *Sadowa*, ordonă diviziei sale să treacă *Elba* pe podul dela *Königinhoff*. Din cauza lungirii coloanei provocată de trecerea peste pod, capul grosului diviziei a 2-a și deci artileria de rezervă, n'a putut să înceapă trecerea decât la ora 11 dimineața, când grosul diviziei ajunsese la *Chotieboreck*.

Și acest marș la trap ¹⁾ făcut într'un teren muntos, dela *Rettendorf* prin *Königinnhof*, *Chotieborek* până la Sud de *Jericek*, ceruse cailor o cheltuială de energie atât de mare, artileria trebuind să meargă peste câmpie și prin lanuri de grâu (lăsând infanteriei drumul) încât — după *Hohenlohe* — o mulțime de cai au murit în timpul marșului.

„Și este permis să presupunem că această iuțeală — spune prințul de *Hohenlohe* ²⁾ — nu va fi suficientă în viitor.

„In adevăr, chiar dacă artileria de corp ar fi urmat în coada primei divizii, ea se găsea la 7500 metri de ante-gardă. „Când dar ante-garda întâlnește inamicul și comandantul corpului de armată luă hotărârea ca să intre în acțiune artileria sa, trebuia ca artileria de corp să fie îndestul de antrenată pentru a executa o lungă cursă la trap, pentru a putea fi siguri că peste un ceas (laps de timp în care intră transmiterea ordinului și mersul artileriei) ea poate ajunge acolo unde trebuie.

„Or, câtă vreme nu mergeam, adică cât timp eram în bivouac, nu era posibil să apropiem prea mult artileria de inamic, căci artileria nu se poate apăra.

„Prin urmare, marșurile în felul celor dela *Rettendorf* și *Jericek* trebuiesc considerate ca regulă generală pentru viitor și de fapt în 1870, de multe ori artileria a trebuit să execute astfel de marșuri lungi (artileria corpului III și IV la *Vionville*) etc.

„Trebuia chiar cerut și mai mult în ceea ce privește rezezi-ciunea, atunci când eră vorba de a trimite masa de artilerie dela o aripă la cealaltă a câmpului de bătăie. Astfel bateria 1-a a Gardei făcù 51 kilometri, în ziua de 13 August dela *Bermerring* prin *Oron* la *Dieulouard*, când luă parte chiar în acea seară la luptă; de asemenea bateria 3-a călăreață a Gardei, care merse într'o zi dela *St. Mihiel* la *St. Privat*, unde luă parte la luptă“.

De fapt iată încă, printre multe altele, următoarele exemple.

La 6 August, artileria corpului III german este chemată grabnic dela *Ottweiler* la *Sarrebrück* (34 kilometri).

Această distanță este parcursă în 3 ceasuri de divizionul călăreț (dela 3 p. m. la 6 p. m.) și în 4¹/₂ ceasuri de divizionul montat (dela 3 p. m. la 7¹/₂ p. m.).

Tot astfel la 16 August, această artilerie a corpului III, care se găsea pe drumul dela *Pagny* spre *Arnaville*, primește

1) In acest exemplu ca și în cele de mai jos, nu discut dacă este bine să se execute marșuri lungi numai la trap sau alterând pasul cu trapul din anumite reguli, chestiune care va fi studiată la locul ei. Exemple servesc numai pentru a se vedea că la război, artileria va fi obligată de a executa marșuri lungi și cât se poate mai repede.

2) Sixième lettre. Comment s'y prit'on pour que l'artillerie apparut toujours a temps?

ordinul de a se duce la Trouville, cât mai repede și necruțând nicio sforțare sau sacrificiu.

Drumurile urmate — spune colonelul de Dresky — erau pietroase și cu marginile râpoase, și divizionul călăreț a parcurs distanță de 11 kilometri în $\frac{3}{4}$ de oră, iar artileria montată sosi cu $\frac{3}{4}$ ma târziu.

* * *

După ce am demonstrat, că artileria va fi obligată să execute pe drumuri, marșuri de lungă durată, pentru a intra toată în acțiune cât mai repede, nu ne rămâne, decât să punem în evidență, care este valoarea greutății materialului asupra mobilității pe drumuri în asemenea marșuri lungi.

Să cităm următorul exemplu, după generalul Langlois, exemplu rămas clasic.

„La 6 August 1870; bateriile călărețe ale corpului III german câștigă 90 minute față de artileria montată a aceluiaș corp de armată, pentru un parcurs de 34 kilometri, pe un drum excelent; fie în mijlociu 2.7 minute pe kilometru. La 16 August în acelaș corp de armată, bateriile călărețe câștigă 45 minute față de bateriile montate, pentru un parcurs de 11 kilometri, adică 4 minute pe kilometru.

„Or, în 1870, greutatea tunurilor bateriilor călărețe și a tunurilor ușoare de 4 a bateriilor montate nu diferă ca greutate, decât prin greutatea scaunelor servanților (25 kilograme), plus greutatea a 5 servanți, fie 425 kgr. în total.

„Astăzi diferența de greutate între materialul de 90 și de 80 depășește 500 kgr.

„Putem dar să admitem între aceste două tunuri, o diferență de 3 minute pe kilometru, în circumstanțele mijlocii ale războiului.

„Să presupunem acum, două corpuri de armată de aceeaș compoziție, unul însă având numai tunuri de 90 iar celălalt de 80, și că aceste corpuri merg unul contra altuia într'o singură coloană, în ordinea normală de marș. Diferențele de timp în sosirea diferitelor grupuri de baterii la înălțimea bateriilor ante-gardei vor fi următoarele :

GRUP DE BATERII	Distanță la bateriile de ante-gardă	Diferență în durata parcursului
3 baterii de ante-gardă	0	0
3 baterii divizia 1-a	6,540 metri	19 minute
Artileria corpului	11,380 „	33 „
6 baterii ale diviziei a 2-a	17,950 „	53 „

„Nu ținem seama de marșurile peste câmp în timpul desfășurării, cari ar avea drept rezultat să mărească sensibil diferențele de mai jos.

„Rezultatul ar fi deci următorul :

„In timp de 19 minute, corpul de armată cu materialul de 90 ar avea 3 baterii contra 6 baterii inamice ;

„In timp de 33 minute, 6 baterii contra 14 ;

„In timp de 53 minute, 14 baterii contra 20.

„Să vede, prin urmare, tot avantajul pe care-l procură un material ușor, căci, după cum spunea Generalul Février la critica manevrelor din 12 Septembrie 1886 : *intr'o jumătate de ceas se poate face foarte mult, maicuseamă când se luptă, doi contra unul*“.

„Altă dată o întârziere de o jumătate de ceas n'ar fi avut importanța ; există deci o mare schimbare de care trebuie să ținem seama, cu atât mai mult, cu cât până la cele mai mari distanțe, tunul de 80 poate lupta contra celui de 90“.

„Se poate obiecta că acel corp de armată care are o artilerie mai grea (calibru mai puternic) poate să se mențină înafara bătaei decisive a artileriei inamicului, așteptând, pentru a intra în acțiune, ca să sosească toate tunurile sale, pentru a-și asigura astfel simultaneitatea de acțiune“.

„De fapt este tot ce are mai bun de făcut, atunci când știe că inamicul este mult mai în putere ; dar, pentru a avea această cunoștință, trebuie tocmai să intre în luptă.

„In cece privește distanța la care poate sta față de inamic, ea este în majoritatea cazurilor determinată de teren și poate să fie destul de mică.

„Se va putea oare, în asemenea condițiuni, să așteptăm mascați de teren, pentruca să se adune bateriile ?

„Oare inamicul care este gata mai curând, nu va lua inițiativa mișcării înainte, pentru a răpi adversarului, cece dânsul trebuie maicuseamă să păstreze : libertatea de mișcare ?

„De pildă, în aceleași condițiuni ca la *Nachod*, n'am fi oare respinși înapoi în mod definitiv ?

Concluziunile ce le putem trage în cece privește influența unei supragreutăți de câteva sute de kilograme — chiar 200 până la 300 kilograme — asupra slăbirei mobilității de marș pe drumuri, și deci asupra întârzierii intrării artileriei cât mai repede în acțiune, în raport cu artileria inamică, sunt formulate în exemplul de mai sus și chiar precizate în ultimele rânduri ale generalului Langlois.

Valoarea excesivă a puterii tunului, producând și o deosebire în plus de câteva sute de kilograme în greutatea materialului, reprezintă o slăbiciune din punct de vedere tactic.

slăbiciune care de multe ori nu poate fi răscumpărată, ori cât de puternic ar fi tunul și cu prețul oricăror sacrificii.

Vorbele colonelului Decker de acum o sută de ani sunt astăzi și mai adevărate : *Pentruca un tun să tragă, trebuie să fie adus mai întâiu pe poziție; o artilerie care sosește prea târziu nu valorează nimic pentru tactician, chiar dacă ar face minuni.*

Din acest punct de vedere putem constata, că actualul nostru material cu tragere repede ca și cel german, deși au o putere puțin mai mică ca materialul francez și poate ca și celelalte de proveniență franceză, au avantajul de a avea o mobilitate mai mare și deci un avantaj tactic care se va aprecia cu siguranță la războiu, cu atât mai mult, cu cât puterea de tracțiune a cailor — în special a celor de rechiziție — se va micșora mult, din o mulțime de cauze care se vor discuta.

* * *

Necesitatea ca artileria să intre toată cât mai repede în acțiune la începutul luptei, cere — după cum am văzut — o mobilitate de marș pe drumuri care depinde exclusiv de greutatea materialului, greutate care prin urmare nu trebuie să depășască din punct de vedere tactic anume limite, ce vor fi fixate ulterior.

Dar această necesitate, de a asigura artileriei intrarea cât mai repede în acțiune, se rezolvă în același timp printr'o măsură cu totul diferită : este vorba de așezarea artileriei în coloana de marș în astfel de condițiuni, în cât să se reducă cât mai mult distanțele, pe care le-ar avea artileria de parcurs. Se înțelege dar influența, sau mai bine zis corelațiunea dintre această măsură și mobilitatea de marș pe drumuri.

Mai întâi, între un corp de armată care merge pe un singur drum și altul care întrebuintează câte un drum pentru fiecare divizie, având artileria împărțită la ambele divizii, se înțelege, că distanța de parcurs de către artilerie, ca să intre cât mai repede toată în acțiune, va fi mult mai redusă în acest din urmă caz.

Apoi, pentru un corp de armată care merge pe un singur drum, se pot găsi mijloacele cari să reducă distanțele de parcurs de către artilerie, pentru a-i asigura intrarea cât mai repede în acțiune.

Iată care este rezultatul importantului studiu făcut din acest punct de vedere, de către colonelul Vaucheret, în cursul predat în 1885 la școala superioară de război ¹⁾.

1) Luate după „Eléments de la guerre“ par le colonel L. Maillard.

„Presupunând că desfășurarea artileriei se face la înălțimea bateriilor ante-gardei, toată artileria unui corp de armată va fi succesiv în linie la orele următoare :

Ordinea normală de marș franceză	{	Artileria diviziei 1-a ora	1.00	Susținută de 1 brigadă
		Artileria de corp	„ 2.00	Susținută de 1 divizie
		Artileria diviziei 2-a	„ 3.00	
Dispozitivul de marș ¹⁾ după prințul de Hohenlohe	{	Artileria diviziei 1-a ora	0.09	} Susț. de 7 batalioane
		Artileria de corp	„ 1.30	
		Artileria diviziei 2-a	„ 2.30	
Artileria de corp în coada coloanei	{	Artileria diviziei 1-a ora	1.00	Susținută de 1 brigadă
		Artileria diviziei 2-a	„ 2.18	Susținută de 1 divizie
		Artileria de corp	„ 3.20	

Pentru a face să reiasă mai neted — spune colonelul Vaucheret — influență pe care o are repartiția bateriilor, asupra acțiunii artileriei la începutul luptei, este suficient să determinăm pentru fiecare dispozitiv în particular, care este variațiunea loviturilor trase de fiecare gură de foc la deosebitele momente ale desfășurării.

„Presupunând că fiecare baterie aruncă două proiectile pe minut, numărul loviturilor trase când divizia I-a a terminat desfășurarea, adică către ora 2²⁰, ar fi respectiv de :

3122 pentru dispozitivul Hohenlohe (artilăria de corp merge cu divizia I-a.

1202 pentru ordinea normală de marș.

896 pentru cazul când artileria de corp merge cu divizia 2-a.

„Se vede că în dispozitivul în care artileria este împinsă înainte atât cât este posibil, dânsa are un efect de 2^{1/2} ori mai mare ca în ordinea normală și de 3^{1/2} ori mai mare ca în al 3-lea dispozitiv²⁾.

Semnalarăm acest procedeu indirect care asigură — am putea zice — o mobilitate mai mare de marș pe drumuri, pentru a se înțelege după cum s'a văzut la studiul mobilității pe câmpul de luptă în perioada lissă — *cât de mare este influența proprietăților materialului asupra activității artileriei pe câmpul de luptă, atât de mare încât, atunci când aceste proprietăți nu sunt echilibrate, sau mai bine zis, când anume transformări ale materialului slăbesc anume aptitudini tactice ale armei — în cazul nostru puterea a micșorat mobilitatea — se simte necesitatea de a se recurge și la alte mijloace diferite de proprietățile tehnice ale materialului ca de pildă: artileria de rezervă și artileria călăreață în pe-*

1) Artileria de corp merge cu divizia 2-a.

2) Cu actualul material, admitând acelaș număr de tunuri însă o repeziune de tragere mijlocie de 10 lovituri pe minut am avea :

15610 lovituri trase. Dispozitivul Hohenlohe

6010 „ „ Ordinea normală de marș ;

4480 „ „ Artileria de corp merge cu divizia 2-a.

rioada lissă; artileria de corp călăreață, împingerea artileriei către capul coloanei etc. pentru a se putea menține echilibrul.

* * *

În ceea ce privește mobilitatea pe câmpul de luptă, valoarea greutății materialului — după cum lesne se înțelege — are o influență și mai mare ca pe drumuri. Următoarele exemple trăite, luate după generalul Langlois ne vor edifică :

„In bătălia dela *Nachod*, artileria prusiană dela gros este chemată grabnic în ajutorul antegardei prusiane, care nu mai poate rezistă.

„Bateriile sosesc succesiv, dar nu în ordinea în care erau încolonate: bateriile de 4 ajung foarte repede, bateria călăreață care deși se găseă în coada coloanei de rezervă, ajunge totuș înaintea artileriei dela gros.

„Aceasta din urmă cuprindeă o baterie de 6 ghintuită și o baterie lissă de 12.

„Bateriile de 4 împreună cu chesoanele lor, au trecut cu ușurință mlăștinele dela podul peste râul *Mettau*; bateria de 6 trece tunurile, dar lasă chesoanele înomolite. Or, diferența de greutate între chesoanele de 6 și cele de 4 este de 247 kilograme (2212—1965); această diferență redusese materialul de 6 la nemișcare. În ceea ce privește bateria de 12, ea trece numai 2 tunuri din cele 6 și lasă înapoi toate chesoanele; or, greutatea tunurilor lisse de 12 eră aproximativ 2000 kilograme.

Iată și alte exemple referitoare la bătălia dela *Wörth* luate tot după generalul Langlois :

a) La 6 August 1870, la ora 12, bateria 4-a grea a corpului XI ocupă poziția de pe înălțimele dela *Günstett*, dar nu aduce mai întâiu decât 4 tunuri, celelalte două neputând sosi decât întrebuintând mai multe atelaje (greutatea tunului 1835 kgr.).

„Terenul este destul de bun, dar plouase în noaptea din ajun. Trupele nu executaseră până aci nici un marș ostenitor.

b) Bateria 3-a călăreață a corpului XI se găsește în poziție lângă *Elsashausen*, dar n'are munițiuni, căci chesoanele n'au putut urcă panta (greutatea chesonului 1965 kilograme).

„In fine unul din chesoane poate sui panta cu ajutorul a 6 atelaje (12 cai).

c) Bateria 5-a grea a corpului XI ocupa la ora 3¹/₂ poziția lângă *Elsashausen*, dar n'aduce decât un tun apoi două, celelalte rămân înămolite. În momentul întoarcerii ofensive executate asupra lui *Elsashausen*, tunurile să retrăgeau laolaltă cu infanteria; ele fură oprite de Generalul Haussmann și încărcate cu mitralii.

„Secția 1-a fu ajunsă de tunul al 3-lea; nu erau acolo decât

3 tunuri; secția a treia putuse să fie adusă târându-se caii de căpăstru; doi conducători fură uciși. Celelalte trei tunuri nu ajunseră pe înălțimea dela *Elsashausen*, decât când fură ajutate de atelajele bateriilor vecine.

d) Bateria 1-a din corpul IV bavarez trece râul *Sauer* la *Vieux-Moulin*, dar terenul accidentat și cam desfundat o împiedcă de a urmă infanteria pentru a-i susține atacul. Bateria rămâne pe drumul ce duce la *Wörth* și infanteria intră singură în acțiune, fără a fi sprijinită de tun“.

* * *

Să închidem seria exemplelor și se tragem concluziunile noastre.

Vom constată mai întâi, că dacă este adevărat că mobilitatea pe drumuri și în special pe câmpul de luptă depinde de o serie de factori tehnici și anume: stabilitatea trăsurei; forma roatelor (mărimea razei roților și lărgimea șinelor); legătura antetrenului de afet (tren la chesoane), etc., etc., totuși — ținând seamă că technicianul trebuie neapărat să se conforme rezultatelor cele mai bune corespunzătoare acestor factori, atunci când fabrică un material de război — vom recunoaște, că din punct de vedere tactic, adică la război, singurul factor de care depinde mobilitatea materialului este *greutatea lui*.

Și când zicem greutatea materialului, trebuie să ne gândim nu numai la *tun* dar la *chesonul* care poartă munițiunea și care trebuie să urmeze ori unde *tunul*, căci altfel, artileria al cărui singur mijloc de acțiune este focul, poate să fie pe poziție gata de a trage și cu toate acestea nu poate face nimic din momentul ce nu are munițiune.

După cum prea bine spune colonelul Paloque¹⁾ din acest punct de vedere, o baterie este ca și o escadră: și una și alta își au capacitatea de iușeală limitată, *de elementul cel mai greu care nu poate fi lăsat în drum*.

Și d-l general Langlois susține acelaș lucru când scrie²⁾: „Oricari ar fi soluția admisă pentru chesoane, o condițiune este indiscutabilă, aceea de a da chesoanelor *aceiaș mobilitate cași tunurilor*; altfel ne găsim în fața următoarei dileme: s'au tunurile trebuiesc să-și reguleze iușeala după aceea a chesoanelor, ceace micșorează mobilitatea bateriei; sau tunurile vor merge înaintea chesoanelor și vor fi expuse să n'aibă munițiune“.

Aceste idei sunt astăzi cu atât mai juste, cu cât prin adoptarea tunului cu tragere repede, când vorbim de tun, înțelegem implicit și chesonul de care este nedespărțit.

1) Artillerie de campagne.

2) L'Artillerie de campagne en liason avec les autres armes.

Prin urmare, primul lucru de care trebuie să ținem seama în discuțiunile noastre relativ la mobilitate, este greutatea trăsurei celei mai grele.

În asemenea condițiuni ne întrebăm, care este greutatea maximă pe care trebuie s'o aibă o trăsură, pentru a avea o mobilitate suficientă pe câmpul de luptă?

Iată desigur o întrebare care pare foarte ușor de rezolvit, dar care de fapt prezintă oarecari dificultăți.

Cei cari cred că chestiunea e ușoară, fac următoarele socoteli.

Se admite în general — spune generalul Rohne ¹⁾ — că într'un atelaj de 6 cai, nu trebuie ca un cal să tragă mai mult ca 360 kgr. Prin urmare, greutatea materialului nu trebuie să întrecă $360 \times 6 = 2160$ kilograme.

Nu știu dacă mai este necesar să atrag atențiunea, că această cifră în majoritatea cazurilor este calculată astfel, pentruca cei în drept să justifice o anumite greutate care rezultă pentru material. Spun aceasta, fiindcă găsim următoarele controverse. D-l Scharnhorst crede că un cal de talie și putere mijlocie, a cărui rațiune zilnică ar fi de 5 kgr. ovăz și $2\frac{1}{2}$ kgr. fân, poate trage 325 kgr.

Generalul Rohne într'altă scriere admite cifra de 390 kgr.; d-l Lossada J. Canterac din armata spaniolă, fiindcă din proiectul său materialul eră mai greu, admitea 400 kgr. de cal; iar căpitanul Moch, colonelul Matei, maiorul Rossi și alții, pentru a găsi un motiv mai temeinic pentru proiectul unui calibru mai mic de tun și deci pentru un material mai ușor, susțin că un cal nu poate trage mai mult ca 275 kgr.

Se va conveni că limitele sunt foarte mari, căci unii susțin că greutatea maximă a trăsurei să nu treacă de $275 \times 6 = 1650$ kgr., iar alții că această greutate maximă poate atinge $400 \times 6 = 2400$ kgr., adică o diferență enormă de 750 kgr.

Dar s'ar putea întrebă cinevă, ce valoare are câteva sute de kilograme mai mult sau mai puțin pe câmpul de luptă?

Răspunsul ne este dat, de toate exemplele ce au fost semnalate și în cari s'a văzut, că o diferență de 150—250 kilograme au redus artileria la nemișcare pe câmpul de luptă, atunci când din diferite cauze, fie că puterea de tracțiune a cailor s-a micșorat, fie că terenul prin natura sa, sau prin accidentele topografice a îngreunat mersul.

„Este un fapt — spune generalul Langlois — care nu este izolat și care merită toată atențiunea: *nu putem fi siguri de sosirea artileriei, decât dacă este mobilă și ușoară.* În timp de pace să uită prea des acest lucru, experiențele de marș cu materialul se fac pe drumuri bune, cu caii în bună stare, o supra-

1) La tactique de l'artillerie de campagne (1909).

încărcătură de 100—120 kilograme pare fără importanță. În campanie, pe drumuri rele, cu caii oboșiți și rău hrăniți, această supra-încărcătură va reduce artileria la nemișcare“.

„Cu cât artileria este mai puternică, cu atât concursul său este indispensabil celorlalte arme, și cu atât însă sosirea ei trebuie să fie sigură și în consecință artileria trebuie să fie mobilă“.

„*Se uită prea des, că puterea tunului nu are nicio valoare, dacă nu poate fi întrebuițată la timp și în punctul unde este trebuincios*“.

Și tot generalul Langlois mai revine cu altă ocaziune, pentru a arăta importanța mobilității, dintr'o serie de exemple pe cari le-am citat mai sus, terminând astfel.

„Relatăm aceste fapte — spune dânsul — cu o insistență particulară, cu riscul de a ne repetă, căci se aude mereu spunându-se, *că în timp de războiu se preferă puterea față de mobilitate și că se tinde a se ușura prea mult materialul, după o lungă perioadă de pace* 1).

„Este o eroare, căci tocmai faptele de războiu demonstrează necesitatea unei artilerii mobile, ușoară și manevrieră, calități cu atât mai indispensabile, cu cât sprijinul tunului fiind la rândul său mai indispensabil, trebuie să fim siguri de sosirea lui la timp.

„Tocmai în mijlocul unei perioade serioase de războiu, comisiunea din anul XI condamnă în unanimitate materialul de 12, ca fiind prea greu (1800 kgr.), sunt acum o sută de ani“.

Nu încape prin urmare nicio îndoială, de marea influență a unei supraîncărcături de 2—3 sute de kilograme asupra mobilității în general cum și asupra mobilității pe câmpul de luptă în special, când artileria va fi de multeori obligată să meargă prin arături și terenuri desfundate.

Intrebarea care să pune acum este aceea de a ști, după ce criterium să poate stabili maxima greutate a materialului? Fi-rește că această greutate maximă dedusă din puterea de tracțiune a cailor este cu totul nesigură 2), din cauză că totul de-

1) Aluziune probabil la adresa generalului Müller, care în lucrarea sa „*Despre dezvoltarea artileriei de câmp*“ scria că: Imediat după un războiu se cere totdeauna o creștere în putere, din contră, după un lung timp de pace această calitate este uitată și toată lumea cere o sporire în mobilitate.

Aluziunea poate fi și la adresa generalului Rohne care în „*Tactica artileriei de câmp*“ scrie că: S'a observat întotdeauna, că în timpul unui mare războiu și imediat după, se căută a se mări mult puterea tunului; în perioada de pace care urmează, nu se mai simte necesitatea puterii, pe când toți au nevoie de o mare mobilitate.

2) Procedul de a aprecia mobilitatea în raport cu greutatea ce o poate trage un cal—spune generalul Langlois—nu este riguros, căci un atelaj de 4 cai poate trage proporțional, o greutate mai mare ca 6 și 8 cai. Numai greutatea trăsuri poate servi ca termen de comparație.

pinde de puterea cailor întrebuințați de către diferitele artilerii; de raportul între cai de serviciu și cei de rechiziție, în fine de faptul că în timp de războiu, artileria va fi obligată—din cauza diferitelor pierderi suferite în cai — să întrebuințeze de multe ori 4 cai în loc de 6¹⁾.

D-l colonel Paloque spune din acest punct de vedere că : cu ajutorul condeiului și a hârtiei nu se va putea niciodată găsi, care este greutatea cea mai potrivită pentru a asigura materialului o mobilitate suficientă; problema nu este nouă și nu se va găsi soluțiunea decât din exemplele istorice cari ne dau garanția certitudinii și cari arată ce au putut face materialele de artilerie de diferite greutateți.

Or, din toate exemplele pe cari le-am dat, s'a văzut că în 1866, chesoanele cu o greutate de 1955 kgr. a tunurilor de 4, au putut trece prin diferite terenuri grele, nu însă acelaș lucru în 1870, unde chiar tunurile grele de 6 (1835 kgr.) n'au putut sui pe înălțimile dela *Günstett*, fiindcă plouase puțin în ajun.

Putem dar spune — împreună cu d-l general Fayolle — că, greutatea brută de 1800 kilograme atât pentru tun cât și pentru chesonul încărcat este o limită maximă, care reprezintă tunul și chesonul cel mai greu acceptabil pentru artileria de câmp.

Firește că această greutate brută nu rezolveste chestiunea mobilității decât în parte, căci răspunde la greutatea materialului fără servanți, adică impune obligațiunea că ei să meargă pe jos în terenurile grele, ceea ce evident limitează cu mult, în anumite împrejurări, mobilitatea de mers pe drumuri și în special cea de pe câmpul de luptă. Este însă tot ce se poate cere pentru a putea împacă mobilitatea cu puterea.

În ceea ce privește greutatea maximă pentru artileria atașată diviziilor de cavalerie, deși unii autori cred că limita maximă brută de 1600 kilograme rezolveste chestiunea, credem totuș, că chiar această cifră este prea ridicată, dacă ne gândim la obligația acestei artilerii de a avea în majoritatea cazurilor o mare mobilitate pe câmpul de luptă, căci diviziile de cavalerie vor trebui să meargă pe distanțe foarte mari peste câmp.

Se înțelege dar de ce, acum în urmă, mai toate uzinele au prezentat tunuri de 75 mm. sau de 70 mm. pentru artileria călăreață, tunuri cari nu cântăresc decât 1310, cel mult 1530 kgr. ²⁾.

1) La 16 August, artileria corpului III a pierdut 249 cai. Cele 2 baterii călărețe au pierdut 139 cai, adică câte 70 de fiecare. (Lucrarea Statului major Rusian).

În bătălia dela *Jalu* (războiul Ruso-Japonez) bateria 2-a, a brigădei 6-a rușesti, pierde 108 cai, bateria 3-a pierde 23 și o baterie din brigada 3-a pierde 88 cai.

2) Uzina Krupp fabrică tunuri de 75 mm. și 70 mm. pentru artileria călăreață cu următoarele greutateți :

Nu trebuie că exagerăm prea mult valoarea puterii pentru o asemenea artilerie, din contră, să exagerăm cerințele în mobilitate.

Din întreaga discuțiune făcută se poate vedea, că materialul nostru și cel german a cărui greutate brută nu depășește 1775 kgr. pentru tun și ante-tren și 1850 kgr. pentru cheson, răspunde mult mai bine condițiunilor limite de mobilitate, decât materialul francez, a cărui greutate brută este de 1885 pentru tun și ante-tren și 2000 kgr. pentru cheson.

* * *

Am studiat mobilitatea materialului de artilerie din îndoitul punct de vedere al mobilității de marș pe drumuri și al mobilității pe câmpul de luptă, înțelegând — după cum s'a mai spus — prin această din urmă expresiune, puțința artileriei de a se mișca pe orice teren înafară de drumuri, în scopul de a ocupa prima pozițiune de luptă și de a schimba apoi pozițiunile, conform necesităților tactice de pe câmpul de luptă.

Credem că am justificat în tot acest capitol importanța acestei clasificări, făcută nu din pedantism, dar numai pentru motivul că numai mobilitatea pe câmpul de luptă este aceea care ne indică limita maximă admisibilă pentru greutatea materialului de artilerie, ferindu-ne astfel de a cădea în greșală de a considera această limită maximă după mobilitatea de marș pe drumuri, care fiind întotdeauna mai mare, nu ne poate da justa valoare a mobilității necesară pe câmpul de luptă.

Dar unii autori privesc mobilitatea artileriei și din alt punct de vedere, este vorba de așa zisa *mobilitate de luptă* ¹⁾.

Iată ce se înțelege prin această expresiune.

Limita maximă a greutății brute a trăsorii de artilerie (tun și cheson) fiind stabilită, trebuie să se facă repartiția acestei greutăți, între cele două părți ale trăsorii : antetren și afet (tren).

În perioada artileriei șrapnelului, această repartițiune eră astfel privită de către generalul Langlois:

„Antetrenul și trenul (afetul) — scriă dânsul în 1895 — reprezintă doi factori diferiți : afetul reprezintă puterea, căci im-

	Tun de 75 mm.	Tun de 70 mm.
Greutatea tunului pe antetren kgr.	1530,—	1310,—
Greutatea chesonului încărcat kgr.	1530,—	1280,—
Numărul proiectilelor conținute de cheson	80,—	88,—
Greutatea proiectilelor	6,5	5,3
Forța vie la gură t. m.	82,8	67,5

Din aceste două modele eu dau fără nici o restricțiune preferința tunului de 70 mm.

1) Expresiune întrebuițată de colonelul Paloque.

primă proiectilului o forță vie determinată, iar antetrenul reprezintă aprovizionamentul gurei de foc izolate, adică despărțită de cheson.

„Repartiția greutatei totale a materialului între cele două părți, este o *chestiune absolut tactică*, și soluția cea mai bună este aceea de a atribui antetrenului o greutate mult mai mică ca a afetului, căci aprovizionamentul dela antetren va fi rezervat pentru cazuri foarte rari, tunurile fiind urmate în principiu de chesoane“.

„In mai toate sistemele de artilerie expuse la *Paris* în 1889, repartiția greutatei între cele două trenuri *răspundea la ideea germană*; să ne ferim de aceasta“.

„Insemnata superioritate a artileriei noastre de câmp față de artileriile străine, rezultă din aplicația unui principiu judicios, o repartiție rațională a greutatei celor două trăsuri; *la justa parte dată puterei, adică greutatei afetului*“.

Acest punct de vedere al generalului Langlois a fost și este adoptat de artileria franceză.

Pentru a vedea dacă el răspunde la condițiunile cele mai bune tactice — după cum spune d-sa — să vedem, dacă chestiunea repartițiunea greutatei brute a materialului între cele două părți ale trăsorei nu poate fi privită și din alt punct de vedere.

Dacă ținem seama, că afetul la tun și trenul la cheson sunt singurele părți ale materialului cari trebuiesc să stea chiar pe poziția de luptă, căci antetrenurile, adică părțile de cari se înhamă caii, stau deoparte, ferite de focul inamicului, atunci putem constata următoarele :

Pe câmpul de luptă, din cauza configurațiunei terenului și față de focul artileriei inamice, se va întâmplă, că punerile în baterie sau retragerea tunurilor de pe poziție să fie foarte periculoase și chiar imposibile, din cauză că în scurt timp mulți cai ar fi uciși. In asemenea împrejurări, afetele tunurilor și trenurile chesoanelor trebuiesc aduse sau retrase de pe poziție cu ajutorul brațelor. Nu numai atât, căci chiar în alte împrejurări, cum de pildă atunci când artileria care a tras dintr'o pozițiune defilată, trebuie să iasă pe creastă, va fi necesar a se face această mișcare cu ajutorul brațelor servanților, căci aducerea antetrenurilor pe lângă că ar fi și foarte periculoasă, dar ar fi și târzie din cauza învâlmășeii și încurcăturilor produse prin chiar căderea cailor dela atelaje.

Chiar colone u Paloque recunoaște acest lucru când scrie că :

„Mobilitatea cu ajutorul brațelor servanților este necesară atunci când trebuie să se deplaseze tunul sau chesonul : a) pentru a le duce la 25, 50 sau 100 metri cu brațele ; b) pentru a le duce înainte sau înapo de câțiva pași ; c) pentru a modifica pe loc direcția tragerei.

Cu aceste explicațiuni — și adăogând că eu nu atribuesc o importanță reală pentru mobilitatea cu ajutorul brațelor, de cât pentru mișcărilor de care am vorbit mai sus și cari ar fi oareșicum cuprinse la punctul *a*, semnalat de colonelul Paloque — nu ne mai rămâne, decât să comparăm repartițiunea greutatei brute a trăsurei de artilerie (tun și cheson) între cele două părți (tren și antetren) dela 1872 și până în zilele noastre.

Alăturatul tabel No. 3 ne dă această repartițiune.

Din consultarea acestui tabel putem constata, că greutatea afetului și a trenului chesoanelor a fost și este mai mare la materialul francez ca la cel german și român, ceea ce înseamnă, că și *mobilitatea de luptă (mobilitatea cu ajutorul brațelor) a fost și este inferioară în artileria franceză, față de artileria germană și română.*

Firește că motivul se înțelege dela sine, căci după campania din 1870 și până în ziua de astăzi, artileria franceză a căutat să obțină o mai mare putere pentru tun, lucru care fiind în opoziție directă cu mobilitatea, nu putea decât s'o micșoreze sub toate formele.

Dupăce s'a vorbit de sacrificiile făcute de artileria franceză la celelalte două feluri de mobilități pentru a obține puterea, nu se poate vedea mai luminos și sacrificiul făcut în dauna mobilității cu brațele, decât observând rândurile *C* și *H* din tabelul No. III, cari nedau diferența de greutate între tren, adică partea care trebuie mișcată cu brațele și între antetren, adică partea care este trasă de cai.

La cheson, artileria franceză atinge o diferență colosală de 450 kgr. față de 238 kgr. în artileria germană și de 253 kgr. în artileria română, adică *aproape indoit.*

Probabil că de acest lucru și-a dat perfect seama colonelul Paloque, care vrea să atenueze acest desavantaj, spunând că artileria franceză se rescumpără, prin faptul că tunul este mai puternic, că chesonul conține mai multă munițiune și că atunci când va fi nevoie de a deplasa un tun în baterie, *o diferență de 80—90 kilograme nu va împiedecă manevra, căci se poate la rigoare întrebunța pentru mișcarea unui afet, toți oamenii secției*“.

Să discutăm pe rând motivele invocate, căci prezintă un deosebit interes. Primul motiv fără îndoială este just, puterea tunului francez este poate chiar prea mare, după cum se va vedea.

Al doilea motiv, acela care susține că chezonul francez conține mai multă munițiune, trebuie analizat mai amănunțit.

Mai întâiu, diferența în plus de 8 proiectile conținute de chesonul francez, reprezintă pur și simplu numai 58 kgr. Dar acest avantaj trebuie redus la justa lui valoare.

În adevăr, nu trebuie să uităm că astăzi tunul este indisolubil legat de cheson. În asemenea condițiuni, munițiunea tu-

Tablel No. III.

	PERIOADA DELA 1872—1896						Perioada actuală a tunurilor cu tragere repede		
	Franța	Germania	România	România	Franța	Germania	România		
(A) Greutatea antetrenului tunului K.gr.	Tunul de 90 m/m	Tunul de 80 m/m	Tunul de 88 m/m	Tunul de 78 m/m	Tunul de 87 m/m	Tunul de 75 m/m	Tunul de 75 m/m	Tunul de 75 m/m	
(B) Greutatea afetului K.gr.	930	650	950	895	830	730	765	770	
(C) Diferența între greutatea afetului și antetrenului K.gr.	1210	970	1030	955	965	760	1130	1000	
(D) Greutatea totală a trăsorii K.gr.	280	320	80	60	135	30	375	230	
(E) No. proiectilelor conținute de antetrenul tunului	2140	1620	1980	1850	1795	1490	1885	1770	
(F) Greutatea trenului chesonului K.gr.	26	—	32	—	33	39	24	36	
(G) Greutatea antetrenului chesonului K.gr.							1225	1034	
(H) Diferența între greutatea trenului și antetrenului chesonului K.gr.							775	796	
(I) Greutatea totală a chesonului K.gr.							450	238	
(J) Numărul proiectilelor conținute de trenul chesonanelor							2000	1830	
							72	52	
								64	

Aceste date nu sunt necesare pentru materialul cel vechiu, chesonul nefiind indisolubil legat de tun ca la materialul cu tragere repede.

nului francez în baterie este de: 24 lovituri la antetrenul tunului, plus 96 lovituri conținute de cheson, adică în total $96 + 24 = 120$ lovituri. Munițiunea tunului german în baterie este de 36 lovituri la antetrenul tunului, plus 88 lovituri conținute de cheson, adică în total $36 + 88 = 124$ lovituri; iar munițiunea tunului român este de 24 sau 36 lovituri la antetrenul tunului, plus 88 sau 96 lovituri conținute de cheson, adică în total 120 sau 132 lovituri.

În definitiv, tunul și chesonul german și român este mai mobil sub toate formele sub care considerăm mobilitatea și având 4 lovituri (artileria germană) sau 12 lovituri artileria (română), mai multe ca tunul francez; în schimb puterea este mai mică. Dar, după cum s'a mai spus, încă din anul 1895 generalul Langlois constată, că pe câmpul de luptă, o putere reprezentată printr'o energie la gură mai mare ca 70 tone metri, nu poate avea nicio importanță tactică la distanța bătăiei eficace¹⁾, pe când, chiar după constatarea generalului Langlois, care reamintește vorbele lui Decker, tunul, fie el cât de puternic, dacă nu poate sosi la timp pe poziție, puterea lui nu mai reprezintă nimic.

În ceea ce privește ultima afirmație a Colonelului Paloque, este interesant să constatăm următoarele:

Mai întâiu, nu este vorba de o diferență de 80—90 kilograme între greutatea afetului și trenului chesonului francez și german, ci de 130 kgr. pentru afet²⁾ ($1130 - 1000 = 130$ kgr.) și de 171 kgr. pentru cheson ($1225 - 1054 = 171$ kgr.)³⁾; apoi, soluția propusă de a mișca fiecă afet și tren al chesonului cu toți oamenii secției constituie o operațiune care ar lua atât timp, încât poate fi considerată aproape ca imposibilă; în orice caz va produce o enormă întârziere în deschiderea focului.

Pentru a încheia cu această parte, să observăm, că de multe ori am afirmat, că mărirea puterii tunului nu poate fi obținută decât în dauna mobilității materialului.

Desigur că atunci când pentru sporirea puterii tunului se adoptă un calibru mai mare, afirmația se explică dela sine; este însă mai greu de înțeles, atunci când este vorba de aceleași calibre sau chiar de un calibru mai mare, care este însă mai mobil, ca de pildă tunul german.

1) Și nu trebuie să se uite, că numai simpla energie la gură nu ne poate da o idee justă de valoarea puterii unei guri de foc, căci intervine și chestia eficacității la distanța bătăiei eficace, eficacitate care depinde în special de organizarea interioară a proiectilului.

2) După datele Colonelului Paloque, diferența între greutatea afetelor ar fi de $1135 - 985 = 150$ kgr, iar nu da 130 kgr; adică și mai mare. „L'artillerie dans la bataille“ Mobilité de combat, pag. 40.

3) Între materialul francez și român, diferența ar fi de $1130 - 1055 = 75$ kgr. la afete și de $1225 - 1105 = 120$ kgr. la trenul chesoanelor.

Să lămurim dar următoarea chestiune.

Care este influența puterii tunului asupra mobilității materialului (tun și cheson), mai precis, cum din cauza unei puteri mai mari a tunului, atât tunul cât și chesonul devin mai grele pentru un același calibru și chiar pentru un calibru mai mic.

Se știe că puterea tunului se măsoară prin energia la gura țevi $= \frac{1}{2} m V^2 = \frac{1}{2} \frac{P}{g} V^2$, în care factorii variabili P (greutatea proiectilului) și V (iuțeala inițială) reprezintă factorii de

care depinde energia la gura țevi: măbind acești doi factori se sporește și energia la gură și deci puterea tunului. Tunul francez pentru a avea o putere mai mare, a sporit ambii factori. Iuțeala inițială a tunului francez este cu 29 metri mai mare ca a tunului român și cu 64 metri superioară iuțelei tunului german.

Proiectilul francez este cu 0,750 grame mai greu ca proiectilul român, și cu 0,400 grame mai greu ca proiectilul german ¹⁾.

Având iuțeala inițială mai mare și proiectilul mai greu, iată cum se poate explica greutatea mai mare a materialului francez. Tunul (țeava și afetul) este mai greu din cauză că țeava și afetul trebuiesc să fie mai rezistente, pentru a putea rezista marilor presiuni și eforturi ce nasc din întrebuintarea unei încărcături mai mari ²⁾.

În ceiace privește greutatea chesonului, totul depinde aproape numai de greutatea proiectilului. În adevăr, ținând seamă numai de greutatea proiectilului francez, adică fără a mai considera cartușul de alamă ³⁾ și cu încărcătura, cari și ele sunt mai grele, vom găsi că 96 proiectile franceze cântăresc $96 \times 7,25 \text{ kgr.} = 760 \text{ kgr.}$ Dacă proiectilul francez ar cântări ca cel german, cele 96 proiectile ar reprezenta $96 \times 6,85 \text{ kgr.} = 657 \text{ kgr.}$, ceiace însemnează că numai din greutatea proiectilelor rezultă o diferență de $760 - 657 = 103$ kilograme.

* * *

Incheiem definitiv cu proprietatea mobilității materialului, analizată sub toate formele sub care poate fi privită, și căreia i-am acordat întâietate față de toate celelalte proprietăți, fiindcă

1) Deși de acelaș calibru ca tunul român și de un calibru mai mic ca cel german, totuși proiectilul francez este mai greu, fiind mai lung și având deci o capacitate interioară mai mare.

2) Firește că și frâna franceză și organele necesare pentru operațiunea numită „abatage” (a se vedea „Technica și efectele armelor de foc” Volumul I-iu pag. 125—126) contribuiesc și ele la îngreunarea materialului, dar partea cea mai mare revine cauzelor de mai sus.

3) Trebuie să spunem, că cartușele de alamă reprezintă o greutate moartă purtată de cheson și de tun, greutate moartă care contribuie cu mult—in special la cheson—cu îngreunarea materialului.

după cum am avut prilejul să arătăm, această proprietate este fundamentală și cea mai principală, fără de care materialul cel mai bun nu valorează nimic, căci pentru omul de război, orice instrument de luptă nu prezintă importanță, decât cu condițiunea ca el să fie în toate împrejurările la îndemână.

Concluziunile ce pot fi trase în asemenea condițiuni, în ceiace privește influența proprietății materialului asupra activității artileriei pe câmpul de luptă au reieșit destul de neted în acest lung studiu și au fost puse în relief ori decâte ori ocaziunea s'a prezentat; nu mai este prin urmare nevoie să mai vorbim. Insistăm numai asupra faptului constatat, că *puterea și mobilitatea* au fost și sunt strâns legate și că au fost în toate timpurile după cum sunt și astăzi în opozițiune constantă, oricât de mult s'a perfecționat materialul.

Fără îndoială că recunoaștem, că aptitudinea tactică a armeei este mult mărită, cu cât puterea tunului crește. Totuși oricine va recunoaște de asemenea, că această aptitudine tactică suferă o gravă atingere prin pierderea mobilității, pierdere care decurge din mărirea puterii tunului. Această atingere devine cu atât mai gravă, cu cât puterea tunului crește.

Numai o bună chibzuială a omului de război poate să găsească justa măsură între putere și mobilitate.

Din acest punct de vedere s'a văzut în treacăt și se va vedea, că o putere de aproximativ 80 tone-metri pentru un calibru apropiat de 75 m/m., calibru care permite o prea bună organizare interioară a proiectilului din toate punctele de vedere ¹⁾ permite să se obțină o eficacitate maximă și suficientă pentru distanțele de tragere actuale de pe câmpul de luptă. Tot ce se obține mai mult, ca putere, nu are nicio valoare practică pe câmpul de luptă, căci scade din mobilitatea materialului, și repet mereu că, atâta vreme cât avem o putere maximă suficientă pentru distanțele actuale de tragere de pe câmpul de luptă, *prima proprietate a materialului de câmp, singura de care trebuie să ținem neapărat seama, este mobilitatea.*

Toate exemplele date — și se pot găsi multe altele — ne-au confirmat valoarea principală a mobilității pe câmpul de luptă.

b) Puterea și efectele materialului de artilerie.

Artileria pentru a-și manifesta activitatea sa pe câmpul de luptă dispune de tun *ca mașină*, de pulbere *ca motor* și de proiectil *ca instrument*. Odată stabilită greutatea mașinei, adică mobilitatea materialului de artilerie, astfelca să răspundă condițiilor de a putea fi transportat oriunde și la timp pe câmpul de luptă,

1) A se vedea și „*Technica și efectele armelor de foc în general*“ Volumul II.

proiectilul reprezintă factorul cel mai important care interesează pe omul de război, căci el este unicul factor care permite artileriei să-și manifeste calitățile cari decurg din proprietățile sale caracteristice.

Proiectilul artileriei de câmp, considerat din întreitul punct de vedere : ca instrument de preparațiune al atacului ; ca instrument care servește a deschide drumul infanteriei, răsturnând toate obstacolele de pe câmpul de luptă ; înfine ca instrument de susținere al infanteriei față de focul infanteriei, și artileriei inamice ; trebuie să aibă însușirea de a putea produce după împrejurări : *efecte de incendiare, efecte de distrugere și efecte omorâtoare.*

Din aceste trei însușiri, nu încapă îndoială, că *efectul omorător* reprezintă însușirea cea mai de seamă a proiectilului artileriei de câmp, căci războiul se face cu ființe viețuitoare, cu soldați.

În toate timpurile și până astăzi s'a recunoscut această clasificare de importanță a însușirilor proiectilului artileriei de câmp și, toate eforturile uriașe făcute de tehnică pentru a se ajunge la actualul proiectil, confirmă în mod absolut afirmațiunea noastră. Primul proiectil al artileriei reprezentat prin ghiuleaua plină, are mai mult un efect de distrugere, decât un efect omorător ; adoptarea obuzierelor, singurile cari puteau trage obuzul ¹⁾ adică bomba umplută cu cuie și care spărgându-se în 30—40 sfărâmături avea un efect omorător mult mai mare, reprezintă singura explicație a existenței acestei guri de foc în materialul de câmp, alături de tun.

Dar efectul omorător al obuzului, față de progresele tehnice de pe acele vremuri, nu este îndestulător ca eficacitate, contra trupelor. Enormă importanță pe care o are *mitralia* în perioada lissă se datorește tocmai faptului, că mitralia reprezintă proiectilul omorător prin excelență. Și, ca să se vadă cum că încă de pe acele vremuri se recunoaște că efectul omorător reprezintă însușirea principală a proiectilului de câmp, reproducem următoarele după Lt.-Colonel Picard ²⁾.

Intr'o discuție dintre Napoleon și Mareșalul Gourgaud, în ceiace privește importanța ghiulelei și a cutiei de mitralii, avu loc următoarea discuțiune.

„În timpuri ordinare — spunea Napoleon — mitralia este excelentă, niciodată nu putem zice că avem prea multe.

„Gourgaud persistă în opiniunea, că ghiuleaua este preferabilă mitraliei. În sfârșit îl întrebă cu nerăbdare Impăratul, dacă ar fi vorba să alegeți între un aprovizionament numai de mitralii și unul numai de ghiulele, ce a-ți alege? — Ghiuleaua, Sire —

1) A se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“. Volumul II.
2) *Préceptes et jugemens de Napoleon.*

Ei bine! au aş alege mitralia! Dar, Sire, ripostă Gourgaud, dacă inamicul ar să a mereu la o distanță mai mare ca 300 toises, ¹⁾ ghiulele sale v'ar atinge, fără ca nici o mitralie de a D-voastră să ajungă în rândurile sale. După o discuțiune aprinsă, Împăratul spuse: *Fără îndoială, ambele proiectile sunt necesare, dar mitralia este proiectilul care omoară.*

Cu primul tun ghintuit, obuzul tras percutant, care la atingerea pământului se sparge în 25—30 bucăți aproximativ, vine și dă lovitura de grație obuzierului, ca gură de foc de câmp întrebuințată contra trupelor, aducând astfel mari foloase artileriei de câmp ²⁾ Dar obuzul tunului ghintuit vine și ia și locul mitraliei ³⁾, fiindcă aceasta din urmă nu se poate întrebuința decât dela 400—500 metri, iar bătaia mijlocie a tunului ghintuit se ridică la 2500 metri. Mitralia rămâne astfel numai ca un proiectil de apărare al artileriei ³⁾ în contra atacurilor apropiate și prin surprindere ale cavaleriei și infanteriei inamice.

Încercarea făcută încă din timpurile cele mai vechi ale perioadei lisse, de a permite tunului să tragă obuzul (bomba), adică a unui proiectil găunos, care conținând în interior cue, bucăți de fier etc. avea un efect omorător superior ghiulelei, nu reușe decât pentru obuziere, adică pentru tunurile cu țeava scurtă, tocmai din cauza focosului ⁴⁾. Cu primul tun ghintuit să reluase această chestiune, însă rezultatele fură nesatisfăcătoare tot din cauza focoaselor ⁵⁾.

1) Aproximativ stângenul nostru. Exact 1 m. 949.

2) O baterie se compunea în perioada lissă din 4 tunuri și 2 obuziere; tunurile trăgeau ghiuleaua plină, iar obuzierele obuzul (bomba). Când era vorba de concentrat focul unei baterii asupra inamicului, nu se putea obține decât concentrarea focului a 4 tunuri din 6, în tragerea cu ghiuleaua plină și a 2 tunuri din 6, în tragerea cu obuze. Pe lângă acest inconvenient care rezultă din existența acestor baterii mixte să înțelege cât de mare este și inconvenientul care rezultă din aprovizionarea munițiilor.

3) „Dacă vrei să știi — spune prințul de Hohenlohe — care este proporția între obuzele și mitraliile consumate, ei bine, pot să spun că în 1870, bateriile artileriei Gardei au cheltuit în tot timpul campaniei 25000 obuze și o singură mitralie. De fapt, aceasta se sfărâmasese în timpul transportului“.

După generalul Hoffbauer — *Tactique de l'artillerie de campagne* — în tot cursul campaniei din 1870, artileria germană n'a tras decât 281 cutii de mitralie.

4) După Favé, întrebuințarea bombelor în Franța fu introdusă în 1634 de gentilomul de origină engleză Malthus, comisarul general al focurilor și artificierilor artileriei franceze. Malthus importase această inovațiune din Țările-de-Jos și credea că prima idee a întrebuințării bombelor se ivise în Prusia.

Multe încercări s'au făcut în perioada lissă pentru a permite tunului să tragă bombele, însă rezultatele fură nesatisfăcătoare din cauza focoaselor rudimentare de pe acele vremuri cari obligau întrebuințarea țevelor scurte.

A se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“ Volumul al II-lea Pagina 58 și 59.

5) După campania din 1859, artileria franceză care studiasse șrapnelul întrebuințat de artileria engleză încă după luptele avute cu armata engleză în Spania (1811) îl adoptă, introducând o focoașă fuzantă cu 6 durate. În curând

Din această cauză, după războiul din 1870, obuzul deveni proiectilul principal al artileriei, căci el eră proiectilul care avea cele mai mari efecte omorătoare posibile.

Dar o asemenea importanță a obuzului nu era în raport cu slaba sa eficacitate, provenită din cauza micului număr al sfărâmăturilor sale și a răspândirii lor pe o enormă suprafață cum și a fragmentării lor neregulate din care cauză își perdeau repede iuțeala și deci deveneau incapabile de a scoate un om afară din serviciu.

S'a căutat în acest scop să se mărească numărul spărturilor și să se reguleze grosimea lor, determinându-se chiar prin construcția proiectilului. Obuzele astfel organizate primiră numele de *obuze cu fragmentare sistematică*.

Se știe că una din primele aplicațiuni ale acestei idei, a constat în organizarea proiectilului cu pereți dubli, ceiace a mărit numărul spărturilor dela 25—30 până la 80.

Acest obuz, de altfel de o construcție ingenioasă, fu înlocuit mai târziu cu *obuzul cu inele stelate*, care regulând dimensiunea spărturilor, ridică numărul lor la 150.

Din acest moment, efectele omorătoare ale obuzului devin destul de mari, însă prin faptul că spargerea nu era obținută decât după ce obuzul atingea pământul, și deci pe ramura urcătoare a traectoriei ricoșetului, snopul sfărâmăturilor fiind proiectat în sus, cele mai mici cute ale terenului anulau efectele omorătoare ale acestor sfărâmături.

Nu se putea înlătura acest inconvenient, decât cu condițiunea ca snopul să fie proiectat în jos, ceiace cerea ca spargerea să se producă pe ramura coborătoare a traectoriei, spargere regulată după voință, dela plecarea lovituri.

Firește, că numai perfecționarea focosului cu timpi putea să rezolve acest lucru. Totuși încă o altă cauză principală permite încetățenirea srapnelului, adică a proiectilului așa cum îl cunoaștem și astăzi în linii generale, proiectil care conținând o cantitate mare de gloanțe reintronează sub o formă diferită vechea cutie cu mitralii, adică proiectilul omorător prin excelență, cu marea deosebire însă, că în loc să fie întrebuițat trăgând dela

se constată că această focoașă eră prea complicată pentru serviciu și de aceea nu se păstră decât două durate corespunzătoare distanței de 1400 și 2750 metri.

Cum tragerea împrăștiă fragmentele proiectilelor pe o adâncime de 200 metri, nu se putea în consecință atinge obiectivele decât dacă ele erau cuprinse între 1400—1600 metri sau între 2750—2990 metri. Artileria prusiană nu întrebuițează în 1870 decât tragerea percutantă și observând efectele tragerei fuzante ale artileriei franceze, se așeză de regulă între 1700—2500 de dânsa, și eră astfel ferită de a fi atinsă. Să înțelege prin urmare, pentru ce la început, importanța srapnelului ca proiectil cu efecte omorătoare eră în total neînsemnată și de aci importanța crescândă a obuzului.

distanța de 400—500 metri, se întrebuițează dela distanțe de 6—10 ori mai mare.

Acea cauză principală care contribuie în acelaș timp la încetățenirea șrapnelului este următoarea. Pentru ca șrapnelul să fie într'adevăr eficace și deci întrebuițabil, mai trebuiă ca să poată produce un snop des de gloanțe omorătoare, iar nu câteva spărturi împrăștiate la întâmplare pe o mare suprafață, căci în asemenea condițiuni era preferabil ca proiectilul să se spargă în punctul unde atinge pământul (percutant) producând un efect localizat dar mai energetic, ceiace se întâmplă chiar cu obuzul sferic, care dădea 25—50 spărturi foarte periculoase într'o rază de 20 metri ¹.

Pentru aceste motive — spune colonelul Rouquerol ²)—chiar dacă obuzul din 1870 ar fi posedat o bună focoașă cu timpi, ar fi fost mult mai puțin eficace dacă ar fi fost tras fuzant, în loc de a fi tras percutant.

Dar producerea acestui snop, care să conțină multe gloanțe eficace, nu puteă fi obținută decât printr'o mare iuțeală rămasă a proiectilului în punctul de spargere, iuțeala rămasă care nu puteă fi realizată decât prin sporirea iuțelei inițiale și a bunei sale păstrări pe traiectorie; apoi printr'o organizare rațională a proiectilului, care să permită conținerea unui număr cât mai mare de gloanțe, cu o densitate suficientă pentru a puteă scoate un om afară din luptă la distanțele cele mai mari.

Cu îndeplinirea acestor două condițiuni, șrapnelul devine proiectilul cu cele mai mari însușiri omorătoare.

Înlocuirea focosului cu timpi prin focosul cu dublu efect, permite șrapnelului să funcționeze și ca obuz, adică să facă explozie la punctul de cădere. În asemenea condițiuni obuzul care mai există numai ca proiectil de distrugere, devine absolut de prisos și se ajunge astfel la realizarea marelui deziderat al artileriei: *proectilul unic r prezintat prin șrapnel.*

Să înțelege prin urmare pentru ce până la introducerea tunului cu tragere repede, întreaga perioadă dela 1872 pânăla 1896 este cunoscută sub numele de: *perioada artileriei șrapnelului.*

Dar tendința neînfrănată de a mări efectul omorător al proiectilului artileriei la distanțele cele mai mari, nu putu decât să deă naștere la o serie de servituți în ceiace privește activitatea artileriei pe câmpul de luptă.

Pedeoparte traectoria prea întinsă ³) la distanțele mijlocii

1) Scharnhorst (Revue Suisse, din luna Mai 1894).

2) Emplor de l'artillerie de campagne a tir rapide.

3) Pentru a se mări din ce în ce bătaia eficace, a trebuit să se mărească iuțeala inițială din ce în ce mai mult și să se asigure păstrarea acestei iuțeli mai bine pe traectorie. Consecința acestor două măsuri să traduce prin traectorii întinse, din care cauză snopul șrapnelului în loc să fie proiectat în jos, este proiectat în parte (partea superioară a snopului) în sus.

de luptă, micșorează efectul șrapnelului iață de infanteriștii culcași și adăpostiți de cutele terenului. Pedealtăparte marele efect omorător al șrapnelului contra servanților artileriei duce la adoptarea scuturilor.

Din această din urmă cauză, necesitatea readucerii obuzului care să introducă din nou sub formă de obuz brizant, pentru a fi întrebuințat în contra scuturilor, obuz care prin urmare este introdus tot în scopul obținerii unui efect omorător contra servanților artileriei.

Se știe inconvenientul mare care decurge din această dualitate de proiectile; într'o baterie, din cele 12 chesoane, numai două conțin obuze brizante, or, se poate întâmpla în timpul luptei, ca unele baterii să fie obligate a susține o luptă mai îndelungată contra artileriei inamice și să n'aibă munițiune suficientă; iar alte baterii obligate să tragă contra infanteriei, să aibe de prisos obuze brizante.

Din această cauză, chestiunea cea mai arzătoare pentru artilerie este actualmente aceia a proiectilului unic, adică a proiectilului care să funcționeze și ca șrapnel și ca obuz brizant ¹⁾.

* * *

Cele trei însușiri pe cari trebuie să le aibă proiectilul artileriei de câmp au fost realizate — după cum se știe — în epoca lissă, prin specializarea proiectilului și a gurei de foc.

Efectele omorătoare se obțineau cu obuzul tras de obuzier, apoi cu mitralia și într'o oarecare măsură cu ghiuleaua, adică cu trei feluri de proiectile și două feluri de guri de foc.

Efectul de distrugere se obține cu ajutorul ghiulelelor pline, iar efectele incendiare obținându-se; sau cu bombe cari erau umplute pe lângă pulberea necesară spargerei și cu o compoziție de artifice combustibilă; sau cu ghiulele trase de tun, după ce mai întâiu erau încălzite la roșu-cireșiu ²⁾. — Scharnhorst spune că aceste din urmă erau preferabile bombelor incendiare, fiind mai eftine și putând să dea foc chiar unei păduri în 5—6 ore.

Se mai întrebuință și *bombele fumegânde* (Camoufflets) în scopul de a ascunde inamicului mișcările, prin ajutorul fumului gros produs în punctul de spargere ³⁾.

1) A se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“ Vol. al II-lea.

2) Ghiuleaua se înroșă la foc și apoi se încarcă, punându-se pe lângă dopul ce'l avea și un dop de pământ.

3) Se știe că acum în urmă, generalul francez Ruffey a propus întrebuințarea unor asemenea proiectile fumegânde pentru tunul cu tragere repede. Prin ajutorul fumului produs, proiectilele spărgându-se înaintea și înapoia artileriei inamice, i s'ar împiedecă tragerea. Dânsul evaluează că s'ar putea realiza acest lucru, dacă în fiecare minut s'ar sparge 16—20 proiectile în apropierea unor obiective de o lărgime de 100 metri.

Pentru a susține infanteria în timpul înaintării, față de focul artileriei inamice,

În prima perioadă a tunului ghintuit, prin forța împrejurărilor, această specializare dispăre; obuzul rămâne proiectilul care are și efecte omorâtoare și de distrugere și de incendiare.

Dar, dacă necesitatea efectului de distrugere contra diferitelor obstacole materiale de pe câmpul de luptă, ca ziduri, clădiri, etc. să înțelege lesne; nu s'a înțeles poate, sau în orice caz s'a neglijat mult efectele de incendiare cari — după spusele generalului Langlois și a altor mulți — reprezintă poate mijlocul cel mai puternic, singurul de care dispune artileria contra localităților și deci pentru preparațiunea atacului punctelor de sprijin, căci numai incendiul obligă pe apărător să le părăsească.

Efectul incendiar al obuzului rezultă atât din cauza flăcării focoașei cât și a încărcăturii de pulbere a proiectilului.

Vechile obuze cari aveau focoașă de lemn, posedau din această cauză o mare putere incendiară.

În 1866 se pare că artileria austriacă a întrebuințat un proiectil special destinat a produce incendiul¹⁾. După spusele generalului Langlois, eficacitatea acestui proiectil a fost probată în 1866 la lupta dela *Jicin*, unde bateriile austriace aprind în câteva minute satul *Knisnitz*, punct obligat de trecere al coloanelor inamice, coloane cari neputând trece din această cauză prin această localitate, au fost forțate să facă un mare înconjur.

Câteva zile mai târziu, artileria germană care n'avea asemenea proiectile incendiare, nu poate aprinde satul *Chlum*, în care mai toate casele erau de lemn. De asemenea — după relațiunea statului major austriac — o baterie prusiană care pune în baterie pe marginea orientală a pădurii *Holawald*, pentru a incendia satul *Lipa*, n'a reușit să dea foc decât la două case. Celelalte trei baterii ale diviziei a 8-a nu avură mai mare succes, cu toate că mai toate casele satului *Lipa* erau în lemn.

La 18 August 1870, groasnicul foc de artilerie îndreptat contra lui *St. Privat* produce un început de incendiu numai la 14 case.

Din toate aceste exemple trebuie să recunoaștem, că puterea incendiară a obuzului nu era suficientă pentru a putea

ar trebui, după aceste idei, ca înainte de plecarea ei, să se tragă aproximativ 25 minute, consumându-se astfel vreo 500 proiectile; cantitate desigur destul de însemnată și care nu poate fi în orice moment la dispoziție. Bazat pe aceste idei inginerul suedez Holmagren a imaginat un producător de fum care se amestecă cu gloanțele șrapnelului. Cu modul acesta, era vorba de îndepliniți ideea generalului Ruffey, fără a avea un proiectil special.

Generalul Rohne era un aprig partizan al acestor idei, pe cari le semnalarăm sub beneficiul curiozității numai, fiindcă astăzi nu se mai vorbește de așa ceva, și apoi pentru a vedea, că toate ideile așa zise noi, sunt destul de vechi.

1) Era un obuz care conținea o compoziție incendiară ce se aprindea cu ajutorul unei mici încărcături de pulbere.

produce mari efecte incendiare, atât de trebuincioase pregătirii atacului punctelor de sprijin.

Actualmente, cu noile proiectile, puterea incendiară a scăzut și mai mult, ca să nu zicem că s'a redus la aproape nimic.

Este un mare rău — spune generalul Langlois — și trebuiesc luate măsuri în consecință.

Firește, nici nu poate fi vorba de a complica aprovizionamentul, cu un proiectil special, dar s'ar putea — spune generalul — ca micșorând cu puțin numărul gloanțelor, să se adauge în interiorul proiectilului o materie incendiară, sau poate să se introducă un tub format dintr'o materie fuzantă, la fel cu vechea focoașă de lemn.

Dar cum stăm astăzi cu celelalte două însușiri cerute proiectilului?

Desigur, puterea de distrugere a crescut într'o proporție enormă, putere care să menține la cele mai mari distanțe de luptă. Și, trebuie să recunoaștem, că această putere a devenit și mai mare, de când inginerii militari — profitând de rezultatele obținute cu obuzele tunurilor de asediu încărcate cu explosivi — s'au gândit, să adopte un asemenea proiectil și la tunul de câmp, înlocuind astfel, *acțiunea de distrugere prin isbire (șoc)*, prin *acțiunea de distrugere prin explozie*.

Dar obuzul cu explosivi — căci așa se numește acest proiectil — a primit dubla destinațiune, nu numai de a lucra contra obstacolelor, dar și contra ființelor viețuitoare adăpostite înapoia acestor obstacole, ceea ce a dat naștere, la cele două soluțiuni diferite admise de artileria franceză și germană, pentru obuzul cu explosivi al tunului de câmp ¹⁾.

În ceea ce privește însușirea de căpetenie cerută proiectilului și anume, efectul omorător, chestiunea este complicată. Am semnalat mai sus, că șrapnelul — proiectilul principal al artileriei de câmp — are efecte omorătoare numai contra țintelor descoperite. Am mai spus, că efectul omorător al șrapnelului este mult micșorat, uneori chiar anihilat, din următoarele două cauze. Prima cauză, tractoria prea întinsă și snopul prea strâmt al șrapnelului, chiar la distanțele mijlocii de luptă, micșorează mult efectul șrapnelului, față de infanteriștii culcați sau adăpostiți înapoia celor mai mici cute de tren.

A doua cauză, introducerea scutului, face ca servanții tunurilor să fie invulnerabili focurilor frontale de șrapnel, căci gloanțele nu pătrund prin scut.

Să știe, că pentru a remedia la această din urmă cauză, prin-

1) A se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“, Volumul al II-lea, pag. 62—63 și 104—108.

cipala destinațiune a obuzului cu explosivi ¹⁾ — este aceea de a înlocui șrapnelul, în lupta contra artileriei inamice, distrugând materialul și în special omorând servanții ce sunt adăpostiți înapoia tunului.

Un mare inconvenient decurge, din această specializare a proiectilelor, făcută în scopul de a putea obține efectul omorător și iată în ce constă acest inconvenient :

Tragerea cu obuze brizante, contra artileriei cu scuturi, cerând o regulare de tragere precisă, rezultă o mare consumare de munițiuni, greu de satisfăcut cu aprovizionamentele actuale ale artileriei, al cărui proiectil principal rămâne șrapnelul.

Să înțelege, prin urmare, de ce — după cum am spus mai sus — chestiunea cea mai arzătoare pentru artilerie este aceea a proiectilului unic, adică a proiectilului care să funcționeze și ca șrapnel și ca obuz brizant.

Intrebarea este acum următoarea : Proiectilul unic fiind realizat, însușirea principală a proiectilului ar putea fi obținută ?

Se înțelege, că soluția cu proiectilul unic are marea importanță, de a îndrepta gravul inconvenient al chestiunii aprovizionamentului a două feluri de proiectile. Artileria va fi astfel mult mai în măsură să obțină rezultate, în lupta de artilerie.

Dar soluția proiectilului unic nu pare a fi definitivă, în orice caz ideile sunt împărțite. Pe când în artileria germană, soluția constă într'un șrapnel a cărui ogivă este brizantă, în Franța, soluția constă în generalizarea întrebuițării obuzului cu explosivi, care ar primi oareșcari îmbunătățiri.

Pentru un moment însă, cum proiectilul unic nu este încă adoptat, să întrebuițăm în lupte de artilerie, pe lângă tragerea cu obuze brizante și tragerea cu șrapnele, atunci când bateriile inamice pot fi luate de eșarpă, sau chiar de flanc.

Pentru a atinge țintele viețuitoare culcate sau adăpostite, s'a introdus obuzierul ușor de câmp și, din momentul ce el a căpătat dreptul de încetățenire în materialul de câmp, foarte mulți artileriști s'au gândit, că el va putea fi întrebuițat și contra artileriei, devreme ce trage un proiectil de două ori mai greu ca cel tras de tun, având și o bătaie eficace mai mare.

1) Obuzul cu explosivi — menținut la tunul de câmp francez și pe care celelalte artilerii îl au ca proiectil al obuzierului de câmp — are pe lângă destinațiunea de care s'a vorbit mai sus, și pe aceea de a lupta contra artileriei inamice. Deosebirea între el și obuzul brizant constă în faptul, că obuzul cu explosivi — numit și obuzul torpilă — este încărcat cu 825 grame melinită și este tras cu un focos întârziator, pe când obuzul brizant, are o încărcătură mult mai mică și este tras cu un focos foarte sensibil, pentru a putea face explozie la prima isbire a scutului.

Pentru toate detaliile a se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“, Volumul al II-lea, pag. 104—108 și 158—163.

N-aş putea răspunde fără vre-o îndoială, despre valoarea reală a acestor guri de foc, pentru atingerea ţintelor vieţuitoare culcate. În schimb, nu încap nicio îndoială, că aceste guri de foc vor aduce mari servicii, atât la pregătirea atacului punctelor de sprijin, dar în special în lupta de artilerie, unde vor ajuta tunurile să câştige superioritatea focului.

Este locul aci să facem o constatare în altă ordine de idei.

Tunul cu scut şi introducerea obuzierelor de câmp în artileriile de câmp reprezintă primul pas făcut, pentru reîntoarcerea la perioada lissă, atât din punctul de vedere al specializării proiectilelor cât şi a gurei de foc, în scopul obţinerii însuşirilor cerute artileriei pe câmpul de luptă

Dar analogia cu perioada lissă devine şi mai isbitoare, dacă ne gândim, că actualmente, s'a introdus — pe lângă obuzierul ușor de câmp — un obuzier greu, formând așa zisa artilerie grea de armată, destinată de a urma armatele de câmp şi a fi deci întrebuinţată în toate operaţiunile de câmp.

Introdusă într'un anumit scop în armata germană — acela de a fi întrebuinţată contra forturilor de oprire — actualmente întrebuinţarea ei este generalizată, nu numai pentru atacul punctelor de sprijin, dar chiar pentru lupta de artilerie; obuzierul greu fiind singurul mijloc — se spune — de a zdrobi artileria cu scuturi. Iată pe scurt cari sunt motivele justificative ale adopţării acestui material la armatele de câmp :

Marea bătae şi putere a acestor obuziere grele le vor permite, să completeze, mai întâiu, acţiunea artileriei de câmp contra artileriei inamice, degajând astfel cât mai multe tunuri de câmp din lupta de artilerie, pentruca ele să poată fi apoi întrebuinţate contra infanteriei adverse. Nu numai atât, căci marea bătaie eficace a obuzierului greu va permite întrebuinţarea acestei guri de foc, contra trupelor massate, contra bivuacurilor, contra coloanelor de artilerie în marş, dela distanţe foarte mari, de unde efectul tunului de câmp este absolut nul.

În definitiv rezultă, că introducerea obuzierelor grele se justifică prin aceea, că ele trag un proiectil de cel puţin cinci ori mai greu, având o bătaie eficace cu 2000 — 3000 metri mai mare ca tunul. Cu alte cuvinte, obuzierul greu, în raport cu tunul de câmp, reprezintă — şi azi caşi în trecut — materialul care având o putere şi o bătaie mai mare, conciliază în acelaş timp mobilitatea cerută — bine înţeles în proporţii mult mai mari ca în trecut, mulţumită perfecţionărilor tehnice actuale — pentru a putea însoţi armatele de câmp. De fapt să ştie, că toate aceste condiţiuni nu pot fi obţinute decât cu un tun de calibru mai mare, dar scurt (obuzier), căci scurtimea ţevei reprezintă, şi azi caşi în trecut, singurul mijloc de ușurare (mobilitate) a unui material mai puternic.

Constatând analogia cu trecutul, trebuie să recunoaştem, că reintroducerea obuzierelor uşoare şi grele în materialul de câmp, provine pur şi simplu din cauza influenţei invariabile a proprietăţilor caracteristice ale armei, asupra întrebuintării ei pe câmpul de luptă.

În adevăr, motivul principal al introducerii obuzierului uşor şi greu : putere mare şi bătaie eficace la distanţele cele mai mari, mai mari ca ale tunului, sunt justificate — din momentul ce acest material are mobilitate suficientă, pentru a urma armatele de câmp — prin aceea, că artileria în toate timpurile a trebuit şi va trebui şi actualmente să obţină, prin orice mijloc, la începutul luptei, zdrobirea artileriei inamice.

Să recunoaşte prin urmare acum, că lupta de artilerie atât de hulită de când cu introducerea tunului cu tragere repede, se impune implicit, din chiar proprietăţile caracteristice ale armei ; să recunoaşte, că artileria de câmp nu-şi poate îndeplini misiunea sa principală, aceea de a ajuta şi susţine infanteria, decât atunci când a *sdrobit artileria inamică dela început şi apoi o poate ţine mereu în frâu.*

Şi, fiindcă se crede, că acest lucru nu poate fi obţinut cu tunul de câmp destul de sigur şi repede, din cauza scuturilor, să introducă — în acest scop — obuzierele uşoare şi grele. Formula teoretică şi foarte comodă pentru discuţiunile pe hârtie : *neutralizarea artileriei inamice şi virtutea acestei neutralizări, pentru a permite artileriei susţinerea infanteriei sale, a căzut pentru totdeauna, cum şi trebuia să se întâmple.*

Necesitatea de a întrebuinta arma după proprietăţile ei caracteristice rămase neschimbate, din negura vremurilor şi până în ziua de astăzi, ne obligă să facem toate sacrificiile.

Cu toate că ar părea paradoxal, trebue să constatăm, că perfecţionările colosale aduse materialului de câmp, ne obligă să renunţăm — poate pentru totdeauna — la gura de foc unică şi proiectilul unic, la acest deziderat, care a preocupat cu drept cuvânt în toate timpurile pe artilerişti. Perfecţionările materialului şi proprietăţile caracteristice ale armei, par a fi făcut, ca actualmente, aceste desiderate să fi intrat pentru totdeauna în domeniul proiectelor himerice.

Putere şi iar putere, bătaie eficace din ce în ce mai mare ¹⁾,

1) Este desigur interesant să amintim următoarele rânduri scrise în 1870 de către colonelul de artilerie Charon, care comanda artileria armatei de Nord ; rânduri citate de comandantul armatei de Nord, generalul Faidherbe în „*Campagne de l'Armée du Nord en 1870—71*“ la pag. 97. Iată aceste rânduri : „On aurait, pour la guerre de campagne, un canon portant a 6000 mt, qu'on le trouverait encore insuffisant si l'on se plaçait à 7000 mt. des batteries ennemies“. Desigur, că colonelul Charon, scriind aceste rânduri, nu se gândea, că argumentul cu care combătea tendinţa celor ce cereau bătaie eficace din ce în ce mai mari,

iată ce se cere mereu materialului de artilerie, cu condițiunea expresă, bineînțeles, ca mobilitatea să fie satisfăcută.

În definitiv — dacă ținem seama că unele armate, ca de pildă armata noastră, are nevoie și de tunuri de munte — iată că în timpurile actuale, după o sbuciumare de mai bine de un veac și jumătate, pentru realizarea unității gurei de foc și a proiectilului, materialul de artilerie de câmp actual — sau sistemul de artilerie, cum se zicea în trecut — se compune din 4 guri de foc deosebite, sistem impus — ori cât ar părea de paradoxal — de progresele tehnice enorme realizate, cum și de raportul dintre aceste progrese și proprietățile caracteristice ale armei, cari singure impun principiile ei de întrebuițare pe câmpul de luptă.

* * *

Nu ne mai rămâne acum, după ce am tratat chestiunea puterii și a efectului materialului de artilerie în liniile sale generale, arătând rezultatele obținute până în prezent și cerințele cari decurg din proprietățile caracteristice ale armei și deci implicit din punctul de vedere al bunei sale întrebuițări pe câmpul de luptă, nu ne rămâne, zic, decât să ne ocupăm mai în detaliu de efectele, sau mai bine zis de eficacitatea artileriei actuale. Firește că nu ne vom ocupa decât de însușirea principală cerută proiectilului de artilerie, adică de efectele sale omorătoare, căci celelalte, pe lângă că au fost îndeajuns atinse în rândurile de mai sus, apoi de fapt, chestiunile tehnice de detaliu nu-și găsesc locul aci ¹⁾.

În dezvoltarea acestei părți vom proceda astfel: Mai întâiu vom discuta eficacitatea artileriei din punct de vedere teoretic, pentru a să putea face o comparațiune cu trecutul și pentru a putea arăta, cât de mare este eficacitatea teoretică maximă a noului material în raport cu trecutul; eficacitate care firește va putea fi obținută în anumite împrejurări pe câmpul de luptă. După aceea, vom amenda rezultatele teoretice, cu factorii practici, cari obișnuit intervin pe câmpul de luptă.

Vom avea astfel prilejul să vedem, că în anumite împrejurări, eficacitatea practică de pe câmpul de luptă se deosebete mult de eficacitatea teoretică. Vom mai avea ocaziunea să ne dăm seama, de cauzele cari fac, ca eficacitatea practică cu un material care are astăzi o eficacitate teoretică ajunsă la paroxism este de mulțori inferioară celei obținute cu materialul liss, a cărui eficacitate teoretică era cu mult inferioară celei actuale.

reprezintă astăzi argumentul cei mai puternic, care justifică introducerea obuzierelor grele la armatele de câmp.

1) Pentru toate chestiunile tehnice de detaliu, a se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“ Volumul al II-lea Partea V-a.

Eficacitatea artileriei, în cece privește efectele omorătoare depinde, teoreticește vorbind de :

- a) Efectul loviturii izolate.
 - b) Exactitatea tragerei.
 - c) Repeziciunea tragerei.
 - d) Procedurile și mecanisme de tragere.
- a) *Efectul loviturii izolate.*

În toate timpurile s'a recunoscut — după cum am arătat — că însușirea principală a proiectilului de artilerie este reprezentată prin puterea sa omorătoare, astfel că se explică, de ce toate străduințele artileriștilor au fost maicuseamă îndreptate — atunci când din cauza măririi bătăiei, mitralia devenia neîntrebuițabilă — la găsirea unui alt proiectil, care să aibă mari efecte omorătoare; străduinți care i-au condus la actualul șrapnel, care reprezintă proiectilul cu cel mai mare efect omorător.

Valoarea efectului loviturii izolate și în special năzuința de a spori acest efect — năzuință sintetizată prin actualul șrapnel — decurge implicit din faptul că, pe când efectul cerut armei este individual cel cerut tunului este colectiv; căci, nu este vorba de a scoate cu un proiectil de artilerie un singur om afară din luptă, ci cât mai mulți posibil.

Nu riscăm dar când susținem, că noțiunea și valoarea efectului loviturii izolate sunt vechi cași tunul.

Dar, dacă constatăm existența acestei noțiuni și a tendinței de a spori efectul loviturii izolate în toate timpurile, trebuie în schimb să recunoaștem, că realizarea acestei sporiri întrece astăzi orice așteptare, mulțumită organizării actuale a proiectilului. Dela 24 — 40 gloanțe conținute de mitralia din perioada lissă 1); dela cele 20 — 25 spărturi ale obuzului tras de tunul din 1870; dela cele 150 spărturi neregulate și cu efecte slabe ale obuzului cu sfărământura sistematică; dela toate acestea s'a ajuns la șrapnelul actual, care conține 300 — 350 gloanțe eficace 2).

Nu poate scăpa însă nimărui, corelațiunea dintre puterea unei guri de foc și efectul loviturii izolate.

Puterea unei guri de foc se măsoară prin energia la gură $= \frac{1}{2} \frac{p}{g} V_0^2$ 3). De fapt, ceiace interesează pe omul de război este

1) Tunurile de 6 — după Scharnhorst — trăgeau o mitralie cu 40 gloanțe, iar mitralia tunului de 3 avea numai 24 gloanțe.

2) Pentru toate detaliurile referitoare la efectele actualului șrapnel, a se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“ Volumul al II-lea pag. 112 — 158.

3) În formulă, p reprezintă greutatea proiectilului, g accelerația datorită gravitațiunii și V_0 iuțeală inițială.

energia la țintă sau în punctul de spargere ¹⁾ = $\frac{1}{2} \frac{p}{g} V_r^2$, în care V_r este iuțeala rămasă în punctul corespunzător.

Ambii factori de care depinde energia la țintă își au importanța lor, în ceace privește sporirea efectului loviturii izolate, adică, în definitiv, pentru mărirea efectelor omorătoare ale șrapnelului.

Cu cât iuțeala rămasă este mai mare, cu atât se poate reduce greutatea și implicit diametrul gloanțelor șrapnelului, mărindu-se astfel numărul lor în șrapnel și deci puterea omorătoare a acestuia.

Apoi, cu cât greutatea proiectilului este mai mare — este vorba de mărirea capacității lui interioare — cu atât numărul gloanțelor conținute este mai mare și implicit efectul omorător.

Progresele tehnice actuale pot fi lesne apreciate, din acest punct de vedere, dacă ne gândim, că păstrarea iuțelei pe traectorie se face în cele mai bune condițiuni și apoi gândindu-ne, că mărirea greutății proiectilului, care nu putea fi până mai deunăzi realizată decât cu calibre mari în detrimentul mobilității, este obținută astăzi cu calibre mai mici, alungind mult proiectilul.

În definitiv, dacă comparăm efectul loviturii izolate a mitraliei din perioada lissă, cu efectul loviturii izolate a șrapnelului actual constatăm, că deosebirea este enormă; acest efect fiind aproximativ de 15 ori mai mare, la distanțe de 5 ori mai mari.

În aceasta constă actuala valoare a *efectului loviturii izolate*, care realizează teoreticește — orice s'ar zice — și *maximul de efect cu minim de munițiune și maximul de efect obținut în timpul cel mai scurt*, din moment ce actualmente să obține teoreticește, cu un singur proiectil, ceace nu putea să se obțină în perioada lissă, decât trăgându-se 15 proiectile, adică și mai multă munițiune și mai mult timp pentru a le trage, fără a mai vorbi și de distanța dela care se obține astăzi acest efect.

Să elucidăm acum și următoarea chestiune. Care este valoarea reală a enormei sporiri a efectului loviturii izolate, din moment ce recunoaștem — cum s'a văzut în precedentul capitol — că șrapnelul n'are decât o acțiune foarte mică, dacă nu chiar nulă contra personalului artileriei adăpostit înapoia scutului; din moment ce, pentru asemenea împrejurări, să întrebăm: înțeză obuzul brizant al tunului?

1) Deosebirea între aceste două energii rezultă numai din deosebirea dintre iuțeala inițială și iuțeala rămasă, căci greutatea proiectilului rămâne evident constantă. Ne putem da seama de progresele tehnice actuale, în raport cu trecutul, gândindu-ne, că în perioada lissă, deși iuțeala inițială la gură era egală celei de astăzi, cu toate acestea, energia la țintă (care de fapt indică pierderea iuțelei pe traectorie) pentru distanțele cari nu treceau de 700 — 800 metri, era mult inferioară energiei la țintă, pe care o are actualul material la distanța de 4000 metri.

Sunt acum câțiva ani, de când generalul Reichenau ¹⁾ pune astfel, chestiunea sporirii efectului loviturii izolate : Dacă șrapnelul nu mai ocupă un loc preponderent în aprovizionarea artileriei de câmp — cel mult împărțit pe din două cu obuzul brizant — atunci nu mai este nevoie să ținem seama de condițiunea *măririi eficacității loviturii izolate*, căci pe deoparte obuzele brizante lucrează asupra scuturilor, nu atât prin masa lor cât prin sensibilitatea lor la lovire și maicuseamă, prin cantitatea de munițiuni întrebuițate (care este consecința necesității de a trage multe lovituri pentru a putea atinge scutul); iar pe de altă parte, fiindcă efectele mari în tragerea contra infanteriei, pot fi obținute prin baterea zonelor, aruncând o mare cantitate de șrapnele în timpul cel mai scurt posibil. În asemenea condițiuni menținerea și cu atât mai mult mărirea eficacității loviturii izolate nu mai are rațiunea de a fi și atunci, trebuie să se reducă greutatea proiectilului, reducere care ar permite pe deoparte micșorarea calibrului, iar pe de altă parte mărirea aprovizionamentului în munițiuni.

Reproducând aceste idei ale Generalului Reichenau, trebuie să constatăm, că deși sunt mai bine de 7 ani de când ele au fost susținute, nimeni nu s'a gândit să le admită; șrapnelul a rămas proiectilul principal al artileriei și i s'au mai adus perfecționări în scopul sporirii efectului loviturii izolate.

Dar a fost un timp, când pe lângă generalul Reichenau a intervenit și generalul Langlois. Încă din 1892 ²⁾ dânsul scria următoarele :

„Obuzul torpilă este susceptibil poate, să înlocuiască într'o zi cu succes, șrapnelul în contra *șintelor descoperite*, cu condițiunea însă de a ne scobori la un calibru mult inferior celui adoptat până acum”.

Trebuiește semnalat, că pe acele vremuri, generalul Langlois cerea un obuz care să nu cântărească decât un kilogram.

În urma războiului Sud-African, adică după 7 ani dela apariția ideilor sale, generalul Langlois citând ³⁾ cum la Elandslaagte două tunuri pom-poms trăgând un proiectil de 400 grame au obligat o baterie Engleză să se retragă, reclamând intervenirea a 12 guri de foc pentru a le reduce la tăcere, ajunge la următoarea concluziune, puțin cam diferită de aceea făcută în 1892 : „Tunurile pom-poms trebuesc să formeze obiectul studiilor noastre, și *dacă nu se vor substitui complectamente tunurilor cu tra-*

1) Influence du bouclier sur le développement du matériel de campagne et de la Tactique de l'artillerie.

2) L'artillerie de campagne en liaison avec les autres armes.

3) Enseignements de deux guerres récents 1877—78, 1899—1900.

gere repede cu șrapnele, ele se vor asocia cu acestea în mod fericit și poate într'o mare proporție.

Semnalând aceste idei ale generalului Langlois, trebuie să recunoaștem, că într'o ultimă lucrare apărută în 1906 ¹⁾, dânsul nu mai atinge această chestiune, ba admite fără rezervă, sporirea efectului loviturii izolate a șrapnelului, căci la capitolul „*Principes d'établissement du matériel*“ scrie următoarele :

„Trei factori au o influență preponderentă asupra puterii artileriei : 1) Greutatea proiectilului dela care depinde numărul gloanțelor aruncate asupra inamicului de fiecă lovitură de tun. 2) Iuțeala rămasă a proiectilului în punctul de spargere, căci cu cât această iuțeală este mai mare, cu atât se poate mări numărul gloanțelor conținute de proiectil, micșorând greutatea fiecărui glonț. 3). Iuțeala de tragere.

Pentru a încheia, iată ce am de spus asupra valorii efectului loviturii izolate, care de sigur nu și-a pierdut până în prezent din importanță.

În lupta contra infanteriei, artileria are absolută nevoie de un proiectil, al cărui efect izolat să fie cât se poate de mare. Acest proiectil până în prezent nu poate fi decât șrapnelul. Pentru lupta contra artileriei, tehnicienii germani au căutat să beneficieze de toate avantajile șrapnelului și de efectele brizante necesare în contra tunului cu scut ; toate acestea ducând la soluția germană a proiectilului unic. În Franța — după cum am putut înțelege, dintr'o discuție avută acum în urmă cu d-l Colonel Rimailho — să crede, că obuzul cu explozivi care are mari efecte contra tuului cu scut, va putea fi întrebuintat și contra infanteriei, înlocuind șrapnelul, dacă cele 2500—3000 spărturi ale sale vor fi împuținate, micșorând încărcătura de explozie, ceiace le va reduce de pildă la 1000, putând astfel să aibă efecte mari în adâncime, iar nu ca cele actuale, al căror efect este nul, dincolo de 20 metri ²⁾. Aceasta ar reprezenta soluția franceză a proiectilului unic.

b) *Exactitatea tragerei.*

Exactitatea tragerei depinde în primul rând, de exactitatea ochirei care reprezintă, am putea spune, partea fundamentală a tragerei artileriei.

Oricât de exact ar aprecia căpitanul distanțele, înălțimile de tragere, punctul de cădere sau de spargere al proiectilului în raport cu ținta, toate acestea n'au nici o valoare, din moment ce ochirea nu este exactă.

1) „Question de défense nationale.

2) A se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“, Volumul al II-lea, pagina 162.

În al doilea rând, exactitatea tragerei depinde de buna observare a celor trei elemente de mai sus, de către căpitan.

În ceea ce privește exactitatea ochirei, deosebirea care există dintre trecut și astăzi este enormă.

Chestiunea desemnării precise a obiectivului, aceea a vizibilității țintei și apoi, în special, a ochirei propriu zise, adică a îndreptării țevei astfel, în cât lovitura se atinge semnul, toate acestea reprezintă o serie de dificultăți, cari făceau nu numai ca exactitatea ochirei să fie de multe ori aleatorie, dar și cereau pentru ochitori o aptitudine cu totul specială. N'avem decât să ne gândim — vorbesc de ofițerii cari au servit cu vechiul material — că chestiunea formării ochitorilor în instrucția personalului bateriei reprezintă partea cea mai grea și că cu toate eforturile ofițerilor instructori, rezultatele nu corespundeau în totul așteptărilor și deci cerințelor.

Cu materialul actual, înălțătoarele cu lunetă simplifică în mod absolut chestiunea ochirei, și această importantă operațiune se poate face cu cea mai mare exactitate, fără măcar a cere aptitudini speciale. Luneta, care are o putere de mărire de 4 ori, mărește considerabil vizibilitatea țintei, apoi, ochitorul nu mai are nevoie, pentru îndreptarea țevei asupra semnului, se caute a forma o linie dreaptă imaginară din creștătura înălțătorului vârful țelului și semnul, ci pur și simplu de a face să coincidă în-trețărirea firelor din reticulul lunetei cu semnul, operațiune cât se poate de simplă și care nu cere nici o aptitudine specială.

În definitiv, fără a intra în celelalte detalii ale deosebirii ochirei actuale de cea din trecut, căci aceasta va face obiectul unui capitol special, ne dăm seama de progresele enorme realizate cu materialul actual, din punctul de vedere al exactității ochirei.

Dacă acum ne referim la chestiunea aprecierii exacte a elementelor tragerei, de către căpitan, trebuie să recunoaștem și aci, că deosebirea este foarte mare în raport cu trecutul, căci luneta bateriei mărește de 8 ori, apoi întrebuițarea binocurilor din ce în ce mai perfecționate și a telemetrelor vin să ușureze și să dea o siguranță mai mare ca în trecut, pentru aprecierii lor. Să mai adăogăm, că perfecționarea proiectilelor, în special a focoaselor, contribuiesc la rândul lor într'o largă măsură în sensul celor de mai sus, căci spargerea proiectilului pe traectorie, exact în punctul voit și explozia obuzului la atingerea pământului, sunt absolut indispensabile pentru a obține o tragere exactă.

c) *Repeziciunea tragerei.*

În 1892, Generalul Langlois scria, că obținerea maximumului de efect în minimum de timp reprezintă cerința capitală a artileriei pe câmpul de luptă și plecând dela acest principiu sta-

bileă cu ajutorul datelor tehnice, de pe acele vremuri, bazele viitorului tun cu tragere repede.

Necesitatea repeziciunii tragerii rezultă imperios, din progresele enorme realizate în armamentul infanteriei. În adevăr, pușca cu repetiție și cu o bătaie eficace la distanțe cari depășesc chiar 1000 metri în anumite împrejurări au impus infanteriei — care este de fapt obiectivul principal al artileriei — părăsirea formațiunilor cu linii precise și bine văzute și înlocuirea lor cu formațiuni cât se poate de împrăștiate; au impus, în același timp, părăsirea metodei de a înainta încet și adoptarea înaintării progresive prin salturi scurte și executate cu cea mai mare iuteală.

În asemenea condițiuni, infanteria inamică, mai în totdeauna ferită de accidente terenui și stând culcată, nu putea fi atinsă de artilerie, decât în scurtul timp, când tiraliorii în picioare și descoperiți executau o săritură înainte.

Firește, că independent de mecanismul tragerii mai potrivit acestor circumstanțe și care se va justifica în capitolul care urmează, rezultă necesitatea imperioasă de a trage cât mai repede.

Nu este locul aci să arătăm cum s'a realizat repeziciunea în tragere, ea a fost discutată pe larg cu altă ocaziune ¹⁾ de aceea n'am vorbit, decât de cauzele care au impus-o și voi spune câteva cuvinte despre rezultatele obținute.

Astăzi, tunul cu tragere repede poate trage în mijlociu 12 lovituri pe minut, pe când până mai deunăzi, înainte de adoptarea tunului cu tragere repede, cea mai mare repeziciune obținută în tragerea de eficacitate era de cel mult 6 lovituri pe minut, iar în perioada lissă, nu se putea trage decât o singură lovitură, cel mult $1\frac{1}{2}$ pe minut, după cum afirmă Scharnhorst.

Dacă la repeziciunea tragerii facem să intervină și enorma sporire a efectului loviturii izolate, constatăm că: pe când în perioada lissă se arunca asupra inamicului o mitralie pe minut adică 6 mitralii de baterie, cari aruncau 150—240 ($25 \times 6 - 40 \times 6$) gloanțe, pe când în 1870 nu se putea trage decât 2 lovituri pe minut, ceace ne dă 12 obuze trase de cele 6 tunuri ale bateriei, producând astfel 240 (12—20) sfărământuri cu o slabă eficacitate, pe când până la adoptarea tunului cu tragere repede se obținea 36 (6×6) șrapnele pe minut, cari produceau astfel 3240 (36×90) gloanțe, de o eficacitate nu tocmai suficientă, astăzi se aruncă asupra inamicului într'un minut 48 (12×4) șrapnele, cari produc 14400 (48×300) gloanțe eficace. Cifrele vorbesc singure

1) A se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“, Volumul I-ii „*Mijloace pentru limitarea reculului*“, pag. 114—126. „*Înălțătoare noi*“, pag. 142—151. „*Goniometrele și principiul mișcării și aplicațiunii relative*“ pag. 151—264 Volumul al 11-lea *Proiectilele și focurile*.

astfelcă putem încheia, afirmând, că mulțumită progreselor tehnice, deosebirea chiar dintre trecutul cel mai apropiat și actualitate est colosală.

d) *Procedurile și mecanismele de tragere.*

Pentruca artileria să-și manifeste acțiunea pe câmpul de bătaie, dânsa n'are alt mijloc de acțiune decât focul și când zicem focul, trebuie de fapt să ne gândim la efectele acestui foc asupra inamicului. Dar acest efect nu poate fi obținut decât, dacă prin ajutorul tragerii de regulare se trece la tragerea de eficacitate. Tragerea de regulare reprezintă, am putea zice, perioada cea mai critică prin care trece artileria, din momentul ce s'a instalat pe poziție și a deschis focul, perioadă care ține până ce se trece la tragerea de eficacitate.

Această perioadă este critică : fiindcă prin deschiderea focului, artileria și-a semnalat prezența ; critică, fiindcă deși a deschis focul, acest foc nu are încă efect ; critică, fiindcă după modul cum tragerea de regulare este făcută, depinde ulterior efectul real și deci acțiunea artileriei pe câmpul de luptă, adică în definitiv modul cum dânsa este capabilă să susțină infanteria și deci să se achite de rolul său principal pe câmpul de luptă, dela care depinde în mare parte succesul. Pentru toate aceste motive, chestiunea regulării tragerii a preocupat pe toți artileriștii în toate timpurile.

Regularea tragerii poate fi privită din două puncte de vedere destul de deosebite. Sau se caută a se scurta cât mai mult, și atunci se face o regulare în limite largi (furcă mare), mai puțin precisă ; sau o regulare în limite scurte (furcă mică), care ne dă o mare precizie, dar în schimb cere mai mult timp pentru a fi obținută.

Regularea în limite largi urmărește instantaneitatea efectelor și în acelaș timp baterea suprafețelor, adică obținerea efectelor în adâncime.

Regularea în limite scurte urmărește o eficacitate mai mare în detrimentul instantaneității.

Evoluțiunea acestor două proceduri de tragere, din timpurile cele mai vechi și până în ziua de astăzi, trebuiește cunoscută, pentru a se putea aprecia valoarea perfecționărilor actuale ale materialului.

Este mai mult ca 100 de ani — spune Colonelul Rouquerol — de îndată ce artileria fu bine organizată și înzestrată cu un material suficient, când, câteva spirite presimțiră, principiile cari trebuiau să reguleze întrebuințarea focurilor sale pe câmpul de luptă, întrebuințare care poate fi astfel rezumată.

Acțiunea artileriei, pentru a obține toată puterea efectelor de care este capabilă, trebuie să se exercite în adâncime, trebuie se

fie fulgerătoare, instantanee, ca un uragan care se deslănțuește pe o anumită porțiune de teren.

Era — spune colonelul Rouquerol — tocmai ideea fundamentală exprimată de Guibert care susținea, că rolul artileriei este acela de a bate : „*nu puncte determinate ci spațuri*, căci scopul decisiv al artileriei, nu este acela de a sfărâma un cheson, sau o omorî câțiva oameni, ci acela de a acoperi cu focuri, tot terenul ocupat de inamic și acel pe care ar avea dânsul să se miște“.

Câțiva ani mai târziu, după războaiele imperiului, Gassendi confirmă această opinie, dând următoarea definițiune scopului ce trebuie urmărit de artilerie pe câmpul de luptă : „*Să îmbrățișeze cu focul său, tot terenul de pe câmpul de luptă, sau porțiunea de teren unde se găsesc mai multe trupe și a nu trage contra țințelor înguste*“.

Firește, că Colonelul Rouquerol are dreptate, susținând cele de mai sus, dar dânsul uită să spună, că pentru realizarea lor, totul depindea de un factor și anume, de proiectil.

Se știe cum în perioada lisse s'a putut obține cele de mai sus, față de proiectilele de pe acele vremuri. Numai mitralia, adică proiectilul care reprezintă pe acele vremuri șrapnelul de astăzi, obține o acțiune instantanee, cu efecte ce se întindeau atât în lărgime cât și în adâncime. Tragerea rostogolitoare de pe vremea lui Frederic cel mare, de care ne vorbește Scharnhorst și care urmărea obținerea acțiunii în adâncime, eră departe de a să putea compară ca efect, cu tragerea cu mitralii. De aceea, în tot timpul perioadei lisse, tragerea cu mitralii reprezintă tragerea caracteristică a artileriei.

În raportul adresat la 28 Aprilie 1868 generalului Rocheboüet, generalul Barral cerea menținerea câtorva tunuri-obuziere lisse, căci spune el :

„O consecință a introducerii proiectilelor oblonge este imposibilitatea (cu toate că s'a pretins contrariul) de a întrebuiința tragerea rostogolitoare, atât de puternică și eficace cu tunul-obuzier.

„In fine, un grav inconvenient recunoscut al tunului ghintuit este, că tragerea cu mitralii nu mai poate fi întrebuiințată. Or, studiul războaielor imperiului, cași cel al războaielor moderne a stabilit până la evidență, că acțiunea cea mai puternică, rezultatele cele mai mari au fost obținute, cași cele mai mari dezastre au fost evitate, sau oprite, numai cu ajutorul tragerii cu mitralii“.

Cu primul tun ghintuit, care mărește bătaia de 3—4 ori mai mult, mitralia nu mai poate fi întrebuiințată, iar obuzul, singurul proiectil întrebuiințat, are efecte cu totul locale. Nu se mai poate întrebuiința nici tragerea rostogolitoare, pentru a se obține efecte în adâncime, ca cu ghiuleaua sferică. În asemenea

condițiuni, procedeul furcilor strâmpte este acela care răspunde la cea mai bună întrebuintăre a proiectilului, dar baterea în adâncime este exclusă, cu toate că școala de aplicație dela Metz preconiză în 1869 niște reguli, pentru a obține un fel de tragere rostogolitoare cu obuzul oblong, tragere numită în ricoșet și care trebuia să se întrebuinteze pentru — spunea școala dela Metz — „a se folosi de săriturile succesive ale proiectilului, atunci când nu trebuiește bătut un semn bine definit”.

Aceste idei conservatoare au existat și în celelalte țări, și ruperea cu trecutul, cât și progresele n'au fost apreciable, decât atunci, când proiectilul a fost perfecționat.

Reînvierea bateriei în adâncime, datează cam din anul 1880, adică atunci când mulțumită perfecționărilor aduse șrapnelului, el poate fi întrebuintat în tragerea de efect. De fapt, șrapnelul în sine conține germeul ideii bateriei spațiilor, căci efectul lui în loc de a fi localizat asupra unui punct, se repartizează pe o suprafață, și, cu cât șrapnelul este mai perfecționat, cu atât această repartizare este accentuată, căci șrapnelul actual își întinde efectul pe o suprafață de 2400 m. p. (20 lărgime × 120 adâncime).

Din moment ce șrapnelul capătă încetățenirea ca proiectil al artileriei, introducerea bateriei spațiilor, ca procedeu de tragere, revine Generalul Langlois, care în anul 1892 stabilește ca principiu director al tragerilor artileriei; obținerea *maximului de efect în minimum de timp*. El fu acela care preconiză în acest scop, întrebuintărea *furcilor largi*, adică a unei regulări de tragere mai sumară, care să asigure oareșcum instantaneitatea, și a unui mecanism special de tragere, denumit *tragerea eşalonată*, pentru obținerea acțiunii în adâncime, producând ceeace dânsul numea *vijelia* (la rafale).

Fără îndoială însă, că instantaneitatea, pentru a fi un factor de o valoare reală în practică, trebuie să fie dublat și de un alt factor: eficacitate apreciabilă, căci altfel, principiul maximum de efect în minimum de timp are numai o valoare teoretică, pe hârtie. Perfecționarea la care a ajuns șrapnelul la începutul perioadei tunului cu tragere repede, a permis — prin întrebuintărea furcilor largi — realizarea unei instantaneități cu efect apreciabil, în anumite împrejurări.

Din acest moment, acest procedeu de tragere capătă în ochii artileriștilor o importanță atât de mare, în cât ajunge a fi generalizat, mai ales că, cu perfecționarea armamentului, atât al infanteriei cât și al artileriei, infanteria inamică — obiectivul principal al artileriei — nu mai întrebuintează decât formațiuni diluate și înaintarea se face prin mici salturi succesive, după executarea cărora se culcă la pământ. Șrapnel perfecționat, cu efecte mari în adâncime, tragere cât se poate de repede, utilizarea tu-

turor acestor factori, prin procedeul de tragere de mai sus și a unui mecanism de tragere apropiat, toate la un loc apar ca singurul mijloc capabil de a atinge tiraliorii inamici, a căror vulnerabilitate este foarte fugitivă și periodică, în timpul salturilor mici executate. Ceva mai mult, în cazul chiar când acești tiraliori n'ar putea fi atinși, să crede, că se poate crea înaintea lor o zonă adâncă, bătută în astfel de condițiuni de artilerie, prin acelaș procedeu și mecanism de tragere, în cât înaintarea lor să devie imposibilă, sau în orice caz foarte grea.

Dar acest procedeu care — după cum se va vedea — necesită o consumare enormă de munițiuni, pare a fi inaplicabil în toate ocaziunile pe câmpul de luptă, atât din cauza existenței altor obiective — cari cer întrebuințarea unui alt proiectil, obuzul brizant și în consecință o regulare mult mai precisă — cât și din cauza necesității de a obține în anumite împrejurări, chiar în tragerea cu șrapnele contra infanteriei inamice — care se găsește în condițiuni diferite de cele arătate mai sus — efecte mult mai mari. Pentru toate aceste motive, concurent cu procedeul de tragere al furcilor largi să menține și să întrebuințeze procedeu furcilor strimte, fiecare din aceste proceduri întrebuințând pentru realizarea scopurilor, diferite mecanisme de tragere. Să nu se uite că astăzi, față de efectul în adâncime pe care-l are șrapnelul, chiar procedeul furcilor strâmte, realizează baterea spațiilor. Deosebirea este numai, că spațiul bătut este mai puțin adânc, în schimb densitatea gloanțelor mult mai mare, adică o eficacitate superioară, pentru aceeași munițiune consumată, ca în procedeul furcilor largi.

Pentru a putea aprecia valoarea acestor două proceduri pe câmpul de bătaie și oportunitatea întrebuințării unuia sau altuia, trebuie să judecăm mai întâiu, cari sunt mecanismele de tragere întrebuințate pentru fiecare din ele.

Discutând mecanismele de tragere întrebuințate, nu vom mai insista asupra trecutului, cari nu prezintă nici un interes, căci până la perioada ghintuită, se poate spune, că atât regularea tragerii cât și tragerea de eficacitate erau cât se poate de rudimentare; iar în perioada ghintuită și până la perfecționarea șrapnelului, toate încercările făcute cu mecanismele tragerii de eficacitate reprezentau o singură grijă de căpetenie, aceea de a putea obține un efect oarecare, cât de mic, nici vorbă de gândit la găsirea mijloacelor mlădioase, care să realizeze efecte condiționate, ca de pildă, maximum de efect în minimum de timp, sau maximum de efect cu minimum de munițiuni.

Actualmente, pentru procedeul de tragere cu furcă largă, corespund două feluri de mecanisme de tragere. Primul mecanism

este cunoscut sub numele de *tragerea progresivă*¹⁾ care permite a se arunca în mai puțin de un minut 32 (8×4) șrapnele, acoperindu-se o suprafață de 50000 metri pătrați (500 metri adâncime 100 metri lărgime) cu 9600 gloanțe (32×300).

Când trebuie să se bată nu numai o zonă adâncă, dar și mai largă ca în primul caz, se întrebuițează *tragerea progresivă cu secerare*, care permite a se arunca într'un minut 48 (12×4) șrapnele, acoperindu-se o suprafață de 100.000 metri pătrați (500 metri adâncime \times 200 metri lărgime) cu 14.400 gloanțe (48×300).

Instantaneitatea efectelor se obține, prin faptul că furca tragerii de regulare este de 200 metri, iar actualmente în artileria franceză, se întrebuițează o furcă largă de 400 metri, începându-se tragerea, chiar cu limita scurtă a furcei.

Ambele mecanisme au și avantajul automatismului și deci al repeziciunii, căci o singură comandă dată este suficientă, pentru ca mecanismul de tragere să pornească și toate proiectilele să fie trase.

Pentru procedeul care cere furci strâmte, corespund două mecanisme. Primul este cunoscut sub numele de *tragerea pe salve sau vijelii la comanda căpitanului*. În acest caz, furca tragerii de regulare este de 100 metri, se bate și în acest caz zone adânci, profitându-se numai de zona de adâncime a șrapnelor trase în serie, dar nu se mărește această adâncime și prin mecanismul de tragere, ca în cazul precedent. La asemenea tragere, căpitanul hotărăște numărul proiectilelor ce trebuiesc trase de fiecare tun, cu același înălțător. Firește, că variind înălțătorul, căpitanul poate mări adâncimea zonei bătute, mărire care se face însă în raport cu terenul, obiectivul și situația tactică.

Al doilea mecanism este cel cunoscut sub numele de *tragerea pe înălțător fix*, mecanism care poate fi întrebuițat fie cu șrapnele, fie cu obuze (sau șrapnele trase percutant) obținându-se o furcuță de 50 metri, trăgându-se lovitură după lovitură, adică cum se mai zice, *pe tunuri independente*.

Ceeace primează la acest mecanism de tragere este precizia, adică o economie de munițiuni mai mare ca în primul mecanism și incomparabil de mare, în raport cu mecanismele de tragere care se bazează pe procedeul furcilor largi.

Cari sunt avantajele și inconvenientele acestor procedee și mecanisme de tragere?

Procedeul cu furcă largă are la bază, instantaneitatea cu care se presupune că se obține o eficacitate suficientă scopului. Dar, ne întrebăm, care este valoarea reală a acestei eficacități? Să considerăm tragerea progresivă. Valoarea eficacității acestei tra-

1) Pentru toate explicațiunile relative la mecanismele de tragere a se vedea *Technica și efectele armelor de foc în general*, Volumul al II-lea, pag. 218—229.

geri subsistă, numai în cazul când terenul bătut este perfect orizontal ¹⁾.

În cazul contrariu, înălțimile de spargere ale șrapnelurilor va-riind, de oarece toate șrapnelurile fiind trase fără regularea corec-turului în raport cu terenul, eficacitatea lor este variabilă, ba se întâmplă adeseori, că eficacitatea unora să devină nulă. Aceasta corespunde însă la o cheltuială inutilă de proiectile.

Dar nu numai atât. Infanteria adversă în fața unui meca-nism așa de rigid și al cărui început devine bine cunoscut, va ghici ce o așteaptă, și se va culca la pământ. Fără îndoială, că eficacitatea obținută va fi foarte slabă.

Trebue oare în asemenea împrejurări să nu mai admitem tragerea progresivă, cu sau fără secerare?

Desigur că nu, dar întrebuițarea nu trebuie să generalizeze.

În noul regulament de artilerie francez, se face o restricțiune de întrebuițare, care însă nu atinge fondul, după cum se va vedea. Se admite întrebuițarea acestor două mecanisme de tra-gere, când este vorba de un obiectiv important, care dispăre re-pede, obiectiv care trebuie neapărat bătut, înainte de a dis-pare, sau de a intra în acțiune. Firește, că se pleacă dela ideea, că un număr de proiectile vor fi neeficace, vor fi chiar per-dute ³⁾, dar să consimte la această pierdere, pentru că instantaneit-atea, adică repeziciunea obținerii unei eficacități oarecare, re-prezintă elementul primordial de care trebuie să se țină seamă.

Dacă este vorba de un obiectiv mai vizibil, vizibilitate care se menține mai mult timp, firește că valoarea instantaneității pierde puțin din valoare, în beneficiul unei eficacități mai mari și a unei consumări de munițiuni mai mici; procedeul furcilor mai strâmte, cu mecanismul tragerii pe vijelii la comanda căpi-tanului să impune dela sine.

În fine, dacă artileria are în față un obiectiv mereu văzut, fix, cum ar fi un obstacol oarecare, o localitate, artileria ina-mică, etc., valoarea tragerii depinde pur și simplu de preciziu-nea tragerii, astfel că în asemenea cazuri se impune tragerea pe înălțător fix.

De fapt, tragerea pe înălțător fix este indicată, când în loc de a se întrebuița șrapnelul, suntem obligați a întrebuița obu-zul brizant, sau chiar șrapnelul tras percutant. Așa se știe, că pentru distanțele mai mici ca 1.500 metri, efectele șrapnelului tras percutant sunt mai mari ca acelea obținute trăgându-l fu-

1) 32 în tragerea progresivă (câte 8 de fiecă tun) și 48 în tragerea progresivă cu secerare (câte 12 de fiecă tun).

2) A se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“, Volumul al II-lea, pag. 220 la rubrica „*Observațiune*“

3) Una sau chiar două salve, adică 8—16 șrapneluri.

zant, fiindcă șrapnelul tras percutant suprimă erorile de așezare al focoașelor și pe acelea ale împrăștierei tragerei, datorită tot focoașelor. Apoi, firul percutant este mai precis ca cel fuzant și poate fi întrebuințat mai mult timp, până în ultimele momente; tragerea percutantă mai având avantajul de a da impresiunea infanteriei, că tot terenul dimprejur este periculos, fiind minat și că sare din toate părțile.

O tragere pe înălțător fix, cu șrapnel percutant, va fi cu folos întrebuințată pentru a opri atacul infanteriei contra artileriei. căci produce acel *efect de oprire*, de care vorbeam la discuțiunea proprietățile caracteristice ale armei.

Înainte de a încheia, voi spune, că întrebuințarea unui mecanism sau a altuia depinde și de situația tactică a inamicului. Așa, s'a putut începe cu o tragere progresivă asupra infanteriei inamice, care se culcă la pământ; dacă dânsa nu înaintază, se poată trece la tragerea pe sa ve la comanda căpitanului și apoi chiar la tragerea pe înălțător fix.

În acest caz, trecerea succesivă prin aceste trei mecanisme de tragere are avantajul de a obține succesiv, eficacitatea dorită și deci efectul corespunzător și în acelaș timp de a permite, să se profite de toate acestea și pentru a ajunge la regularea cea mai precisă, corespunzătoare celei mai mari eficacități.

Pentru a termina, să observăm, că mulțumită perfecționărilor actuale ale materialului, la fiecă situație tactică, la fiecă misiune de îndeplinit, la fiecă obiectiv, la fiecă teren, corespunde un mecanism de tragere, care permite obținerea rezultatului dorit.

Teoreticește vorbind, puterea actuală a tunului este enormă, ea pare să fi ajuns la o limită care de sigur va fi cu greu întrecută. Această putere formidabilă devine extrem de mlădioasă putându-se adapta tuturor cerințelor de pe câmpul de luptă, mulțumită sporirii enorme a efectului loviturii izolate, a repeziciunii tragerei, a procedurilor de ochire și a procedurilor și mecanismelor de tragere.

* * *

Să trecem acum dela teorie la practică și să căutăm a vedea, dacă această enormă eficacitate teoretică, se menține întotdeauna și pe câmpul de luptă.

Firește, că nu putem fi decât foarte impresionati, gândindu-ne că tunul actual are un efect de aproximativ 90 ¹⁾ ori mai mare ca cel din perioada lissă, cât și cel din perioada ghintuită, care a făcut campania din 1866 și 1870 ¹⁾, campanie pe care

1) Admițând că tunul cu tragere repede trage 12 șrapnele pe minut, ele ne dau 3600 (12 × 300) gloanțe, mitralia tunului liss dădea într'un minut 25—40

obișnuit m'am sprijinit și mă voi sprijini mereu în discuțiunile mele.

Și aceasta adâncă impresiune nu rămâne numai în mintea teoreticianului — care ajunge la concluziunile de mai sus prin calcule identice ca cele făcute de mine — dar chiar și în mintea celor cari asistă la experiențele făcute la poligoanele de tragere ale marelor uzini.

Cu toții sunt indrituiți să-și formeze convingerea, cum că în fața materialului actual, care împrăștie moartea cu o profuziune și o repeziciune uimitoare, mișcările pe câmpul de bătaie devin imposibile.

Dar aceste convingeri — pe care s'au sprijinit toate teoriile și principiile noi, cari astăzi sunt pe rând îngropate — nu pot dăinui mult timp în mintea cercetătorului serios, care-și întoarce privirile și la experiența războaielor.

Cercetând în această direcțiune, se poate constata, că mortalitatea datorită efectelor artileriei este mai mică, de pildă, în războiul Ruso-Japonez, (1904—905), ca în perioada lissă și a sporit puțin, în raport cu perioada tunului ghintuit din 1866 și 1870, fără a ajunge măcar să fie îndoită, necum de 90 ori mai mare.

În adevăr, pe când pierderile datorite tunului în 1870 în raport cu cele datorite puștei au fost de 8,4%, în războiul Ruso-Japonez, aceste pierderi au fost în mijlociu cuprinse între 8%-15% în raport cu cele datorite puștei ²⁾).

Dar să nu se uite, că și valoarea acestor cifre este absolut relativă, dacă nu se ține seamă și de muniția consumată și de puterea formidabilă a noului proiectil, în raport cu trecutul.

Următorul tablou luat după căpitanul Culmann ¹⁾ ne arată următoarea consumațiune de proiectile, în războiul Ruso-Japonez de către Ruși.

gloanțe, iar tunul din 1870 arunca într'un minut 2 obuze, cari dădeau 40 ($2^0 \times 2$) spărturi. Ori, în mijlociu, $\frac{3600}{40} = 90$.

1) După „*Truppenführung und Heereskunde*“ 1-a fascicolă 1908, pierderile Germanilor în 1870 au fost de 8,4%, datorite artileriei și de 91,6% datorite puștei; iar pierderile Rușilor și Japonezilor în 904—1905 au fost de 15% datorită artileriei și 85% datorite puștei. După maiorul Balek, pierderile în războiul Ruso-Japonez sunt astfel repartisate: 12,7% datorit artileriei și 87,3% datorite puștei. După Dr. Maignon aceste pierderi sunt de 8%—12% datorite artileriei în raport cu cele datorite puștei.

2) „*Etudes sur les caractères généraux de la guerre d'Extrême-Orient*“. Cifrele date date de căpitanul Culmann sunt luate după generalul Rohne (*Militär-Wochenblatt* No. 85 din 1908) și corectate după „*Truppenführung und Heereskunde*“ 1-a fasciculă 1908, căci aceste din urmă date i se par mai sigure.

Bătăliile	No. proiectilelor consumate	Pierderile suferite de Japonezi		Pentru a scoate un om afară din luptă a trebuit	
		Totale	provenite din cauza tunului inamic	Proiectile (număr)	Greutate (kgr.)
Wafangu	10000	1210	170 (14 %)	59	383
Lido-Jang	116000	24000	3153 (13,1%)	37	240
Mukden	250000	41000	6270 (15,3%)	39	255
In tot cursul campaniei.	954000	176400	23600 (14,0%)	39	248

Or, dacă ținem socoteala, că de pildă în 1870, la 18 August, artileria franceză a consumat 35.249 proiectile, în majoritate de calibru de 4 kilogr., pentru a scoate din luptă 1.574 germani (8%), constatăm, că a trebuit numai 22 obuze, cântărind 90 kilgr. pentru a ucide sau răni un om. Să mai adăogim, că în 1870, proiectilele artileriei franceze nici nu permiteau o regulare de tragere, că nu dădeau în mijlociu decât 20 spărturi și că șrapnelul rusesc avea 290 gloanțe, în războiul Ruso-Japonez.

Ca să obțină acelaș efect, Rușii au consumat deci o greutate de munițiuni de 4 ori mai mare ca Francezii în 1870.

Aceste exemple ne dau voie să constatăm că, cu toate perfecționările aduse tunului actual, există o mare deosebire între eficacitatea teoretică și eficacitatea maximă care să poate obține cu dânsul pe câmpul de luptă.

Firește, că să poată face două obiecțiuni, cari au o deosebită importanță și pe cari le discut imediat, pentru a putea fi apoi mai liber în concluziunile ce le voi face.

O primă obiecțiune ar fi aceea, că în războiul Ruso-Japonez, materialul de artilerie nu ajunsese la perfecțiunea actuală. Evident, dar această obiecțiune ne duce la două constatări. Prima, care va admite desigur, că există o deosebire între actualul material și cel din războiul Ruso-Japonez, care va admite însă că deosebirea este totuși mult mai mică, ca între materialul întrebuințat în acest război și cel din 1870 și atunci valoarea fundamentală a concluziunilor trase din exemplele mai sus citate rămâne în picioare.

A doua constatare foarte importantă este aceea, că materialul din războiul Ruso-Japonez trăgea mult mai încet ca cel actual, ceiace ne duce la concluzia, că actualmente, consumația de munițiuni va fi în anumite împrejurări peste măsură de mare,

pentru obținerea unui eficacități puțin superioară celei din războiul Ruso-Japonez ¹⁾).

A doua obiecțiune este aceea — pe care n'o contest și nimeni nu o poate contesta — că se vor ivi împrejurări, în care efectul practic de pe câmpul de luptă va fi egal chiar cu efectul teoretic.

Fără îndoială — după cum spune și regulamentul nostru de artilerie — „nici o trupă în ordine strânsă nu se va putea mișca descoperită, pe *terenul pe care artileria îl bate eficace*, fără a se expune la pierderi așa de simțitoare, în cât să-i sdrobească moralul și să-i stânjănească marșul”;

Să observăm însă, că chiar în 1870 — am și dat exemple după Hohenlohe, la începutul acestei scrieri — trupele descoperite cari se găseau sub focul eficace al artileriei erau obligate de a se opri și chiar de a da înapoi.

Firește, că astăzi tunul cu tragere repede va face ca asemenea greșeli — după cum spune Căpitanul Culmann — să fie plătite mult mai scump ca în trecut ²⁾; *dar să nu uităm și aci, că este vorba de focul eficace al artileriei.*

* * *

După ce am elucidat valoarea acestor două obiecțiuni, să reluăm firul întrerupt și să căutăm a explica cauzele cari fac să existe actualmente o disproporție atât de exagerată, între efectul practic de pe câmpul de luptă și cel teoretic.

Prima cauză care micșorează eficacitatea pe câmpul de luptă este mărirea peste măsură a distanței la care tunul poate trage, mulțumită perfecționărilor aduse succesiv.

Tunul liss, când întrebuițată în special mitralia, trăgea la sigur în carne vie, dela 300—500 metri. Să înțelege, că mai toate gloanțele mitraliei aveau efecte sigure.

Cu introducerea tunului ghintuit, care mărește de 4—5 ori distanțele de tragere, intervin dificultăți, în ceiace privește aprecierea distanței și în special din cauza greutateilor de obser-

Este desigur păcat, că războiul dintre statele balcanice, care s'a sfârșit cu pacea dela București 1913, nu va putea servi mult, din cauza lipsei unor date exacte, lipsă provenită din rigoarea censurei, care a oprit pe atașaii militari sau corespondenții militari să le culeagă, servind astfel pentru controlarea datelor oficiale, cari în treacăt fie zis, de multe ori nu sunt exact publicate. Apoi, chiar în posesiunea unor asemenea date exacte, n'am putea trage concluziuni convingătoare, fiindcă în mare parte, beligeranții nu știau să se servească de noul material, deci o consumare enormă de munițiuni cu o eficacitate slabă.

2) Din acest punct de vedere, cred că războiul dintre statele balcanice ne va oferi exemple isbitoare, căci în multe împrejurări, trupele de infanterie — neîndestul de instruite pentru a ști cum să înainteze sub focul artileriei, sau devenită prea încrezătoare, fiindcă avuseseră prilejul de a se găsi în unele împrejurări în fața unei artilerii insuficiente — au înaintat pe câmpul de luptă în formațiuni așa de greoaie și fără a întrebuița terenul, în cât au fost decimate.

vațiuni ale loviturilor, în raport cu semnul, ceiace micșorează eficacitatea.

Cu tunul cu tragere repede intervin doi factori noi. Mai întâi, distanța de tragere este încă mărită, fiind cuprinsă la început între 3.500—4.500 metri și prin urmare, greșelele de apreciere și de observațiuni capătă o importanță foarte mare. Apoi, șrapnelul fiind proiectilul principal, chestiunea aprecierii înălțimilor de spargere, dela care depinde exclusiv eficacitatea — admițând că distanța este perfect cunoscută — constituie operațiunea cea mai delicată și poate cea mai grea de rezolvit pe câmpul de luptă.

Sunt mulți cari susțin astăzi, că mulțumită întrebuințării binocurilor perfecționate, se poate aprecia și observă loviturile cu cea mai mare ușurință, la distanțele cuprinse între 3.500 și 4.500 metri.

În ceiace privește valoarea binocurilor, în aceasta ordine de idei, iată ce spune maiorul belgian L. Lefevre. Stând 3 ani la poligonul de tragere al artileriei dela *Brasschaet*, am constatat, că deși se întrebuință binocuri cu prisme perfecționate, totuși, *observarea loviturilor lungi și scurte la distanța de 4.000 metri eră foarte grea*. Desigur, una este să distingi în mod clar obiectele la 4.000 metri, mai ales când ești favorizat de lumină și de fondul tabloului pe care obiectul se proiectează, și una este observarea loviturilor.

Toți ofițerii de artilerie au văzut ochindu-se tunul la 3.500 și 4.000 metri și aproape toți au avut prilejul foarte adeseori să constate cu mirare — dela observatorii așezați la ținte — că toată tragerea eră sau prea lungă sau prea scurtă, și cu toate acestea, în timpul executării tragerii, toți considerau ținta ca perfect încadrată. Aceste observațiuni ale maiorului belgian sunt atât de adevărate, încât toți ofițerii noștri cari au executat trageri cu noul tun dela distanțe mai mari ca 2.500 metri, au avut adeseori prilejul să constate cele de mai sus, cu toată perfecționarea binocurilor actuale. Aceste dificultăți survin în special, atunci când înaintea sau înapoia țintelor, terenul prezintă escațiuni mai pronunțate ¹⁾.

Iată ce spune în această ordine de idei și Colonelul Brun, fost profesor de tactica artileriei la școala superioară de război din Paris.

Efectele tunului de 90 mm. trăgând la 5.000 metri, ar fi, în presupunerea unei trageri bine regulate în bătaie și ca înălțime de spargere, aproape egal cu efectul la 2.500 metri.

Dar, dacă se ține seama de greutatea și de regulare (observarea loviturilor, mișcările semnului, aprecierea sensului acestei

1) A se vedea nota 2 dela pagina 35.

mişcări, influența agenților atmosferici etc., etc.) se constată, că eficacitatea tragerii la 5.000 metri este de *4 ori mai mică* ca la 2.500 metri. Efectele scad foarte repede când se trece dela 2.500 la 5.000 metri, și această scădere provine în mare parte, dela condițiuni fizice independente de arma cu care se trage, scăderea este aproape independentă de tun.

Să cităm acum și următorul exemplu din războiul din 1877¹⁾, care va confirma afirmațiunile noastre și care va completa exemplele citate — în această ordine de idei — de prințul de Hohenlohe; exemple de cari am avut prilejul să vorbesc la începutul acestui studiu²⁾.

În timpul luptei dela *Pravietz* (10/22 Noemvrie), trupele Rusești de sub comanda lui *Șvaloff* deosebeau foarte bine, de pe *muntele Șvaloff*, pozițiunea inamică.

Regularea tragerii determină distanța de 1.200 sagine (2.560 metri).

Pentru toți acei cari priveau de pe vârful muntelui, proiectilele păreau că loveau drept în semn. Un ofițer trimis spre flancul stâng constată, că proiectilele nu atingeau de loc pe Turci și când se reîntoarse pe *muntele Șvaloff*, deși tragerea nu fusese modificată, i se părù iarăși că este bine regulată.

Față de toate acestea, se poate susține, că nu mai încapem încă de la început, de influența măririi distanțelor de tragere asupra eficacității, sau mai precis, că una din cauzele care face ca să existe o mare deosebire dintre eficacitatea teoretică a materialului, constatată la poligoanele de uzini și eficacitatea practică pe câmpul de luptă, este tocmai mărirea distanțelor de tragere.

Dar influența măririi distanței de tragere are o importanță covârșitoare, în special pentru regularea înălțimei de spargere a șrapnelor³⁾ și implicit asupra eficacității care să poate obține pe câmpul de luptă.

Dacă înălțimea tip (3 miimi din distanță) reprezintă singurul mijloc practic pentru evaluarea intervalului corespunzător maximului de eficacitate, adică mai precis a intervalului care obține densitatea de un glonț pe metru patrat, nu este mai puțin adevărat, că acest mijloc prezintă două mari inconveniente. Primul este acela, că înălțimea tip presupusă obținută, nu corespunde în mod absolut intervalului maximului de eficacitate, căci pentru aceeași înălțime aparentă apreciată din baterie, șrap-

1) După cartea „Des changements de position“ de *Pawloff*.

2) A se vedea la paginile 34, 35, 36 și 37.

3) Pentru a aprecia importanța înălțimei de spargere asupra eficacității a se vedea „*Technica și efectele armelor de foc în general*“ Volumul al II-lea, pag. 129—134 (Interval corespunzător maximului de eficacitate) și pag. 134—138 (Relațiuni între intervalul de spargere și înălțimea de spargere).

nelul se poate sparge mai aproape sau mai departe de semn, fără însă ca să corespundă necesarmente intervalului maxim. Înălțimea tip astfel apreciată ar fi bună, numai cu condițiunea ca traectoria să treacă prin piciorul semnului. Dar acest lucru care este greu de obținut, chiar în regularea percutantă, din cauza măririi distanțelor de tragere și deci implicit a observațiunei loviturilor, devine și mai delicat și greu, cu regularea tragerei fuaznte.

Al doilea inconvenient stă în faptul, că însăși aprecierea înălțimei de spargere este foarte grea. Chiar dacă terenul ar fi ideal orizontal între baterie și semn, este greu de apreciat — în vârtoarea luptei în special — chiar dela 2.500 metri de pildă, o înălțime de 7,50 m. (înălțime tip). Când însă terenul este accidentat, greutatea devine în anumite împrejurări enormă. Să ne gândim, ce s'ar întâmplă, când înaintea țintelor s-ar află o pantă înclinată într'un sens sau altul, sau ce este mai rău, când s-ar găsi o escavațiune ce nu poate fi văzută din baterie. Firește, că toate observațiunile în acest caz sunt false și este imposibil de regulat înălțimea de spargere.

Și atunci, care este rezultatul? Acela că eficacitatea este nulă. Rezultă de aci, că eficacitatea pe câmpul de bătaie variază dela zero, care corespunde la o tragere fără nici un rezultat, până la eficacitatea maximă teoretică, care corespunde unei trageri bine regulate și executată în condițiuni identice cu cea care a servit de bază experiențelor, trecând prin toată gama înălțimilor de spargere, accidentelor de teren, prăbușiturilor solului etc.

Pentru a se înțelege și mai bine, influența pe care o are înălțimea de spargere asupra eficacității, este destul să reamintim, că s'a calculat, că pentru un înălțător mai lung cu 50 metri ca înălțătorul semnului, eficacitatea este nulă și că pentru un înălțător mai lung cu 25 metri, eficacitatea este foarte slabă.

Apoi, că trăgând dela 2.500 metri, o greșeală de 3 miimi în aprecierea înălțimei de spargere, reduce aproximativ la jumătate numărul gloanțelor eficace; o greșeală de 9 miimi reduce gloanțele eficace la aproximativ $\frac{1}{3}$ și că pentru o greșeală de 15 miimi, nici un glonț nu mai are eficacitate.

Să nu se uite prin urmare, că marele avantaj al întrebuițării șrapnelului este de multe ori anihilat, din cauza dificultăților reale ale unei bune regulări, ceea ce îi micșorează eficacitatea într'o proporție neînchipuită.

A doua cauză care micșorează eficacitatea pe câmpul de luptă să datorește unor cauze generale, pe cari să ne încercăm a le schița. Căpitanul Culmann într'o scriere ¹⁾, dă o anexă la

1) Etude sur les caractères généraux de la guerre d'Extrême-Orient.

sfârșit¹⁾ în care arată într'un tablou întocmit după revista „*Truppenfuhrung und Heereskunde*”, după „*Militar-Wochenblatt*” și von *Tettau*, cari sunt pierderile totale suferite de beligeranți, în diferite bătălii, începând dela Frederic cel mare și până la războiul Ruso-Japonez inclusiv.

Din studiul acestui tablou se constată, că procentul pierderilor totale în diferitele campanii prezintă o tendință generală de descreștere, pe măsură ce armamentul s'a perfecționat. Așa, dacă pe vremea armelor lisse, sub Frederic cel mare și Napoleon, pierderile totale treceau de 20%; cu introducerea armelor ghintuite, aceste pierderi se reduc la 10%, scad la 4%—5% în războiul Sud-African, ridicându-se la aproape 13% în ultimele patru bătălii din Manciuria. În ceea ce privește pierderile orale, adică în unitatea de timp, scăderea este și mai accentuată. Așa, dacă pe vremea lui Frederic cel mare, pierderile orale erau de 5%, în epoca napoleoniană pierderile orale scad la 2%—3%, cu introducerea armelor ghintuite ele se reduc la 1% și în Manciuria devin 0,3%, cu toate că s'a întrebuințat arme perfecționate cu tragere repede²⁾.

Ne întrebăm cari sunt cauzele? Nu le vom discuta decât în general, căci pentru a intra în toate detaliile, ar urmă să depășim cadrul acestui studiu și apoi, de fapt, cauzele generale ne interesează.

Ori cât ar părea de paradoxal, susținem, că principala cauză a căreia să datorește scăderea pierderilor pe câmpul de luptă, pe măsură ce armamentul s'a perfecționat, este tocmai perfecționarea armamentului.

Pe măsură ce se perfecționează armele careucid — spune Prințul de Hohenlohe — pe măsură ce bătaia eficace este mai mare, cu atât bătăliile sunt mai puțin sângeroase. Spunându-vă aceasta, nu vă învăț ceva nou. Acest lucru este atât de cunoscut, atât de recunoscut de toată lumea, în cât sunt acum 20 de ani, când inventatorul unei focoase noi spunea — în prefața în care descria invențiunea sa — *că descoperirea lui constituie o mare binefacere pentru omenire, căci perfecționând puterea omorătoare a armelor, contribuie cu atât mai mult ca războaiele să fie mai puțin sângeroase.*

„De când războiul există — spune generalul von Rei-

1) Anexa I.

2) Valoarea acestor date reiese și mai mult, dacă adăugăm și următoarele luate, tot după lucrările mai sus citate. În armatele lui Frederic cel mare, pierderile unităților cari au suferit mai mult, întrec foarte adeseaori 70% din efectiv, corespunzând la o pierdere de 25% pe oră de luptă. Aceste cifre n'au fost atinse în războaiele napoleoniane și încă mai puțin în războiul din 1870 de către unitățile cari au fost mai expuse și deci cari au suferit mai mult.

chenau ¹⁾ — perfecționarea instrumentelor de distrugere și-a găsit totdeauna o contrabalanță, în găsirea mijloacelor de apărare contra efectelor lor.

„Astfel, sulita și halebarda sunt cu puțin mai vechi ca pavăza (scutul), așa, până în zilele noastre, s'a căutat a se opune la orice creștere a eficacității armamentului, o mărire, o întărire, o mai bună întrebuințare a mijloacelor de protecție”.

Să adăugăm și noi că, chiar perfecționarea armamentului a contribuit la introducerea scuturilor, iar infanteria japoneză a întrebuințat, pentru a se feri de focurile vrăjmașului, pe terenurile complet plane și netede, niște scuturi improvizate din saci de nisip, cărămizi, etc. Și astăzi, să vorbește de adoptarea unor scuturi ușoare pentru infanterie.

Dar afară de asemenea mijloace de protecție, pe cari să le numim directe, s'a întrebuințat forțamente o serie de alte mijloace, pe cari am putea să le numim indirecte; mijloace cari urmărind micșorarea vulnerabilității obțineau implicit micșorarea eficacității.

Formațiuni din ce în ce mai diluate, înaintarea pe câmpul de bătaie prin mici salturi executate cu cea mai mare rezeziune, întrebuințarea celor mai mici accidente ale terenului, pozițiunea culcată etc., etc., în sfârșit toată seria procedurilor recomandate astăzi, atât pentru infanterie cât și pentru artilerie, pentru a le micșora vizibilitatea și implicit vulnerabilitatea.

Iată dar o serie de cauze, cari contribuiesc într'o largă proporție la îngreunarea tragerei și implicit la obținerea unei eficacități mari pe câmpul de luptă.

Dar influența perfecționării armamentului asupra micșorării pierderilor pe câmpul de luptă mai are și o altă față. Cu armele vechi, cari cereau apropierea trupelor adverse la câteva sute de metri, pentru a putea fi întrebuințate, efectele materiale începeau dela o foarte mică distanță și țineau foarte puțin timp.

Aceste efecte erau însă teribile, pentru că trupele înaintau în masă și deci să trăgea dela distanță mică în carne vie și apoi le eră imposibil trupelor să se mai retragă.

Astăzi, din cauză că efectele materiale încep a fi simțite într'o zonă de 10 ori mai adâncă, trupele înaintează pe întreaga zonă cu cea mai mare precauțiune și aproape individual, apoi, retragerea lor se poată execută mult mai ușor și cu pierderi mult mai mici.

1) „Influence du bouclier sur le développement du matériel de campagne et la tactique de l'artillerie“.

Apoi, o altă cauză a micșorării efectelor pe câmpul de luptă și care revine tot perfecționării materialului, stă în faptul, că repeziciunea tragerei cu arma și cu tunul și efectele pe cari le pot produce, dela distanțe foarte mari, contribuiesc foarte mult la producerea fenomenelor caracteristice ale fricei, cari fac ca buna întrebuintare a acestor arme perfecționate să sufere mult, producând marea deosebire dintre efectul teoretic pe care ele sunt capabile să producă și efectul practic produs. Nu insist asupra acestei părți, fiindcă a fost atinsă la începutul studiului ¹⁾.

În sfârșit, o altă cauză deosebete efectele tragerei de pe câmpul de luptă de cele obținute la poligoanele de tragere este aceea, că pe câmpul de luptă, intervine influența colectivității, adică a aglomerării pe un spațiu relativ strâns, al unui mare număr de baterii cari se vor stânjâni reciproc, pe când la poligonul dela uzini, nu trage decât o singură baterie. Ca să vedem influența colectivității, să cităm câteva exemple luate din 1870.

„După rapoartele artileriei germane — spune generalul Hoffbauer în *Tactique de l'artillerie* — sgomotul la Wörth, Vionville, Mars-la-Tour și alte bătălii, a fost atât de mare, în masele de artilerie, în cât artileriștii surzeau pentru mai mult timp. Comenzile comandanților de baterie și diferitele ordine erau date strigând în urechea soldaților și totuși nu erau auzite“.

Alte două exemple după colonelul Layritz ²⁾), „La St. Privat, tunetele produse de artilerie și pocniturile produse de împușcături produceau un astfel de sgomot, în cât comandanții de secție trebuiau să se ducă la căpitan, pentru a înțelege comanda și apoi să se întoarcă la călcâiul afetului, pentru a fi auziți de servanți. (Relațiune dată de istoricul regimentului de gardă prusiană). Colonelul Layritz citează apoi următoarele relațiuni ale regimentului 18 de artilerie montat.

„La bătălia dela Vionville, adjutantul divizionului I-iu istorisește următoarele: Nu-mi reamintesc să fi văzut uu foc așa de repede. Părea că suntem în mijlocul unei groaznice furtuni. Un nor gros înfășura toată pozițiunea și nu permitea să vezi la câțiva pași înainte.

„Ofițerii, subofițerii, soldații, toți asurziseră complet, abia ne puteam înțelege țipând. Urechile ne-au cântat încă câteva zile apoi, și deveniseră atât de sensibile, în cât cel mai mic mijloc ne producea o senzație dureroasă“.

Iată în fine și în altă ordine de idei, consecințele colectivității. Cităm un exemplu după Hoffbauer. „Toate raporturile pe cari artileria le-a făcut după războiul din 1870 afirmă, că

1) A se vedea paginile 11—16.

2) *L'artillerie de campagne dans le combat futur.*

adeseori a fost foarte greu, ba chiar imposibil, bateriilor ca să deosebească loviturile lor de ale celorlalte baterii și de norii produși de tunurile inamice cari trăgeau.

„Este evident, că cu un foc violent de ambele părți și cu o tragere confusă, chiar salvele bateriilor nu pot servi ca mijloc de observație a loviturilor“.

* * *

Nu ne mai rămâne acum, după ce am analizat în detaliu și sub toate fețele, valoarea puterii și efectului materialului decât să tragem concluziunile noastre, relative la aceasta importantă proprietate a materialului actual. Vom conchide următoarele :

a) Efectele de distrugere ¹⁾ și omorâtoare ale materialului actual sunt formidabile pe câmpul de luptă, în raport cu vechiul material. Aceste efecte formidabile pot fi obținute dela distanțe enorme în raport cu trecutul, căci mulțumită puterii actualului material, efectele se simt chiar până, și în anumite împrejurări, dincolo de 4000 metri.

Dar, pentru o mulțime de cauze cari s'au discutat, variațiunea acestor efecte oscilează, mult mai mult ca în trecut, între niște limite foarte mari. Dela efecte formidabile, cari să pot obține în anumite împrejurări, artileria actuală va avea în alte împrejurări efecte foarte slabe, în raport cu trecutul. Intre cauzele principale care-i micșorează efectele sale menționăm următoarele : *distanța mare dela care trage*, distanța care în general trebuie să menținută, căci bătaia actuală mărită a armelor nu-i permite a se apropia prea mult de inamic ; apoi, *întrebuințarea șrapnelului*, a cărui bună regulare este foarte greu de obținut pe câmpul de luptă ; *lipsa ținutelor vizibile și compacte*, și în fine *întrebuințarea scuturilor la tunuri*.

b) Repeziciunea tragerii obținută cu actualul material, combinată cu puterea și efectele sale formidabile, fac ca acțiunea artileriei în raport cu trecutul să fie enormă, în cazul când tragera este bine regulată, contribuind astfel la repeziciunea obținerii unui efect oarecare. Când însă tragera nu poate fi bine regulată, tocmai repeziciunea tragerii adaugă la efectele slabe sau nule ale artileriei, o consumare enormă de munițiuni, ceiace poate constitui în anumite împrejurări, una din cele mai mari primejdii pe câmpul de luptă.

Și, nu se va putea obiecta, că atunci când artileria nu-și are

1) A să vedea pentru a aprecia enormele efecte de distrugere ale artileriei actuale „*Technica și efectele armelor de foc în general*“, Volumul I-ii, pag. 295—296.

tragerea bine regulată, nu trebuie să treacă la tragerea de eficacitate, căci tocmai din cauza distanțelor de tragere, a întrebuintărei șrapnelelor și a lipsei țintelor vizibile și compacte pe câmpul de luptă, va fi foarte greu, dacă nu imposibil, să ne dăm seama, dacă regularea este sau nu bine făcută. Aceasta constituie o parte foarte slabă a artileriei, pe care trebuie s'o avem mereu în vedere, când este vorba de întrebuintarea ei pe câmpul de luptă.

c) Independența de teren.

Iată o proprietate de mare însemnătate, și care nu aparține decât noului material, fiindcă derivă, pedeoparte din perfecționarea aparatelor de ochire, iar pedeaalta din adoptarea scutului.

Cu înălțătoarele vechi, condițiunea esențială pentruca artileria să poată trage erà alegerea unei pozițiuni de unde toți ochitorii tunurilor se poată vedeà semnul, căci, din momentul ce această condițiune nu erà îndeplinită, trebuia să se execute ochirea indirectă, ochire atât de nesigură și plină de dificultăți ¹⁾, în cât, chiar în tragerile din timp de pace, i se dădea puțină importanță, tocmai din cauza slabelor rezultate obținute.

Rezultă de aci, că artileria nu putea trage decât de pe pozițiile care-i permiteau ochirea directă, ceiace desigur erà un mare inconvenient.

Alegerea pozițiunilor artileriei constituia o operațiune extrem de dificilă, mai ales pentru masele mari de tunuri, căci din cauza undulațiunilor terenului, se putea preà bine ca să existe astfel de variațiuni, dela tun la tun, în sensul frontului, încât dela unul să se poată executà ochirea directă și dela cel următor nu. Din această cauză, nu odată artileria erà obligată să schimbe de pozițiune sub focul inamicului pe distanțe sub 100, căci altfel erà în neputință să-și întrebuinteze tunul, după cum s'a întâmplat în 1870, cu primele baterii ale Diviziei I-a a Gârzei, cari au trebuit să schimbe de pozițiune pe o distanță cuprinsă între 50—70 metri, căci nu puteau executà tragerea din cauza terenului.

Dar, dacă această sclavie a terenului erà suportabilă, până la adoptarea șrapnelului, căci artileria putea să-și întrebuinteze focul, alegând acele pozițiuni care-i permiteau ochirea directă; cu introducerea șrapnelului, adică a proiectilului ale cărui efecte omorâtoare sunt foarte mari contra țintelor mari, compacte și bine văzute, artileria fu obligată, cu riscul altfel de a fi decimată în scurt timp, ca să ocupe numai pozițiunile care-i mic-

1) A se vedeà pentru toate detaliile „*Technica și efeciele armelor de foc în general*“, Volumul I-iu, pag. 151—160 (Goniometrele și principiul miimei).

șorau cât mai mult vizibilitatea și vulnerabilitatea. În asemenea condițiuni să înțelege, că ochirea indirectă se impune.

Dar, dubla condițiune de a ocupa pozițiuni ferite de vederi și implicit întrebuințarea ochirei indirecte, nu putea fi satisfăcută, cu vechile aparate de ochire, de cât cu condițiunea de a se putea face o jalonare înapoi, de pe pozițiunea anume ocupată în acest scop.

Să înțelege, prin urmare, că numai anumite pozițiuni satisfăceau la această condițiune și deci sclavia terenului eră și mai apăsătoare pentru artilerie.

Să mai adaogă la aceasta, marele inconvenient ce rezultă din ocuparea unor asemenea pozițiuni, fiindcă pentru fiecare schimbare de obiectiv, trebuia să se reînceapă lungă și greaua operațiune a jalonării, ceiace luă artileriei calitatea sa primordială, aceia de a interveni la timp cu focul său.

Firește, că în practică, pe câmpul de luptă, nu eră totdeauna posibil ca să se găsească asemenea pozițiuni și atunci artileria eră obligată de a pune în baterie pe terenuri descoperite și a întrebuința adăposturi executate de servanți, după cum s'a întrebuințat pe o scară foarte întinsă în războiul Ruso-Japonez, sau de a adăposti servanții în timpul tragerei artileriei inamice, dacă aceasta aveă prioritatea, înapoia cutelor terenului, căci eră de fapt imposibil, ca artileria să poată stă sub focul omorător al șrapnelor inamice, fără a fi expusă să-și piarză servanții în câteva minute.

Dar scăparea servanților, de efectele focului inamic, scăpare obținută prin adăpostirea lor înapoia cutelor terenului, anihila efectele artileriei, tocmai în momentul când infanteria aveă nevoie mai mult de sprijinul focului său.

Numai perfecționarea aparatelor de ochire și adaptarea scuturilor la tunuri, redau artileriei tot ceiace dânsa pierduse în această ordine de idei, făcând-o absolut independentă de teren și permițându-i de a-și întrebuința focurile, de oriunde, fără altă preocupare, de cât aceia a necesității tactice care-i cereă sprijinul său. Nu este nevoie să insist preă mult, asupra cunoscutei chestiuni a importanței aparatelor de ochire, cari permit astăzi a se ochi și deci a să trage, fără a mai fi nevoie să se vază semnul de către ochitor, mulțumită întrebuințării punctelor de ochire văzute, ce pot fi luate pe turul comp lect de orizont (360°).

Orice pozițiune poate fi ocupată de artilerie, în ceiace privește posibilitatea de a putea trage, din momentul ce este impusă de situațiunea tactică și din momentul ce căpitanul poate vedea obiectivul, ceiace este din ce în ce mai ușor, mulțumită întrebuințării chesonului de observație și actualmente a scării de baterie, a cărei înălțime permite să se descopere cât se poate de bine obiectivele de pe câmpul de luptă. Apoi, cu nouile apa-

rate de ochire, preparațiunea tragerii devine independentă de obiectiv, adică, fie că obiectivele sunt văzute, fie că ele pot apărea mai târziu în zona de acțiune a artileriei, operațiunile sunt aceleași și pot fi făcute înainte, astfelcă intervenția artileriei răspunde la timp, în raport cu necesitățile tactice.

Dar ceiace este și mai important este faptul, că artileria poate lupta pe orice teren mulțumită scuturilor. Terenurile descoperite, cari pot fi impuse artileriei din necesitățile tactice, nu o vor obliga să înceteze focul pentru a-și adăposti servanții, căci scutul ferește servanții contra gloanțelor șrapnelelor.

Firește, că să va obiectă, că marea dificultate a artileriei va fi tocmai de a ocupa poziția pe terenuri descoperite.

Răspundem. Mai întâi, cine merge la război nu trebuie să fie obsedat de gândul de a avea cât mai puține pierderi, căci aceasta însemnează a împinge prudența atât de departe, în cât este cu neputință de a mai face război.

Apoi, nu trebuie să se uite, că dacă prima ocupare de poziție costă, artileria poate din această prima pozițiune, mulțumită mării bătăei eficace, să-și îndeplinească cât mai mult timp misiunea sa pe câmpul de luptă, fără a fi nevoie să schimbe atât de des de pozițiune ca în trecut. Or, tocmai în aceasta stă importanța mare pe care o are scutul, fiindcă înainte de adoptarea lui, artileria șrapnelului se găsea în imposibilitate de a stă pe timpul luptei pe un teren descoperit, fără a riscă să fie distrusă într'un timp foarte scurt.

Este locul aci, să tălmăcesc gândul meu, când am scris, terminând primul capitol dela începutul acestui studiu¹⁾, următoarele : „Pedeoparte se recunoaște, că tunul cu tragere repede are o putere formidabilă ; pedealtă să arată, că în fața scutului este cu totul neputincios”.

„Și atunci, iată două artilerii cu o putere formidabilă, față în față, dar incapabile de a-și face cel mai mic rău, și totuși nevoia ca ele să se ascundă în găuri cât mai adânci, pentru a scăpa de o distrugere sigură”.

M'am gândit, în primul rând, că dacă într'adevăr puterea și efectele actualului material sunt formidabile, în anumite împrejurări, în altele, din cauzele cunoscute, cari au fost studiate și din cauze fortuite, cari scapă oricăror prevederi, aceste efecte sunt și foarte slabe.

M'am gândit apoi, că tocmai scutul reprezintă o cauză principală care micșorează enorm efectele artileriei contra artileriei, și că adaptarea lui la tun, dă artileriei această independentă de teren, fără de care dânsa eră menită să-și piarză foarte mult din importanță pe câmpul de luptă.

1) Pagina 8. Aliniatul al 7-lea și al 8-lea.

Și când zic independență de teren, mă gândesc, că bătăliele să dau pe orice teren, fie el neted, fie el accidentat, acolo unde condițiunile strategice și tactice o cer, acolo unde chiar de multe ori suntem constrânși și de alți factori înafară de condițiunile strategice și tactice; și când zic independența de teren mă mai gândesc, că în anumite împrejurări, chiar pe un teren care ar avea pozițiuni mascate, necesitățile tactice ale luptei impun artileriei să ocupe o anumită porțiune de teren, unde nu poate beneficia de avantajul unei astfel de pozițiuni.

Și adunând toate aceste idei la un loc, m'am gândit, în fine, cât este de absurd, cât este de falș și cât este de periculos, de a se da drept regulă generală, că în ziua de astăzi, artileria este expusă la o distrugere sigură, dacă nu ocupă pozițiuni mascate.

Insemnează pur și simplu de a propăvădui un principiu, după urma căruia să nu ne putem folosi, tocmai de formidabila putere a acestei arme, al cărui rol ajutător este absolut indispensabil.

Tot aci este locul să spun, că executarea ochirei indirecte cu ajutorul noilor aparate de ochire, cari dau artileriei în anumite împrejurări independența de teren de care am vorbit, reprezintă uneori un desavantaj, căci centralizează toată puterea bateriei în mâinile unui singur om, căpitanul. Acest desavantaj devine cu atât mai mare, cu atât mai simțit, cu cât a existat și poate există tendința de a generaliza în mod absolut acest fel de ochire, înlocuind ochirea directă, chiar în cazul când această ochire poate fi întrebuițată. În asemenea condițiuni, întreaga baterie poate fi asimuită unui mecanism automat, care lucrează, care capătă viața, prin învârtirea unui singur șurub de către căpitan; care însă în schimb poate să nu lucreze, care poate să n'aibă viața, dacă acel singur șurub nu este mișcat, sau este greșit întrebuițat de către căpitan. Emotivitatea acestei singure persoane, greșelile lui, lipsurile lui, toate acestea să transmit tot automat bateriei, care poate deveni în anumite împrejurări și în asemenea condițiuni, o adunătură de 4 tunuri cari n'au viață, cari n'au nici un efect.

Din contră, în ochirea directă, tot personalul vede semnul. Ofițerii bateriei, șefii de tunuri, ochitorii etc., toți iau o parte activă și directă la efectele pe care bateria poate să le producă.

Firește, că și căpitanul își are partea sa principală, însă cu ochirea directă există o descentralizare a emoțiunii, a greșelilor, a lipsurilor, cu alte cuvinte, dacă în primul caz căpitanul greșește, întreaga baterie n'are nici un efect, pe când în al doilea caz, dacă un ochitor, un șef de tun etc., greșește, aceasta greșală făcută la un tun, micșorează efectul bateriei cu $\frac{1}{4}$, dar nu complet. Și, să nu uităm, că greșelele cari ar putea micșora efectul

bateriei în acest din urmă caz sunt mai rari, fiindcă pot fi evitate, ochitorul este controlat de șeful de tun, acesta de ofițer.

Pentru a încheia, voi conchide următoarele : Noul material să bucură de o însemnătate proprietate, aceia de a fi independent de teren.

Această independență, care provine din două cauze : perfecționarea aparatelor de ochire și adaptarea scutului, trebuie considerată și apreciată din două puncte de vedere diferite, corespunzătoare celor două cauze care o produc. Mulțumită noilor aparate de ochire, artileria este independentă de teren, în sensul că poate ocupa orice pozițiune, care ar necesita ochirea indirectă. Să înțelege, că implicit, aceste pozițiuni feresc artileria de a fi văzută și îi micșorează și vulnerabilitatea, atât când sosește pentru a le ocupa, cât și când stă și trage.

Nu este nevoie să explic prea mult, cum micșorarea vulnerabilității se datorește, atât unei cauze indirecte și anume : micșorarea vizibilității, cât și cauzei directe : aceia că terenul ferește artileria, mai mult sau mai puțin, de efectele focurilor inamice.

Mulțumită scutului, artileria este independentă de teren, în sensul că poate ocupa orice pozițiune descoperită, firește cu anumite sacrificii ; dar odată pe poziție, dânsa poate trage fără a suferi prea mult de focul inamic, în orice caz, acest foc nu poate s'o împiedice de a trage, decât în urma unei lupte serioase cu artileria adversă.

În definitiv, rezultă din toate acestea, că artileria actuală are posibilitatea de a ocupa orice pozițiune care-i este indicată de situațiunea și necesitățile tactice, pozițiuni de unde va putea întotdeauna să-și manifeste acțiunea sa. Predilecția pentru o pozițiune sau alta nu este justificată, de cât din punctul de vedere de mai sus, iar nici cum pentru motive impuse de prudență, așa zise de siguranță, care servesc a suprima sau a micșora efectele focurilor inamice.

d) Disponibilitatea.

Iată o proprietate a materialului, care decurge implicit din primele trei proprietăți studiate până aci.

În perioada lissă, artileria, din cauza lipsei de mobilitate, dar în special din cauza micii sale bătăi eficace, odată intrată în luptă eră țintuită pe poziție, căci, obligată de a se apropia la 300—400 pași de inamic, cum de pildă făcu Sénarmont la Friedland, eră amenințată, dacă ar fi vrut să se miște, atât de infanteria și cavaleria inamică, cât și de focurile artileriei vrăjmașe. În asemenea condițiuni, eră cu neputință a mai fi întrebuințată într'altă parte a frontului de luptă, căci —după expresia consacrată — eră *chelluită*.

Am avut prilejul să arăt ¹⁾, că noțiunea artileriei de rezervă de pe acele vremuri, își găsește rațiunea de a fi, tocmai din această cauză. Trebuie în adevăr să se rezerve o anumite cantitate de tunuri, cari să fie la îndemână, pentru a fi întrebuințate ulterior pe câmpul de luptă, acolo unde necesitățile tactice cereau, din momentul ce bateriile intrate în acțiune, nu mai puteau fi scoase de pe pozițiune.

Cu prima artilerie ghintuită din 1866 și 1870, pe lângă mobilitatea mare pe care o câștigase artileria, bătaia eficace se ridică până la 2000 și chiar 2500 metri.

La aceste distanțe, cari constituiesc primele pozițiuni de artilerie, să obțin rezultate energice, înafară însă de învălmășeala luptei propriu zise, înafară de acțiunea armei de infanterie. Bateriile pot fi deci retrase din aceste pozițiuni, câtă vreme lupta de artilerie nu are caracterul unei acțiuni decisive, și trimise într'altă parte.

„In lupta susținută de corpul gărzi la Sedan — spune prințul Hohenlohe ¹⁾ — trebuie să executăm evoluțiunea numită „prelungirea aripelor”. Bateria Roon se găsește la aripa dreaptă a Divizionului al III-lea, când primii ordinul s'o trimet la aripa stângă a diviziei. Ea înperechiă antetrenurile și mergând la trap, în spatele celorlalte baterii, ocupă poziția la stânga lor; toate aceasta fiind executate sub un foc viu eficace al infanteriei, din care un glonț, lovî pe căpitan îndată ce mișcarea fusese începută.

„In aceiași bătălie, divizionul călăreț schimbă de poziție dela extrema aripă dreaptă până la centru, unde puse în baterie; pentruca apoi să se reîntoarcă la aripa dreaptă. A 3-a baterie din acest divizion merse chiar până la extremitatea acestei aripi.

„Al 2-lea divizion pe jos al artileriei de corp a putut părăsi prima sa pozițiune, care se găsește la dreapta divizionului 1-iu, pentru a pune în baterie, la stânga aceluiași divizion.

Din toate cele de mai sus să vede, că așa zisa disponibilitate a artileriei ia naștere, în prima perioadă ghintuită; disponibilitate care ar putea fi astfel definită: Facultatea pe care o are artileria de a se retrage din luptă, pentru a ocupa și a fi întrebuințată din altă pozițiune; facultate obținută prin faptul că este înafara vârtoarei luptei și în special înafara acțiunii focurilor infanteriei inamice.

Firește, că dacă cercetăm mai amănunțit această proprietate, în prima perioadă a tunului ghintuit, trebuie mai întâiu să ne întrebăm: la ce servește? Desigur, că nu este vorba de mișcările artileriei în faza luptei când artileria a obținut superioritatea, și când acțiunea generală s'a declarat în avantajul parti-

1) Lettres sur l'artillerie. Quinzième lettre. Questions a l'ordre du jour touchant l'artillerie. Pag. 323.

dului din care dânsa face parte, căci în asemenea caz, din în-suși superioritatea pe care atât artileria cât și infanteria au ob-ținut-o, dânsa va putea să schimbe de pozițiune, după cum se poate vedea din toată exemplele din campania din 1870. Dar în asemenea împrejurări, chestiunea principală nu este aceea de a scoate tunurile de pe poziție, ci aceea de a putea ajunge pe cea-laltă poziție, chestiune însă care nu privește disponibilitatea artileriei mai sus definită.

Este deci pur și simplu vorba, de posibilitatea de a scoate tunurile de pe pozițiune, la începutul acțiunii, pentru anumite motive ca de pildă : sau fiindcă artileria suferă preă mult de efectele artileriei inamice, fără ca în schimb dânsa să poată avea efect apreciabil din cauza terenului ; sau fiindcă trebuie să mă-rim efectul propriu, micșorând pe al inamicului ; sau în fine, din cauza unei transformări a intențiunilor comandantului trupelor. De fapt, artileria trebuie să fie la o distanță apreciabilă de artileria inamică, când ar încerca o asemenea operațiune, căci —după cum spune și prințul de Hohenlohe, în scrisoarea mai sus citată — când artileria se găsește la o distanță mai apropiată și în plin duel de artilerie, în asemenea momente, nu vom fi de loc ispitiți a o întrebuintă într'alta parte, căci chiar violența luptei constituie cea mai bună probă, că ea se găsește acolo, unde ne-cesitatea o cere imperios”.

Ori cum fie, nu trebuie să uităm, că la începutul acțiunii și pentru cazurile mai sus enunțate, schimbările de pozițiune n'au fost decât excepționale în campania din 1870.

Motivul principal ni-l explică tot prințul de Hohenlohe în aceiași scrisoare.

„Cu cât bătaia eficace a artileriei este mai mare — spune dânsul — cu atât mai puțin artileria va avea nevoie să schimbe de pozițiune, pentru a deschide focul din altă parte. Chiar tunurile cu cari am intrat în campania din 1870, când ele erau așezate în centrul corpului de armată, au putut să dea ajutor în toate punctele, unde corpul de armată angajase acțiunea, fără a schimba de pozițiune, ci numai îndreptând focul către acele puncte. Din poziția dela St. Privat, ocupată de bateriile artileriei gârzei, cele din centru trăgeau dincolo de drumul mare, asupra unor masse inamice cari înaintau contra aripei stângi a gârzei, apoi, mai târziu, la dreapta, asupra inamicului care îndreptă atacuri vio-lente, contra diviziei de Hessa. De asemenea, la Sedan, bate-riile trăgeau asupra inamicului care atacă extrema din dreapta a gârzei, apoi, contra altor trupe cari să îndreptau către aripa lui stângă”.

Rezultă din toate acestea, că pe măsură ce disponibilitatea a luat naștere, în prima perioadă a tunului ghintuit, în sensul

de a putea scoate artileria din luptă și a o trimite într'altă parte, s'a simțit în acelaș timp mai puțin nevoia de a profita de această disponibilitate, tocmai fiindcă mărirea bătaei eficace care o creasă, permitea artileriei să-și întrebunțeze focul, fără a mai schimbă de pozițiune. Vorbind de perfecționările aduse materialului după 1870, prințul de Hohenlohe scriă în scrisoarea mai sus citată, că sfera de acțiune a artileriei mărindu-se încă, dânsa va putea și mai mult să fie întrebunțată în diferitele puncte ale câmpului de baterie, fără a schimbă de pozițiune.

Vorbind apoi de progresele realizate la începutul perioadei artileriei șrapnelului, iată cum să mai exprimă dânsul în scrisoarea 6-a ¹⁾.

„Un alt rezultat al mării bătaei este faptul, că rar va fi necesar, ca artileria să schimbe de pozițiune, pentru a putea trage asupra punctului unde vrem să obținem deciziunea.

„In adevăr, foarte desori va fi suficient să se ordone o schimbare a direcțiunei tragerei.

„Inchipuiți-vă că frontul de luptă al unui corp de armată este de 5.700 metri. Un tun care are o acțiune eficace la o distanță de 3.800 metri, dacă este așezat la centru, poate să atingă orice punct al frontului, admițând, ceiace desigur va fi cam rar, că terenul înaintea frontului va fi complet neted și nu va prezintă adăposturi pentru inamic”.

„Din contră, un tun care nu aveă decât foarte rar lovituri fericite dincolo de 1.000 pași (750 metri) și care pentru a aveă efecte apreciable, trebuia să se apropie de inamic până la distanța de 500 metri, acest tun nu va stăpâni cu eficacitate decât 1.000 pași din frontul de bătaie al corpului de armată, adică nu va stăpâni decât a 7-a parte din ceiace poate stăpâni primul tun”.

Am citat într'adins toate rândurile prințului de Hohenlohe, cari redau sub diferite forme aceiași ideie, fiindcă toate conțin germeul ideei care actualmente este considerată ca o inovațiune, este vorba de ideia *manevrei tractorie*, obținută prin ajutorul *mobilității focurilor*, ideie care astăzi — cred eu — sintetizează chestiunea disponibilității artileriei.

Dar să facem, pentru a ne lămurî gândirea, un mic istoric al chestiunei disponibilității, în ultima perioadă a artileriei șrapnelului, adică în perioada în care șrapnelul fiind aproape tot așa de perfecționat cași astăzi, tunul în schimb nu aveă scut.

În această perioadă a artileriei șrapnelului, adică înainte de adoptarea tunului cu tragere repede cu scuturi și cu noile

1) „Comment s'y prit-on pour que l'artillerie apparut toujours à temps ?
Pag. 119.

aparate de ochire, disponibilitatea artileriei suferise o gravă atingere.

Incapabilă de a ocupa alte pozițiuni, decât înapoia creștelor, căci altfel ar fi fost repede distrusă; obligată de a întrebuiți ochirea indirectă, cu tot corajul de greutate și cu încetineala inerentă a acestui fel de ochire, din toate aceste motive, pe lângă că artileria era fixată pe anumite pozițiuni, căci nu era ușor de a găsi altele cari să satisfacă tuturor condițiunilor ochirei indirecte și a invulnerabilității, dar dânsa nu putea măcar de pe aceste pozițiuni să manevreze *traectoria*, căci nu dispunea de *mobilitatea focurilor*, din cauza greutăților ochirei. Și, pentru a ne lămuri bine ideea, să nu uităm că în 1870, fiindcă artileria nu trăgea decât direct, ea putea să manevreze mai lesne *traectoria*, căci așa zisa mobilitate a focurilor există implicit în ochirea directă.

În această perioadă a șrapnelului, valoarea ocupării pozițiunilor înapoia creștelor rezultă, pe lângă din necesitățile de mai sus și din aceea, că ele permiteau artileriei de a fi scoasă de pe poziție pentru a fi dusă într'altă parte. Această schimbare de pozițiune era impusă la începutul acțiunii, afară și de alte motive și de principala cauză: aceea că efectele artileriei nu erau suficiente din cauza dificultăților de ochire.

Tunul cu tragere repede, pe lângă că are o bătaie și o eficacitate mult mai mare, asigură în acelaș timp *manevra traectoriei*, mulțumită noilor aparate de ochire, care permit executarea ochirei indirecte și trecerea dela un obiectiv la altul cu cea mai mare înlesnire.

Mulți artileriști — chiar până în ziua de astăzi — obsedați de marea eficacitate a șrapnelului actual și de ideea, că disponibilitatea artileriei trebuie să fie înțeleasă strict în sensul retragerii tunurilor de pe poziție, pentru a fi întrebuițate într'altă parte, au conchis, că astăzi, artileria este absolut nedisponibilă.

Susținătorii acestei idei greșite, nu s'au gândit la proprietățile noului material; nu s'au gândit că astăzi, noțiunea disponibilității este diferită de vechea noțiune; nu s'au gândit că nu va mai fi nevoie decât în cazuri rari, ca artileria să schimbe de poziție la începutul acțiunii, de oarece dânsa poate întrebuiți focurile sale la începutul luptei și în mare parte în timpul luptei de pe aceiași poziție. Ce era posibil în 1870, cu tunul care avea o bătaie de două ori mai mică și o eficacitate, teoreticește vorbind, de 90 ori mai mică, oare nu mai este posibil astăzi?

De ce atunci atâta caz pentru vechea noțiune a disponibilității — necesară firește, în acel sens, pe acele vremuri — când astăzi, *manevra traectoriei* obținută cu ajutorul *mobilității focurilor*, reprezintă factorul esențial, fundamental, al disponibilității artileriei cu tragere repede?

Cu noile aparate de ochire, schimbările de obiectiv reprezintă o operațiune simplă și foarte repede. Să poate trece dela ochirea directă la cea indirectă și invers, foarte repede și ușor; se poate schimbă înălțatoarele la diferite distanțe, dela o salvă la alta; se poate, în fine, concentra focurile asupra aceluiași obiectiv, cu cea mai mare înlesnire și repeziciune, de către bateriile cari se găsesc mult depărtate între ele, și odată efectul obținut, se poate da o nouă repartiție de obiective în sensul frontului și în dreptul fiecărei baterii, și așa mai departe.

Anume baterii cari au făcut sacrificiul să ocupe pozițiuni descoperite, odată pe pozițiune vor putea stă și trage, fără a-și mai impune alte sacrificii, pentru o nouă schimbare de pozițiune. În plus, astăzi să pot obține efecte decisive dela 2.500 metri, să zicem chiar 2.000, fără a mai fi nevoie să ne apropiem mai mult de obiectiv, pe când în 1870, trebuia ca artileria să se apropie la 1.000 metri pentru a avea efecte decisive. Astăzi să știe, că cu noul tun, pentru distanțele mai mici ca 1.500 metri, eficacitatea șrapnelului scade.

În definitiv, schimbările de pozițiuni vor fi din ce în ce mai rari, ceiace tocmai va mări disponibilitatea artileriei, în sensul că dânsa va putea trage cât mai mult timp, căci să știe, că artileria nu-și poate manifesta acțiunea pe câmpul de luptă, decât când stă pe loc.

Aceasta este adevărată noțiune pe care trebuie s'o aibă astăzi disponibilitatea artileriei. Se va limita mult, dacă nu chiar suprima, în asemenea condițiuni, așa zisă *tactică de mișcare, tactica de manevră* care, vorba Căpitanului Culmann, reprezintă un mijloc deghizat de a fugi din luptă, când pierderile devin prea mari; mijloc de care au abuzat artileriștii francezi prea mult în 1870 căci „după procedurile din acea epocă — spune generalul Bonnal—fiecare căpitan de artilerie să credea aproape independent și mulți gândeau, că arta cea mai desăvârșită constă, într'o necontenită schimbare de poziție, pentru a induce pe inamic în eroare, în ceiace privește distanța și deci pentru a micșora pierderile.

Prin urmare, pentru a ne rezumă, disponibilitatea poate fi astfel definită actualmente: Facultatea pe care o are artileria de a interveni în orice moment cu eficacitate, de pe aceiași pozițiune, în toate părțile câmpului de luptă, acolo unde necesitatea tactică o cere.

Dar la această definițiune, iată ce obiecțiune s'ar mai putea face. Admițând că disponibilitatea este astfel înțeleasă, naște întrebarea, dacă astăzi artileria, fiind sub focul eficace al artileriei adverse, mai poate dispune de focul său, pentru a-l întrebuința într'altă parte, decât acolo de unde primește loviturile? Răspundem.

Mai întâiu este greu de admis, că întreaga artilerie să ocupe aceeaș poziție și în acelaș timp, ca toate bateriile fără excepție, să sufere mult de focul artileriei inamice.

În realitate, unele baterii, chiar prin poziția lor, vor suferi mai mult, altele mai puțin; unele vor beneficia de defilamente mari, altele vor fi chiar descoperite. Rezultă dar, că acele baterii cari vor suferi mai puțin, vor putea dispune de focurile lor pentru a le întrebuința într'altă parte.

Apoi, necesitatea de a se avea baterii disponibile, va fi puțin simțită la început, și din ce în ce mai mult, pe măsură ce lupta înaintează. În această ordine de idei ne dăm lesne seama, că artileria va putea cu atât mai mult dispune de focurile sale, pentru a le întrebuința acolo unde necesitățile tactice vor cere, cu cât a obținut supremația focului față de artileria inamică, ceace o va obliga să caute lupta de artilerie.

Acelora cari vor spune, că sdrobirea artileriei inamice nu poate fi obținută astăzi, le voi răspunde că, punându-ne pe acest teren, trebuie să admitem ipso-facto, că bateriile vor putea, chiar sub focurile artileriei adverse, să dispună de focul lor, pentru a-l întrebuința într'altă parte, astfelcă, pentru aceștia, disponibilitatea existând, toată demonstrațiunea mea este făcută, numai pentru cei cari cred că două artilerii cari trag una contra alteia, pot să-și producă pierderi simțitoare.

Firește, că și puțința de a putea scoate artileria de pe poziție în anumite împrejurări, și a o aduce în altă parte, trebuie să intre, însă în subsidiar, în noțiunea disponibilității; zicem în subsidiar, fiindcă după cum am avut prilejul să arat până aci, foarte rar acest procedeu va mai fi întrebuințat.

Este lesne de demonstrat, că cu tunul actual — în presupunerea unei necesități de a scoate tunurile din luptă și a le duce într'altă parte a câmpului de luptă — asemenea mișcări nu sunt imposibile.

Desigur, că este vorba de puțința de a executa asemenea operațiuni în primele faze ale luptei, adică atunci când artileria ar putea fi obligată — înainte ca acțiunea generală să fie în avantajul ei — să execute schimbări de pozițiune, după cum am avut prilejul să arăt.

Or, pentru aceste cazuri rari, tocmai materialul actual permite executarea unor astfel de operațiuni, cu mai multă ușurință, fiindcă bătaia mare eficace actuală face ca acțiunea artileriei să înceapă dela distanțe mult mai mari ca în trecut și deci asemenea schimbări scapă mai lesne vederei și vigilenței inamicului, apoi, fiindcă noile aparate de ochire permit ocuparea pozițiunilor defilate, cari să impun în special la marile distanțe,

1) „Fröschwiller“.

căci tocmai la aceste distanțe, inconvenientele ochirei indirecte semnalate în trecutul capitol sunt mai mult atenuate. In asemenea condițiuni se înțelege, că inamicul nu-și va impune sacrificiul unei enorme consumări de munițiuni, cu efecte problematice, tocmai la începutul acțiunii, pentru obiective cari odată gata de a fi retrase, nu vor mai fi văzute.

De fapt, mai trebuie să ne gândim, că această operațiune nu se face retrăgând toate tunurile, ci o parte din ele, astfelcă cele rămase pe pozițiune și cari trag, vor reprezenta un obiectiv mai serios.

Iată cari sunt părerile mele asupra noțiunii disponibilităței, așa cum rezultă din toate proprietățile materialului actual, cum și a greșelii ce comit acei cari au rămas încă sub influența tiraniei vechilor noțiuni impuse de proprietățile materialului de pe acele vremuri.

INFLUENȚA PROPRIETĂȚILOR MATERIALULUI ACTUAL, ASUPRA PROPRIETĂȚILOR CARACTERISTICE ALE ARMEI ȘI CONSECIN- TELE TACTICE CARE DECURG

Unul din cele mai mari învățăminte tactice, care se impune în mod absolut este acel, că rolul artileriei în luptă a căpătat o importanță enormă, importanță pe care unele spirite abia îl poate bănuși și care totuși pu ea fi dedus din legile evoluțiunii generale ale tacticei.

Generalul Langlois, Revue Bleu 1904.

Proprietățile caracteristice ale armei fiind cunoscute și perfecționările noului material fiind stabilite, rămâne să vedem, care este influența acestor din urmă asupra celor dintâiu, cum și consecințele tactice cari decurg.

Să-mi fie permis a deschide o paranteză, pe care o găsesc absolut necesară, pentru a lămurii exact ideile mele, din cele studiate până aci, căci s'ar putea crede, poate, că există nepotriviri, între proprietățile practice ale materialului pe cari le-am stabilit, și între efectele ce i se atribuesc, pentru a stabili consecințele tactice. Vreau să zic, că în discuțiunile făcute la proprietățile materialului, în special la puterea și efectele sale, ar părea poate, că ce i-am dat cu o mână, i-am luat cu cealaltă. Țin să atrag atențiunea, că am înțeles a face o discuție largă, arătând toate chestiunile din punct de vedere general, iar nici de cum excepțional. În asemenea condițiuni, am arătat, că pe câmpul de luptă, în toate timpurile, dar maicuseamă acum, variațiunea efectelor materialului trece prin două limite extreme, una aproape nulă, alta de o valoare enormă. Este imposibil de precizat, cari pot fi factorii ce vor interveni pe câmpul de luptă, pentru a face ca asemenea efecte să varieze între cele două limite; în orice caz cei mai importanți din acești factori au fost studiați. Cert este însă, că această variațiune va exista. Dar consecințele tactice nu pot fi deduse, decât în presupunerea posibilității realizării efectelor maxime, căci altfel, ele nu numai că n'au nicio valoare, dar sunt și periculoase. Căci, ce-ar însemna să prescriem anumite proceduri de luptă, formațiuni etc., etc.,

plecând dela ipoteza, că poate efectele maxime nu se vor realiza, pe când din concursul factorilor neprevăzuți acest efect maxim ar obținut? In toate manifestările activității omenești, se stabilesc reguli, în sensul de ajunge la scopul urmărit, ținând seama de toate piedecile eventuale cari pot surveni.

Cred că aceste explicațiuni lămuresc ideile mele și găsesc o deplină justificare în mintea celor ce mă vor urmări și trec deci mai departe.

Am avut prilejul să spun, că proprietățile caracteristice fundamentale ale artileriei, acelea pe care dânsa le-a avut și le va avea în toate timpurile, rezultă neîndoios, din calitatea tunului.

Am arătat, ce trebuie să se înțeleagă prin această idee, spunând, că prin calitățile tunului, înțeleg acele calități, care diferențează artileria de infanterie.

Tunul sintetizează calitatea esențială a artileriei, care prin faptul deosebirei dintre el și pușcă, determină proprietățile caracteristice fundamentale ale artileriei, adică acelea pe care se sprijină întrebuițarea ei pe câmpul de luptă.

Dar tunul sintetizează în acelaș timp și în altă ordine de idei o corelațiune strânsă între o serie de factori; trăsura de artilerie (tun și ante-tren), proiectilul de artilerie, mijloacele tehnice pentru întrebuițarea acestui proiectil, efectele lui etc., etc., cari toate la un loc, când este vorba de utilizarea tunului ca armă de război, determină așa zisele proprietăți ale materialului, proprietăți variabile și cari s'au perfecționat mereu, cași acelea ale puștei, în scopul obținerii unui efect din ce în ce mai mare pe câmpul de luptă.

Când am studiat proprietățile materialului, am arătat, că urmărindu-se neconținut perfecționarea tunului, s'a ajuns, în general, la o întărire a proprietăților caracteristice ale artileriei, totuși, unele din ele au suferit o atingere, o slăbire, care însă rezultată din întărirea altora mai fundamentale, mai principale, aceste perfecționări au trebuit să fie admise. Firește, că idealul tehnicei ar fi ca perfecționările materialului să nu aducă decât o întărire a proprietăților caracteristice ale armei. In stadiul actual, și probabil pentru multă vreme, aceasta va rămâne numai un desiderat.

Cine ar putea să se plângă, sau mai bine zis, cine ar îndrăzni să scoată scuturile dela actualele tunuri, deși ele sunt cauza pentru care acum și poate mai mult în viitor, vom trebui să renunțăm la gura de foc și proiectilul unic, care este de sigur una din calitățile cele mai de seamă ce pot fi cerute pentru un material de câmp, care consumă astăzi munițiunea cu atâta risipă. Dar nu mai departe de cât mărirea eficacității tunului actual,

face ca artileria să fie foarte vulnerabilă pe câmpul de luptă nu numai când merge, dar în anumite împrejurări chiar când este pe poziție; vulnerabilitate care dă naștere la o serie de servituți, cari produc o slăbire a proprietăților caracteristice ale artileriei.

Cu aceste explicațiuni, putem trece acum la dezvoltarea chestiunilor cari fac obiectul acestui capitol.

Calea cea mai bună de urmat, în acest scop, este desigur aceea de a analiza influența cunoscutelor proprietăți ale materialului actual, asupra proprietăților caracteristice ale armei cari au fost definite și studiate la capitolul respectiv.

a) Influența mobilității materialului actual asupra proprietăților caracteristice ale artileriei.

Din cele studiate la capitolul mobilității, s'a văzut, că în ceea ce privește mobilitatea, materialul actual, în general ¹⁾, și în special cel german și român, este mai ușor ca materialul care a fost întrebuințat în campania din 1870 și deci care și-a făcut proba pe câmpul de luptă.

Aceasta reprezintă un progres cu atât mai mare, cu cât am avut prilejul să arătăm, că în război, câteva zecimi de chilograme mai mult, pot nu numai să întârzieze sosirea tunurilor pe poziție, dar chiar să reducă artileria la nemișcare pe câmpul de luptă.

Și valoarea acestui progres reiese cu atât mai mult, cu cât astăzi, bătaia eficace a tunului este de două ori mai mare ca aceea din 1870 și eficacitatea incomparabil de mare, astfel că mișcările pe câmpul de luptă (mobilitatea pe câmp) vor fi mai puțin neecare ca în trecut.

Intr'un cuvânt putem afirma, că progresele obținute cu materialul actual, au împăcat mobilitatea cu puterea în astfel de condițiuni, în cât înaintea adoptării tunului cu tragere repede, nimeni nu-și putea închipui, că este cu puțință să se obțină asemenea rezultate, pentru a se întări într'o astfel de proporțiune, proprietățile caracteristice ale armei care depind de acești doi factori principali.

Să observăm însă, că existența scutului la tunuri, — din cauza căruia astăzi se cere întrebuințarea obuzierelor grele de armată, pentru obținerea mai repede și mai sigur, zdrobirea artileriei inamice, în lupta de artilerie — ne obligă să considerăm și valoarea mobilității acestor guri de foc.

Întrebarea care se pune în astfel de condițiuni este următoarea: Introducerea obuzierelor grele de armată aduce sau nu

1) A se vedea discuțiunile făcute la paginile 66, 67, 68 și 69.

o atingere a valorii mobilității câștigată de actualul material de câmp? Răspundem nu! fără nici o ezitare. În adevăr, întrebuițarea acestor guri de foc se va face, după ce artileria de câmp va intra în acțiune, ceea ce le vor da timp să sosească pe pozițiile anume hotărâte pentru ele. Și apoi, nu trebuie să se creadă, că acest material este peste măsură de greu, căci greutatea tunului cu afet nu depășește 3000 kilograme, adică materialul este cu cel mult 450 kilograme mai greu, ca cel francez care și-a făcut proba în 1870.

Să nu se uite apoi, că proporția acestor guri de foc în raport cu artileria de câmp este foarte mică. În fine, obuzierele grele având o bătaie eficace mult mai mare, care începând dela 5000 metri poate merge dincolo de 8000 metri, și un proiectil de cel puțin 40 kilograme, adică de 6 ori mai greu ca al tunului, vor putea stă pe aceeași poziție în tot timpul luptei, pentru a sprijini și pregăti în special, chiar și atacul punctelor de sprijin adică să îndeplinească dela cele mai mari distanțe, toate însărcinările ce le pot fi încredințate în tot timpul luptei.

Este prin urmare o mare deosebire între acest material greu și cel întrebuințat pe vremea lui Gribeauval, când tunurile grele trebuind să se apropie la 1500—1000 metri de inamic, pentru a avea un efect destul de slab, erau expuse să cază în mâinile inamicului.

În definitiv putem spune, că introducerea obuzierelor grele nu aduce nici o atingere mobilității actualului material de câmp și deci proprietăților caracteristice ale artileriei, ci din contra, înțăresc aceste proprietăți caracteristice ale armii.

b) Influența puterii și efectului materialului actual, asupra proprietăților caracteristice ale artileriei.

Perfecționările din urmă aduse materialului de artilerie au mărit enorm puterea focului artileriei — adică a singurului său mijloc de acțiune — atât din punctul de vedere al distanței, atât din punctul de vedere al eficacității, cât și din punctul de vedere al repeziției cu care se poate obține în anumite împrejurări o mare eficacitate.

Mărirea distanței și efectului la care acțiunea artileriei să simte, are ca prima consecință tactică; mărirea *câmpului de luptă*.

Câmpul de luptă, adică zona pericolului material a crescut dela epoca lissă și până astăzi enorm. Dela 1.000 metri maximum 1500 metri în perioada lissă, dela 2.000—2.500 metri în prima perioadă ghintuită, dela 3.000—3.500 metri în perioada șrapnelului,

a ajuns astăzi să fie cuprins între 6.000—8.000 metri ¹⁾ din cauza puterii materialului actual.

Nu vreau să înțeleg prin această, cum că artileria trebuie să tragă astăzi dela distanțe escesiv de mari, din contră, căci voiu avea prilejul să arăt ideile mele în această privință, vreau să spun însă, că dat fiind posibilitatea artileriei de a întrebuița focul și a avea efecte în anumite împrejurări favorabile dela asemenea mari distanțe, zona pericolului material trebuie considerată în raport cu maxima bătaie eficace a materialului de artilerie.

„După regulamentul din 1877 — spunea prințul de Hohenlohe — tablele de tragere ale tunului nostru de câmp sunt calculate până la 7.000 metri; la această distanță, se poate încă vâra, jumătate din loviturile trase, într'o țintă de o lărgime de 15 pași”.

„Prin urmare, dacă o baterie, ar fi așezată în prelungirea unui drum larg de 15 pași, ea ar putea bate dela această distanță, coloanele de infanterie cari ar înainta pe acest drum, obținând o astfel de eficacitate, încât să putem admite, că ar fi imposibil ca coloanele să mai poată înainta”.

Dar acest exemplu al prințului de Hohenlohe îmi sugerează o serie de alte exemple, deseori întâlnite pe teren, cu prilejul aplicațiunilor făcute cu d-nii ofițeri-elevi ai școlii superioare de război.

Sunt terenuri unde, după o înălțime, în general nu prea mare, sub formă de platou, urmează un câmp deschis pe o întindere de 5—6 și chiar 8 kilometri. O șosea națională sau județeană, adică un drum, care poate fi urmat într'o ipoteză de război de cele două partide, trece chiar pe acest teren.

Admițând că unul din partide, în cazul unui marș ofensiv de ambele părți, a ajuns și pus mâna pe înălțimea de care s'a vorbit, să vede imediat, valoarea practică a ideilor de mai sus, relative la mărirea câmpului de luptă. Asemenea terenuri le-am întâlnit în special la Nord de Oltenița, la dealul Frătești (nord de Giurgiu) la Măgurele (Prahova) pe drumul care duce spre Podenii-Noi și Podenii-vechi, etc., etc.

1) Câmpul de luptă poate fi definit: Zona în care trupele pot fi atinse fie de focurile infanteriei fie de focurile artileriei și nu numai de focurile îndreptate contra lor, dar chiar de loviturile rătăcite. Se înțelege, că limita maximă a câmpului de luptă depinde de bătaia tunului. Admițând pentru tunul de câmp o bătaie maximă de 6400 metri și pentru obuzierele grele, bătaia de 8000 — 10000 metri, ne dăm seama de ce admitem că astăzi câmpul de luptă este cuprins între 6000 și 8000 metri. Firește că terenul intervine în sensul de a micșora această întindere a câmpului de luptă, prin faptul că undulațiunile mari, înălțimile, dealurile etc. etc., acoperă trupele dinapoia lor și le feresc de lovituri. Cifrele de mai sus însă își mențin valoarea asupra întinderii câmpului de luptă, în terenurile descoperite.

Firește, că în anumite împrejurări, terenul va micșora adâncimea câmpului de acțiune al artileriei și deci al câmpului de luptă. Noi aci însă stabilim o regulă generală, de principiu, căci în orice caz, și aceasta nici nu mai trebuie discutată, câmpul de acțiune al artileriei de astăzi este mult mai mare, ca în toate perioadele anterioare, tocmai din mărirea bătăei eficace a tunului.

* * *

Dar mărirea câmpului de luptă, pe lângă că mărește acțiunea întârziătoare dela marea distanță a artileriei ¹⁾, în special când terenul se va prezenta în condițiunile avantajoase mai sus arătate, va face în acelaș timp—dacă adăugăm marea eficacitate ce poate fi obținută cu tunul la mari distanțe și foarte repede în anumite împrejurări—ca începerea acțiunii să fie mult mai greă, să se facă cu mai multe pierderi și în general într'un timp incomparabil mai lung ca în trecut.

Să facem o simplă comparație cu trecutul.

În perioada lissă, trupele se puteau apropia în masă, până la 1.500 metri și uneori chiar mai aproape în teren descoperit, fără a fi expuse, și apoi aveau de parcurs câteva sute de metri pentru ca să intre în zona bătăei eficace a artileriei, care diferea cu puțin de zona bătăei eficace a puștei ²⁾.

Aceasta ne explică, de ce acțiunea decisivă pe timpul lui Napoleon eră considerată ca un *eveniment*, în sensul că diferitele acțiuni pe câmpul de luptă să succedau foarte repede.

Din perioada ghintuită și din ce în ce mai mult până astăzi, lucrurile să schimbe și nu putem arăta mai bine greutățile pentru începerea acțiunii, greutăți rezultate din mărirea bătăei eficace a tunului în special, decât reamintind; că coloanele fie ele mari fie mici, trebuie să se acopere înainte, de o antegardă, trimisă cu atât mai departe, cu cât terenul mărește câmpul de luptă al tunului, și că numai în urma angajării acestei antegărzi, angajare care însăși cere mult timp, se poate începe acțiunea propriu zisă. Câte sforțări fizice și morale trebuiesc făcute în acest timp lung, de către infanteria dela grosul coloanei, sforțări care mărește enervarea datorită emoțiunii, cari deprimă caracterele; toate acestea trebuiesc știute, pentru a aprecia deosebirea

1) Consecințele tactice cari decurg din acțiunea întârziătoare dela mare distanță a artileriei, au fost tratate la capitolul respectiv al proprietăților caracteristice ale armei, la paginile 46 și 47. Nu vom mai reveni deci, dar vom adăuga, că aceste consecințe tactice sunt astăzi mult mai importante, din cauza mării bătăei eficace a artileriei.

2) Zona eficace a artileriei era cuprinsă între 800—400 metri, iar a infanteriei la 250 metri de adversar. În general însă, adevăratele efecte ale artileriei se obțineau la 400—500 metri de inamic.

cu trecutul, deosebire din ce în ce mai accentuată, cu mărirea bătăiei eficace a tunului.

Reproducem mai jos, admirabila descripțiune datorită Lt. Colonelului Guyonoc ¹⁾, care ne face să simțim câteva clipe, fiorii acestei prime faze, din marea dramă care se va jucă apoi pe câmpul de luptă.

„Pe drumul alb înainteză, arșă de soare, înecată de praf, o lungă coloană. De trei zile, ea mărșăluște 10 ore din 24. În această ultimă zi, s'a părăsit cantonamentul-bivuac dela 4 ceasuri dimineața; cantonament care din cauza grămădirii trupelor, nu le-au îngăduit să se odihnească decât foarte puțin.

„In ajun, aprovizionamentele au sosit foarte târziu și mâncarea de seară a fost mult redusă.

„Cu toate că picioarele sunt cam țepene, cu tot praful, cu toată căldura, infanteria merge bine și voioasă. In multe companii, soldații cântă ca la manevre și totuși stomacul este mai ușor și ranița mai grea.

„*Deodată, din depărtare, trei sau patru lovituri de tun; apoi, vijeliile caracteristice ale tunului cu tragere repede.* Toți tac Momentul când bătălia va începe în regulă este foarte apropiat; un fior trece prin coloană . . . ; soldații se uită la ofițeri. Este destul ca unul să spună un cuvânt glumeț și toți cei cari îl vor auzi, vor recăpătă acea aparență de nepăsare.

„Un călăreț sosește la galop, mergând dealungul coloanei: este un ofițer; câțiva privilegiați mai din apropiere aud cum dânsul spune unui camarad, că antegarda este serios angajată la 3—4 kilometri înainte Această știre se răspândește; căpitani consultă hărțile. Dânșii sunt urmăriți cu ochii de către soldați, cași când ei ar așteptă o știre sigură, despre sgomotul auzit destul de bine și din ce în ce mai crescând și neîntrerupt al luptei începute.

„In curând să transmitе dinapoi, ordinul : „*Tineți pe dreapta*” și ridicând un nor opac de praf și cu un sgomot asurzitor de fărâie, care stinge sgomotoarele din depărtare, jată că trece artileria în trapul său măsurat, cu o aparență de calm și de putere liniștită”.

„In această atmosferă deasă, marșul infanteristului, ras aproape de trăsurile de artilerie, este încă și mai greu: el nici nu se mai gândește, distrat fiind de această sgomotoasă mișcare care-l înfășură, și copleșit fiind mai ales, de o emoțiune aproape enervantă, în care neliniștea de a ști ceiace se va face, se amestecă cu sentimentul instinctiv al animalului care simte apropierea pericolului”.

„Deodată, regimentul părăsește drumul; se oprește o clipă,

1) „Causeries d'un fantassin.

pentru a permite elementelor de siguranță să pornească înainte ; apoi, mersul urmează într'o formațiune grupată.

„Nimeni nu mai cântă, dar se vorbește. . . aproape pe șoptite. La colțul unei păduri, pe flanc, câțiva călăreți pornesc în galop de pe creasta vecină . . . „*Cavaleria inamică*” strigă ei. Și, în adevăr, la 1.000 de metri, un nor de praf înaintează repede, în mijlocul căruia strălucește din moment în moment, scânteirea săbiilor. Toată lumea face. Trebuesc luate anume măsuri. . . Mai mult de o pușcă trage, înainte chiar de a se luă vreo măsură. Dar, câteva salve aproape instinctive și norul să depărtează.

„Marșul este reluat, nu fără ca câțiva oameni să se oprească în miclele ondulațiune ale terenului.

„Se ajunge într'o vale, unde trupele se adună.

„Aci este apă de băut, arbori, umbră. . .

„Antegarda este acolo pe înălțime : se fac piramidele, se scot ranițele.

„Se va putea oare răsuflă puțin, sau să se facă chiar cafeaua ? Câțiva soldați mai isteți au început să vază de bucătărie.

„Dar acolo pe înălțime, generalul a chemat pe cei doi coloneli ai săi. Se vede cum dâșii se uit cu binocurile în depărtare, cum consultă hărțile, în timp ce loviturile de tun devin din ce în ce mai dese.

„Un adjutant-major sosește în galop :, *I-iul și al III-lea batalion pune-ți ranițele*” ! Toți se uită unii la alții, unii devin palizi alții se înroșesc, alții în fine surâd cu nervositate ; nimenea nu este impasibil.

„Piramidele fiind desfăcute, mai rămân câteva arme și câteva ranițe, cari n'au mai găsit pe stăpânii lor. Căpitanul ridică din umeri, tânărul sublocotenent se indignează ; un mucalit spune o vorbă de circumstanță, și cei ce sunt în rânduri se simt mândri și își dau chiar câte un brevet de vitejie. . . .

„Iată condițiunile în cari se vor angaja în majoritate, trupele dela grosul coloanei.

„După mai multe zile de oboseală, de nemâncare și de neodihnă, după un marș lung și greu în general, după o perioadă, de emoțiuni mai mult sau mai puțin enervante, după toate acestea vom trebui să cerem sufletului soldatului, aceasta prima și enorma sfortare : de a se lăsa a fi aruncat în necunoscut, și apoi, nu numai să rămână în această zonă de moarte, dar încă să le păstrăm puterea și voința de a câștiga teren, pentru a se apropia de inamic ; într'un cuvânt de a le da această necontenită energie greu de înfrânat, fără de care însă succesul este impasibil”.

Din toate acestea putem conchide, că astăzi, din cauza măririi câmpului de luptă, datorită mării bătăi eficace a tunului, și a posibilității de a se obține o mare eficacitate în scurt timp

în anumite împrejurări, desfășurările trupelor vor trebui executate dela foarte mare distanță fiind necesar în acelaș timp de a se alege itinerarii defilate etc., etc., într'un cuvânt începerea acțiunii va fi foarte anevoioasă, foarte obositoare, mult mai costisitoare ca în trecut, va cere mult mai mult timp, astfelcă epuizarea fizică și morală va începe dela distanțe mult mai mari și cu mult înainte de a se ajunge la bătaia eficace a puștei. Numai începutul acțiunii va cere mai multe ceasuri; în anumite împrejurări, va trebui să se recurgă la întunericul nopței, pentru a putea începe acțiunea. De fapt, atât războiul Anglo-Boer, dar în special războiul Ruso-Japonez confirmă toate acestea.

* * *

Dacă dela greutatele începutului acțiunii, datorită aproape numai focului artileriei, ne ducem cu gândul la acțiunea propriu zisă, ne vom da seama și aci, de marea influență a perfecționărilor actuale ale materialului.

În adevăr, dificultățile pe câmpul de luptă se datoresc celor două arme: artileria și infanteria.

Or, raportul dintre bătaia eficace a puștei și a tunului ne dă partea de contribuție a celor două arme, pentru a creă aceste dificultăți pe câmpul de luptă. În perioada lissă, acest raport este cuprins aproximativ între $\frac{1}{2}$ și cel mult $\frac{1}{3}$; în prima perioadă ghintuită între $\frac{1}{3}$ și cel mult $\frac{1}{4}$; în fine astăzi, raportul este cuprins între $\frac{1}{4}$ și $\frac{1}{5}$ pentru tunurile de câmp și ajunge până chiar la $\frac{1}{8}$ pentru artileria grea de armată.

Cu alte cuvinte, pe când în perioada lissă, jumătate din adâncimea câmpului de luptă eră numai sub acțiunea artileriei, pe când în prima perioada ghintuită, aproximativ două până la trei părți din adâncimea câmpului de luptă erau numai sub acțiunea artileriei, astăzi, cel puțin patru părți din această adâncime sunt numai sub acțiunea focului artileriei.

În ceiace privește ultima parte a câmpului de luptă, care este sub acțiunea focurilor artileriei și infanteriei, trebuie să constatăm, că astăzi, cu noul material, efectele artileriei pe această porțiune devin cu atât mai mari, cu cât dânsa trage dela distanțele cele mai favorabile, atât prin faptul că corespund distanțelor care dau cea mai mare eficacitate (2.000—2.500 metri), atât pentru că dela aceste distanțe tragerea de regulare și cea de eficacitate se poate execută în mai bune condițiuni de observare, și cu cât, pe această ultimă porțiune a câmpului de luptă, obiectivele sunt și mai numeroase și mai vizibile.

Consecințele care decurg din toate acestea sunt de o importanță netăgăduită, dacă ne gândim mai ales, la marele rol pe care-l are artileria, pe toată adâncimea câmpului de luptă.

Să căutăm a le arăta.

Artileria putând stăpâni singură, cel puțin patru părți din adâncimea câmpului de luptă cu focurile sale, rezultă că infanteria, obligată fiind de a parcurge această întinsă porțiune a câmpului de luptă, pentru a se apropia de inamic, va fi expusă exclusiv focului artileriei.

Dacă terenul nu-i permite să înainteze complect ferită, ea va suferi adeseori mult, din cauza focurilor artileriei.

Va trebui deci să se suprimă această cauză principală, care stânjânește mult înaintarea infanteriei, și care-i va produce o istovire fizică și morală dăunătoare începutului propriu zis al acțiunii sale, care corespunde la ajungerea ei la distanța de unde poate să-și întrebuițeze focul.

Această suprimare a cauzei de mai sus, va cere ca artileria să stăpânească cu focurile sale tot câmpul de luptă, supremație care — din reciprocitatea efectelor pe care artileriile adverse pot să le aibă asupra infanteriilor inamice — va cere zdrobirea artileriei adverse, și dăm cuvântului accepțiunea cea mai largă.

Dar să admitem, că terenul să prezintă în astfel de condițiuni — ceiace desigur reprezintă o rară excepțiune — în cât infanteria a putut parcurge cele patru părți ale câmpului de luptă, ferită cu totul de focurile artileriei adverse. A ajuns dar în porțiunea unde dânsa poate împreună cu artileria să-și întrebuițeze focurile.

Să vedem cum va mai putea înainta, fiind expusă la focul artileriei și al infanteriei adverse.

Să dăm cuvântul unui distins ofițer de infanterie, profesor la școala superioară de război din Paris.

„Se spune cu drept cuvânt — scrie colonelul de Mand'huy ¹⁾ că pentru a putea înainta, trebuie să avem *superioritatea focurilor*. „Aceasta este adevărat, dar trebuie să știm, de ce superioritate este vorba, și prin ce se poate recunoaște? Nu se poate ști, cari sunt pierderile pe cari le suferim; să știe și mai puțin, cari sunt pierderile inamicului.

„Dealmintrelea, infanteria atacului va fi mai întotdeauna inferioară infanteriei apărării, în lupta cu focuri. Numai acțiunea unei artilerii superioare, asupra infanteriei inamice, va putea restabili și chiar face ca balanța să atârne în favoarea atacului.

„Rezultă dar, că infanteria atacătoare va fi incapabilă de a înainta, fără ajutorul unei artilerii superioare, fiindcă ea singură este incapabilă de a obține superioritatea focului.

„Superioritatea focului este o superioritate morală, cel puțin cași superioritatea materială.

„Atăcătorul are superioritatea focului, când efectele ma-

1) „Infanterie“ pagina 174—175.

teriale sau morale produse de focul său sunt astfel, încât focul apărătorului nu este destul de eficace, pentru a opri mișcările atacatorului, din cauza pierderilor suferite, a consumărei premature a munițiilor, a enervărei care face să se tragă prea repede, a emoțiunei, care face să se tragă prea sus etc., etc.

„Posibilitatea mișcării reprezintă singura constatare a superiorității momentane a focului, fie că această superioritate este obținută de focurile artileriei, fie de focurile infanteriei sau de ambele focuri.

„Atacul trebuie să meargă însă cât mai mult, fără ca să tragă, căci dacă trage, pierde timp și să pune cu greu iarăși în mișcare, mai ales dacă trage din poziția culcată.

„Tragerea artileriei, a unei artilerie superioare, va da deci infanteriei, singura șansă de succes în mișcarea sa.

„Artileria este prin urmare nu o armă ofensivă, dar o armă de defensivă.

„Dacă artileria atacului domină pe cea a adversarului, dacă ea poate în parte să îndrepteze loviturile sale contra infanteriei, obligată de a se arăta pentru a trage, atacatorul va putea, desigur cu mari pierderi și fără a se opri, să se apropie mult de inamic”.

„Infanteria, sprijinită de o artilerie superioară, va căuta deci a se apropia cât mai mult fără a trage, pentru a ajunge la bătaia eficace a armei sale cu cartușierele pline.

„Dar focul artileriei nu va putea proteja îndestul mișcarea înaintea a infanteriei.

„Dealmintrelea, o infanterie care suferă, are nevoie să tragă.

„Ajunge un moment, unde nu mai poate fi oprită de a-și întrebuința focul. Ea va trage, pentru a se distra de emoțiunea care o cuprinde, fiindcă instinctiv i se pare că trăgând, ea va face rău inamicului și l va împiedeca să-i facă rău.

„Atunci și numai atunci, focul ei trebuie să alterneze cu mișcarea.

Din aceste rânduri, în care întâlnim la fiecare pas ideea superiorității artileriei, să vede cât de necesar este să facem toate sacrificiile pentru obținerea acestei superiorități, de oarece chiar în zona de unde infanteria își poate întrebuința focurile, înaintarea sa va fi imposibilă, câtă vreme artileria atacului nu domină pe cea a adversarului; căci chiar noțiunea combinărei focurilor infanteriei cu acelea ale artileriei, are la bază stăpânirea artileriei inamice.

Dar astăzi, sunt mulți ofițeri de infanterie, cari mergând mult mai departe ca colonelul Mand'huy susțin, că focul infanteriei este un act pur defensiv și că în ofensivă, căutarea superiorității focului infanteriei este o absurditate.

Numai focul artileriei va putea să decidă — în această ul-

timă porțiune a câmpului de luptă — dacă infanteria va fi în stare să înainteze. Și, dacă pe anumite părți ale frontului de luptă, focul de artilerie nu va fi întrebuințat, sau nu va avea o acțiune eficace, înaintarea infanteriei dacă nu va fi oprită, în orice caz se va face cu pierderi foarte mari.

Itată și explicațiunile date în această ordine de idei, și pe cari le rezumăm, după căpitanul Linarés ¹⁾.

O trupă de infanterie oprită în marșul său ofensiv de focul infanteriei adverse, va mai fi oare în stare, ca prin focul său, să slăbească în așa fel infanteria inamică, care-i este opusă, încât să mai poată înainta fără pierderi?

Răspunsul este negativ, pentrucă focul infanteriei atacatoare nu poate avea eficacitate, decât dacă infanteria apărării să descopere pentru a trage. Or, din momentul ce nu suferă de loc, infanteria apărării nu se va descoperi pentru a trage, decât atunci când infanteria atacului va fi amenințătoare prin înaintarea sa.

Dar când infanteria atacului înaintează, evident că nu poate trage. Au fost ofițeri ispitiți de ideia, dacă n'ar fi bine ca infanteria atacului să tragă în timpul mersului. Desigur că acest procedeu ar părea că împacă cei doi termeni ai dilemei în fața căreia se găsește infanteria atacului și anume: Dacă infanteria se oprește, ea nu mai are obiectiv; dacă merge, ea deși are obiectiv nu poate însă să tragă.

Din nenorocire, acest ultim procedeu nu are nicio valoare practică, căci pentruca focul să fie eficace, trebuiește bine executat, deoarece vulnerabilitatea inamicului culcat sau adăpostit este foarte mică.

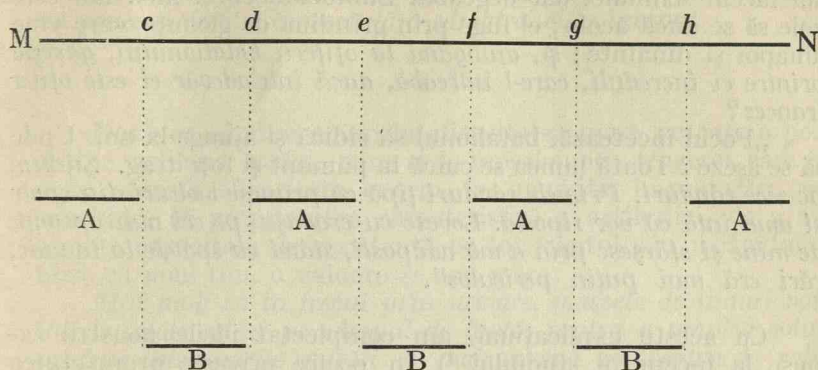
Dar pe lângă toate acestea, focul din mers prezintă gravul inconvenient de a încetina mersul înainte și de a scurta saltul, adică obligă infanteria atacului, să stea mai mult timp în picioare, expusă la un foc bine ajustat, îndreptat contra unor ținte foarte vizibile.

Mai sunt unii cari susțin, că înaintarea infanteriei pe eșaloane reprezintă un mijloc sigur, care-i permite obținerea superiorității focului puștei, prin faptul că eșaloanele cari înaintează, silesce pe inamic să se descopere, în timp ce eșaloanele cari stau profită de aceasta pentru a trage.

Dar din alăturatul crochiu se vede că, MN reprezentând linia inamică, când eșaloanele A înaintează, eșaloanele B n'au acțiune de cât asupra porțiunilor *cd*, *ef*, *gh* a liniei inamice, adică eșaloanele B nu pot ține în frâu pe adversar, decât pe niște porțiuni mici, iar cea mai mare parte a frontului apărării, adică porțiunile *Mc*, *de*, *fg*, *hN*, vor putea executa tragerea asupra

1) „*La tyrannie de l'arme de feu*“.

eșaloanelor A cari înaintează, obligându-le cu siguranță să se oprească.

Dar spun unii, infanteria eșaloanelor B vor putea îndrepta — printr'un foc oblic — acțiunea lor și asupra acestor trupe înamice.

Este foarte greu — răspund ceilalți — de a obține dela infanterie, în circumstanțe așa de critice, ca să tragă într'altă parte decât drept înainte, și apoi, un asemenea foc va fi foarte periculos pentru eșaloanele cari înaintează.

Intr'o broșură aparută în 1888 sub titlul „*Songe d'une nuit d'été*” scrisă de un colonel Prusian, citim următoarele :

„Mulți oameni își bat capul, pentru a găsi mijlocul de a micșora pierderile produse de inamic, dar n'am citit, nici n'am auzit pe cineva, căutând mijlocul de a mișcarea pierderi și mai grave, acelea produse de loviturile cari vin din spate, trase chiar de camarazi”.

În această ultimă ordine de idei dăm și următorul exemplu după generalul Raynal de Tissonière ¹⁾ privitor la apărarea liniilor dela Amanvillers, St. Hubert și Point du Jour, în ziua de 18 August 1870.

„Sunt ceasurile patru ! ploaie de obuze care trec însă deasupra noastră. Iată acolo o linie de bătaie, care înaintează bine aliniată spre noi : este batalionul al 3-lea. Din locul unde mă găsesc, văz găurile produse în această linie, care în curând sosește lângă noi și vrea să împartă cu noi adăposturile cari de abia a-jung pentru soldații noștri. Soldații se așează pe două și pe trei rânduri”.

„Puțin mai târziu : Ce să fie oare ? Suntem întorși ? La 250

1) Generalul de Tissonière era căpitan în 1870. Acest exemplu este publicat în cartea „*Essai sur l'emploi tactique de la fortification*” a maiorului Piarron de Mondesir.

metri înapoia noastră un batalion să culcă la pământ și trage în noi ; ne-a luat drept vrăjmași. Cornistul sună : „Incetarea focului ; noi facem semnale, dar degeaba. Sublocotenentul meu îmi cere voie să se ducă acolo ; el fuge prin grindina de gloanțe care vine dinapoi și dinainte ; și, ajungând la ofițerii batalionului, găsește printre ei increduli, care-l întrebă, dacă într'adevăr el este ofițer francez ?

„Focul încetează, batalionul să ridică și ajunge la noi. Unde să se așeze ? Toată lumea se culcă la pământ și toți trag. Suntem pe zece rânduri. Primele rânduri țin că primesc lovituri din spate și amenință că vor riposta. Lovesc cu cravașa pe cei mai aproape de mine și sfârșesc prin a mă adăposti, stând cu spatele la inamic, căci eră mai puțin periculos”.

Cu aceste explicațiuni, am complectat ideile noastre expuse la începutul studiului ¹⁾ în ceiace privește proprietatea caracteristică a artileriei, de a pregăti atacul depărtat și apropiat al infanteriei, și lesne se poate înțelege, cum proprietățile materialului actual, nu pot decât să mărească într'o porție enormă, această proprietate caracteristică a artileriei.

Vom conchide dar din toate acestea următoarele :

Astăzi mai mult ca ori când, infanteria din cauza măririi efectelor puștei și în special ale tunului, va avea nevoie de sprijinul focului artileriei în ultima zonă a câmpului de luptă, mai mult chiar ca în zona unde este expusă numai focului artileriei, căci astăzi, numai focul artileriei poate să reducă la tăcere atât artileria inamică și maicuseamă infanteria adversă, cari se vor opune cu înverșunare, cu ajutorul focului lor, la înaintarea infanteriei.

Astăzi, mai mult ca ori când, artileria va putea mulțumită puterii focurilor sale dela distanță, să pregătească atacul punctelor de sprijin, producând demoralizarea apărătorilor, suprimând apărarea lor, distrugând casele, fermele, satele etc., într'un cuvânt să deschidă drumul infanteriei, prin anularea tuturor obstacolelor fie ele pur materiale, fie ele reprezentate prin focul puștei și tunului advers.

Perfecționările actuale aduse materialului de artilerie, fac cu proprietatea caracteristică a artileriei, ca armă de pregătire depărtată și apropiată a atacului infanteriei, să capete valoarea cea mai complectă și absolută.

Însă, această pregătire a atacului absolut de necesară astăzi, pe toată adâncimea câmpului de luptă, artileria n'o va putea efectua, decât atunci, când va obține supremația focului pe câmpul de

1) A se vedea paginile 42, 43, 44, 45, 46 și 47.

luptă, supremație căpătată prin zdrobirea artileriei inamice la început, și prin ținerea ei în frâu apoi, pe tot timpul luptei.

In ultima analiză, chiar ținerea în frâu a artileriei inamice, nu poate fi decât o consecință a zdrobirei ei la început.

* * *

Dacă ne gândim acum la eficacitatea mare pe care o poate obține artileria astăzi, cum și la repeziciunea tragerei, care mărește această eficacitate enorm în anumite împrejurări, vom conchide, că proprietatea caracteristică a artileriei, de a avea o mare capacitate de rezistență pe tot frontul său, a căpătat astăzi, cu noul tun, o valoare și mai mare.

Mai mult ca în trecut prin urmare, masele de tunuri vor fi întrebuințate astăzi pe câmpul de luptă, pentru a umplea golurile produse între marile unități și maicuseamă ca centru de raliare a trupelor de infanterie respinse, permițându-le a se reculege și reforma în deplină siguranță, pentru a porni apoi iarăși la atac.

Astăzi, mai mult ca ori când, artileria are rolul de a economisi infanteria, în special în contra-atacurile sau întoarcerile ofensive executate de infanteria inamică, îndeplinind astfel rolul destinat rezervelor de infanterie în acest scop.

* * *

Concluziunile la care am ajuns până aci, pun mult în valoare un mare principiu tactic, acela al legăturii care trebuie să existe între infanterie și artilerie pe câmpul de luptă.

Acest principiu, care a luat naștere odată cu introducerea artileriei la armatele de câmp, a câștigat treptat, treptat în importanță, și astăzi, rezumă exclusiv întrebuințarea artileriei pe câmpul de luptă.

„Manevrele artileriei pe câmpul de luptă — spunea Guibert la începutul perioadei lisse — depind de a celorlalte trupe, trebuind să derive din ele”. „Celelalte trupe și artileria fiind legate între ele printr’o protecțiune reciprocă, trebuie, pentru a trage cel mai mare profit dela aceste mașini, ca ofițerul de artilerie să cunoască „*tactica celorlalte trupe și reciproc*”.

„N’am văzut nimic mai impunător — scrie generalul Lespinasse ¹⁾ — decât frontul armatei de Italia, împingând pe Austriaci înaintea ei, la 18 fructidor anul V, fără nici un tun pe front, dar având în stânga sa 12 tunuri în poziție pe înălțimele dela Castiglione și pe dreapta sa 20 tunuri ușoare în poziție pe câmpie.

1) Essai sur l’organisation de l’arme de l’artillerie. Anul 1800.

„Armata susținută de aceste două baterii laterale, înaintă în liniște, fără a rupe linia, fără a trage o singură lovitură de pușcă și făcând ca totul să fugă dinaintea lor”.

Sub titlul „*Observațiuni asupra serviciului artileriei de câmp*”, găsim în regulamentul francez din anul 1869, la pagina 61 următoarele :

„Adoptarea noilor arme portative, măbind mult puterea infanteriei în defensivă, a mărit mult de asemenea rolul artileriei în ofensivă.”

„Mai mult ca în trecut, astăzi, toate mișcărilor preparatorii de pe câmpul de luptă trebuiesc acoperite de către artilerie, și atacurile adeseori nu vor putea reuși, decât cu condițiunea de a fi pregătite printr'o largă și judicioasă întrebuintare a acestei arme”.

Iată ce mai extragem din conferințele făcute la școala de artilerie din Metz, înainte de campania din 1870.

„Perfecționările armelor de foc, atât ale infanteriei cât și ale artileriei, au mărit rolul tactic al artileriei, dar fără a le schimba.

„Cași în trecut, artileria va începe luptă și o va întreține la distanțele unde pușca nu are acțiune. Mulțumită bătaei mari, ea va putea scotoci cu focurile sale câmpul de luptă și neliniști chiar rezervele inamice.

„Dar această parte a rolului artileriei, cât de folositoare ar fi, nu este cea mai importantă.

„Cu puștile care se încarcă pe la culată, o trupă de infanterie este inabordabilă de front, dacă nu se are grija de a pregăti atacul .

„Această sarcină importantă de a pregăti atacul revine artileriei; bateriile vor trebui să concentreze focul lor asupra trupelor care ocupă punctul decisiv; chiar cele mai depărtate vor putea concura eficace la această, mulțumită justetei și mării bătaei eficace a tunului.

„In momentul suprem al luptei, atunci când coloanele de atac se vor arunca, artileria va trebui să sdrobească cu focul său punctele de atac.

„*Rolul artileriei, atât de important într'o acțiune ofensivă, care nici n'ar putea fi încercată fără concursul ei, devine poate mai puțin important în defensivă, fiindcă infanteria este astăzi mult mai bine apărată de însăși focul său*”.

In raportul făcut în luna Mai 1870, de către comisiunea școlii de artilerie dela Metz, despre rolul artileriei în luptă, găsim următoarele :

„In special în ofensivă, infanteria și artileria trebuiesc să-și

combine sfortările lor, să se înțeleagă, să-și dea un sprijin reciproc. Fiecare din ele trebuie să-și dea seama exact, de ce poate face cealalta, de ce arma cealaltă are nevoie.

„Gata să se sacrifice una pentru alta, convinse că succesul nu poate rezulta decât din comunitatea de eforturi, ele trebuiesc să-și dea seama în mod inteligent, de limita sfortărilor ce trebuiesc făcute de fiecare, pentru a ușură și a face să reușească sarcina celeilalte”.

Reproducem și următoarele rânduri extrase din memoriile căpitanului Zurlinden ¹⁾ înaintate comitetului de artilerie, înainte de campania din 1870.

„Pe toate câmpurile de bătaie din ultimele noastre războaie, bateriile noastre nu s’au mulțumit să înceapă lupta de departe; ele au fost și în primele rânduri în tot timpul luptei, pentru a sprijini trupele, pregătind atacul, sau susținând retragerea.

„Opiniunile noastre despre importanța rolului artileriei și a acțiunii sale combinată cu infanteria, sunt pe deplin confirmate, dacă se studiază tactica.

„Pe viitor, izbânda va fi a aceluia care va ști să pregătească mai bine atacul infanteriei cu ajutorul artileriei”.

„Noile arme n’au făcut decât să sporească necesitatea unei direcțiuni de ansamblu și a unității de acțiune.

„Ofițerii de artilerie de toate gradele, având adeseori prilejul de a lucra izolați, au nevoie de o întinsă instrucție tactică, de o mare vigoare, de o mare inițiativă, dar prima lor trebuință este de a concura la unitatea de acțiune, mai necesară astăzi ca întotdeauna, pe câmpul de luptă.

Incheiu cu câteva rânduri, luate tot de pe acele vremuri, după concluziunile regulamentului serviciului de artilerie în campanie (Paginele 66 și următoarele).

„Ofițerii de artilerie au datoria de a studia tactica celorlalte două arme, chiar în detaliile mecanismelor acestor tactici.

„Un ofițer de artilerie, cât de instruit ar fi și câtă experiență ar avea în ramurile așa de variate ale specialității sale, este un ofițer incomplet, dacă nu cunoaște tactica celorlalte arme.

.....
„Dealtăparte concursul celor trei arme, pentru a ajunge la scopul comun, va trebui în viitor să fie mult mai intim. Este deci necesar, ca ofițerii de infanterie și de cavalerie să fie inițiați la principiile generale cari regulează întrebuițarea acestei arme

1) Această relațiune cași celelalte date în acest capitol sunt luate din interesanta lucrare a maiorului C. Romain „Les responsabilités de l’artillerie française en 1870”.

în campanie, fără ca dâșii să intre în detaliile tehnice cari ar încărcă inutil memoria lor !”

Reproducând toate ideile cari au existat în toate timpurile, asupra legăturii care trebuie să existe între infanterie și artilerie pe câmpul de luptă, am vrut mai întâiu să arăt, că acest principiu tactic nu este nou, după cum s'a susținut de mulți, acum în urmă.

Am vrut apoi să arat, că pe măsură ce materialul s'a perfecționat, nu numai că s'a recunoscut și mai mult importanța legăturii dintre artilerie și infanterie, dar și cum această legătură poate fi mai lesne obținută, mulțumită măririi bătaei eficace a tunului.

Am vrut în fine să arăt, că sunt acum 50 de ani, când să și prevăzuse, atât măriria importanței acestei legături, în prevederea unui material și mai perfecționat, cât și ușurința de a fi obținută.

După cum se vede dar, este cazul să spunem „nimic nou sub soare” și cu materialul actual.

Vom conchide dar, repetând și noi, după ceilalți, că cu perfecționările aduse materialului actual, această legătură dintre infanterie și artilerie, care motivează existența artileriei ca a 3-a armă, rezumă exclusiv întrebuințarea artileriei actuale pe câmpul de luptă. Tunul actual cu tragere repede a câștigat toate calitățile cerute, pentru obținerea acestei legături în cele mai bune condițiuni.

Ofițerul de artilerie, începând dela căpitan în sus, trebuie să cunoască perfect întrebuințarea infanteriei pe câmpul de luptă, căci în special, această cunoștință îi va permite să-și întrebuințeze materialul, după necesitățile tactice ale infanteriei.

* * *

Importanța mare a focurilor artileriei actuale, pe toată a-dâncimea câmpului de luptă și, greutățile fizice și morale la care va fi supusă infanteria în viitor, au și o consecință în altă ordine de idei, dar care, în ultima analiză, poate fi considerată tot ca o consecință tactică, pe care s'o arătăm în rândurile ce urmează.

„Omul — spune Ardant du Picq — să teme mai mult de om decât de fatalitate.

„El vrea să învingă, riscându-și viața cât mai puțin”.

„A luptă de departe este deci ceva natural. Din timpurile cele mai vechi, toată industria sa n'a urmărit altceva, decât obținerea acestui rezultat, și el urmează mereu pe aceeași cale.

Sprrijinit de aceste rânduri, iată la ce concluziuni ajunge căpitanul Culmann 1).

1) „Le canon à tir rapide. Pg. 520.

„Prin urmare, numai mulțumită tendințelor fatale și permanente ale artileriei, de a avea acțiune dela distanță, se datorește inportanța crescândă a acestei arme.

„Ea trebuie să devină cu atât mai numeroasă, cu cât omul, în luptă, este supus la cele mai teribile emoțiuni; cu cât educația sa militară este mai slabă; cu cât față de popoarele civilizațiunei el ține din zi în zi, la o existență mai bună, mai comodă”.

„Mult mai mult ca trupele războite, tinerii soldați, cu un moral nesigur, au nevoie de artilerie, armă solidă și stabilă, care nu poate fugi de pe câmpul de luptă, fără consimțământul unanim al cadrelor și al trupei și care, *trăgând de departe, protejă pe infanterist, care trebuie să se apropie pentru a putea trage; îi deschide drumul; face ca acest drum să fie mai puțin omorător; îi ușurează această grea sarcină.*

„În 1813, Napoleon face războiul cu trupe tinere nepregătite; el așează în mijlocul lor „*tunul de batalion*” suprimat de 10 ani, netrebuincios desigur cu soldații dela Ulm, Jena, Wagram și Moskova.

„În 1870, Moltke, pentru a sfărâma elanul veteranilor noștri rășboiți în multe campani, prescrie *întregei sale artilerii, superioară ca număr, ca organizare, tactică și material, de a intra în acțiune chiar dela început, pentru a pregăti atacul tinerei sale infanterii*”.

Conchidem din aceasta, ca o consecință care rezultă din necesitățile tactice, că sporirea artileriei în raport cu infanteria, se impune astăzi, într'o proporție cu atât mai mare, cu cât astăzi, efectivele de război ale infanteriei, cer întrebuițarea rezervelor într'o proporție covârșitoare în raport cu trupele active, maicuseamă la nașiunile cari nu-și pot permite întreținerea unor efective de pace preă mari, dar cari trebuiesc să aibă pentru război o armală mare.

O artilerie numeroasă va da sprijinul și deci coesiunea atât de necesară trupelor de infanterie pe câmpul de luptă, ușurărând sforțările enorme fizice și morale, la care infanteria va fi supusă în războaiele viitoare.

* * *

Am arătat la proprietățile caracteristice ale artileriei, că această armă trebuind să stea pe loc pentru a-și manifesta acțiunea și fiindcă în mers dânsa nu poate să riposteze, prezintând în acelaș timp o țintă foarte mare, am arătat zic, că pentru toate aceste motive, artileria este arma cea mai vulnerabilă când merge.

Să înțelege dela sine, că mărirea bătăei eficace a focurilor artileriei actuale, adică mărirea câmpului de luptă, marea eficacitate și repeziunea tragerei, nu pot decât să mărească această

vulnerabilitate, în raport cu trecutul. Și când vorbim de mărirea vulnerabilității actuale, ne ducem cu gândul la cazuri concrete și anume, când din două artilerii, una din ele este pe poziție și gata de a trage în contra alteia, care este surprinsă în coloană de marș, sau în flagrant delict de manevră, pentru ca ieșind din coloană să ocupe primele sale pozițiuni.

Și ne mai gândim, că această vulnerabilitate devine și mai periculoasă, când acțiunea s'ar petrece pe un teren ca cel arătat mai sus, în care artileria care este pe poziție și gata de a trage, ocupă înălțimea.

Firește, că această mărire a vulnerabilității în general, care poate ajunge la o valoare maximă în anumite cazuri, reprezintă o parte slabă a artileriei, tocmai din cauza măririi bătaiei eficace, a sporirii eficacității și a repeziciunii tragerei.

Două importante consecințe tactice decurg din toate acestea și anume : *valoarea priorității ocupării poziției de către artilerie, și necesitatea asigurării unei zone de siguranțe a artileriei în coloană de marș și în marș pe câmpul de luptă.*

Să le discutăm pe rând.

a) *Valoarea priorității ocupării poziției de către artilerie.*

Pentru a discuta importanța priorității ocupării poziției de către artilerie, pe care o recunoaște astăzi și noul regulament al artileriei franceze, însă pentru alte motive, decât cele arătate de mine ¹⁾, să începem a arăta ideile contrarii.

D-l general Perçin ²⁾ vorbind de importanța priorității ocupării pozițiunii recomandată de regulament, se exprimă astfel :

„Interesul de a căuta această prioritate este prezentată în raportul justificativ al noului regulament, ca un corolariu al necesității de a pregăti astfel intrarea în acțiune a artileriei, în cât dânsa să poată executa cât mai repede o tragere eficace.

„O tragere eficace asupra cui? Este inadmisibil să se pregătească intrarea în acțiune a unei artilerii, care n'are misiune, și, dacă dânsa are vreuna, atunci acestei misiuni se aplică cuvântul „prioritate”? Dar atunci, stăm în defensivă?

„Preocuparea de a da cât mai repede o misiune artileriei, conduce fatalmente la defensivă. Toate avantajile priorității ocupațiunii enunțate de noul regulament : pregătirea tragerei

1) Necesitatea de a pregăti intrarea în acțiune a artileriei — spune noul regulament al artileriei franceze — astfelca dânsa să poată executa cât mai repede un tir eficace, este tot atât de imperioasă cași în trecut. Dar fiindcă artileria care este în pozițiune mascată, scapă vederilor inamicului și păstrează astfel libertatea sa de acțiune, va fi avantajos de a împinge această preparațiune cât mai departe, în care deci intră și punerea în baterie. Prin urmare : **Se va căuta cu orice preț a avea prioritatea ocupațiunii pozițiunii.**

2) L'artillerie au combat.

cât mai departe posibil; posibilitatea de a profita de ocaziunile procurate de un inamic imprudent; posibilitatea de a se retrage pentru a ocupa o altă pozițiune; suprimarea pericolului care există atunci când artileria inamică este gata de a trage, toate acestea, spun eu, constituiesc avantajele cunoscute, avantajele clasice ale defensivei.

„Defensiva este o formă de luptă care permite a face pe inamic să sufere mai multe pierderi, decât cele pe cari le vom suferi noi. A uză un inamic mai puternic, până ce uzura este suficientă ca să putem trece la ofensivă, aceasta este rațiunea de a fi a defensivei; este poate singura scuză de a o întrebuiți.

¶ „Prin urmare, când, fără a face deosebire între cazul când ești mai tare sau acela când ești mai slab, regulamentul recomandă de a întrebuiți, înainte de toate, proprietățile caracteristice ale materialului, în scopul de a produce inamicului pierderi mai mari, aceasta însemnează că el recomandă procedurile defensive.

„Și de ce această recomandațiune? Raportul justificativ îl mărturisește cu naivitate.

„Fiindcă în 1900, în fața unui inamic cu o artilerie mult mai slabă, nu trebuia să se întrebuițeze toate calitățile tunului de 75; pe când astăzi, situațiunea este altă, toate puterile au acelaș material. Dar aceasta însemnează a întrebuiți defensivă, fiindcă credem că inamicul este mai tare!

„Regulamentul din 1903 eră ofensiv, dar altfel.

„El declară la No. 626, că numai ofensiva permite obținerea rezultatelor decisive; un paragraf special indică condițiunile particulare ale întrebuițării artileriei, în cazurile de defensivă momentană. Acest paragraf numerotat 640, nu conține decât 7 rânduri. Eră puțin, dar aceste rânduri erau excelente. Trebuia să se aleagă pozițiunile probabile, dar să nu se ocupe decât în ultimul moment. Se obține astfel prioritatea alegerii, iar nu prioritatea ocupării pozițiunilor. Există deci ideea manevrei”.

„Al doilea aliniat dela No. 43 al noului regulament prevede — este adevărat — că numărul bateriilor ce vor ocupa poziția înainte, va fi limitat de nesiguranța comandamentului asupra direcțiunilor de atac, ceiace pare a indica, că nu trebuiesc ca toate să ocupe pozițiunea; dar primul aliniat observă, că numai acele baterii cari se vor găsi la timp pe poziție, vor putea primi cu focuri pe inamic, îndată ce el va apare, și îi vor putea produce efecte de surprindere, ceiace însemnează că trebuiesc desfășurate mai multe baterii.

„Dealmintrelea, raportul justificatif recomandă, ca cele mai multe baterii să profite de prioritatea ocupării pozițiunii.

„Efectul de surpriză este de fapt scopul mărturisit al acestei desfășurări a priori. Trebuie, spune No. 9, să se profite de oca-

ziunile ce pot fi prezentate de un inamic imprudent. Mare noroc, dacă se surprinde artileria inamică când pune în baterie !

„Dar nu însemnează oare, a încuraja pe artilerist să-și caute singur obiectivul, să facă ca misiunea să se depindă de nevoi, cum adevărații au procedat comandanții de baterii la manevrele din Picardia în 1910 ?

Am reprodus aproape în întregime ideile d-lui general Perçin, fiindcă pe lângă că ne vor servi, combătându-le, să demonstrăm valoarea priorității ocupării pozițiilor, dar maicuseamă fiindcă aceste rânduri ne arată, cât este de ușor prin fraze bine învârtite, să se susțină ideile cele mai contrarii realității și cât de ușor pot fi prinși, cei nu îndestul de pregătiți, să adopte cu toată convingerea asemenea idei.

Mai întâi, calul de bătaie al d-lui general Perçin, este că prioritatea ocupării de pozițiune conduce în mod absolut la defensivă.

Suntem perplexi în fața acestei afirmațiuni.

Oricine a studiat bătăliile din campania din 1870, constată, că artileria germană fără excepție, a avut prioritate în ocuparea pozițiilor și că în schimb artileria franceză a ocupat pozițiile în cunoștință de cauză, și după artileria germană, și cu toate acestea, în 1870, Germanii au luat fără excepție ofensivă și Francezii, chiar când au vrut să ia ofensivă, au fost obligați să cază în defensivă, tocmai din cauza intempestivă a intrării în acțiune a artileriei germane. Este știut de fapt, că preocuparea comandamentului german, în 1870, a fost aceea de a formă cât mai repede *massa de artilerie* și că în general, toate bătăliile — eminentamente ofensive — din această campanie, încep prin intrarea în acțiune a întregii artilerii.

Și când zicem că artileria germană a avut prioritate în ocuparea pozițiilor, înțelegem bineînțeleș prin aceasta — ceea ce trebuie să se înțeleagă oricine — că într'un marș ofensiv, toate bateriile trebuie să facă tot posibilul, pentru a ocupa pozițiile înaintea bateriilor inamice. Și mai înțelegem — ceea ce ar fi de prisos chiar a se spune — că dacă n'ai nimic în față, n'ai pen-truce să ocupi pozițiile și cu atât mai mult, n'ai să te apuci să tragi în cer.

Dar în 1870, artileria germană a avut desigur ceva în față, când a ocupat pozițiile, și a avut mai ales în cine să tragă. Într'un cuvânt discut, ceea ce se petrece în realitate, iar nu în situațiuni fanteziste, anume ticluite pe hârtie, pentru trebuința cauzei. Căci însemnează a discuta situațiuni fanteziste, când se admite că două armate, două corpuri de armată sau două divizii inamice, se găsesc una de alta la 5—6 kilometri și totuși de ambele părți se plutește în cel mai mare întuneric; nici trupele nu se văd deoparte și dealta; nu se știe nimic de ce vrem;

de ce putem și de ce trebuie să facem. Insemnează a discuta situațiuni imposibile, dacă se aruncă anatema, că s'au luat măsuri preconcepute, pentrucă de pildă terenul favorizându-ne să surprindem pe inamic, am deschis focul asupra lui; sau, pentru că având în față un inamic care nu știe ce vrea, care nu are nicio inițiativă și care ar aștepta impasibil — întocmai ca Francezii în 1870, cari au așteptat să vadă ce fac Germanii — l'am chema și sili la luptă, trăgând în el. Dar mai trebuie oare să demonstrăm, că la o asemenea distanță, trebuie ca unul dintre adversari să înceapă, căci altfel lupta nu mai poate avea loc.

Noi credem, că într'un viitor războiu, ambii adversari vor avea velleitatea de a începe, și atunci, deși ambii sunt ofensivi, cel care va avea prioritatea ocupării pozițiunilor, își va fi manifestat, cel puțin mai întâiu, velleitatea de ofensivă. Zicem cel puțin, fiindcă dacă va putea obține înaintea inamicului și superioritatea focului artileriei, superioritate care pe lângă alți factori neprevăzuți depinde mult de prioritatea ocupării pozițiunii cu cât mai multe baterii, atunci manifestarea acestei velleități ofensive, va fi tradusă de fapt, inamicul va fi obligat să cază în defensivă.

Dar să ne gândim puțin și să apreciem în fond, ce însemnează din punct de vedere tactic a spune, că ocuparea poziției de către artilerie înaintea inamicului duce la defensivă; ce însemnează din punct de vedere tactic a spune, că este inadmisibil ca artileria să se pregătească a intra în acțiune, din momentul ce n'are nicio misiune, și ce însemnează a spune, că preocuparea de a da cât mai repede o misiune artileriei, conduce fatalmente la defensivă ???

Să luăm un caz concret și simplu, ca acela ce s'au întâlnit și se vor întâlni în general la războiu. Două partide adverse înaintează unul contra celuilalt, ambele având o misiune definită, care în general este aceia, de a respinge pe cel advers, sau cel puțin — admițând cazul cel mai rău — unul din partide are această misiune, pe când celalt ar avea misiunea momentană de a rezistă, de a opri înaintarea adversarului, dincolo de o linie anume hotărâtă prin misiunea care a motivat marșul.

Pornim firește dela ideia, că aceste forțe au plecat cu un scop bine definit și că știu de prezența forțelor adverse, cel puțin în zona de o zi de marș, căci altfel nu facem tactică ci pur și simplu fantezie, după cum s'a spus mai sus.

Și luând acest exemplu ne întrebăm, dacă misiunea acestor două partide, atunci când s'au pus în marș, nu este suficientă pentru ca să rezulte „*ipso-facto*” misiunea artileriilor respective, în cazul întâlnirii cu inamicul? Și ne mai întrebăm, dacă artileria care va acționa cea dintâiu și cu toată vigoarea, bineînțeles după ordinul prealabil al comandantului trupelor, ordin

dat chiar în timpul marșului, după ultimele știri sosite, nu va fi aceia care va impune dela început inamicului să-și reguleze actele sale, voinței partidului din care face parte. Și ne mai întrebăm, dacă această acțiune a artileriei nu va împinge mult înainte infanteria sa, căci se va produce obișnuitul fenomen al sugestiunii : două voințe găsindu-se față în față, voința mai puternică lucrează asupra celei mai slabe.

Și care este oare prima manifestare a voinței comandantului trupelor, decât focul artileriei ?

Ne mai întrebăm, dacă n'au procedat astfel Germanii în 1870, când în ordinele de marș date, prima misiune eră : *a se respinge inamicul pe toată linia, ori și unde se va găsi.*

Și când facem aceste întrebări, ne gândim, că artileria a ocupat pozițiune având în cine trage, bineînțeles, — cum s'a întâmplat în exemplele date din 1870 — ne ducem cu gândul tocmai la exemplul cu terenul de care am vorbit și presupunem, că partidul care a deschis focul cu artileria, ar fi de pildă acela care ajungând cu antegarda sa pe înălțime, vede că coloana inamică înaintează spre el, căci este vorba de un caz concret, altfel asemenea discuțiuni pe hârtie n'au altă importanță, decât aceia de a ne falsifica ideile.

Oricine citește argumentele de mai sus ale d-lui general Perçin își dă seama, că d-sa este sub influența doctrinei tactice de a nu face nimic preconcept 1), ci totul în absolută cunoștință de cauză, pentru a pară la gesturile, la acțiunea inamicului ; așa cum au parat Francezii în 1870. Dar s'a știut după Sedan în 1870, și se știe astăzi, că tocmai acest procedeu duce la defensivă.

Și cu toate acestea, să mai susține și astăzi, că ocuparea pozițiilor de artilerie, înainte ca inamicul să-și fi arătat intențiunile însemnează o desfășurare prematură, și desfășurările premature conduc la defensivă.

Dar iată ce spune generalul Fayolle 2) despre valoarea fricei desfășurărilor premature ale artileriei.

„Nu trebuie să exagerăm inconvenientele desfășurării inițiale a artileriei, în bătălie, și în special pentru corpurile încadrate.

„Să considerăm situația corpurilor II, III și IV franceze la 18 August. Ele pot, dacă vor, să pună toată artileria în linie. „De fapt nu există nicio nesiguranță asupra direcțiunii atacului și pozițiunile ce vor fi ocupate de artileria inamică sunt indicate. În fața corpurilor II și III, în special, artileria germană nu se poate desfășura într'altă parte, decât pe crupa Mogador, Malmaison și Gravelotte.

1) A se vedea în această ordine de idei, lucrarea subsemnatului „Studiu critic al antegardelor tactice și antegardelor strategice“ pag. 34 — 57.

2) Concentration des feux et des moyens.

Iată dar un caz concret, și el ne indică procedeul.

Nu pot, atingând această chestiune a desfășurării premature a artileriei, să nu reproduc următoarele rânduri ale generalului Cardot. „Toată viața mea voi păstra amintirea impresiunii penibile pe care am resimțit-o la 18 August, când primul obuz dela Verneville s'a spart aproape de batalionul meu, la Montigny la Grange.

„Eram la dejun, aruncaii șervetul și mă repezii împreună cu ceilalți ofițeri la arme, dar am trebuit să lupt câteva minute — în forul meu interior — în contra acestei impresiuni, sau depresioni, căci erà de fapt o depresiune”.

„Nu erà numai efectul surprinderii acestor lovituri de tun, care mă nelinișteà; loviturile de tun, chiar așteptate, sunt totdeauna neașteptate în momentul sosirii lor, și câmpul de luptă este paradisul tuturor surprinderilor; nu, gândul meu foarte neted, preà neted, erà altul. Ei ne atacă și de astădată!

„Ei ne caută și noi nu-i căutăm! Ei iau contactul; ei ni-l impun.

„Simțeam că suntem stăpâniți de o voință mai puternică ca a noastră”.

.....
.....
„A căută inamicul, a luà contactul, a-l impune, a nu-l așteptà, a nu-l suferi, aceasta însemnează a luà taurul de coarne”.
„Este o primă biruință contra inamicului din afară firește; dar maicuseamă asupra inamicului din năuntru (frica), primul și cel mai greu de învins”.

Aș întrebà în urma acestor rânduri, cum se poate luà contactul, cum se poate impune, cum se poate a nu-l suferi, decât deschizând focul cât mai repede și înaintea inamicului cu cea mai mare brutalitate? Și cine permite să se deschiză focul cât mai repede, dela mare distanță și cu cea mai mare brutalitate, decât artileria?

Și când zic cât mai repede, mă gândesc firește că artileria este incolonată și fracționată în coloană, astfelcă ocuparea pozițiunei și deschiderea focului nu va putea fi executată decât succesiv și după o trecere de timp oarecare.

Acum, dacă urmărim mai departe pe d-l general Perçin, nu putem să fim decât mirați, când d-sa după ce arată că defensiva este forma de luptă care permite a produce inamicului mai multe pierderi, ajunge la concluzia că, din momentul ce regulamentul recomandă de a profità de proprietățile caracteristice ale materialului, în scopul de a produce mari pierderi inamicului, *aceasta însemnează, că el recomandă procedurile defensive (?)*.

Cu alte cuvinte, d-l general Perçin răstoarnă, tot ceiace

psihologia războiului ne învață și cere chiar, tot ceiace istoria războaielor ne-a probat și învățat, din negura vremurilor până în ziua de astăzi; în definitiv, d-sa răstoarnă ceiace reprezintă în esență, scopul războiului și implicit ceiace s'a urmărit și se urmărește cu perfecționarea armamentului.

„Războiul — spune Lt. Colonel Montaigne ¹⁾ — are drept scop terorizarea, drept mijloc distrugerea. Și, teroare și distrugere au pe om ca subiect, pe om ca obiect”.

„Adevăratul spirit războinic este spiritul de distrugere, de ucidere. Scopul imediat al luptei, nu este victoria, ci acela de a ucide; și nu să merge decât pentru a ucide, nu se trage decât pentru a ucide, și nu să sare de gâtul inamicului, decât pentru a ucide, și să ucide până ce nu mai rămâne nimeni de ucis”.

„Cu toată autoritatea lui Dragomiroff — spune generalul Martinof ²⁾ — trebuie să recunoaștem, că eroarea cea mare a teoriei sale este aceea de a crede, că victoria să obține căutând a te lăsa a fi ucis, și nu a ucide”.

„Ideea de a ucide și a nu fi ucis, care domină războiul — spune Lt. Colonel Montaigne ³⁾ — să manifestă chiar cinic, *deoparte prin sforțarea de a avea o armă superioară și superioritatea numărului: a zdrobi prin foc și prin masa; și pedeață parte prin sforțarea de a surprinde, inamicul în momentul când el nu se poate apăra, când este desarmat*”.

„După cei mai mulți militari, superioaritatea materială este scopul întregii preparațiuni de război, și surprinderea reprezintă chiar fondul tacticei”.

În definitiv, este inadmisibil de a admite concluziunile generalului Perçin, care blamează regulamentul nou francez, pentru că cere să se profite de proprietățile caracteristice ale materialului prin prioritatea ocupării pozițiunii, în scopul de a produce mari pierderi adversarului.

Acest procedeu nu duce la defensivă, ci tocmai la ofensiva brutală, care este forma caracteristică întrebuințată de cel care vrea să învingă cu orice preț.

Dar d-l general Perçin criticând mai departe noul regulament spune, că în vechiul regulament erau 7 rânduri excelente, fiindcă prevedeau alegerea pozițiunilor probabile, însă nu ocuparea lor, care trebuia să se facă în ultimul moment, obținân-

1) „Etudes sur la guerre”.

2) Quelques leçons de la triste expérience de la guerre Russo-Japonaise”.

3) „Vaincre” Volumul al II-lea.

du-se astfel prioritatea alegerii, iar nu a ocupării poziției, ceea ce denotă, că există ideea manevrei.

Mai întâiu să ne înțelegem la vorbă. Când zicem prioritatea ocupării poziției, înțelegem, că pentru a ocupa aceste poziții, trebuiesc mai întâiu alese după toate regulile admise din toate timpurile; deci prioritatea alegerii în raport cu prioritatea ocupării n'ar fi decât un joc de cuvinte, dacă n'ar ascunde altceva și anume: ideea posibilității manevrei, care este o consecință a doctrinei mai sus discutate, doctrină care este contra măsurilor preconceptuate, neadmițând decât a se lua măsuri în cunoștință de cauză, după ce inamicul își va desvălui intențiunile. Și de aci manevrele artileriei pe câmpul de luptă, la începutul acțiunii.

Ziceam mai sus, că deosebirea între prioritatea alegerii și prioritatea ocupării îmi dă impresiunea de joc de cuvinte. În adevăr — după cum voi avea prilejul să arăt în partea II-a și III-a a acestui studiu, adică în partea pur aplicativă — chiar la primirea unui ordin de marș ofensiv, care trebuie executat a doua zi, comandantul artileriei cu ajutorul hărții va studia terenul și își va da seama, de cum să prezintă el, în vederea luptei. În timpul marșului, pe măsură ce apropierea cu inamicul devine din ce în ce mai probabilă, el este mai fixat asupra porțiunii în care se va desfășura acțiunea. Comandantul trupelor împreună cu comandantul artileriei mergând împreună este firesc, că hotărârea poziției ce va trebui să fie ocupată, să se facă înainte cu câțiva kilometri de a ajunge la ea, și deci recunoașterea poziției se va face din timp, cași toate măsurile pregătitoare pentru a putea deschide focul cât mai repede.

Acum dacă ne întrebăm, când se va ocupa pozițiunea, n'avem decât să ne gândim la o coloană în marș, cu diferitele elemente ale antegărzii eșalonate dealungul drumului. Artileria se găsește la câțiva kilometri înapoi de capul antegardei, pentru a fi ferită de o surprindere cu focuri din partea artileriei adverse.

Fie că artileria are prilejul de a trage în inamic, înainte chiar ca infanteria să se fi angajat, fie că dansa va trage după ce primele elemente ale infanteriei s'au angajat, nu încapă nicio îndoială, că cele mai înaintate baterii vor mai avea puțin, până să ajungă la poziția aleasă, recunoscută și pregătită.

Ce vor face? Vor aștepta sau vor ocupa poziția? După cele scrise de generalul Perçin rezultă, că nu prea există inconvenient, că ele să ocupe poziția, ceea ce este și ideea noastră. Dar d-sa este obsedat de grija, ca nu care cumva toate bateriile să vină pe această poziție, pe motivul invocat chiar după regulament: al nesiguranței comandantului asupra direcțiunilor de atac!

Mai întâiu, această grijă este de prisos, căci există imposibilitate materială, ca de pildă, toate bateriile unui Corp de armată să ajungă în același timp pe poziție. Am arătat la începutul

studiului, la capitolul „*Mobilitatea materialului*”¹⁾, că împingând artileria cât mai mult spre capul coloanei, (dispozitivul Hohenlohe) ar trebui 1½ oră pentru ca artileria de corp să poată întări artileria Diviziei din cap și 2½ ore pentru ca și restul artileriei (a Diviziei a 2-a) să sosească pe poziție.

Și să notăm, că în aceste calcule nu se prevăd dificultățile ce pot întârzia încă mersul artileriei, în special cele provenite din marșul executat peste câmp, care uneori vor produce mari întârzieri²⁾.

Atunci ne întrebăm, dacă după cel puțin două ceasuri dela angajarea acțiunii, comandantul trupelor nu este încă fixat asupra direcțiunilor de atac? Și, dacă după acest timp nu se poate ști, dacă într’adevăr este vorba de o acțiune serioasă sau nu?

Dar să mergem până la absurd, admitând că toată artileria s’a desfășurat, și să ne întrebăm care este răul mare pe care-l prezintă o desfășurare prematură a artileriei?

Această desfășurare prematură, care are o valoare pentru trupele de infanterie, căci îi întârziează mersul, deoarece dânsa nu poate merge decât cel mult cu 4 kilometri pe oră; această desfășurare prematură, care prezintă inconvenientul, că trupa nu mai este în mână pentru o altă acțiune, decât cea pentru care s’a făcut această desfășurare; toate aceste inconveniente n’au nici o valoare pentru artilerie, care mulțumită alierei își poate ocupa locul în coloană, dacă ar fi vorba de reluarea marșului — ceea ce în realitate ar fi o rară excepție — și care, față de o schimbare a direcțiunii de atac (?) mulțumită mobilității focurilor, poate să bată de pe aceeași poziție, diferitele obiective de pe câmpul de luptă.

Dar discuțiunea noastră a fost făcută în vederea cazului general; acela când ambele partide înaintează unul contra altuia, fiecare vrând să ia ofensiva, și când, numai după primele angajări, unul din partide este obligat să cază în defensivă.

Ce s’ar întâmplă însă, în cazul când un partid cu o misiune neted defensivă pentru câtvă timp, va trebui să aștepte atacul inamicului. Mai precis, prioritatea ocupării pozițiunii pentru artileria apărării, are sau nu vreo valoare? Desigur, întrebarea pare puerilă, căci este știut și recunoscut astăzi, că mulțumită eficacității materialului actual, mulțumită faptului că defensiva cu voință a dat timpul să se măsoare distanțele înainte, să se așeze observatori etc., etc. este recunoscut, zic, ce mare avantaj va fi pentru defensivă, să deschiză înaintea adversarului un foc sigur eficace contra lui, producându-i dela început mari pierderi materiale și o istovire morală. Este știut de asemenea,

1) Pagina 78.

2) A se vedea la pagina 76, exemplele date în această ordine de idei.

ce sforțare va trebui să facă artileria atacului, pentru a-și asigura superioritatea focului, față de artileria apărării, singurul mijloc de altfel care va permite ofensivei să înainteze.

Dar se va spune, dacă artileria apărării ocupă poziția, înainte ca atacul să se fi produs, nu riscă să ocupe o pozițiune care va trebui schimbată, de îndată ce atacul se produce într'altă parte. Răspundem la această obiecțiune: Terenul va fi totdeauna arbitru. Sunt terenuri — și am avut prilejul să demonstrez în aplicațiunile făcute cu d-nii ofițeri-elevi ai școlii superioare de războiu — în care, pentru orice direcțiune de înaintare a inamicului, într'un sector determinat, înaintare care se vede dela cel puțin 5 kilometri, artileria n'are de ocupat decât o anumite pozițiune, anume indicată de teren. Este și cazul cu exemplul dat de d-l general Fayolle, atât pentru artileria germană atacatoare, cât și pentru artileria corpurilor II, III și IV franceze, la 18 August. Dacă inamicul nu trece în sectorul determinat, care a motivat atitudinea noastră defensivă, atât mai bine, căci misiunea noastră era pur și simplu să-l oprim să treacă pe acolo și nimic mai mult.

Dar admițând chiar cazul când ar fi mai multe pozițiuni de artilerie corespunzătoare mai multor direcțiuni de atac, artileria apărării care a pregătit ocuparea tuturor pozițiunilor eventuale, și stă într'o pozițiune centrală de așteptare, va trebui totuși, în momentul când direcțiunea de atac este precizată, să ocupe pozițiunea (prioritatea) înaintea artileriei atacului, căci numai astfel va putea să ajute, la îndeplinirea misiunii defensive cu care este însărcinat partidul său.

D-l general Perçin să întreabă, combătând noul regulament, dacă este într'adevăr mare noroc, ca artileria să surprindă artileria inamică punând în baterie?

Reproduc următorul episod, luat după generalul Ducrot ¹⁾ relativ la bătălia dela Sedan din 1870.

„Rezerva de artilerie veni să se stabilească pe poziție, având în fața sa 50 tunuri inamice, cari erau pe pozițiune de mai mult timp și-și regulaseră tragerea.

„Această situațiune atât de desavantajoasă pentru artileria noastră, fusese încă agravată, prin superioritatea numerică a tunurilor inamice.

„In asemenea condițiuni, primele baterii franceze care intrară pe poziție, au fost măturate și literalmente pulverizate în câteva minute.

„Eroismul desfășurat de artilerie, în această circumstanță, în care dânsa eră sigură de a fi strivită, este mai presus de tot ce am putea exprima.

1) La Journée de Sedan.

Și reproducând aceste rânduri, întreb ce ar putea să se întâmple astăzi, cu un material așa de perfecționat și mai întreb, dacă se poate critica prevederea regulamentului, care spune, că față de proprietățile caracteristice ale materialului, trebuie profitat de orice mijloc, pentru a produce inamicului pierderi cât se poate de mari.

În fine, d-l general să întreabă, în contra cui artileria va trebui să execute tragerea eficace prevăzută de regulament, în cazul priorității ocupării de pozițiune și adăogă, că această prescripțiune încurajează pe artilerist să-și caute singur obiectivul, și deci misiunea sa să depindă de nevoi.

Să ne plângem, că nu vom avea în cine trage cu tunul pe câmpul de luptă, aceasta este desigur prea mult, fiindcă admițând veleități de ofensivă la început, deoparte și dealta, trupele ca să se apropie, vor merge desigur pe pământ și nu cu aeroplanelle, și este natural, că nu toate vor putea să înainteze complect defilate. Să credem, că numai când se va indica misiunea, vor răsări obiectivele pe câmpul de luptă; să credem că artileristul va fi obligat să-și caute obiectivele după nevoi și ce fel de nevoi ar avea el (?), când artileria este pusă sub comanda comandantului artileriei, care la rândul său este în contact direct cu comandantul trupelor, care stă într'un punct de unde poate observa tot ce se petrece pe viitorul câmp de luptă, toate acestea sunt argumente prea slabe, pentru a infirmă o prescripțiune atât de importantă, ca aceia a avantajului priorității ocupării de pozițiune, susținută — ce este drept cam târziu — de regulamentul francez, și de mult timp de regulamentul german.

Pentru a încheia, trebuie să spunem, că astăzi, față de puterea materialului actual și de mărirea câmpului de luptă, prioritatea ocupării pozițiunii însemnează obținerea avantajelor care rezultă din *prioritatea regulărei tragerei*, și să știe, că regularea *tragerei* este operațiunea cea mai critică a artileriei când ocupă poziția pe câmpul de luptă. Acel dintre adversar care are astăzi prioritatea ocupării pozițiunii, are marele avantaj de a putea lovi tare, acolo unde inamicul nu poate să riposteze decât foarte slab.

„In ofensivă cași în defensivă — spune căpitanul Culmann — cu toată nesiguranța care va exista asupra situațiunii adversarului, maicuseamă la începutul bătăliei, nu trebuie să ezitam a lovi tare orice obiectiv — infanterie sau artilerie — care va apare, și să întrebuițăm cât mai multe baterii, sub pedeapsa altfel de a lăsa să ne scape ocaziunile cele mai favorabile, cari nu se vor mai prezentă”.

Să nu uităm apoi, că în majoritatea cazurilor, nu toată artileria unui corp de armată va stă pe aceeași poziție, astfelcă ocuparea pozițiunilor, uneori mai înaintate, de către artileria

din urmă, în cazul unei acțiuni serioase, va putea fi cu cât mai lesne executată, cu cât primele baterii beneficiind de prioritatea ocupării pozițiunii, au avut și timpul de a regula tragerea și deci de a stăpâni cu focul lor artileria inamică.

Aceasta răspunde de fapt la protecțiunea artileriei prin artilerie, protecțiune întrebuințată și în 1870, și care astăzi devine o lege fundamentală față de puterea materialului actual, și mai cuseamă la începutul luptei, care de multe ori va decide asupra rezultatului final.

b) *Necesitatea asigurării unei zone de siguranță a artileriei în coloană de marș și pe câmpul de luptă.*

Vulnerabilitatea artileriei când merge și mărirea câmpului de luptă, din cauza măririi bătaiei eficace a tunului, impune necesitatea asigurării unei zone de siguranță artileriei, atunci când este în coloana de marș, sau când merge pe câmpul de luptă.

Nu vom insista asupra diferitelor proceduri întrebuințate în acest scop și cari variază cu terenul și situația tactică și cari se vor cerceta în partea II-a a studiului, adică la partea aplicativă, ci numai asupra necesității asigurării celor de mai sus.

Dintre elementele antegărzei, numai capul este elementul care mulțumită efectivului său în puști, poate să aibă o rezistență oarecare față de infanteria inamică și care în acelaș timp ține artileria inamică, la cel puțin 1.000 metri de această infanterie.

În presupunerea că o parte din artileria inamică se găsește în baterie, și în special în presupunerea unui teren ca cel discutat la început, se înțelege, că această artilerie ocupând înălțimea ar avea acțiune puternică asupra artileriei inamice, care s-ar găsi în coloană de marș, dela o distanță cuprinsă între 4.000—5.000 metri.

Rezultă de aci, că artileria în marș are nevoie de o zonă de siguranță de 3.000—4.000 metri ¹⁾ socotită dela capul antegărzei.

Această importantă considerațiune ne impune — atunci când se execută marșuri de flanc în special — să asigurăm artileriei, nu numai înainte dar și pe flancuri, o asemenea zonă de siguranță, mai ales, că la coloană atacată în flanc, toată artileria înșirată în lungul coloanei este sub acțiunea focului artileriei inamice.

Dimensiunea zonei de siguranță a artileriei în marș — după cum lesne se poate înțelege — a variat în raport cu bătaia eficace a tunului.

Dela 2.000—2.500 în prima perioadă a tunului ghintuit, astăzi ea este îndoită. Prin urmare, chestiunea împingerei arti-

1) Din 4000—5000 metri necesari zonei de siguranță a artileriei în marș, în raport cu artileria inamică, s'a dedus cei 1000 de metri, dela care artileria inamică este ținută în respect, de infanteria capului antegărzei.

leriei spre capul coloanei, nu poate găsi aceeași aplicațiune ca în trecut, trebuind să fie limitată astăzi, de valoarea îndoită a acestei adâncimi de siguranță.

Astăzi, pentru detașamentele mai mici ca o divizie, artileria nu va mai putea fi trimisă la antegardă, decât în cazurile excepționale, când terenul sau alt mijloc va putea asigura zona de siguranță a artileriei în marș, mai sus determinată.

În ceiace privește zona de siguranță pe câmpul de luptă, chestiunea este rezolvită mai ușor ca în trecut, prin faptul că artileria va stă mai mult timp pe prima pozițiune, de unde a deschis focul și prin faptul, că odată ce atacul a înaintat, toată artileria nu va trebui să ocupe pozițiuni prea apropiate de inamic. Să ne gândim, că artileria are o acțiune foarte eficace dela 2.000 metri, să ne gândim că toate trupele de infanterie se găsesc la 500, unele la 600, altele la 700—800 metri de inamic, după configurația terenului, și ne vom da seama, de valoarea celor ce susținem.

Un alt factor al asigurării zonei de siguranță a artileriei pe câmpul de luptă rezultă implicit, din obținerea superiorității focului de artilerie pe câmpul de luptă.

Acesta este factorul esențial, care va permite realizarea protecției artileriei prin artilerie; bateriile cari stau pe loc și trag cu eficacitate, atrăgând focul asupra lor și permițând astfel celorlalte să se miște, pentru a ocupa alte pozițiuni, fără a suferi mari pierderi.

Țin să atrag atențiunea, că într'adins n'am atins aci chestiunea susținerilor de infanterie, a căror întrebuițare nu intră în cadrul titlului care a făcut obiectul acestei discuțiuni.

c) Influența independenței de teren și a disponibilității materialului actual, asupra proprietăților caracteristice ale artileriei.

Putința de a executa acțiunea sa eficace de pe orice teren, mărește în mod netăgăduit, valoarea tuturor proprietăților caracteristice ale artileriei, și întărește toate consecințele tactice cari au fost găsite.

Astăzi mai mult ca ori când, artileria va putea să îndeplinească toate însărcinările ei pe câmpul de luptă — în special pregătirea apropiată a atacului infanteriei — în mult mai bune condițiuni ca în trecut.

Bucurându-se de disponibilitatea care rezultă din faptul, că de pe aceeași poziție va putea în anumite împrejurări să ia parte atât la pregătirea depărtată cât și la pregătirea apropiată a atacului, astăzi, artileria va putea sprijini infanteria mult mai bine ca în trecut, asigurând acțiunii în legătură, cea mai bună întrebuițare.

PRINCIPII DE ÎNTREBUINȚARE ALE ARTILERIEI PE CÂMPUL DE LUPȚĂ

«Este de necrezut faptul, că oamenii nu se mulțumesc niciodată cu o idee justă, și că atunci când au o asemenea idee, găsesc trebuința de a-și forma una falsă».

Paul Janet

«Acei cărora le lipsește spiritul științific care împinge la cercetarea adevărului, chiar prin pură curiozitate — au atitudinea *pragmatistă*, care consistă a închipui un adevăr care cadrează cu ceea ce ne place astăzi, din obișnuință».

Felix le Dantec
La Mecanique de la Vie

Am ajuns în sfârșit, la partea fundamentală a acestui studiu, la stabilirea principiilor de întrebuințare ale artileriei pe câmpul de luptă, principii determinate de proprietățile caracteristice fundamentale ale artileriei, cum și de mijloacele pe care le are această armă, față de proprietățile reale ale materialului actual, pentru a-și manifesta activitatea sa pe câmpul de luptă.

Cum și eră de prevăzut, am fost silit; studiând proprietățile caracteristice ale armei, proprietățile materialului și influența acestor din urmă asupra celor dintâiu, cum și consecințele tactice cari decurg, am fost silit, zic, nu numai să ating, dar chiar să stabilesc unele principii de întrebuințare ale artileriei pe câmpul de luptă.

Această anticipare, de altfel impusă prin conexiunea, și strânsa legătură dintre toate chestiunile de care vorbesc mai sus, poate că va răpi studiului meu, pecetea mult dorită de unii, a unei expuneri așa zisă metodică, didactică, care să tratează diferitele chestiuni, decât la titlurile și subtitlurile respective. Credința mea este, că o astfel de metodă întrebuințată pentru studiul unor chestiuni tactice, constituie o greșeală chiar didactică, fiindcă este cu neputință, ca într'un cadru strâmt, să se poată vedea chestiunea sub toate fețele.

Mai este nevoie să semnalăm inconvenientul ce-l prezintă așa zisa metodă didactică, care studiază lupta împărțită în faze

și sub-faze. Câtă confuziune a semănat și seamănă această metodă în spiritele celor cari vor să vadă bătălia petrecându-se după reguli fixe, când în realitate, nu este bătălie sau luptă, care să nu difere profund de alta, fiecare reprezentând un caz special.

În urma acestor explicațiuni și reluând firul întrerupt, să constatăm, că am ajuns la capitolul, care prezintă marea cotitură la care se găsește astăzi tactica artileriei, căci astăzi artileriștii sunt încă împărțiți în două tabere; unii cari susțin că principiile fundamentale de întrebuițare ale artileriei au rămas neschimbate, alții cari cu o mare înverșunare și un lux de argumente ce nu mai sfârșesc, susțin, că principiile fundamentale ale întrebuițării artileriei sunt cu totul schimbate.

S'ar putea zice, că există astăzi o adevărată schismă între artileriști, căci deoparte și de alta, cei cu idei potrivnice sunt considerați ca eretici.

Cum să procedez, pentru tratarea celei mai vitale chestiuni care interesează astăzi artileria, față de idei diametralmente opuse?

Am ales metoda cunoscută în matematică sub numele de „*reducerea la absurd*”.

Întrebuițând această metodă, îmi propun a analiza noile idei de întrebuițare ale artileriei, a le combate cu argumentele în mare parte câștigate până aci și cu ajutorul exemplurilor istorice. Dacă vom reuși să câștigăm bătălia — și aceasta rămâne ca cititorii noștri să decidă —, concluziunile noastre vor reprezenta tocmai principiile de întrebuițare ale artileriei actuale pe câmpul de luptă.

Cele două cugetări puse la începutul acestui capitol au prevenit desigur pe cititor, că cei cari aparțin așa zișilor novatori — împrumut cuvântul dela prințul de Hohenlohe ¹⁾ — în ale tacticii artileriei și cu care voi avea de luptat, se împart în general în două categorii.

În prima categorie aparțin acei, cari au părăsit ideile juste, fiindcă sunt vechi, și printr'un fel de eclecticism rău înțeles au adoptat alte idei, ce par a fi cele mai bune, fiindcă diferind de cele vechi, au aparențele de a se adapta noilor condițiuni create de perfecționările materialului actual.

În a doua categorie sunt acei, cari fără a cerceta mai adânc chestiunile, au adoptat fără nicio analiză critica noile idei, și le susțin, fiindcă s'au obișnuit cu ele.

Aceste explicațiuni fiind date, să trecem la analiza critică a noilor idei de întrebuițare ale artileriei.

1) A se vedea „*Quinzième lettre*“. Question a l'ordre du jour touchant l'artillerie, pag. 340—341.

Este interesant să constatăm în treacăt, că în toate timpurile au existat asemenea novatori.

Să stabilim mai întâiu, care a fost punctul de plecare al novatorilor.

Iată-l în câteva rânduri : Tunul cu tragere repede cu scuturi are o eficacitate zdrobitoare contra infanteriei și o eficacitate nulă contra artileriei adverse.

Consecințele cari au decurs din această premiză falșă — și am avut prilejul să arăt și vom mai demonstra, de ce premiza este falșă — sunt și ele netemeinice.

Prima consecință trasă de novatori a fost aceea, că lupta de artilerie nu mai are nici un rost, din moment ce artileriile cari trag una contra alteia sunt indestructibile.

A doua consecință a fost aceea, că infanteria nu va mai fi în stare să înainteze pe câmpul de luptă, decât cu concursul imediat și neconținut al artileriei.

Ideia aceasta este logică, chiar dacă recunoaștem că premiza este falșă, fiindcă tot așa a fost și în 1870, când materialul de artilerie avea o eficacitate mult mai slabă .

Dar, pentru a sprijini înaintarea infanteriei, să inventă așa zisele *baterii de infanterie*.

Ce rol au aceste baterii ? Aci chestiunea se încurcă. În adevăr, bateria de infanterie poate ajuta infanteria în două feluri : sau trage în infanteria inamică, sau trage în artileria inamică ; căci, înaintarea infanteriei suferă, din cauza focului combinat al infanteriei și artileriei adverse.

Dar din moment ce s'a stabilit, că acțiunea artileriei contra artileriei este foarte slabă, dacă nu chiar nulă, evident că bateria de infanterie are rolul de a trage în infanteria inamică.

Rezultă de aci, că la această să reduce misiunea artileriei pe câmpul de luptă, în ziua de astăzi, astfelcă după novatori, deoparte și dealta, infanteria și artileria trag în infanteria adversă, aceasta reprezentând conceptul luptei moderne.

Și, pentru a nu fi invinuit că exagerez, să citez câteva rânduri de ale novatorilor în această ordine de idei.

Vorbind de bateriile de infanterie, căpitanul Bourguet scrie ¹⁾ că „la drept vorbind, aceasta va reprezintă aproape întotdeauna, întregă misiune a artileriei pe câmpul de luptă”.

„Ceiace deosebește noua tactică de cea veche — scrie generalul Rohne, care face apologia ideilor novatorilor și susține întrebuințarea bateriilor de infanterie, chiar dela începutul luptei ²⁾ — este faptul, că chiar dela începutul luptei, cele două arme infanteria și artileria trebuie să lupte în legătură intimă”.

Care au fost consecințele imediate ale acestor idei ? Toată

1) „L'artillerie dans le combat“ pagina 33.

2) Nouvelle tactique d'artillerie pag. 23.

lumea împreună și cu novatorii recunosc evidența însăși, că acțiunea artileriei contra infanteriei adăpostite este, cași în trecut, insuficientă, pentru a scoate pe apărător din poziție; de asemenea recunosc, că acțiunea cu focuri a infanteriei care atacă este atât de slabă, în cât infanteria atacului n'ar putea înainta, redusă fiind la propriile sale forțe. Nu mai insist asupra acestor chestiuni, fiindcă am dat destule exemple în cursul studiului.

În schimb, pentru cel ce stă în defensivă, atât infanteria dar în special artileria, au o acțiune mult eficace contra infanteriei, care atacând, trebuie să meargă și deci să se descopere.

Concluzia firească ar fi fost, și sunt unii ofițeri francezi chiar de valoare, cari au și susținut, că din cauza tunului cu tragere repede în special, ofensiva a devenit aproape imposibilă, căci pe când apărarea luptă eficace cu două arme contra uneia (infanteria), atacul este redus la o luptă ineficace a celor două arme contra infanteriei apărării.

Cum lesne s'a înțeles, tot boclucul se datorește numai ineficacității bateriei de infanterie a atacului, contra infanteriei apărării și mai cu seamă marelui eficacități a bateriilor de infanterie ale apărării, contra infanteriei atacului. Dar eră cu neputință, ca novatorii să admită decapitarea ofensivei, căci toate ideile și teoriile lor asupra întrebuințării artileriei n'ar fi trăit mult timp.

În asemenea condițiuni, novatorii s'au gândit imediat la soluțiune. Să mai micșorăm, ba să anihilăm puterea bateriilor de infanterie ale apărării, căci numai astfel infanteria atacului poate reuși.

Cu ce să se anihileze însă bateria de infanterie?

Desigur cu un singur mijloc: focurile artilerii, căci altul nu există. Atunci iată că au născut contra-bateriile, cari din partea atacului, lucrează la anihilarea bateriilor de infanterie ale apărării, iar din partea apărării, la degajarea bateriilor de infanterie, din ghiarele contra-bateriilor atacului. Și pentru acest scop, trebuiesc rezervate cât mai multe tunuri, pentru formarea diferitelor contra-baterii în raport cu necesitățile.

La această soluțiune ingenioasă a novatorilor, un naiv ar îndrăzni să obiecteze, că focul dintre contra-bateriile adverse este o curată luptă de artilerie.

Răspunsul novatorilor, care bineînțeles a venit mai târziu, a fost cam acesta.

Desigur că acțiunea dintre contra-baterii este o luptă de artilerie, dar această luptă nu este un duel de moarte ca în trecut; nu este o acțiune distinctă, ci rezultă din adevărata legătură dintre infanterie și artilerie, în fine, această luptă de artilerie nu va fi ca în trecut, prologul, sau primul act al bătăliei, dar chiar fondul tabloului, însoțirea obligată a luptei, dela început

până la sfârșit, în fine această luptă de artilerie va da naștere la incidente pasagere, mereu reînoite, fără însă să justifice o grupare specială a unităților.

Sunteți mulțumiți cu soluția? Lăsând că această ultimă frază sare în ochi, ca neconsecvență, căci bateriile de infanterie și contra-bateriile reprezintă tocmai o grupare specială a unităților, pentru care mai târziu s'a inventat *permanența misiunilor*, lăsând toate acestea la o parte, când cineva nedumirit a îndrăsnit să întrebe, dacă lupta aceasta dintre contra-baterii poate avea vreo soluțiune, de vreme ce artileriile sunt indestructibile, novatorii — bineînțeles mai târziu — au răspuns afirmativ, căci au inventat *neutralizarea* (?), adică metoda miraculoasă prin care fără a suferi de focul inamic, contra-bateriile sunt oprite de a trage.

Au ajuns astfel de unde au plecat, adică, dela declararea inutilității luptelor de artilerie, au conchis la absoluta lor necesitate, schimbând însă cadrul și rezultatul acestei lupte.

Din această expunere sumară, ne putem da seama și voi mai arată în decursul studiului, că toate noile idei ale întrebuințării artileriei pe câmpul de luptă, își găsesc obârșia mai mult în jurul luptei de artilerie.

Nu ne rămâne acum, decât să studiem diferitele idei emise, și susținute de novatorii.

INTREBUNȚAREA ARTILERIEI LA ÎNCEPUTUL LUPTEI

a) Mai este sau nu nevoie astăzi, cu noul material, ca să aibă loc o luptă de artilerie dela mare distanță, înainte ca grosul infanteriei să se găsească la bătaia eficace a puștei?

Această importantă chestiune a fost atinsă, ba pot zice că chiar am intrat în fondul ei, în cursul acestui studiu și mai cu seamă la studiarea influenței proprietăților materialului, asupra proprietăților caracteristice ale armei, cum și consecințele tactice cari decurg. Inarmați cu argumentele deja expuse, să mai revenim asupra ei, fiindcă domină aproape întrebunțarea artileriei pe câmpul de luptă.

„Lupta de artilerie — spune căpitanul Bourguet ¹⁾ — se confundă cu lupta și ține cât și ea, fiindcă luptă de artilerie nu este prin ea însăși legitimată și n'are altă rațiune de a fi, decât degajarea bateriilor de infanterie amice, de zdrobirea contra-bateriilor adverse.

„*Această luptă de artilerie este de fapt, ceiace se poate întâmpla mai rău în luptă, și deci nimeni nu trebuie s'o dorească*”.

D-l generalul Rohne acum doi ani scria ²⁾ „că lupta de artilerie propriu zisă nu este legitimată, decât când servește a degaja infanteria. Această luptă nu trebuie să-și găsească prin ea însăși un sfârșit, astfelcă este cu totul indicat, de a nu se întrebunța decât foarte puține baterii, pentru a avea astfel, cât de multe rezervate, pentru a fi opuse contra infanteriei adverse”.

Dacă analizăm toate aceste idei, găsim lesne adevăratele motive cari au condus pe toți aceștia, de a decretă anatema contra luptei de artilerie dela mare distanță, înainte ca infanteriile să se găsească la bătaia eficace a puștei.

1) „L'Artillerie dans le combat“ pag. 79.

2) „Nouvelle tactique d'artillerie“ în revista Spectateur militaire pag. 25.

Mai întâiu, angajarea luptei propriu zisă nu aparține artileriei, ci infanteriei.

„Infanteria antegărzei va înainta — scrie căpitanul Bourguet ¹⁾ — până ce inamicul o va obliga să se oprească. Ea va încerca ca cu propriile sale mijloace să înainteze și, numai când nu va reuși, va fi susținută de artilerie” ²⁾.

„Deosebirea dintre noua tactică și cea veche stă în faptul — spune generalul Rohne ³⁾ — că la începutul luptei nu se va observa nici una din trupele adverse, *astfelcă artileria atacului va fi fără obiectiv* (?) Infanteriei îi incumbă rolul de a înainta, până ce apărătorul deschide focul, pentru a-i opri înaintarea. *Numai atunci vine momentul când artileria trebuie să deschidă focul, pentru a sprijini marșul infanteriei*”.

Mă mulțumesc cu aceste citațiuni, căci toate celelalte ale diferiților autori sunt la fel. Să le analizăm puțin.

Vrasăzică, toți detractorii luptei de artilerie susțin astăzi, că artileria nu trebuie să deschidă focul, decât după ce infanteria atacului a fost oprită de infanteria apărării; să zicem că a ajuns la 800—1.000 metri de ea. Ei mai susțin, că până în aceste momente, artileria atacului n'are în cine trage.

Dar să ne înțelegem puțin la vorbe. Mai întâiu naște întrebarea, dacă am făcut contract cu inamicul, ca dânsul să lase infanteria să se apropie până la o asemenea distanță, fără ca artileria lui să intre în acțiune?

Și admitând că acest contract este făcut, ne întrebăm nedumeriți, la ce atâta muncă cu perfecționarea materialului de artilerie și în special cu mărirea bătăiei eficace? Este o fatalitate va răspunde d-l general Rohne, împreună cu ceilalți novatori, fiindcă efectele tunului cu scut contra tunului cu scut sunt foarte slabe și fiindcă pe lângă acestea, artileriile vor beneficia de o deplină imunitate, față de focurile tunurilor adverse, ocupând pozițiuni mascate, ascunse în găuri de șearpe, astfelcă artileriile nu vor avea la început alt obiectiv, decât infanteria; obiectiv care va fi indicat, atunci când infanteria noastră va fi oprită.

Dar, dacă artileria inamică trage, înainte ca infanteria atacului să ajungă așa de aproape; dacă dânsa cu focul său eficace produce pierderi simțitoare infanteriei noastre dela 3.000—2.500 metri, întârziindu-i sau oprindu-i chiar înaintarea, în această

1) „L'artillerie dans le combat“, „Engagement de l'action par l'infanterie“, pagina 65.

2) In cele ce urmează voi scri pentru prescurtare „lupta de artilerie“ înțelegând prin aceasta, lupta dela distanță, și înainte ca infanteria să se găsească la bătaia eficace a puștei sale.

3) „Nouvelle Tactique d'artillerie“ pag. 23—24.

parte a câmpului de luptă, care nu poate fi stăpânită decât de focul eficace al artileriei? Atunci ce se va întâmpla? Nu va trebui ca artileria noastră să facă toate sacrificiile pentru a înfrâna focul artileriei inamice?

Novatorii cari recunosc astăzi întrebuițarea contra-bateriilor în acest scop, admit intervenția lor, numai după ce infanteria s'a angajat, fără a prevedea acest caz, adică acel când infanteriile ne fiind la distanța bătăiei eficace a puștei lor, una din ele nu mai poate înainta, din cauza focului eficace al artileriei inamice.

Că se va întâmpla cazuri, când mai întâiu infanteria antegărzei se va angaja și apoi va fi necesar de intervenția artileriei, care va produce astfel scântea care va aprinde apoi lupta de artilerie, firește că nimeni nu poate nega, totul depinzând de teren. Dar aci este vorba de stabilit un principiu și acest principiu trebuie să aibă valoarea de a putea fi generalizat, iar nu cum susțin novatorii în mod absolut, că lupta de artilerie între contra-baterii nu va trebui să ia naștere, decât după ce infanteria determină focul bateriilor de infanterie și acestea la rândul lor pe acel al contra-bateriilor.

Iată ce spune tot d-l căpitan Bourguet ¹⁾ în această ordine de idei, cu doi ani înainte de a publica lucrarea mai sus citată.

„Fie că artileria noastră intervine ca arma izolată și la început (en manière de préambule), fie în legătură, sub presiunea circumstanțelor; această intervenție va atrage necesarmente o ripostă din partea artileriei inamice”.

„Și dacă aceasta este într'adevăr ofensivă, ea se va angaja întregă, fără a precupeți nimic, pentru a stăpâni cât mai curând cu focurile sale, întreg câmpul de luptă; pentruca apoi să poată sprijini cu eficacitate infanteria sa. Tot astfel, o cavalerie de cercetare întâlnind în drumul său cavaleria inamică, se va arunca asupra ei, pentru a o respinge, urmând apoi a-și relua misiunea.

„Astfel se va deschide prin riposte și contra riposte succesive, lupta de artilerie”.

Trebue să recunosc, că rar s'a putut arăta mai limpede și mai precis și în câteva rânduri, nu numai necesitatea luptei de artilerie dar și circumstanțele în care ea se poate produce.

Aceste rânduri mă ajută, să desvolt ideile mele în această privință.

Care va fi semnalul începutului luptei de artilerie?

Cine va putea preciza acest lucru, când el depinde de o serie de factori neprevăzuți, imposibil de precizați, căci variază la infinit?

¹⁾ „Emploi de l'artillerie en liaison avec l'infanterie, dans le [defensive] „Luttes d'artillerie“ pag. 9,

Iată două coloane în marș, care înaintează una contra alteia și pe un teren ca cel de care am vorbit ¹⁾.

Dacă una din coloane a depășit cu capul antegărzei înălțimea de care vorbeam, și dacă în acest moment zărește înaintând pe drum și la 3.000—4.000 metri de înălțime, coloana inamică, care se întinde ca un șarpe enorm pe drum, oare comandantul primei coloane va putea comite greșeala de a nu deschide cu primele baterii ce-i sunt la îndemână, un foc bine nutrit cu șrapnele, contra acestei coloane, prinsă în flagrant delict de marș?

Și dacă comandantul acestei din urmă coloane este hotărât să lupte, nu va trebui, după ce se va desmetici puțin, să răspundă imediat bateriilor inamice, cari provocând la început dezordinea în coloană, vor împiedica apoi înaintarea infanteriei, care și va trebui să se desfășoare pentru luptă, pe un teren aproape descoperit?

Și atunci firește, iată scânteia care va aprinde o luptă de artilerie dela 3.000—4.000 metri, prin ripostele și contra-ripostele succesive ale bateriilor adverse, fără ca infanteriile să ajungă încă să fie în contact.

Iată acum un alt teren, cel dela Wörth (6 August 1870), care în porțiunea unde corpul V german a început lupta, prezintă o creastă de înălțimi pe care se găsește Dieffenbach, ceiace a permis corpului V să se desfășoare, acoperit de valea râului Sauer, destul de adâncă și unde găsim satul Wörth, infanteria antegardei prusiane, a putut lua contactul cu fracțiuni din regimentul 2 de zuavi.

Lupta de artilerie angajată de corpul V cu cele 84 tunuri începe la ora 9, adică un ceas după ce contactul fusese luat de infanteriile adverse, și se sfârșește la ora 10, când bateriile franceze pe jumătate distruse, renunță la luptă, adăpostindu-se înapoia satului Fröschwiller.

Prin urmare, iată un exemplu contrariu de cel pe care l-am dat, în ceiace privește angajarea luptei de artilerie, luptă însă care există la începutul acțiunii.

Trecând acum la altă ordine de idei, să constatăm un fapt curios, acela că mai toți cari au fost și poate mai sunt în contra luptei de artilerie, așa cum o susținem noi, invocă ca motiv principal, contra acestei lupte „*legătura care trebuie să existe între infanterie și artilerie*”.

În virtutea acestei legături și în modul desigur prea strâmt de a-și închipui manifestarea acestei legături, dânsii nu pot admite, decât acționarea deodată a acestor două arme.

Or, de vreme ce artileria are o bătaie de 4 ori mai mare ca

1) Pagina 141 „Influența puterii și efectului materialului, asupra proprietăților caracteristice ale artileriei”.

infanteria, trebuie mai întâiu, ca infanteria să se apropie la distanța bătaei sale eficace, și numai din acest moment artileria trebuie să intre în acțiune, pentruca să existe de fapt legătura dintre ele, adică mai bine zis, să existe acel ajutor direct, pe care artileria trebuie să-l dea infanteriei după cum îl cer novatorii.

Din momentul însă ce cu gândul, și pe hârtie, transportăm infanteria pe câmpul de luptă, deadreptul la bătaia eficace a puștei, am suprimat patru părți din adâncimea câmpului de luptă, și am intrat în faza principală a bătăliei, stergând cu buretele imaginațiunii pe celelalte. Firește, că în asemenea condițiuni, lupta de artilerie dela distanță este fără sens; firește că lupta de artilerie să confundă cu lupta — după cum spune căpitanul Bourguet — și că lupta de artilerie nu mai este legitimată decât pentru degajarea bateriilor de infanterie.

Dar dacă ne gândim la realitate, dacă ne întrebăm, cum va putea infanteria noastră să parcurgă primele patru părți ale câmpului de luptă, atunci, lupta de artilerie nu ni se va părea un non sens.

Dacă ne vom gândi, că din cauza focului artileriei adverse, infanteria nu va mai putea înainta, dacă ne vom gândi, că luptă de artilerie are de scop, să *deschidă indirect drumul infanteriei* — pe această porțiune a câmpului de luptă unde pușca nu poate fi întrebuințată — deschidere obținută prin înfrânarea artileriei adverse, înfrânare care decurge din obligația ce o are artileria adversă de a ripostă; atunci desigur că nimeni nu va mai contesta, că lupta de artilerie dela distanță nu reprezintă adevărata legătură între cele două arme surori.

Pe lângă exemplele clasice date după Hohenlohe la începutul studiului ¹⁾, să ne mai gândim, că la *Sadowa* (1866), toată infanteria Diviziei a 8-a a fost obligată să se adăpostească în pădurea dela *Sadowa*, fiind oprită de focul a 100 guri de foc austriace, care se găseau între *Lipa* și *Stresetitz*. Și dânsa a stat acolo 4—5 ceasuri, neputând să iasă, decât atunci când artileria prusiană isbutește, de bine de rău, să țină piept artileriei austriace, sau mai bine zis, să atragă focul acestei artilerii asupra ei.

Necesitatea de a atrage focurile artileriei inamice și apoi de a o domina, pentru a rupe astfel la inamic, legătura dintre cele două arme, legătura care ar permite infanteriei să înainteze cu atât mai repede și ușor, cu cât astăzi tunul este mai puternic, este desigur evidentă.

Lupta de artilerie are de scop să desorganizeze armata inamică, ea reprezintă forma inițială de a ajuta infanteria.

Rețeta dată de unii — ca ultim argument contra luptei de artilerie, dela începutul luptei — cum că artileria cea mai slabă va

1) Pagina 44—45.

încetă lupta, pentru a se păstră, în scopul de a sprijini ulterior propria-i infanterie, este tot atâta de serioasă — spune căpitanul Culmann — cași aceia care ar sfătui, ca două cavalerii să se evite reciproc pe câmpul de luptă, fiindcă misiunea principală a cavaleriei constă, nu în a șarjă, ci în a face serviciul de cercetare și recunoaștere.

Și pentru artilerie, cași pentru cavalerie, desigur că lupta de artilerie nu trebuie căutată a priori, dar trebuie primită ca un mijloc necesar, oridecâteori situațiunea o va impune.

Căpitanul Culmann dând — după Ardant du Picq 1) — un exemplu, când două cavalerii au refuzat să se ciocnească la o șarjă, termină cu următoarele :

„Această anecdotă și reflexia finală a lui Ardant du Picq, permit să ne dăm seama, de motivul neexprimat, dar existent, în fundul sufletului acelora, cari refuzară duelul de artilerie la început, atunci când se adoptă noul tun cu tragere repede Md. 1895, tun care pareă așa de teribil. Abstentațiunea nu va fi de almintrelea practicabilă, *decât dacă printr'o înțelegere tacită și cordială, artileria germană o va primi; dar acesta nu este cazul, și atunci, oricine poate fi sigur, că deîndată ce tunurile noastre vor fi atinse de proiectilele lor, se vor întoarce ele singure, pentru a ripostă contra unei trageri care le jenează*”.

Dar să mai vorbim încă de un alt argument al novatorilor invocat contra luptei de artilerie, argument care va fi discutat în detaliu în alt capitol. Intrebuițând pozițiunile complect defilate și mulțumită scuturilor — spun dânsii — artileriile sunt indestructibile.

La acest argument răspundem, că dacă teoreticește este posibil de a așeză ambele artilerii în pozițiuni complect defilate și în special a le așeză față în față, respectiv pe două linii paralele, atunci argumentul ar avea valoare, în cazul și numai când ele ar întrebuiță în această luptă numai șrapnelul.

Când ne ducem însă pe un teren oarecare și facem o aplicațiune, rămânem surprinși, de diversitatea cazurilor ce se întâlnesc, nu numai în ceiace privește poziția propriu zisă ce poate fi ocupată de artilerie, dar și în ceiace privește raportul care există între ambele poziții ale artileriilor adverse.

1) „In războiul din Polonia din 1831 — scrie Ardant du Picq — două regimente rusești și două regimente poloneze să șarjează reciproc. Cu un acelaș elan ele merg, unele contra celorlalte, însă, ajungând la distanță unde se putea recunoaște după față, cavaleriile au încetinat mersul și ambele au făcut la stânga 'mprejur.

„Rușii și Polonezii în aceste momente teribile se recunoscără frați și în loc să verse sânge frățesc, au fugit de luptă, ca de o crimă. Aceasta este versiunea unui martor ocular și narator, ofițer polonez
Câte trupe de cavalerie își recunosc astfel frăția??

Vom vedea atunci, de pildă, că o artilerie poate ocupa pozițiuni defilate, pe când cealaltă este obligată să ocupe o pozițiune descoperită. Firește este o necesitate impusă de teren și de situația tactică, la care însă trebuie să plecăm capul. Și atunci, artileria cea mai favorizată de această împrejurare, desigur că nu va comite greșeala să nu profite de acest avantaj, pentru a căuta să obțină superioritatea focului pe câmpul de luptă, trăgând cu obuze brizante în artileria descoperită.

Vom mai vedea atunci, în alte cazuri, că pe când o artilerie ocupă o poziție ce nu poate fi luată de eșarpă, cealaltă în schimb va avea multe baterii expuse la un asemenea foc.

Și atunci, artileria cea mai favorizată de această altă împrejurare, cu siguranță că va profita de acest avantaj, pentru a căuta să obțină superioritatea focului pe câmpul de luptă, la începutul acțiunii, *trăgând chiar cu șrapnele în bateriile ce pot fi luate de eșarpă.*

Și câte exemple de acest fel mai pot fi găsite.

Dealmintrelea, chiar novatorii pentru a justifica rolul întrebunțării contra-bateriilor și posibilitatea ca ele să obțină o înfrânare a contra-bateriilor inamice în lupta de artilerie, au fost obligați să inventeze, așa zisa luptă cu focuri încrucișate — pe care în treacăt fie zis n'o admitem, cași orice alte teorii și soluțiuni teoretice forțate, găsite numai pentru trebuințele cauzei — pentru ca deoparte și dealta să se poată obține prin focuri de eșarpă, ceiace dâșii numesc neutralizarea bateriilor adverse, neutralizare care justifică — după dâșii — această luptă de artilerie.

Pentru a încheia, voi reproduce acum câteva rânduri datorite generalului Hoffbauer, generalului Hohenlohe, generalului Fayolle, maiorului de infanterie Profane, maiorului de artilerie Buat și colonelului Layriz, rânduri cari vor reprezintă concluziunile noastre, relative la cele spuse în acest capitol, referitor la necesitatea actualei lupte de artilerie dela mare distanță. Am ales aceste diferite personalități militare, fiindcă cei doi dintâu sunt reprezentanții școalei vechi, alții au fost și sunt propăvăduitorii școalei vechi, pentru întrebunțarea actualului tun cu tragere repede pe câmpul de luptă, și în fine alții, cari au fost printre novatori, sunt astăzi convertiți la școala veche.

„Artileria atacului — scrie Hoffbauer ¹⁾ — are pentru dânsa superioritatea numărului și deci, puțința de a învălui; artileria apărării are pentru dânsa, cunoașterea exactă a distanțelor, pozițiunile dominante, și este întărită și acoperită prin mijloace na

1) „Tactique de l'artillerie réunie aux autres armes“.

turală sau artificiale. În consecință, artileria apărării are multe, șanse să poată obține superioritatea.

„Prin urmare, bătăliile viitoare vor fi pregătite și vor urma după o violentă luptă de artilerie.

Rezultatul acestei lupte va decide mai ales, câștigarea sau pierderea bătăliei.

Iată ce scrie prințul Hohenlohe în scrisoarea 13-a.

„Pe măsură ce bătaia tunurilor crește, rezultă nu numai că nu trebuie să se întârzieze mai mult ca în trecut deschiderea focului de către artilerie, dar din contra, va fi necesar să se deschiză focul mult mai de vreme.

„Vrând, nevrând, mai rezultă, că lupta de artilerie va ține mai mult timp.

„Aceasta este și natural, căci, cu cât o armă bate mai departe, cu atât se va deschide focul de mai departe.

„Evident, nu trebuie să trăgem fără folos distanțele cele mai mari, și dacă inamicul face această prostie, n'avem decât să ne bucurăm, fără însă a-l imita.

„Dar, dacă inamicul procedând astfel vă lovește, vă atinge, atunci va trebui să-i răspundeți.

„In viitor, distanțele la cari se va deschide lupta de artilerie vor fi mai mari ca în trecut, mulțumită perfecționărilor ce se vor aduce materialului, perfecționări cari vor permite să se obțină deciziunea, dela distanțe dela cari dacă s'ar fi tras în trecut, ar fi însemnat să se risipească fără folos munițiunea.

„Iată de ce luptele viitoare de artilerie se vor angaja dela distanțe, de care nu putea fi vorba până mai deunăzi”.

„Să citește aproape în toate părțile — spune generalul Fayolle ¹⁾ — să aude spunându-se în toate zilele, că în războaiele viitoare, luptele de artilerie nu vor mai exista.

„Pentru un profan, această afirmațiune n'are nici un sens.

„In adevăr, în luptă, ne angajăm contra tuturor forțelor inamice : infanterie, cavalerie, artilerie.

„Nu s'ar putea face abstracțiune de această din urmă, și să-i lăsăm libertatea sa de acțiune ; or, nu se poate concepe alt mijloc de a-i lua această libertate de acțiune, decât intrând în luptă cu ea.

.....

„Și atunci cu ce expresie să denumim angajarea a două linii de tunuri opuse, dacă cuvântul „luptă” ne este interzis?

1) Concentration des feux et concentration des moyens.

Iată ce scrie cu o profuziune de bun simț, un ofițer de infanterie, d-l Maior Profane ¹⁾: „Pretinde-ți că lupta de artilerie nu va mai există. Bine. Ceiace însă mi se pare extraordinar este, că vorbiți mereu de această luptă de artilerie, de care vă lepădați; este, că a-ți inventat și un mijloc în zig-zag pentru a o întreține, mijloc care mi se pare așa de ușor — așa trebui să spun simplist — în cât mi se pare incompatibil, cu această afacere așa de complicată, care se chiamă războiul”.

„Nu mai vreți luptă de artilerie, dar la manevre, de îndată ce vedeți luminile ce apar deasupra crestei, îndreptați imediat bateriile voastre asupra lor.

„Și, ceiace mă consolează — căci cred că aveți dreptate — este faptul, că dacă adversarul nostru ne va arăta flacăra tunurilor sale, vom fi foarte vinovați să nu profităm.

„In fond, eu sunt om foarte simplu: este suficient să fiu adânc convins de adevărul unui lucru, pentru a căuta să-l îndeplinesc”.

„Or, sunt atât de convins, că scoaterea din luptă a artileriei care-mi este opusă, va procura infanteriei o situațiune admirabil privilegiată. . . . în cât a-și face tot pe lume, pentru a scoate din cauză această artilerie”.

„Nu voi ajunge desigur complect la acest lucru, dar ar fi o mare bucurie pentru mine, ca să pot dispune de o parte din focurile mele, în favoarea infanteriștilor noștri, cari suferă și, m'ași mulțumi de acest modest rezultat”.

„Va există această diferență între mine și d-ta, că nu-mi va mai fi teamă — sau foarte puțin — de tunul inamicului, atunci când ve-ți suprima neconținut vijeliile sale, cari atârnă deasupra capului nostru, ca teribila spadă a lui Damocles. Pentru a nu fi consimțit să luptați cu nădejde câtva timp, veți fi condamnat să luptați mereu”.

„Și la urma urmelor, ce însemnează o baterie de infanterie?

„Este o baterie care trage în infanteria inamică, sau o baterie care dă ajutorul său eficace, infanteriei amice?

„Dacă se adoptă — după cum este și natural — a doua definițiune, nu înțelege pentru ce se dorește cu orice preț, ca această baterie să satisfacă și la prima definițiune?

„Pretind chiar, că în multe circumstanțe, voi susține mai bine infanteria mea și îi voi face mai multe servicii, trăgând în

1) „Journal des sciences militaires“ No. 86 din 15 Fevruarie 1910, sub titlul „Le Bilan des idées dans l'Artillerie de campagne“. Spiritul cu care persiflează pe novatorii artileriști, m'a făcut să crez. că chiar numele de „Profane“ este o istețime. M'am convins însă, că acest inteligent ofițer există în carne și oase.

artileria inamică, decât să repartizez focul meu, asupra infanteriștilor din față.

„Aduceți-vă aminte de acea zi, din ultimele manevre, când divizionul d-voastră dela antegardă, primi ordinul să susțină atacul, pe care capul antegărzii trebuia să-l execute, contra satului B, formând ieșind înaintea celor două pădurici A și C, care-l în cadrau.

„Vă aduceți oare aminte, că în momentul când primele elemente ale infanteriei se găseau încă la 1.500 metri de satul B, înafara bătăiei realmente eficace a puștei inamicului, tunul inamic deschise deodată focul asupra infanteriei?

„Inamicul avea acolo două baterii, știurăm aceasta mai târziu, și cu toate că se spusese unei baterii, că este baterie de infanterie și că celelalte două sunt contra-baterii, cu toate acestea, a-ți deschis focul cu tot divizionul, contra artileriei inamice. Toate felicitările mele! A-ți fost în greșală, față de propria d-voastră doctrină, dar a-ți avut de două ori dreptate în practică: Mai întâiu, fiindcă trăgând cu trei baterii contra două, aveți maximum de șanșă să-i faceți rău, și nu numai să-l neutralizați. Apoi, fiindcă a-ți procedat, în această circumstanță, așa cum trebuie mai bine, pentru a favoriza cât mai mult infanteria d-voastră.

„Câteși trele bateriile, cu toate că au tras contra artileriei inamice, au fost — după modesta mea părere — baterii de infanterie, în accepțiunea cea mai largă a cuvântului”.

„Este natural — scrie colonelul Layriz ¹⁾ — ca fiecare șef să poruncească artileriei sale, să atragă asupra ei, focul artileriei vrăjmașe, care la un moment dat, trage asupra trupelor înaintate și înlesnește astfel atacului, înaintarea și ocuparea treptată a terenului.

„In asemenea condițiuni se înțelege, că luptele vor începe tot prin dueluri de artilerie.

„In bătăliile de întâlnire, rezultatul unui asemenea duel este destul de important, de oarece el poate să hotărască, cine rămâne în ofensivă și cine nu.

„Dacă se consideră unul din compartimentele câmpului de bătaie — scrie maiorul Buat ²⁾ — în care cele două infanterii dispunând ambele de tunuri, doresc să ajungă la distanța de unde ele pot lupta, putem afirma că: Lupta de artilerie este inevitabilă; că este absolut necesar (primordial intérêt) ca această luptă se capătă o soluțiune decisivă; că majoritatea bateriilor

1) „Artileria de câmp modernă”. Traducere de căpitan V. Rudeanu.

2) „La Lutte d'artillerie et les moyens de tir de la contre-batterie”.

puse în linie ocupă pozițiuni cari le fac pasibile de o distrugere completă sau parțială.

b) Lupta de artilerie reprezintă sau nu un act distinct, în ziua de astăzi și ce valoarea are astăzi, noțiunea duelului de artilerie?

Admițându-se lupta de artilerie, admițându-se, că deoparte și de alta vor intra dela început în acțiune cât mai multe baterii, cei cari sunt contra luptei de artilerie dela mare distanță spun, că asemenea lupte vor face să reînvieze faimoasele dueluri din trecut, în care artileriile trag una contra alteia, în timp ce infanteria stă impasibilă și privește rezultatul. În asemenea condițiuni ei conchid, că lupta de artilerie dela distanță, sau duelul de artilerie, va reprezintă astfel un act distinct, ceiace este contrar principiului legăturii dintre arme și deci un anacronism.

Nu știu ce semnificare specială are în mintea novatorilor-expresiunea „*duel de artilerie*”, dar este probabil înțeleasă, în sensul arătat de d-l general Perçin care scrie următoarele ¹⁾: „*A lichidă prin foc chestiunea artileriei, a stinge, a anihilă, a distruge artileria inamică, aceste cuvinte indică, că în spiritul unora din artileriști, scoaterea din luptă a artileriei inamice, reprezintă preludiul obligat al atacurilor infanteriei*”.

„Din opoziția acestor doi termeni, *a împiedecă artileria inamică de a trage și distrugerea artileriei inamice*, constă antagonismul celor două doctrine, relative la întrebuințarea focurilor artileriei”.

Cu alte cuvinte, *duel de artilerie* însemnează o acțiune de distrugere întreprinsă de două artilerii adverse, dela mare distanță, înainte ca grosul infanteriei, să se angajeze, iar *lupta de artilerie* însemnează o acțiune întreprinsă de cele două artilerii, pentru a se împiedica reciproc de a trage, acțiune încercată numai după ce infanteria s'a angajat serios.

Am avut prilejul să-mi spun părerile în această privință, voi avea prilejul să consacru un capitol special asupra chestiunii de a ști prin ce alt mijloc artileria poate constrânge artileria inamică de a nu trage, decât acela de a-i produce pierderi serioase.

Pentru un moment cred, că expresiunea „*duel de artilerie*” este absolut sinonim cu „*lupta de artilerie*” și mă înscriu fără teamă pentru *duel*, sau orice altă expresiune, care poate indică acest lucru, adică anihilarea, distrugerea completă sau parțială a artileriei inamice, înainte ca grosul infanteriei să se angajeze în luptă.

Am susținut și susțin, că odată cu angajarea antegărzilor, sau

1) Cinq Années d'Inspection“.

în anumite împrejurări, arătate la ocazie, chiar înainte de această angajare, va isbucni lupta teribilă, formidabilă, între cele două artilerii în prezență, și că atacurile infanteriei nu se vor putea desfășura și lua toată amploarea, decât atunci când una din artilerii va obține supremația focurilor pe câmpul de luptă.

Dar se va răspunde, admiteți că lupta de artilerie va reprezenta ca în trecut un act distinct?

Să întrebăm însă pe novatori ce însemnează expresia „*act distinct*”. Este vorba ca artileria să lucreze pe socoteala ei, fără nici un scop?

Atunci ne înscriem în contra.

Dar, dacă artileria trebuie să deschidă focul contra artileriei inamice, care trage în infanteria noastră, care se găsește la 2.500 metri de infanteria inamică, pentru a-i ușura înaintarea? Atunci firește, că lupta de artilerie este un „*act distinct*” în ceiace privește acțiunea cu focuri, pentru simplul motiv, că infanteriile fiind prea depărtate nu pot să-și întrebuințeze pușca.

Este însă o acțiune de sprijin indirect și deci nu reprezintă un „*act distinct*”, căci aceasta acțiune derivând din sprijinul pe care-l dă artileria infanteriei sale, reprezintă adevărata legătură dintre ambele arme surori. În adevăr, care este oare adevărata noțiune a expresiei „legătură”, decât intervenția tovarășului, atunci când eu sunt în neputință de a mă apăra.

„Dacă se spune — scrie generalul Fayolle — că bătălia nu se subîmparte ca o tragedie de teatru, în acte distincte, că nu există un prim act : luptă de cavalerie, — un al doilea : duel de artilerie, — un al treilea : angajarea infanteriei, — un al patrulea : asaltul, — un al cincilea : urmărirea ; — dacă se spune că : cavaleria, artileria și infanteria nu vor încetă să lupte în comun și în intimă legătură, dela început, până la sfârșit, nu se poate decât să aprobăm asemenea idei sănătoase”.

Ne întrebăm însă, când a existat asemenea acte distincte în perioada tunului ghintuit? Novatorii falșifică chiar istoria, spunând că în 1870, duelul de artilerie a fost un act distinct, în sensul că în timpul acestui duel, infanteria sta cu arma la picior, așteptând rezultatul.

În adevăr, să analizăm servindu-ne de istoricul Marelui Stat Major Prusian, ce s'a întâmplat în 1866 și 1870, în principalele bătălii, în timpul luptei de artilerie.

Bătălia dela Wörth, cași cea dela St. Privat, debutează — ca orice bătălie de întâlnire — printr'o acțiune succesivă pe tot frontul de luptă, rezultând din intrarea succesivă pe câmpul de luptă, a capetelor diferitelor coloane aparținând corpurilor de

armată; toate acestea provenind din o serie de circumstanțe imposibil de precizat.

Ori cum fie, în timpul luptei de artilerie care preludează, infanteria germană nu așteaptă rezultatul acestei lupte, ci înaintează încet, încet, în acest timp, și profitând de această luptă de artilerie, se apropie de punctele de sprijin — cari puteau să-i folosească mai târziu — chiar luptând ici, colo, cu infanteria inamică în acest scop.

Dacă excepțional în bătălia dela Sadova, cele două infanterii ¹⁾ s'au găsit după lupta de artilerie cam la 1.500 metri una de alta, adică la o distanță care are permite să se crează, că au așteptat impasibile rezultatul luptei de artilerie, aceasta provine din faptul, că pedeparte infanteria austriacă ocupă pozițiunile sale defensive, iar infanteria prusiană n'a putut să înainteze, din cauza unei superiorități absolut zdrobitoare a artileriei austriace.

De fapt însă, pe restul frontului de luptă (15 kilometri), infanteria germană ajunsese la 700 metri, iar la Cistowes și pădurea Maslowed, se da lupta chiar cu baioneta, în timpul luptei de artilerie.

În bătălia dela Wörth, punctele de sprijin ocupate prin înaintarea și luptele infanteriei germană, în timpul luptei de artilerie, se găsesc la maximum 500 metri de infanteria franceză, pe tot frontul corpului V-lea german, și la Alt-Mühle și vârful pădurei Niederwald, contactul este și mai intim.

La 18 August 1870, tiradorii prusiani desfășurați pe creasta din fața fermei St. Hubert, care era ocupată de Francezi, ajunseseră în timpul luptei de artilerie la 300 metri, și mai târziu, după ce pun mâna pe această fermă — tot în timpul luptei de artilerie — se găsesc la 500 metri de infanteria franceză, iar în dreptul fermei Point-du-Jour, la cel mult 200 metri.

Prin urmare, întrebăm pe novatori, unde au văzut, că în 1866 și 1870, în timpul luptei de artilerie, infanteria așteptă rezultatul luptei de artilerie, pentru a înainta apoi pe câmpul de luptă. Oare aceste exemple nu probează cu prisosință, că lupta de artilerie a fost singurul mijloc, care a permis infanteriei să se apropie de inamic?

Dar nu ne sfiim să susținem, că în ziua de astăzi, și pe terenuri descoperite, infanteria nu va mai înainta așa de lesne pe câmpul de luptă, atunci când deoparte și dealta va există spiritul ofensiv împins până la ultima extremitate, manifestat în primul rând prin acțiunea artileriei și apoi prin încercări sporadice a elementelor înaintate ale infanteriei; atunci când unul dintre adversari va fi

¹⁾ Infanteria prusiană ocupa punctele de sprijin între Dohalika și Marowus, iar cea austriacă se găsea înaintea crestei Lipa-Langenhof.

obligat numai în ultimul moment și după o serie de sforțări neșșite să cază în defensivă.

În asemenea cazuri de bătălii de întâlnire, putem afirma, că numai cel ce va luă și va păștră superioritatea focului de artilerie, va obligă pe adversar să cază în defensivă și numai atunci, infanteria se va putea apropiă la distanțele la cari s'a apropiat infanteria germană în 1870 de infanteria adversă. Și când zic, că numai atunci infanteria se va putea apropiă de infanteria adversă, trebue să ne gândim, că această infanterie nu va înaintă aliniată pe tot frontul. În unele zone defilate, ea se va apropiă chiar în timpul luptei de artilerie, dar în zonele complect desco-perite, ele vor fi obligate să aștepte — după o serie de sforțări infructoase de înaintare — ca artileria să le sprijine înaintarea, în urma câștigărei supremației obținută în duelul de artilerie.

Trebue să recunoaștem, că astăzi, toți cei care vorbesc de „*acțiunea distinctă*” a luptei de artilerie, în loc să deă exemple din 1866 și 1870, unde n'ar putea găsi decât foarte rar această acțiune distinctă, să opresc la atacul Plevnei din 1877 și la unele episoade din războiul Anglo-Boer.

Dacă se analizează aceste exemple, și se ține seama de unele concluziuni, așa zise trase din experiența rășboaelor, se vede ade-vărul susținut de militarii competenți, cari spun, că acelaș exem-plu istoric poate servi la demonstrarea concluziunilor celor mai opuse, atunci când cercetările nu sunt îndreptate după o metodă științifică. Și rezultatul cercetărilor ce duc la o concluziune falsă sunt cu atât mai periculoase, cu cât pentru masa ofițerilor, ele par să se sprijine pe bază istorică.

Toți cei care vorbesc de „*acțiunea distinctă*” a duelului de artilerie, dau ca exemplu, bombardamentul executat în a 3-a bătălie dela Plevna, bombardament care a durat trei zile — spun ei — fără legătură tactică între infanterie și artilerie și deci fără concursul reciproc al acestor două arme.

Dar să ne înțelegem. Bătălia 3-a dela Plevna, reprezintă de fapt, atacul regulat al unei cetăți improvizate; Rușii au adus în acest scop tunuri grele de asediu și pe generalul Totleben, apără-torul Sevastopolului.

Or, astăzi, după câte știm, bombardamentul propriu zis al artileriei, reprezintă încă mijlocul pentru a reduce la tăcere bati-eriile apărării cetăților, fie ele permanente, fie ele improvizate; și a da timp atacului, să se mai apropie de poziția inamică și să se întărească acolo, cu lucrări executate în pământ.

Nu mai după ce bombardamentul a parvenit să reducă la tăcere bati-eriile apărării ce sunt mai periculoase pentru atac, începe partea a doua a luptei de artilerie, care are de scop, distrugerea mijloacelor de apărare — active sau pasive — ale forturilor și

celelalte lucrări de fortificațiune, pe care atacul vrea să le cucerască. Această ultimă luptă de artilerie, care mai are de scop să facă pe apărător să iasă din adăposturi și să ocupe pozițiunile de apărare, poate fi oareșicum asemuită cu lupta de artilerie din războaiele de câmp, căci numai în timpul acestei lupte, coloanele de asalt caută să se apropie de inamic și să-l atace în pozițiunea principală.

Dar generalul Langlois — care ce este drept, a alimentat cu studiul său ¹⁾, argumentările celor cu acțiunea distinctă a artileriei — recunoaște, că atacul executat de Români în sectorul estic, având ca obiectiv reduta Grivița, a reușit, mulțumită acordului realizat între infanteria și artileria română.

Firește, dar aci este vorba de ultima luptă de artilerie de care vorbeam mai sus.

Dar tot generalul Langlois dă ca exemplu, acțiunea generalului Scobelev, în sectorul sud-vest, care în prima zi de bombardare ocupă satul Brestovaț și instalează 20 tunuri pe mameionul dela sud-est de sat ; care în a 2-a zi ocupă creasta 2-a a munților Verzi, pe care o părăsește din cauza unor atacuri executate de Turci și din cauză că atacul general este amânat ; care în a 3-a zi de bombardare ocupă creasta 2-a și o fortifică și care în ziua de 30 August ocupă creasta 3-a a munților Verzi, dând apoi ordin de a se porni la atacul decisiv, la ora fixată prin ordinul de atac general.

Să observăm însă, că acțiunea lui Scobelev intră de fapt tot în operațiunile de asediu. Dânsul pentru a putea porni cu coloanele de asalt la atacul decisiv, trebuie să se găsească la a 3-a creastă a munților Verzi, căci numai astfel putea să atace pozițiunea principală a Turcilor, căci celelalte creste erau pozițiuni înaintate ; pe când în sectorul estic, trupele române și rusești cuceriseră înainte de bombardamentul ordonat, pozițiunile înaintate, și se găseau astfel în fața pozițiunii principale Turcești.

Dacă luăm acum — fără să ne pierdem într'o analiză detaliată a diferitelor bătălii din Războiul Anglo-Boer — o singură bătălie, acea dela Colenso, găsim că și aci, acțiunea artileriei este distinctă, fiindcă din partea Englezilor, se întrebuițează un bombardament de două zile, al cărui rezultat trebuie să fie, după ideile conducătorilor armatei Engleze — de a recunoaște și uza pe adversar

Dar nu trebuie să tragem nicio concluzie din aceasta, fiindcă nu avem deaface, nici într'o parte nici în alta, cu o armată organizată, cu o armată care să aibă o doctrină de întrebuițare a armelor, căci se știe, că și în ceiace privește celelalte faze ale luptei, ca de pildă *lupta de uzură*, Englezii o înțeleg sub

1) „Enseignements de deux guerres récentes.

forma unei *acțiuni demonstrative*, constând într'o desfășurare uniformă a forțelor pe tot frontul, și într'o luptă prin focuri dela distanță, fără a-i da însă caracterul de vigoare absolut necesar, pentru a imobiliză și uză pe adversar.

Și s'au găsit militari cu autoritate recunoscută, ca de pildă, generalul Négrier, care a susținut ¹⁾ — bazat pe nereușita acestor atacuri ale Englezilor — că față de perfecționarea armamentului actual, *fronturile sunt inviolabile*. Dar de îndată ce asemenea idei au fost susținute, s'au ridicat toate personalitățile militare cu vază și le-au combătut, arătând că exemplele istorice luate din războiul Anglo-Boer nu pot servi la găsirea și demonstrarea unor noi principii tactice, fiindcă armatele cari s'au luptat și condițiunile în care s'au dat luptele, n'au avut caracterul obișnuit al unor operațiuni dintre două armate regulate.

Pentru întrebuițarea artileriei însă, din nenorocire, nu s'a ținut socoteală de toate acestea, și în special chestiunea „*acțiunii distincte*” a artilerieri, a fost calul de bătaie, pentru a demonstra că ideile vechi (?) ale întrebuițării artileriei au dat un faliment complet. S'a uitat astfel, cu intenție desigur, adevăratul rol al artileriei pe câmpul de luptă, atât de isbitor pus în lumină, de toate bătăliile din campania din 1866 și 1870, chiar atunci când artileria nu și-a îndeplinit chiar întotdeauna rolul, ca de pildă în 1866 de partea Germanilor și în 1870 de partea Francezilor.

Reluând firul întrerupt și pentru a încheia cu chestiunea „*acțiunii distincte*” a luptei de artilerie, să ne punem următoarea întrebare. Să presupunem, pentru a satisface pe novatori, imposibilul, și anume, că terenul și circumstanțele sunt astfel, încât infanteria poate să se apropie până la cele mai mici distanțe de infanteria inamică, și că artileria inamică nu trage. Va avea loc faimosul duel de artilerie?

Răspundem! Idealul ar fi, ca infanteria să ajungă chiar pe poziția inamică, fără a trage o singură lovitură de pușcă.

În acest caz nu va fi nici duel de artilerie nici luptă cu focuri între infanterii și totuși infanteria atacatoare va câștiga victoria. Este desigur adevărul lui la Palisse.

Dar, dacă infanteria a putut înaintă în astfel de condițiuni avantajoase până la 800—1000 metri de infanteria inamică și acolo este oprită de focul combinat al infanteriei și artileriei inamice, atunci susțin sus și tare, că astăzi, această infanterie va fi pironită pe loc și nu va mai putea înaintă decât atunci, când focul artileriei adverse va fi stins de artileria noastră.

Se va deslănțui un adevărat uragan, duel, luptă de artilerie,

1) Revuè des Deux-Mondes.

puțin importă numele, între cele două artilerii, și numai dela rezultatul acestui duel, va depinde înaintarea infanteriei, care este pironită pe loc.

Și atunci, va fi și acest duel „*un act distinct*” după expresia novatorilor, puțin importă, el este însă decisiv pentru mersul ulterior al luptei.

În definitiv, vreau să arat, că nu se poate spune, cum se va petrece acțiunea pe câmpul de luptă. Va depinde de teren, de felul de a fi al inamicului și de alte circumstanțe neprevăzute, pe cari nici nu vreau să le cunosc, căci variază la infinit; dar vreau să stabilesc principiul, că atunci când artileria inamică va împiedecă înaintarea infanteriei, atunci, numai lupta de artilerie va tăia nodul gordian.

„In cazul când marea luptă de artilerie care precedează atacul infanteriei inamice — scrie generalul Hoffbauer ¹⁾ — nu s'a terminat în avantajul agresorului, în acest caz artileria apărării va decide de rezultatul bătăliei.

„Bătălia dela Mars-la Tour și Vionville arată în mod evident, cât este de zadarnic, ca infanteria atacului să caute a decide acțiunea, când apărătorul a ieșit victorios în marea luptă de artilerie .

„Noi putem consideră această bătălie, în a doua parte, ca o bătălie defensivă. În adevăr, eră vorba pentru Germani să apere în contra atacurilor masselor superioare franceze, pozițiunea pe care o cucerise în prima parte a bătăliei.

„Această pozițiune se întindea dela pădurea Tronville până la pădurea Vionville și până la St. Arnold, călare pe drumul cel mai direct dela Gravelotte la Verdun.

„Ceiace reprezintă forța principală a acestei pozițiuni, eră marea massă de artilerie, care se întindea între pădurea Vionville și pădurea Tronville.

„Toate atacurile ofensive repetate ale Francezilor, executate cu cea mai mare energie din Rezonville, au fost sdrobite de această massă de artilerie”.

„Infanteria franceză nu s'a putut apropia mai mult ca 800 pași (600 metri) din cauza focului foarte eficace al obuzelor noastre.

„Fără a aduce cea mai mică atingere strălucitei șarje a brigadei de cavalerie Bredow, care opri pentru mult timp, într'un moment critic, atacurile ofensive ale armatei franceze la aripa dreaptă, totuși, ceea ce spun eu relativ la faptele artileriei germane, concordă cu rapoartele de sursă franceză”.

1) „Tactique de l'artillerie“, pag. 249—250.

„Putem dar afirma, că artileria germană a decis bătălia pe această parte a câmpului de luptă”.

Să ne gândim, recitind aceste rânduri ale generalului Hoffbauer, la eficacitatea actuală a tunului cu tragere repede în împrejurări identice, și să mai stăm la îndoială, de valoarea duelului de artilerie în ziua de astăzi?

c) Care este rezultatul ce poate fi obținut cu materialul actual în lupta de artilerie?

Deschidem una din chestiunile cele mai importante, care a stârnit discuțiunile cele mai furtunoase, și care a reprezentat pentru novatori — la început — argumentul fundamental contra luptei de artilerie, pentru a admite mai târziu lupta dintre contra-bateriile adverse, printr'o transacțiune foarte curioasă, în ceiace privește puțința de a obține un rezultat oarecare în această luptă, rezultat cunoscut sub numele sugestiv de *neutralizare*.

Ce este această *neutralizare*? Să dăm cuvântul novatorilor. „Nota comitetului — scrie generalul Perçin ¹⁾ — a făcut un mare serviciu armatei, definind cuvântul *neutralizare*, al cărui sens erà schimbat de unele propuneri”.

„A *neutralizà o trupă care trage, însemnează a îndreptă asupra ei un foc care s'o oblige să înceteze focul său, sau cel puțin s'o stăpânească cât mai mult.*

„Când una din contra-bateriile noastre îndreaptă focul său asupra unei baterii de infanterie inamică, bateria de infanterie este momentan *neutralizată*”.

„Când o baterie de infanterie împarte focul său asupra marginii unui punct de sprijin ce trebuie atacat, ea obligă pe apărător să pună nasul la pământ, ceiace-l împiedică să tragă: *apărătorul este momentan neutralizat.*

„Violența focului ce trebuie întrebuințată pentru neutralizarea adversarului, depinde de moralul acestuia. *O anume trupă va încetă focul, înainte de a suferi cea mai mică pierdere; alta va continuă, cu toate că va suferi pierderi considerabile.*

„Artileriile de model vechiu se puteau distruge reciproc, căci erau văzute și n'aveau scut. *Erà atunci natural ca lupta să înceapă printr'un duel de tunuri*”.

„Astăzi lucrurile s'au schimbat. Duelul nu mai are rațiunea de a există, fiindcă ar fi fără rezultat, personalul având posibilitatea, la prima amenințare, să se adăpostească înapoia scutului.

1) „Cinq années d'Inspection”. Neutralisation ou destruction pag. 74— 5.

„Nu se poate distruge materialul, decât dacă se vede; și atunci trebuie consumat o enormă cantitate de munițiuni”.

„Firește, dacă s'ar putea lovi personalul în momentele foarte fugitive, când se descoper pe jumătate, pentru a trimete vijelia, s'ar ajunge, concentrând asupra obiectivului un număr suficient de baterii, ca să i se producă pierderi simțitoare. Dar care este vraciul, care ar putea executa simultan, în timp de câteva secunde, tragerea unor așa numeroase baterii?”

„Tragerile de sdrobire, de distrugere, vor trebui — atât cât nu există un proiectil special — să fie considerate ca o excepție.

„Artileria actuală nu poate complă, de câtpe efecte de neutralizare”.

iată acum și definițiunea colonelului Paloque ¹⁾.

„Dacă scopul ideal al tragerii artileriei este cași în trecut, de a omori pe apărători, rezultatul material în ziua de astăzi va fi foarte diferit, căci astăzi artileria va ucide foarte puțini, dar îi va sili pe toți să se ascundă. Această proprietate caracteristică a actualului tun cu tragere repede se chiamă : *putere de neutralizare; putere datorită unei acțiuni morale, dar unei acțiuni morale, provocată de vederea efectelor acțiunii materiale.*

Întraltă parte, colonelul Paloque pare a nu admite — fără însă s'o spună — virtutea *puterii de neutralizare, contra artileriei inamice*, căci la un alt capitol ²⁾ găsim următoarele.

„O altă proprietate a artileriei, care îi este cu totul specială, este *facultatea de a trage, fiind supusă focului inamic.* În timp ce infanteristul n'are altă alternativă, decât să se lungească în șanț, sau să se descopere, pentru a trage deasupra parapetului; *artilieristul poate trage, fără a pierde protecția, pe care i-o dă scutul*”.

„Nu se poate împiedecă o baterie mascată de a trage, dacă nu s'a obținut asupra ei o tragere convergentă, venind în acelaș timp din față, de eșarpă și de flanc”.

„Chiar dacă suferă mari pierderi, energia și acțiunea sa nu scade în aceiași proporțiune ca la celelalte arme, când personalul său este brav și instruit”.

„Fiecare infanterist care cade reprezintă o pușcă mai puțin”.

„Tragerea cu tunul de 75 poate continuă, cât timp rămân doi oameni de tun.

„O baterie bătută de un foc de artilerie, poate astăzi, prin urmare, să urmeze tragerea.

„Ea poate să-și înceteze tragerea și să se ducă într'altă parte.

1) „L'artillerie dans la bataille”. Pouvoir de neutralisation pag. 76.

2) „L'artillerie dans la bataille” La faculté de tirer sous le feu. Pag. 83.

Alt susținător al neutralizării — Căpitanul Bourguet ¹⁾ — prezintă această operațiune astfel :

„Sunt unii cari cred, că neutralizarea bateriilor inamice se poate obține cu câteva vijelii, această iluziune va face, ca artileriștii noștri să îndeplinească repede misiunile lor, dar rău ; îi va face să facă multă treabă, dar o treabă proastă.

„Pentru a lucra bine, pentru a reduce absolut la tăcere pe inamic, artileria ar trebui poate să trimită vijeliile aproape fără întrerupere.

„Dar nu se poate consimți la o asemenea orgie de cheltuială de munițiuni, decât în cazuri excepționale, mai întâiu, fiindcă reprovizionarea ar fi imposibilă, apoi, fiindcă o tragere necontenită ar face ca artileria să devină foarte vulnerabilă, dacă n'ar fi defilată de flacăra ; în fine, fiindcă trăgând mereu într'un inamic care tace, ea riscă să lovească în curând, un teren părăsit de inamic.

„Tragerea de neutralizare va fi deci în principiu, o tragere intermitentă, dar gata a se deslănțui cu violența primelor vijelii, de îndată ce se vede licărind, flacăra tunului advers”.

* * *

Mărturisesc în toată sinceritatea că, cu toată osteneala ce mi-am dat-o de multeori, fie citind definițiunile și explicațiunile de mai sus despre *neutralizare* ²⁾, fie citind și alte explicațiuni, mărturisesc, zic, din fundul conștiinței, că niciodată n'am priceput nimic. Am avut totdeauna impresiunea, că citesc o limbă străină, absolut necunoscută și de aceia, foștii mei elevi dela școala superioară de războiu își aduc aminte cred, că le interzisese să pronunțe cuvântul de *neutralizare*, pentru a exprima rezultatul obținut în lupta dintre artileriile adverse.

Dar acum, pentru a nu se spune, că dacă n'am priceput neutralizarea artileriei, eu sunt de vină, îmi propun să analizez și să discut ideile autorilor mai sus citați.

Domnul general Perçin spune, că a neutraliza artileria, însemnează a îndrepta asupra ei un foc care s'o oblige să înceteze focul ?

Ne întrebăm, pentru ce această artilerie ar încetă focul, de vreme ce în realitate nu suferă nimic ?

Dar d-l general Perçin spune mai departe, că violența focului întrebuițat pentru neutralizare este funcțiune de moralul ad-

1) Fac excepțiune, pentru sensul dat acțiunei de neutralizare obținută de artilerie contra infanterie, acțiune însă care nu prezintă ceva nou, după cum se va vede în discuțiunea ce urmează.

2) L'artillerie dans le combat. La neutralisation. Pag. 34.

versarului. Anume trupe vor înceta focul, *înainte de a suferi cea mai mică pierdere, altele vor continua să tragă cu toate că vor suferi pierderi considerabile*. Cu alte cuvinte, rețeta nu prinde totdeauna, căci sunt trupe care vor suferi pierderi enorme și totuși nu vor fi neutralizate. În privința celor care vor fi neutralizate fără a suferi nicio pierdere, să-mi dea voie d-l general Perçin să spun, că aceste trupe erau neutralizate chiar înainte de a intra în luptă, ba chiar înainte de declararea mobilizării.

Vrasăzică duelul de artilerie n'are valoare — după d-l general — pentru două motive absolut opuse.

Primul este, că nu va avea sfârșit, fiindcă la prima salvă a artileriei adverse, cealaltă artilerie este neutralizată; paralizată.

Al doilea, fiindcă artileria poate produce pierderi enorme, și totuși, această distrugere — căci pe orice limbă așa se traduce pierderile considerabile — nu va face ca duelul de artilerie să aibă sfârșit, fiindcă. . . . artileria este neutralizată (?), adică completează d-l general Perçin, acest duel este fără rezultat, fiindcă personalul are posibilitatea la prima amenințare, să se adăpostească înapoia scutului? Contrazicerea nu va scăpa nimănui, căci am întrebă noi, atunci cum poate suferi pierderi considerabile?

Oricine analizează rândurile de mai sus, nu poate ajunge la alte concluziuni, oricâtă bunăvoință ar avea.

D-l general Perçin șterge din vocabular *distrugere, sdobire*, care sunt desigur sinonime cu *pierderi considerabile*, și le înlocuește cu *neutralizare*. Dar dacă ar fi vorba numai de schimbare de cuvinte, n'am avea nimic de zis; dar este vorba de schimbare de înțeles, fiindcă d-sa luând în brațe *neutralizarea*, definită cu o elasticitate care merge dela zero la pierderi considerabile, îi dă însă, când este vorba de *duel de artilerie*, semnificația de efect nul, ca pierderi produse.

Suntem în secolul în care știința a făcut progrese uimitoare, pe cale aplicativă, dar până la o probă conchizătoare, ne este foarte greu să primim neutralizarea, sub forma unui fel de narcotic, care administrat — sub formă de vijelii — în doze mai mari sau mai mici, după constituția morală a adversarului, va putea să-l adoarmă un anumit timp, împiedicându-l de a trage, după care apoi efectul fiind trecut, să reînceapă deoparte și de alta această încercare de narcotizare.

Ar fi cel mai meschin și mizerabil rezultat al activității și efortărei uriașe a atâtor inteligențe, cari au luptat pentru perfecționarea materialului actual de artilerie, dacă în realitate rezultatul ar fi — după cum spune d-l general Perçin — că „*artileria actuală nu poate compta de cât pe efecte de neutralizare*”.

În orice caz, ar fi de dorit ca să se ajungă cât mai repede și pentru infanterie la neputința de a obține în mod absolut alt-

ceva, decât efecte de neutralizare și atunci, propăvăduitorii păcei generale își vor vedea realizat visul lor, mulțumită perfecționării fenomenale a armamentelor.

Dacă trecem la ideile d-lui colonel Paloque, vedem că d-sa înțelege altveca prin neutralizare, și este de notat, că nici un novator nu înțelege neutralizarea la fel, fiecare are o înțelegere personală. În trecut fie zis, aceasta ar fi o indicație peremptorie, că neutralizarea nu înseamnă nimic, căci toate celelalte expresii ca de pildă *a distruge, a sdrobi, a ucide*, etc., etc., au fost și sunt la fel înțelese, atât de popoarele sălbatice cât și de cele mai civilizate.

Dar să revenim la d-l Colonel Paloque. D-sa admite puterea de neutralizare, ca ceva datorit unei acțiuni morale, provocată de vederea efectelor acțiunii materiale. Această definițiune o aplică d-sa neutralizării infanteriei.

Astfel considerată, puterea de neutralizare se traduce prin groaza de care sunt cuprinși cei rămași în viață, față de enormele pierderi suferite de unitatea din care fac parte.

Dar aceasta nu este ceva nou — afară de noua expresie : *putere de neutralizare*, căci se știe și din 1870, că atât unitățile de infanterie cât și bateriile de artilerie erau aproape coase din luptă, dacă într'un timp scurt sufereau pierderi relativ mici, pe când alte unități, cari sufereau timp de mai multe ceasuri chiar pierderi de 50% au fost în stare să lupte tot timpul. Că tunul actual, în anumite împrejurări, va putea produce în scurt timp, pierderi relativ mici, al căror rezultat va fi respingerea atacurilor infanteriei, aceasta am susținut-o pe toate tonurile în acest studiu.

În definitiv, puterea de neutralizare, sinonimă unei sguduiri adânci morale, sguduire provocată din cauza pierderilor materiale suferite, o admitem fără nicio rezervă.

În ceea ce privește artileria, d-l colonel Paloque spune lămurit, că numai în cazul când o baterie este mascată și nu este supusă unei trageri convergente de front de eșarpă și de flanc, numai atunci ea nu suferă de focul artileriei adverse și va putea trage.

Dar d-sa are grija, pentru a putea aplica pentru artilerie — nu formula neutralizării a d-lui general Perçin — dar o formulă a sa proprie, care-i dă puțința de a nu fi redusă la tăcere, oricare ar fi pierderile suferite, d-l Colonel Paloque are grija, zic, de a spune că, ori cât de mari ar fi *perderile suferite, acțiunea artileriei nu scade în aceiași proporțiune ca la celelalte arme, când personalul său este brav și instruit*".

Mai întâiu, nu este nouă constatarea, că artileria este o armă mai solidă ca infanteria și cavaleria. Dar d-l colonel Paloque

simte nevoia să ceară pentru artilerie, multă *bravură*, desigur; pentru a fi capabilă, să suporte oricât de mari pierderi.

Așa pusă cheștiunea, nu începe îndoială, că admitând un duel între două artilerii, care-și produc reciproc pierderi serioase, dar din care una are un personal mai brav și mai instruit, decât celălalt, nu începe, zic, nicio îndoială, că artileria mai puțin bravă și instruită va fi redusă la tăcere. Mi-e teamă că se va răspunde, că aceasta reprezintă adevărul lui Palisse, căci și între două infanterii egale sub toate raporturile, din care însă una este mai bravă, aceasta va câștiga isbânda, deși va avea chiar pierderi mai mari și acelaș lucru pentru două cavalerii.

Trebue în definitiv să recunosc, că lămuririle d-lui Colonel Palaque, m-au lăsat tot atât de nedumirit, cași acelea ale d-lui general Perçin.

Să trecem acum la d-l căpitan Bourguet. După d-sa, acei cari cred că neutralizarea se va obține cu câteva vijelii, își fac o iluziune. Iluziune își face deci și d-l general Perçin, care susține acest lucru, cu toate că nici prin gând nu i-a trecut d-lui căpitan Bourguet să conteste spusele d-lui general, ba din contră a probă fără rezervă, toate părerile d-lui general. Dar așa se întâmplă totdeauna, când se aruncă o idee ca aceea a neutralizării, când mulți sunt încântați de ea și vor s'o susțină, însă nimeni n'o înțelege la fel, fiindcă în realitate nici nu poate fi înțeleasă măcar într'un singur fel.

D-l căpitan Bourguet spune, că adevărata neutralizare ar fi atunci obținută; când artileriile ar trage neconținut una într'alta, adică când și-ar administra reciproc și tot timpul narcoticul neutralizării. Dar aceasta — spune d-sa — ar duce la o consumare enormă de munițiuni.

Eu cred că nu acesta este motivul principal care a îngrozit pe d-l căpitan.

În adevăr, dacă artileriile ar trage neconținut una într'alta, *atunci ambele ar deveni foarte vulnerabile* (sic) și atunci. . . ei bine, atunci neutralizarea n'ar mai exista, căci ar fi distrugere curată și duelurile de artilerie ar fi justificate, ceiace ar fi contrar tezei susținute de d-sa.

Ceiace însă m-a nedumirit mult, este ultimul motiv invocat de d-l căpitan contra tragerii neconținute și anume, *că artileria trăgând într'un inamic care tace (?) riscă să lovească în curând, un teren părăsit de inamic.*

M-a nedumerit mult, căci mă întreb, dacă se poate ca artileria să nu se uite în ce și în cine trage, când de fapt tragerea artileriei se bazează în tot momentul pe observarea loviturilor în raport cu semnul. Și mă mai întreb, dacă terenul fiind părăsit

de inamic, n'am obținut în realitate pentru câtva timp, tocmai ceiace urmăream?

* * *

Dela teoria exclusivă a neutralizării artileriei, să trecem acum la teoria care n'ar putea fi numită intermediară, de oarece susține necesitatea absolută a acțiunii de distrugere în lupta de artilerie, acțiune de distrugere care trebuie căutată cu orice preț, admițându-se și posibilitatea de a o obține, teorie însă care admite și neutralizarea sub diferite forme.

Așa, unii o admit sub formă de expedient, atunci când distrugerea nu se poate obține din diferite cauze. Dar aceasta condițiune de întrebuițare devine firește prea largă, încurajează tendința de a o generaliza, astfelcă în definitiv, teoria se apropie mult, de cea care este exclusiv pentru neutralizarea artileriei.

Alții admit neutralizarea numai ca o stare intermediară provenită din imposibilitatea de a se obține deadreptul distrugerea. Dar această stare intermediară trebuie să fie înlocuită cât mai repede, căci artileria trebuie să facă toate sacrificiile, pentru a obține distrugerea.

Prima teorie este susținută în special de d-l Maier Buat, a doua de d-l colonel Potel și în special Lt.-Colonelul Thionville, care trebuie să recunosc, se apropie cel mai mult de noțiunea cea mai justă a rezultatului ce trebuie și care poate fi obținut, în lupta de artilerie.

Dar să dăm cuvântul acestor oțetiri.

„In luptă — spune d-l Maier Buat¹⁾ — artileristul nu trebuie să se inspire, decât de o singură idee: să *distrugă obiectivul său*. Cu greu s'ar înțelege ca să-și arză pulberea pentru altceva; procedeu cel mai sigur și adeseori cel mai economic, pentru a face inofensiv pe adversar, fiind acela de a-l *suprima*”.

„Această noțiune de distrugere este pusă în evidență de noul regulament, căci stă scris că „*Artileria are acțiune asupra inamicului prin efecte de distrugere*” și încă: „*Scopul fundamental al artileriei, la războiu, este distrugerea adversarului*”.

„Desigur, aceasta reprezintă un ideal care nu poate fi întotdeauna atins, în orice caz trebuie să se facă toate eforturile în acest scop, trebuind să se știe, că este mai bine să căutăm obținerea acestui lucru, decât să obligăm inamicul să ia măsuri de precauțiune, *adică să-i provocăm încetarea mai puțin sau mai completă a activității sale, adică să-l neutralizăm*.

„*Efectele de neutralizare, cari nu sunt decât timporare, nu se pot compara ca putere de demoralizare, efectelor de distrugere*.

1) La lutte d'artillerie. Effets de destruction et effets de neutralisation.

„Regula după care trebuie să urmăim este deci foarte simplă : să distrugem dacă este posibil, și când acesta nu se poate, să neutralizăm.

„Dintre toate obiectivele pe care le putem alege pe câmpul de luptă, cel mai important dintre toate este artileria inamică.

„In adevăr, dacă nu putem să-i impunem cu siguranță tăcerea, vom fi reduși la inacțiune, și vom vedea cum infanteria noastră primește lovituri dela artileria inamică, neputincioși sau aproape incapabili de a face ceva.

„Desigur ar fi ultimul rol pe care-l am primi cu resemnare în războaiele viitoare, dar cum inamicul va fi însuflețit de dorința de a ne reduce la neputință, este sigur, că la orice atac, va corespunde o luptă de artilerie, fiecare din cele două partide căutând să asigure bateriilor lor, libertatea de acțiune.

„A sili tunul inamic să tacă, pentru a avea apoi baterii care să dea sprijinul lor infanteriei, fără nicio teamă, iată care este scopul.

D-l Maior Buat nu dă o definițiune a neutralizării, dar se poate lesne vedea ce înțelege d-sa prin neutralizare, dacă extragem din lucrarea d-sale idei ca acestea :

„Cu siguranță, nu s'ar putea pretinde, ca să se obțină distrugerea tuturor bateriilor inamice, și am avut grija de a spune că, chiar după o luptă aprigă, vor rămâne baterii cari neputând fi lovite de moarte, vor trebui să fie ținute în respect prin câteva contra-baterii; dar esențialul este că aceste baterii să fie în minoritate și că restul bateriilor să poată fi scoase definitiv din luptă ¹⁾.

Dar d-l Maior Buat merge mai departe cu lămuririle date relative la neutralizare, căci d-sa vorbind de recunoașterea pe care trebuie s'o facă comandantul de artilerie asupra frontului ocupat de artileria inamică, spune că :

„Această recunoaștere fiind făcută, se poate hotărî, cari vor fi mijloacele întrebuițate pentru a obține efecte de distrugere asupra bateriilor cari prin pozițiune sunt mai vulnerabile; celelalte vor fi numai neutralizate ²⁾”.

În sfârșit la finele studiului d-sale, găsim un capitol special consacrat neutralizării cu titlul „Cazurile când nu trebuie să se ceară decât neutralizarea”.

„Neutralizarea — spune d-l Maior — nu este decât un expedient, a cărei întrebuițare este indicată, atunci când nu se poate face altfel, din lipsă de mijloace sau din lipsă de timp”.

1) La lutte d'artillerie peut-elle avoir unè issue décisive?

2) Dosage de la quantité d'artillerie à laisser en contrebatterie pour la surveillance d'une ligne qu'on ne peut pas détruire. Pagina 16 și 17.

„Este greu să se dea o listă completă de circumstanțele când neutralizarea se impune; totuși cel puțin se poate defini câteva din aceste cazuri”.

„In timpul recunoașterii care inaugurează lupta de artilerie, să neutralizează, până în momentul când linia inamică ne mai întinzându-se, se cunoaște ceiace este important de știut, adică frontul ocupat de adversar. Și, dacă se întâmplă, că acest front este prea întins, pentruca cu forțele de care dispunem, să nu putem consacra măcar o baterie, care să obțină efecte de distrugere, *trebuie să ne mulțumim cu neutralizarea: neputând face rău inamicului, ne dăm osteneală ca să-l împiedecăm să ne facă rău.*

„In timpul luptei de artilerie, când anume baterii puține la număr — căci excesul mijloacelor disponibile va fi totdeauna restrâns — vor proceda la distrugerea succesivă a obiectivelor ce sunt vulnerabile, *toate celelalte vor căuta să obțină numai neutralizarea; singurul lor scop — cel puțin provizoriu — va fi acela de a opri toată acțiunea adversarului, contra elementelor noastre cari lucrează pentru scopul esențial (distrugerea).*

„După lupta de artilerie, bateriile adverse cari au o pozițiune privilegiată, cari le feresc de a fi distruse, nu vor fi decât *supraveghiate și neutralizate.*

„In ultima perioadă a atacului, atunci când desnodământul este apropiat, bateriile însărcinate cu protecția indirectă a atacului — adică cele cari sunt îndreptate contra pozițiunii ce pot fi utilizate în ultimul moment de către tunul inamic, fie pentru a trage în trupele noastre de atac, fie pentru a servi de susținere unui contra-atac — *nu vor putea prelinde să obțină distrugerea, dar ce este mai simplu și anume: neutralizarea adversarului. Căci este vorba de a câștiga câteva minute și neutralizarea este suficientă pentru a se opune la orice încercare din partea inamicului oprind astfel cursul atacului decisiv. Aceste baterii, destinate de altminterete să facă față unui pericol posibil, dar nu sigur, vor fi forțamente limitate ca număr și cum, pe de altă parte, zonele lor de acțiune pot fi foarte întinse, ele au dublul motiv, pentru a limita speranțele lor la simpla neutralizare a inamicului.*

D-1 Lt-Colonel Thionville scrie următoarele ¹⁾ în această ordine de idei.

„Artileria acționează asupra inamicului, prin efectele sale de distrugere.

„Ea nu caută să obțină decât aceste efecte, dar nu le poate obține întotdeauna și maicuseamă nu poate fi sigură că le-a obținut sau nu.

„Controlul efectelor tragerii nu este posibil, decât asupra

1) La fin du Désaccord. Titre V, pag. 21.

unui obiectiv descoperit. Trăgându-se asupra unui obiectiv mascat, există totdeauna nesiguranța de rezultatele obținute, și când inamicul tace după o primă tragere, nu se știe dacă acest inamic este realmente distrus, sau dacă caută să evite efectele unei a doua trageri, condamnându-se cu voință la tăcere.

„*Această încetare sau micșorare de activitate impusă unui inamic care nu este distrus, constituie neutralizarea.*”

„*Efectele de neutralizare, de care suntem siliți uneori să ne mulțumim, sunt deci forțamente vremelnice și trebuiesc să fie completate prin distrugere, de îndată ce este posibil. Numai în acest moment artileria și-a îndeplinit realmente sarcina, putând întreprinde o altă însărcinare*”.

„Artileria pedeațăparte dă, prin sgomotul tunului și prin vederea obuzelor care lovesc pe inamic, un sprijin moral de care infanteria amică are nevoie, pentru a susține impulsivitatea sa înainte, sau rezistența sa pe loc.

„In fine, cași orice luptător care se adaugă la altul, fiecare tun nou va produce un *efect de diversiune*, care va forța pe inamic să-și împartă și atențiunea și loviturile sale.

Iată care sunt și ideile d-lui Colonel Potel.

„*Rezultatul oricărei lupte de artilerie — scrie d-sa ¹⁾ — care să termine favorabil, este distrugerea sau neutralizarea. Să adăugăm, că numai distrugerea scoate pe inamic din luptă. Neutralizarea îi lasă posibilitatea de mai apare, dar în felul animalului lovit de moarte care se mai scoală, și care este tocmai atunci mai periculos, cu toate că nu mai poate scăpa de destinul său.*”

„*Pentru a neutraliza, nu este necesar să întrebuițăm toate bateriile puse în acțiune pentru a domina.*”

.....
.....
„*Numărul tunurilor ce trebuiesc întrebuițate pentru neutralizare în timpul luptei, depinde de gradul de uzură a artileriei inamice, astfelcă nu poate fi fixat, dar totuși el nu trebuie să întrecă jumătate din numărul tunurilor angajate*”.

* * *

Ideile autorilor mai sus citați, reprezintă al doilea stadiu al noțiunii neutralizării.

Neutralizarea nu mai reprezintă singurul efect reciproc ce poate și trebuie obținut de două artilerii în luptă, ci, sau un expedient — după cum am spus — sau o stare de fapt, când

1) „Encore quelques idées sur l'artillerie”. De la neutralisation et de l'économie des forces au courant du combat. Pag. 46.

anume baterii trăgând una în contra alteia, nu pot obține un efect apreciabil, fie din cauza terenului, fie din cauza unei trageri defectoase, fie în sfârșit din alte cauze neprevăzute. Dar această stare, considerată venielnică, trebuie să dispară cât mai repede, căci numai distrugerea trebuie obținută cu orice preț.

Trebue însă să constatăm, că influența nefastă a sensului neutralizării din primul stadiu, își exercită încă tirania, asupra ideilor d-lui Maior Buat.

În adevăr, luminoasele sale idei asupra valorii reale a efectului de distrugere, care trebuie căutat cu orice preț în luptele de artilerie, sunt mult întunecate, de regula pe care o dă d-sa spunând :

„Să distrugem dacă este posibil și când aceasta nu este cu puțință să ne mulțumim cu neutralizarea.

Dar încă odată trebuie să întrebăm, ce este *neutralizarea*? mai ales că d-sa spune, că dacă bateriile nu pot fi lovite de moarte, *trebuie să le ținem în respect prin neutralizare.*

Și după ce ne întoarce la vechea idee a neutralizării, pe care am discutat-o, d. maior Buat în complectarea ideilor d-sale, relative la neutralizare, stabilește un principiu, pe care-l găsim foarte periculos.

În adevăr, d-sa susține, că chiar dela început, prin recunoașterea făcută asupra poziției ocupată de artileria inamică, se va ști, cari vor fi bateriile ce vor trebui să fie neutralizate și cari vor putea fi distruse.

După ce semn? Probabil după poziția ocupată.

Bateriile descoperite sau bateriile ce pot fi luate de eșarpă, vor fi destinate distrugerii; cele mascate și cele ce nu pot fi susepse decât focurilor frontale, vor fi destinate neutralizării.

Dar dacă nu va exista nicio baterie descoperită, și nicio baterie ce poate fi luată de eșarpă?

Atunci iată că apare neutralizarea absolută și ideea distrugerii cade.

Nu numai atât. Admițând că există baterii destinate și distrugerii și neutralizării, criteriul după care vor trebui să fie împărțite bateriile ce vor neutraliza și cele ce vor distruge, va fi, după ideile d-lui maior Buat, cu totul altul, de cecece ar trebui să fie în realitate, și chiar cu cecece susține d-sa, ca punct fundamental: obținerea distrugerii artileriei inamice cu orice preț.

În adevăr, eu cred, că în asemenea împrejurări, n'ar trebui să se repartizeze minimum de baterii pentru neutralizare și maximum pentru distrugere, ci contrar. Căci pentru bateriile ce pot fi lesne distruse, nu va fi nevoie pentru a se ajunge la acest rezultat, de o prea mare acumulare de forțe.

Din contră, pentru cele presupuse, că se vor putea bucura de imunitatea neutralizării, ar trebui, pentru înfăptuirea ideii fun-

damentale de distrugere, să se concentreze focul a cât mai multor baterii, pentru a sfârși odată cu ele, căci altfel, tocmai aceste baterii presupuse imune, sunt cele mai periculoase în desfășurarea ulterioară a luptei.

Dar d-l maior Buat merge și mai departe, recomandând pentru aceste baterii, ca să fie *supravegheate și neutralizate tot timpul*.

Trebue să ne întrebăm până când, sau cât timp va trebui să țină această supravegheare a acestor baterii?

Să sacrificăm un număr oarecare de baterii — număr variabil cu presupusele baterii imune, după recunoașterea făcută — dându-le însărcinarea de a stă la pândă, gata să le neutralizeze, când vor deschide focul, fără altă însărcinare; aceasta ar însemna de multeori să facem jocul inamicului, care va fi foarte mulțumit, că bateriile noastre ce stau la pândă, nu vor fi întrebuințate într'altă parte.

În fine, toate cazurile de neutralizare pe cari le precizează d-l maior Buat n'au valoare, fiindcă d-sa pornește dela ideea, că neutralizarea le va împiedeca să tragă, ceiace nu poate fi admis — după cum s'a arătat la început — decât în cazul când ele vor suferi din cauza focului artileriei noastre și atunci, nu mai este neutralizare, ba suntem obligați, chiar după principiile d-lui maior, să căutăm a obține sdrobirea.

Intr'un cuvânt, d-l maior cu explicațiile și exemplele care le dă, deși vrea să rupă cu trecutul, să reîntoarcă indirect la *principiul exclusiv al neutralizării*.

D-l Colonel Potel și în special d-l Lt. Colonel Thionville, par a se fi scuturat de influența nefastă și tiranică a ideii de neutralizare.

După d-l Lt. Colonel Thionville, — dacă am înțeles bine — neutralizarea înseamnă pur și simplu, o luptă dusă de unele baterii contra altora, luptă care nu-și are încă sancțiunea, dar care însă trebuie cu orice preț căutată căci — vorba d-lui Lt. Colonel Thionville — *numai astfel artileria și-a îndeplinit realmente sarcina, putând întreprinde o altă însărcinare*'.

Privită sub această formă, neutralizarea este o expresie prescurtată, pentru a arăta de pildă, mai multe baterii cari trag unele într'altele, și cari nu pot momentan obține un efect oarecare, dar cari vor trebui să facă tot posibilul, pentruca aceasta stare de lucruri să se sfârșească cât mai curând, obținându-se deoparte sau dealta efecte de sdrobire, cari vor pune pentru câțva timp unele baterii, în starea de a nu mai putea întrebuința focurile lor.

Dacă chestiunea stă astfel, atunci firește m'aș înscrie și eu pentru întrebuințarea acestei expresiuni prescurtate și aș putea

zice, că și două infanterii să neutralizează câtva timp, adică nu obțin nici un efect, mai ales la distanțele mari, ceiace însă va împinge pe cea mai bravă, să se apropie de cealaltă, până când efectele de neutralizare să vor schimbe în efecte palpabile, efecte care vor obliga pe infanteria care înaintează să se culce cu burta la pământ, neutralizându-se iarăși reciproc, câtva timp, cu infanteria inamică, adică trăgând reciproc fără efect, din cauză că ambele sunt ferite, după care va înainta iarăși, urmându-se astfel aternativ, focul de neutralizare, adică cel fără efect, cu focul de distrugere.

* * *

Am ajuns treptat, treptat, urmând evoluțiunea ideilor, la escluderea noțiunii de neutralizare și înlocuirea acestei noțiuni, cu aceia de distrugere, de sdrobire.

Înainte de a preciza ideile noastre asupra mijloacelor cu care se poate obține acest efect, cred necesar să deschid o paranteză, pentru a explica ce înțeleg prin distrugere, prin sdrobire.

Argumentul cel mai puternic, contra noțiunii de distrugere, de sdrobire, este acela, că artileria este astăzi indestructibilă.

Firește, dacă se dă acestor expresiuni, accepțiunea absolută a etimologiei cuvântului, obiecțiunea este justă. A distruge o clădire de pildă, înseamnă desigur că această clădire să nu mai existe; a sdrobi 100 oameni, în sensul propriu al cuvântului, înseamnă să-i desființezi pentru totdeauna.

Când cei cari contestă imposibilitatea distrugerii artileriei cu scuturi, și care ocupă pozițiuni mascate spun — vorba d-lui Colonel Paloque — că fiecă tun, dacă rămâne cu doi servanți, poate totuși să lupte, înseamnă pur și simplu, că novatorii să gândească la noțiunea strictă a etimologiei cuvintelor distruge sau sdrobire.

Așa pusă chestiunea, nu cred să fiu învinuit, că merg pe calea concesiunilor, când voi spune, că în toate timpurile, nu s'a dat cuvântului distrugere o accepțiune așa largă.

În timpurile vechi, când lupta se da corp la corp, fiecare bătație începută — spune Decker — să termină, sau prin distrugerea, sau mai adesea prin fuga adversarului.

Victoria în lupta antică, să cunipără desigur foarte scump, și în general, pierderile învingătorilor erau foarte reduse, învinsul însă eră gâtuit în modul cel mai copios, scrie Lt. Colonel Montaigne (1).

Cu arma de foc, pierderile învinsului și învingătorului se egalează, ba învingătorul are chiar pierderi mai mari; însă pierderile sunt departe de a corespunde la o distrugere. Am avut

1) Vaincre „Le prix de la victoire“.

prilejul să arat, că pe timpul lui Frederic cel mare, procentul pierderilor totale erau de 20%, procent care a scăzut pe măsură ce armamentul s'a perfecționat, ajungând chiar la 4%—5% în războiul Anglo-Boer.

Am mai avut prilejul să arat, că pierderile orale acuză o scădere simțitoare și absolută, în raport cu perfecționarea armamentelor, căci dela proporția de 5% de pe vremea lui Frederic cel mare, au ajuns la 2%—3% în epoca napoleoniană, s'au redus la 1% în 1870 și au scăzut la 0,3% în războiul Manciurian.

Și cu tot acest procent scăzut de pierderi, și cu toate că învingătorul are pierderi mai mari, bătăliile s'au câștigat și se vor câștiga, fără o distrugere complectă, ba din contra, cu un preț mai mic. Ce rezultă din toate acestea? Rezultă, că noțiunea sdrobirei unei unități, a unei trupe, nu cuprinde numai factorul pur material ci doi factori, unul material: pierderile; altul moral: tăria de a suportă pierderile fără a te da învins.

Dar proporția între acești factori, pentru realizarea sdrobirei este foarte variabilă, depinzând de o serie și de alți factori neprevăzuți și schimbători; în orice caz însă, factorul material este mult covârșit de factorul moral.

Doriți probe, se pot găsi cât de multe.

La Wisenburg, regimentul 1-iu de tiraliori francez este sdrobit, pierzând 600 oameni din 2.200, adică suferind pierderi de 27%; acelaș regiment este capabil la Wörth să mai suporte 53% pierderi, pentru a fi sdrobit. La Rezonville-Vionville, Brigada Wedel care se lovește de divizia Grenier este scoasă din luptă, pierzând 48% din efectiv, în schimb în aceiaș bătălie, regimentul 16 de infanterie german, deși pierde 68% și regimentul 11 grenadier german deși pierde 51% din efectiv, ambele sunt în stare să țină piept Francezilor.

Dar exemplele cu artileria sunt și mai conchizătoare. La 18 August, bateriile corpului al IX german pierd între 40% și 55% din efectiv și rezistă până la ora 3 după amiază, când sunt retrase, reconstituite și reintră în foc.

Bateria 4 grea din corpul al IX-lea german trebuie să piarză 75% din personal, pentru ca restul servanților să părăsească tunurile.

În aceeași bătălie, a 2-a și 3-a baterie montată și bateria 2-a călăreață a Gârzei, pierd 35%—40% și nu încetează lupta.

În schimb — după cum reiese din raportul Lt. Colonel Moncourant, comandantul artileriei diviziei 4-a din corpul III francez — în ziua de 16 August, bateria 9-a și a 10-a sunt retrase din luptă, „cu toate că una n'a suferit decât pierderi înfime, iar alta nicio pierdere”.

De asemenea — după cum scrie căpitanul Culmann, relativ la artileria franceză din 1870 — la 16 August, bateria 7-a este

scoasă din luptă, după ce a pierdut 25%, iar la 14 August 1870, bateria 7-a (care a pierdut un om ucis, 6 răniți și 2 dispăruți); bateria 10-a (care a pierdut 3 oameni), ambele din regimentul 1-iu de artilerie, și bateria 12-a din regimentul 15 artilerie (care a pierdut : un om ucis și 3 răniți), părăsesc câmpul de luptă și nu mai apar de loc.

De asemenea, în fine — după cum relatează Revue d'histoire ¹⁾ — „Cele 12 baterii franceze cari au fost pe poziție în momentul șarjei Bredow, părăsiră pozițiunile lor de luptă. Două dintre ele (a 7-a și a 8-a), cari nu fuseseră atinse de șarjă, au pus în baterie imediat. „*Celelalte 10 baterii însă, să retraseră pentru a se reaprovizionă, și nu mai luară parte la luptă*”.

Vrasăzică, noțiunea distrugerii sau a zdrobirei, nu poate avea în nici un caz valoarea absolută care rezultă din etimologia cuvântului, căci factorul moral este preponderent, pentru a scoate o trupă din luptă, scoatere care reprezintă adevărata noțiune a distrugerii, și nu numai cea adevărată, dar voi zice și posibilă, din momentul ce o trupă neputând suportă anumite pierderi, se retrage, se împrăștie, și nu mai putem dispune de ea, fiind dezorganizată.

Dar din exemplele de mai sus relative la infanterie și la artilerie vom fi surprinși, când vom mai constată, că aceeași trupă (cazul regimentului 1-iu de tiraliori francez la Wissenburg și Wörth) este zdrobită într'o împrejurare, cu un procent de pierderi, și în altă împrejurare, pentru a fi zdrobită, trebuie să sufere pierderi îndoite.

Asemenea cazuri și cele în general, în care o unitate din acelaș corp rezistă suferind pierderi mult mai mari, față de alta, înainte de a fi scoasă din luptă, nu se explică, decât făcând să intervină factorul timp.

În adevăr, este absolut constatat, că o unitate care a suferit într'o jumătate de oră, de pildă, ²⁾ pierderi de 25%, este scoasă din luptă, pe când o altă unitate, tot atât de bine instruită, tot atât de bravă, poate suportă pierderi de 50% fără a fi zdrobită, dacă aceste pierderi să repartizează într'un timp mult mai lung, o jumătate sau chiar o zi întregă. Această constatare pune și mai mult în evidență, valoarea factorului moral, căci firește, cu cât o pierdere este suferită într'un timp mai scurt, depresivitatea morală este mai mare.

1) Numărul din Ianuarie 1904, paginile 187 și 188.

2) Să nu să crează că o pierdere de 25% într'o jumătate de oră este o cifră teoretică, exagerată, pentru trebuința demonstrației, În 1870, compania 5-a și a 6-a din Regimentul 35, pierd la Vionville 185 oameni și 8 ofițeri în 5 minute, ceea ce reprezintă 35%; batalionul de pușcași din Reg. 85, pierde la Amanvillers (18 August) 12 ofițeri și 459 oameni în 20 minute, ceea ce reprezintă aproape 48%.

Cu alte cuvinte, repeziciunea cu care se obține un efect oarecare, reprezintă factorul fundamental, care produce scoaterea din luptă a unei trupe oarecare, adică care produce distrugerea sau zdrobirea în sensul definit mai sus.

Dar, dacă repeziciunea cu care se poate obține un efect oarecare reprezintă factorul fundamental al distrugerii sau zdrobirei unei unități, atunci, tocmai tunul cu tragere repede este acel care poate, mai lesne ca tunurile din 1870, realiza această distrugere, în lupta artileriei contra artileriei.

Reproducem, în această ordine de idei, următorul tabel luat după căpitanul Culmann, și pe care l-am corectat aproximativ și în larg (aproape îndoind cifrele), admitând că scutul actual oferă o protecție mult mai mare ca cel francez; tabel care arată, în cât timp o baterie poate produce pierderi de 50% unei altei baterii, în diferitele perioade de perfecționare a tunului, presupunând bineînțeles tragerea regulată. Dacă nu mă înșel, acest tabel este extras de d-l căpitan Culmann, din cursul profesat, pe vremuri, la școala superioară de război de d-l Colonel, actual general Fayolle.

MATERIALUL	NUATRA OBIECTIVULUI	MECANISMUL DE TRAGERE	TIMPUL NECESAR	MUNIȚIUNEA CONSUMATĂ
Krupp din 1870	Baterie descoperită și fără scuturi	Înălțător fix	6-9 minute ¹⁾	54 ¹⁾ proiectile aproximativ
Tunul fran- ceez de 90 mm.	Idem	Înălțător fix	1½ minut ²⁾	18 ²⁾ proiectile aproximativ
Tunul fran- ceez de 75 mm.	Baterie descoperită cu scuturi	Înălțător fix	45 secunde ³⁾	48 ³⁾ proiectile
Tunul fran- ceez de 75 mm.	Idem	Trageri pe vijelii la comanda că- pitanului	2 minute ⁴⁾	96 ⁴⁾ proiectile
Tunul fran- ceez de 75 mm.	Idem	Tragere pro- gresivă	5 minute ⁵⁾	160 ⁵⁾ proiectile

1) Cu tunul francez, trebuia 18 proiectile, cu tunul Krupp erau necesare $18 \times 3 = 54$ proiectile.

2) Tragere repede de 3 salve de baterie, adică $6 \times 3 = 18$ proiectile. Înțea de 12 lovituri pe minut și baterie, adică 2 lovituri pe minut de fiecare tun.

3) Din cauza scutului, ar fi necesar maximum 48 proiectile de baterie, adică 12 proiectile de tun.

4) Ar trebui cel mult 96 proiectile adică 28 vijelii.

5) Ar trebui cel mult 5 trageri progresive și cum o tragere progresivă consumă 32 proiectile, numărul total de proiectile consumate ar fi de $32 \times 5 = 160$ proiectile.

Rezultă din acest tabel ¹⁾, că cu tot scutul, repeziciunea cu care se poate obține 50% pierderi, presupunând tragerea regulată, *este de două ori mai mare, cu tunul cu tragere repede, decât cu tunul din perioada artileriei șrapnelului, și de cel puțin 8 ori mai mare, decât cu tunul din 1870, atunci când se trage cu înălțător fix, adică când se întrebuițează și tragerea și proiectilul (obuz brizant) indicat pentru lupta de artilerie.*

Dacă însă s-ar executa o tragere de eșarpă, care ar permite întrebuițarea șrapnelelor, firește că pierderile ar fi și mai mari, pentru acelaș timp, trăgându-se tot pe înălțător fix.

Dar se va întrebă, dacă se va putea totdeauna întrebuița tragerea pe înălțător fix, și în special cu obuze brizante, când bateriile vor fi mascate. Evident că nu, dar atunci tragerea pe vijelii, schimbând înălțătorul la comanda căpitanului, ne va lua, pentru a produce pierderi de 50%, o jumătate minut mai mult ca tunul din perioada artileriei șrapnelului, dar ne va lua în schimb un timp de 3—4 ori mai mic, ca timpul întrebuițat în acest scop, de tunul care a făcut campania din 1870.

Și în sfârșit, când am fi obligați să tragem progresiv, putând lua de eșarpa bateriile ce vor fi bine defilate, atunci vom avea nevoie de un timp mult mai lung, ca cel necesar tunului din perioada șrapnelului, în orice caz însă, mai scurt, ca cel care a fost necesar în 1870, cu tunul care a făcut campania.

Dar se va mai obiectă, că numai când se va trage cu înălțător fix, consumarea de munițiuni va fi aproape egală cu cea din 1870, iar în celelalte cazuri, consumația va fi respectiv în-doită, și aproximativ de trei ori mai mare. Firește că da, este servitutea impusă de scut și de posibilitatea de a ocupa pozițiuni defilate, înmulțimă perfecționării aparatelor de ochire; dar după cum spune căpitanul Culmann: „*aceasta reprezintă tributul pe care-l plătește slăbiciunea omenească, puterei mari de distrugere a materialului actual.*

În definitiv, se va mai putea obiectă, că toate datele din acest tabel, cum și concluziunile pe care le-am tras, au o valoare relativă pe câmpul de luptă, fiindcă am avut ca punct de plecare, presupunerea gratuită, cum că tragerea este regulată.

Evident, dar ceiace nu se poate contesta este faptul, că aceste date au o valoare absolută, față de tunul din 1870, fiindcă punctul de plecare este acelaș, și în acest caz, cei cari au susținut că distrugerea (în sensul definit de noi și în sensul cum s'a petrecut această distrugere în 1870) eră posibilă în 1870, nu vor putea contesta contrariul, pentru actualul tun cu tragere repede.

1) Concluziunile ce le trag din acest tabel sunt cu totul diferite de cele ale căpitanului Culmann.

Și, merg mai departe, și admit, că cu tunul actual, din cauza distanțelor mari de tragere, din cauza pozițiilor mascate ale unor baterii și întrebuițarea șrapnelului în lupta de artilerie (atunci când acest proiectil se impune, după cum s'a văzut mai sus), admit, zic, că regularea tragerei va fi mai grea în anumite împrejurări, ca în 1870. Voi răspunde, că într'o asemenea presupunere avem încă de unde lăsa, pentruca repeziciunea de a obține un efect oarecare, să rămână superioară tunului din 1870.

Și, de ar fi și egală, și totuși distrugerea așa cum o înțelegem noi și cum a existat în 1870, va exista și cu tunul cu tragere repede, aceasta bineînțeles în cazul cel mai rău.

Dar iată și altă obiecțiune care se mai poate face.

Noțiunea sdrobirei, așa cum am definit-o, este și ea relativă.

O trupă este sdrobită, din cauză că a pierdut de pildă 30% din efectiv, într'un atac executat. Ea se retrage, se adună, se reorganizează, se întărește, și după 2—3 ore, sau mai curând sau și mai târziu, este capabilă de noi efortări.

Firește că da, și acest lucru s'a întâmplat, nu numai cu infanteria, dar și cu artileria în campania din 1870, și exemplele pot fi găsite.

Dar scoaterea din luptă a artileriei inamicului pentru câțva timp, fie chiar o jumătate de oră, reprezintă pentru acel partid obținerea supremației focului pe câmpul de luptă, pentru acest timp. Și atunci, infanteria, dacă se găsește în primele patru părți ale câmpului de luptă, unde numai tunul are acțiune, va putea înainta, nu zicem mai mult, decât 500 metri.

În timpul acestei jumătăți de oră, artiler a inamică va putea fi întărită cu alte unități, se va pune regulă în bateriile cari au suferit, unele baterii vor schimba de poziție și, dacă această artilerie nu va proceda ca cea franceză în 1870, și va dori cu orice preț să câștige ceia ce a pierdut, va încerca să reia lupta cu artileria inamică.

De rezultatul acestei noi lupte, va depinde, sau continuarea înaintării infanteriei, care dela început câștigase teren, mulțumită superiorității artileriei sale, sau o oprire, de rezultatul căreia va profita partidul advers.

Și procedându-se la fel, ca mai sus, de către cealaltă artilerie, se va putea după altă jumătate de ceas, sau după un ceas — este desigur imposibil de precizat timpul — ca o a 3-a luptă de artilerie să înceapă, până ce infanteriile se găsesc la distanța de unde-și pot întrebuița pușca. Se înțelege, că reluarea luptelor de artilerie va fi înlesnită și obligată, pe măsură ce infanteria înaintează, prin faptul că unele baterii vor schimba de pozițiune, pentru a se apropia de artileria inamică, la distanțe cuprinse între 2.000—2.500 metri, distanțe variabile după configurațiunea terenului.

Când infanteria va intra în zona câmpului de luptă, unde poate să-și întrebuințeze pușca, o nouă luptă de artilerie, de astă dată mult mai violentă, o luptă pe viață și pe moarte se va încinge între cele două artilerii, cari să găsească în general prin schimbările de poziție la 2.000—2.500 metri sau chiar și mai puțin.

De rezultatul acestei lupte, va depinde în general, dacă infanteria care înaintase succesiv, va putea să încerce efortarea supremă.

În fața unei artilerii care nu se va da învinsă, nu este esclusă și o altă intervenție, când infanteria adversă se pregătește să dea atacul.

Cele expuse în rândurile de mai sus, nu reprezintă decât o schiță teoretică bineînțeles, de ce s'ar putea întâmpla pe câmpul de luptă. Terenul, spiritul ofensiv sau defensiv al șefilor, moralul trupelor deoparte și de alta, cum și o serie de alte cauze neprevăzute, pot schimba cu totul această schițare teoretică, pe câmpul de luptă.

Un lucru este cert, și aci novatorii au dreptate, o singură luptă de artilerie la început nu va fi absolut decisivă, pentru tot mersul ulterior al luptei.

Dar această dreptate decurge însă, tocmai din justa noțiune pe care am dat-o noi distrugerii sau zdrobirei.

Și când ne gândim, că în această noțiune, factorul moral este preponderent, atunci se va putea chiar, cum s'a întâmplat cu artileria franceză în 1870, care în general să retrăgea din lupta de artilerie, fără a suferi pierderi mari și fără a mai reapare apoi pe câmpul de luptă, se va întâmpla chiar, zic, ca aceasta primă luptă de artilerie să fie decisivă, și că artileria inamică să nu mai încerce să intervină, decât în ultima fază a luptei.

Vorbind de acțiunea artileriei Gârzei dela St. Privat, prințul de Hohenlohe scrie ¹⁾ următoarele, care confirmă cele susținute de noi : „Nu puteam să ne legănăm de iluzia, că am zdrobit cu focurile noastre, trase de jos în sus dela 2.000—3.000 pași, marea linie de artilerie a inamicului, care după aprecierea mea cuprindea 60 tunuri. Dar tăcerea complectă și mișcările retrograde ce se vedeau executându-se dela Roncourt către St. Privat (lucrarea Statului major Prusian pag. 859) probă, că această artilerie să resimțise de superioritatea focului nostru”.

„Cu toate acestea, între orele 5 și 6 după amiază, când infanteria Gârzei ieși din adăposturi și înaintă spre St. Privat, infanteria și artileria inamică reluară activitatea lor, ceiace probează, că artileria să retrăsese din lupta, din cauza preț mării

1) Lettres sur l'artillerie. Quatrième lettre. Efficacité du tir de l'artillerie de campagne pendant la guerre de 1870.

superiorității a focului nostru, pentru a relua lupta în momentul decisiv”.

* * *

Acum, după ce am stabilit noțiunea distrugerii, sau a sdrobirei, care reprezintă, singurul efect ce trebuie căutat în lupta de artilerie, să complectăm cele arătate, relativ la posibilitatea obținerii acestor efecte, prin toate datele complimentare, cari vor fi desigur convingătoare, în această ordine de idei.

Novatorii susțin, că artileria este în general indestructibilă din cauza *scutului*, și din cauza *întrebuințării pozițiilor cu mari defilente*. Contra scutului, șrapnelul n'are efect, iar obuzul brizant, care poate avea efect contra tunului cu scut, va fi cu greu întrebuințat, în tragerea cu înălțător fix, când bateriile vor beneficia de mari defilente.

În privința chestiunii marilor defilente, iată ce avem de spus.

„Este admis cele de mai mulțiori — scrie Colonelul Potel — că o artilerie mascată nu va putea fi distrusă. Noi credem, că această opiniune este exagerată. Din două lucruri unul, ori această artilerie va fi ofensivă, și atunci va fi lângă creastă, fiindcă acțiunea ofensivă nu se acomodează, cu comandamentul la distanță; ori artileria nu va fi ofensivă, și în consecință va căuta în acelaș timp defilmentul și depărtarea exagerată de creastă.

„În primul caz, cu tragerea cu obuze explosive, se va putea obține efecte de distrugere, dacă bineînțeles se poate câștiga superioritatea focului, înainte ca cealaltă artilerie să câștige suprașia, cum ar dori desigur cu orice preț”.

„În al doilea caz, dânsa a pierdut orice virtute ofensivă, ea caută să salveze aparențele, ea nu are voința de a fi ceiace trebuie și pentru care există ca armă, adică să fie sprijinul infanteriei, după ce mai întâiu a trecut prin faza ineluctabilă a luptei de artilerie.

„Dânsa este în acest caz, chiar dela început, dominată moralmente și așteaptă să fie dominantă materialmente. A o distruge nici nu mai este necesar”.

Dar chestiunea defilmentelor mari are și altă față, dacă nu ne mulțumim cu argumentul de mai sus, pe care mi-l însușesc, fără nicio rezervă, și voi avea prilejul să-l mai discut în partea II-a aplicativă a acestui studiu. Se poate oare admite, că pe orice teren, care se va transformă în câmp de luptă, să se găsească de ambele părți, pozițiuni cu defilente mari, pentru toată artileria?

1) Encore quelques idées sur l'artillerie pag. 46.

Toată lumea este de acord că nu.

Or, din două partide, cel care va beneficia de asemenea pozițiuni, pentru cât mai multe baterii, va putea obține efecte de distrugere contra artileriei, care este obligată în mare parte să ocupe pozițiuni descoperite. Este influența tiranică a terenului, care în ultima analiză stabilește dela început, pentru două partide egale din toate punctele de vedere, o superioritate pentru unul, în detrimentul celuilalt.

Acum, în ceiace privește chestiunea propriu zisă a efectelor obuzelor brizante, contra artileriei care ocupă pozițiuni cu mari defilamente, iată ce spune d-l general Fayolle.

„Chestiunea obuzelor cu explozivi reprezintă o chestiune extrem de importantă, căci tactica artileriei de câmp în războaiele viitoare, va depinde de întrebuintărea lor.

„Reglementul spune, că 50 obuze uniform repartizate pe un hectar, produc în mijlociu o eficacitate de 33%.

„Or, frontul unei baterii inamice nu depășește 100 metri, și această baterie foarte rar va pune în baterie, la mai mult de 100 metri de creastă”.

„Admițând aceste cifre, rezultă că $100 \times 100 = 10.000$ metri patrați, adică tocmai un hectar ¹⁾.

„Pentru a trage 50 lovituri, nu trebuie mai mult ca două minute. Deci în două minute (tragerea presupusă regulată, bineînțeles) o baterie inamică poate pierde 33% din personal, adică a 3-a parte din efectiv”.

„Dacă lucrurile sunt astfel — și n'am dreptul să pun la îndoială aceste cifre date de experiențe — soluțiunea tragerii contra bateriilor blindate și bine defilate este găsită”.

.....

„Obuzul nostru cu explozivi este un proiectil, al cărui snop are efecte laterale.

„Spărturile sale lovesc dinapoi, pe servanții adăpostiți după scut, și fac ca protecția scuturilor să fie iluzorie.

„Rănilor produse de aceste spărturi sunt îngrijitoare și mai totdeauna mortale; rezultă dar și un foarte mare efect moral”.

„Ceva mai mult, când obuzul face explozie, în contact, sau în apropierea materialului, el produce efecte de ruptură foarte puternice”.

„O baterie descoperită, atacată cu obuze cu explozivi, este în scurt timp transformată într'o grămadă de lemne despicate, de fer sfărâmat și îndoit”.

.....

1) Pentru o baterie care va fi la 160 metri de creastă, va rezulta $1\frac{1}{2}$ hectar și deci 75 obuze vor produce tot 33% pierderi. Pentru o baterie la 200 metri de creastă, va rezulta 2 hectare și deci 100 obuze vor produce acelaș efect.

„Acest lucru este de mult știut.

„Noutatea constă, în întrebuințarea acestor obuze contra personalului bateriilor invizibile, mascate înapoia creștelor.

„Un efect de 33%, în mai puțin de două minute, reprezintă un efect enorm!

„O baterie care are 40 oameni cu ofițeri cu tot, dacă pierde în câteva minute a 3-a parte a personalului său, adică 12 oameni, va fi scoasă din luptă pentru un timp mai mult sau mai puțin lung și când va putea mai târziu relua lupta, o va face tremurând”.

„Consecințele cari decurg din aceasta sunt enorme, echivalând cu o adevărată revoluțiune”.

„In viitor, luptele de artilerie vor avea o sancțiune, care va putea fi și foarte repede și foarte îngrozitoare.

„Încă odată spun, că obuzul cu explozivi reprezintă adevăratul instrument de luptă contra artileriei blindate”.

„Și de aceia va trebui, ca proporțiunea acestor obuze, în aprovizionamentul bateriilor, să fie din ce în ce mai mare în viitor”.

„Care vor fi consecințele tactice ale întrebuințării generalizate a obuzelor cu explozivi?

„Certurile ce se vor isca din această cauză, vor fi tot atât de vehemente cași în trecut; toată seria vechilor argumente va fi iarăși întrebuințată, pentru a ne convinge, de avantajile ce se pot obține, când cel mai slab luptă contra celui mai tare.

„Mai întâiu, se va căuta a se demonstra, că obuzul cu explozivi al artileriei germane este mult inferior obuzului nostru.

„Aceste două proiectile nu sunt într'adevăr comparabile. Obuzul german conține numai 165 grame esplosibil, are focoasa cu dublu efect și este întrebuințat fuzant contra personalului.

„Snopul său conține mai puține spărturi, dar aceste spărturi sunt mai mari și au o rază de acțiune mai întinsă.

„Care din aceste două obuze sunt mai eficace? Cred că obuzul francez, dar la drept, n'aș putea să mă pronunț cu siguranță.

„Oricum, cea mai elementară prudență ne obligă, să respingem stabilirea unei doctrine de tragere bazată pe diferențe de ordin secundar, din contră, trebuie să admitem, că ambele proiectile au aceiași valoare.

„Dar cine nu știe, ce mare diferență există dela teorie la practică, între efectele obținute de o baterie pe câmpul de tragere în timp de pace și efectele ce se vor obține pe câmpul de luptă?

„Pierderile de 33 %, cari reprezintă punctul de plecare al discuțiilor noastre, este o cifră de poligon, obținută de către comisiunile de experiență, după o regulare precisă ; în contra unor obiective perfect definite, cel puțin în lărgime ; cu trupe care operează cu calm și în plină posesiune de mijloacele lor”.

„Ce va deveni cifra de 33 % pe câmpul de luptă ?

„Nu se poate răspunde, căci totul depinde de circumstanțe.

„In realitate, la războiu, se va obține toată scara procentelor de pierderi, în majoritate foarte slabe, uneori ridicate, când condițiunile vor fi în particular favorabile.

„Când o baterie va primi lovituri și va pierde servanți, procentul la sută va scădea la proporțiuni derizorii”.

Am reprodus admirabilele rânduri ale d-lui general Fayolle, fiindcă ele explică cu o precizie și o putere de argumentare și de convingere uimitoare, cum numai singura noțiune de distrugere poate exista, pentru luptele de artilerie ; cum aceste efecte vor fi obținute în viitor și mai sigur ca în trecut, și cum această noțiune de distrugere fiind influențată de factorul moral, care domină războiul, nu trebuie să se creadă, că servanții vor aștepta să fie complect exterminați, pentru a să declară zdrobiți și deci învinși.

Când într'o baterie vor cădea de pildă 10—12 oameni, se va putea întâmpla, ca restul servanților, nu zic să nu mai vrea să lupte — cum spune d-l Maior Profane — dar să nu mai fie în stare să reziste, până după trecerea unui timp mai lung sau mai scurt, când eforturile făcute de ofițeri, vor readuce calmul și încrederea.

Condițiunile în care artileria germană a obținut superioritatea, în toate bătăliile din campania din 1870, răspund mai mult factorilor morali, decât celor materiali, căci am dat o serie de exemple, din care s'a văzut, ce minime pierderi a suferit artileria franceză și totuși s'a dat bătăută și de multe ori n'a mai intervenit în tot restul zilei. In schimb, artileria germană a suferit pierderi mari — în majoritate în ultima fază a luptei și cauzată de infanteria inamică—și cu toate acestea a luptat cu îndârjire, și bateriile n'au fost retrase din luptă, decât în cazuri excepționale și din ordinul motivat al șefilor superiori.

D-l general Fayolle are grija de a spune — după ce a arătat enormele efecte se distrugere ce se pot obține cu artileria actuală — că aceste efecte considerabile reprezintă cifre de poligon și că în realitate, pe câmpul de luptă, procentul pierderilor va suferi variațiuni foarte mari și în general va tinde mai mult de a fi foarte slabe, decât mari.

Firește, este tocmai ceiace am susținut și eu, ori decâte ori s'a prezentat prilejul, arătând, că este imposibil de prevăzut, cau-

zele cu totul fortuite, cari vor putea face ca pe câmpul de luptă, să se ivească asemenea variațiuni.

Ceiace este sigur, este faptul, că cu cât dintr'o parte, artileria va fi mai superioară în număr, față de artileria adversă, cu atât din jocul acestor variațiuni de efecte maxime și minime, va fi mai probabil (chiar după calculul probabilităților), să se obțină efecte mai mari, în raport cu o artilerie mai inferioară.

Rezultă prin urmare, că posibilitatea de a se obține mai lesne și mai sigur distrugerea, are la bază și principalul factor : *superioritatea numerică*.

De fapt, luat sub forma cea mai simplistă, superioritatea numerică reprezintă singurul mijloc de a obține *concentrarea focului*, concentrare, care în toate timpurile, a reprezentat singurul mijloc care a permis să se mărească pierderile și a reducă cât mai repede la tăcere, artileria inamică. Concentrarea focului rezultând din superioritatea numerică, dacă se admite că artileria actuală este mai puțin vulnerabilă, este impusă tocmai din această invulnerabilitate relativă, căci numai procedând astfel, se va putea obține mai repede un rezultat oarecare.

Dar chestiunea puținței de a obține efecte de distrugere mai are încă și o altă față.

Este vorba de absoluta imposibilitate ca cele două artilerii să ocupe pozițiuni absolut paralele.

Pe hârtie cadrilată, să trage pentru discuțiune două drepte paralele, cari ar reprezenta pozițiunile celor două artilerii adverse, se admite ca să tragă deoparte și dealta cu șrapnele și să decretează, fără drept de recurs, că aceste două artilerii sunt indestructibile și de aci neutralizarea.

Dar n'avem decât să ne ducem pe un teren oarecare și vom vedea, că realitatea este cu totul alta. Ințândurile și eșindurile formate de frământările terenului, exercită — orice s'ar zice — o mare influență asupra desvoltării luptei și *în special asupra pozițiunilor ce trebuiesc ocupate de artilerie*.

Fără a căută cu orice preț asemenea pozițiuni, eșalonate, căci ar fi o greșeală a se susține acest lucru, mai ales pentru a obține cu orice preț focuri încrucișate, susținem însă, că asemenea pozițiuni vor fi impuse, chiar din configurația terenului și situațiunea tactică.

„La bătălia dela Sadowa — scrie prințul de Hohenlohe ¹⁾ — bateriile mele erau în opziție pe înălțimile dela Chlum și aveam în fața noastră o linie de artilerie mult superioară ca număr, dar efectele sale erau multe mai slabe, ca efectele unei singure baterii, care se găsea mai jos, între Sweti și Rosberitz, pe stânga noastră și care ne luă în răspăr (eșarpă)”.
—————

1) Quinzième lettre, Questions a l'ordre du jour touchant l'artillerie pag. 336-337.

„In bătălia dela 16 August (Rezonville-Vionville) 1870 când bateriile diviziei a 5-a de infanterie germană atinseră înălțimea 326 la nord de Gorze — scrie generalul Fayolle 1) — ele descoperiră în fața lor, la 3.000 metri, o linie de baterii franceze, stabilite înainte de Rezonville și cari trăgeau contra bateriilor Diviziei a 5-a de cavalerie, ce erau în poziție, de cealaltă parte, pe crupa dela Vionville.

„Direcțiile de tragere ale bateriilor germane ale Diviziei 5-a de infanterie, și bateriilor franceze, făceau un unghi de 90 grade”.

O soluțiune dată de prințul de Hohenlohe — bine înțeles când terenul permite — pentru a se putea obține trageri de eșarpă, când terenul nu contribuie la aceasta, este aceea de a debordă poziția inamică, măcar la una din aripi.

Concentrând un număr mare de baterii la această aripă, se va obține mai lesne superioritatea focului asupra tunurilor dela aripă, cari vor fi supuse simultaneu la focuri frontale, de flanc și de eșarpă, și apoi, aceste baterii vor lua de eșarpă și succesiv, bateriile cealalte ale artileriei inamice, cari vor fi astfel supuse simultaneu, la focurile frontale ale bateriilor din fața lor, și la focuri fie de flanc, fie de eșarpă venite dela aceste baterii.

Este aci locul să spunem, că astăzi, unii artileriști ca de pildă căpitanul Bourguet, recomandă pentru obținerea focurilor de eșarpă — în cazul când pozițiunile artileriilor sunt paralele — să se execute trageri încrucișate, sau numite de unii, trageri în zig-zag.

Credem, că executarea unor asemenea trageri este imposibilă și ideia tragerii încrucișate preconizată și în campania din 1870 — o probă mai mult, că mai toate ideile novatorilor sunt vechi — a fost părăsită, fiindcă a fost găsită cu totul nepractică.

Iată în adevăr cum se exprimă din acest punct de vedere prințul de Hohenlohe, în scrisoarea mai sus citată.

„S'a propus, ca într'un duel în care liniile de artilerie ar fi drepte, una față de cealaltă (fronturi paralele), să se întrebuințeze focurile oblice, punând bateriile dela aripi, să tragă nu în bateriile din fața lor, ci în cele din aripa opusă”.

„Ei bine! eu cred, că a adopta un asemenea procedeu, ar însemna să cerem prea mult naturei omenești”.

„In plus, am fi obligați să observăm loviturile și să regulăm tragerea, pe diagonala câmpului de bătaie.

„Acest procedeu ar prezintă atâta dificultăți, încât efectele tragerii ar fi micșoarate într'o proporție mult mai considerabilă, decât dacă s'ar trage drept în față.

„Dealtmîntrelea, dacă câmpul de bătaie este întins, va fi

1) Concentration des feux et concentrations des moyens pag. 78.

foarte greu, ca diferiții șefi să conducă bine asemenea trageri, ei nu se vor înțelege și când se va face vreo încercătură, va rezultă, că unele baterii vor fi strivite de focul inamicului.

„Iată de ce acest procedeu mi se pare prea artificial, de ce cred, că să depărtează prea mult de metoda simplă, singura care reușește la război.

„După mine, eu nu cer decât ca comandantul Divizionului să dea bateriilor diferitele obiective, care de ordinar se găsesc drept în fața lor”.

Atingând această chestiune — care își găsește de fapt locul la partea aplicativă—am vrut să demonstrez, că numai terenul va fi acela care ne va permite obținerea focurilor de flanc sau de eșarpă.

În adevăr, când poziția bateriilor noastre în raport cu acelea ale inamicului fac un unghi uoarecare, ce poate varia, după cum s'a văzut, chiar până la 90 grade, în acest caz, bateriile vor obține focuri de eșarpă sau de flanc — după valoarea acestui unghi — *trăgând însă drept în fața lor.*

În sfârșit, fiindcă n'am terminat încă cu toate mijloacele de care se va dispune pentru a se obține efectul de distrugere în luptele de artilerie, mai reamintesc, că astăzi, există obuzierele ușoare și cele grele, cari, pe lângă alte destinațiuni, mai au și pe aceea, — considerată chiar cea mai principală — de a înlesni obținerea superiorității focului în luptele de artilerie.

Adunând prin urmare toate aceste mijloace, putem afirma, că distrugerea va fi obținută cu siguranța în luptele de artilerie.

Sunt unii cari spun, că în orice caz, va trebui mai mult timp ca în trecut, pentru a se obține distrugerea, aceasta din cauza scutului și a întrebuițării pozițiunilor mascate.

Admitem și aceasta întâmpinare și răspundem, că astăzi, tocmai din faptul că artileria poate deschide un foc efecace dela o distanță îndoită, ca în prima perioadă ghintuită, și din faptul implicit, că infanteria va avea de parcurs o adâncime îndoită pe câmpul de luptă, pentru a putea ajunge în zona eficace a puștei sale, tocmai din aceste motive, artileria va avea mai mult timp înaintea sa, pentru a putea obține superioritatea focului.

Ca încheiere asupra tuturor celor discutate în acest capitol vom spunc, că neutralizarea ca mijloc de acțiune al artileriei, contra artileriei, reprezintă o formulă absolut speculativă, imprumutată din mecanică — probabil pentru a fi mai impunătoare — formulă care ne arată, că două forțe egale și de semne contrarii se anulează.

Aplicând luptei de artilerie această formulă, anularea ar

corespunde, deoparte și dealta, la imposibilitatea de a trage, până ce o cauză exterioară — cași în mecanică — vine de strică echilibrul, când va trebui să se opună o nouă forță, reprezentată prin una sau mai multe vijelii, care să restabilească exact echilibrul, și așa mai departe.

Chiar dacă n'am fi refutat pe larg chestiunea neutralizării, pusă sub pavăza teoremei din mecanică, un spirit simplist și-ar da seama, că toată teoria s'ar dărâma, la primul șoc al realităților de pe câmpul de luptă.

Luxul de argumente ce a fost dat pentru noțiunea distrugerii, cum și în ceiace privește puțința de a o obține, noțiune care reprezintă singurul rezultat ce trebuie căutat în luptele de artilerie, va convinge cred și pe cei mai aprigi detractori; îi va chema la realitate, și le va aduce aminte, că războiul, conflict de pasiuni și șoc între două națiuni este o știință de ordin pur moral, în care brutalitatea înlocuiește formulele precise ale matematicii, în care dorința aprigă de a extermina pe inamic, primează cu mult dorinței de a-l pune în neputință să-și întrebuinteze arma, fiindcă dorința de a putea extermina pe inamic, are la bază, chiar instinctul de conservare.

Și desigur, dela a dori, la a putea extermina pe inamic este o prăpastie; însă această prăpastie nu reprezintă o piedică pentru realizarea noțiunii distrugerii, care are la bază, tocmai această dorință, împinsă până la extrem.

Din șocul îngrozitor care va reprezintă luptele de artilerie viitoare, nu va rezultă o exterminare materială în accepțiunea largă a cuvântului, ci mai mult o exterminare morală, care pe măsura ce armamentul s'a perfecționat, a fost singură posibilă de obținut și cu infanteria și cu artileria.

Nu putem sfârși această parte, fără a reproduce admirabilele rânduri de mai jos, datorite Maiorului Profane.

„Și cum înțelegeți lupta? În căutarea cărui rezultat? În unicul scop de a împiedeca inamicul să facă rău! Ideie fecundă inspirată de defensiva pură!

„Iată dar la ce servesc toate îndemnurile regulamentelor noastre.

„Ofensiva, mereu ofensiva, spun ele, orice alt lucru nu este de folos. Și artileria este tocmai arma care este mai protejată, de scuturi, de teren, cea prin urmare, care este mai aptă să dea lovituri puternice. Cine ar îndrăzni să admită la baza doctrinei sale de întrebuintare, că dânsa nu trebuie decât să răspundă — și să răspundă cu menajare — loviturilor ce le primește.

„Războiul, nu uitați, nu este un joc de spirit, este un lucru îngrozitor și puțin umanitar: a lovi cel dintâiu, a lovi tare, aceasta va reprezintă totdeauna artificicul cel mai avantajos.

„Când doi apași s'au decis să lichideze cearta lor printr'o bătaie, acel care prinde momentul când vrăjmașul său este descopert, credeți oare că socotește elanul cuțitului care trebuie să se înfigă în gâttelejul inamic? El îl împinge cu toate puterile sale, fericit fiind, dacă lama merge până în prăsele și dacă rana este mortală.

„Uneori se înșală și reîncepe. A răni pe inamic, a-l răni de moarte cât mai curând, aceasta este singura sa grijă; și când a obținut acest lucru, incidentul este închis.

„Războiul nu poate avea alte proceduri de luptă, și concepția tunului care anume nu omoară, reprezintă consecința cea mai funestă, pe care am întâlnit-o vreodată”.

d) Luptele de artilerie dela distanță fiind admise și efectul de distrugere putându-se obține în aceste lupte, naște întrebarea, dacă vechiul principiu de a deschide focul cât mai repede și cu cel mai mare număr de tunuri, mai trebuie aplicat, cu tunul actual cu tragere repede.

Iată o altă cestiune de o importanță capitală, și care a dat naștere la cele mai înverșunate discuțiuni, timp de aproape 16 ani.

Primul semnal al acestor discuțiuni pare a fi fost dat de o broșură neiscălită, purtând titlul „*Où en est la Question de l'emploi tactique du canon à tir rapide?*”

Ideile autorului acestei broșuri sunt cam acestea: Pe un front de 200 metri, cu secerare, sau un front de 100 m. fără secerare (puțin importă cifrele cari trebuie stabilite, fiindcă principiul rămâne același), experiența de poligon arată, că eficacitatea unei baterii, care are tragerea regulată, *este absolută, asupra obiectivelor descoperite, oricare ar fi obiectivele adăpostite, cari se găsesc pe același front, și de care nu trebuie să ținem seamă, fiindcă nu sunt vulnerabile.*

Ce-ar putea să mai obțină o baterie, care s'ar pune să tragă pe același front?

Oare efectele acesteia s'ar putea adăoga la efectele cele dintâi? Desigur că nu!

Și, dacă presupunem, că prima baterie, când a executat tragerea de eficacitate nu a avut în realitate tragerea regulată, cealaltă baterie pusă în condițiuni identice, nu se va înșelă la rândul său?

In acest caz, efectele a două baterii, cu tragerea neregulată, vor fi nule, cași a unei singure baterii.

Din contră, este incontestabil, că două baterii trăgând, vor expune un număr îndoit de servanți, și vor cheltui o cantitate îndoită de munițiuni.

Principiul evident, că trei lucrători lucrează mai mult ca

unul, nu se poate aplică, atunci când unul singur poate face tot lucrul, sau când toți luați separat, nu fac nimic. *Patronul care ar plăti pe acești trei lucrători, ar face o rea afacere, pe care o fac și artileriștii, cari trag cu mai multe baterii cu tragere repede, contra unui front, care poate fi bătut cu cea mai mare eficacitate, de o singură baterie.*

O primă concluziune rezultă din această și anume, că *astăzi, cu tunul cu tragere repede, vechia noțiune a concentrării focurilor a două sau trei baterii asupra unei singure, reprezintă o absurditate și în consecință, superioritatea numărului nu mai are nicio valoare cu tunul cu tragere repede.*

Nu numai atât, căci dacă deoparte artileria neținând seamă de proprietățile actualului material, va deschide focul cu cât mai multe baterii, în contra unei linii de artilerie inamice care ocupă un front mult mai mic, ca cel corespunzător, fie lărgimei de 200 metri, fie lărgimei de 100 metri de fiecă baterie, și dacă cealaltă artilerie, procedând conform noilor proprietăți ale materialului, nu va răspunde decât cu numărul strict de baterii, calculat după măsura lărgimei de front ce poate fi bătută eficace, va rezultă, pentru această din urmă artilerie, o rezervă de baterii, cari vor putea fi întrebuințate în alt scop.

Și, voi reproduce această idee, așa cum este scrisă în broșura mai sus citată, și cum a fost succesiv susținută de toți novatorii semnalăți în cursul studiului, fiindcă din această idee rezultă, după novatori, o altă importanță consecința a întrebuințării actualului tun cu tragere repede pe câmpul de luptă.

„Dacă fără necesitate, veți deschide focul într’o parte cu trei baterii contra uneia, sunteți oare siguri, că într’altă parte, nu veți avea trei baterii inamice, cari trag într’ânsa, și anume acolo, unde inamicul a vrut să fie mai tare ca d-voastră, acolo unde ar fi trebuit să-i puteți opune măcar mijloace egale.

„Vă veți expune astfel, ca inamicul să vă imobilizeze toată artileria, numai cu o parte din bateriile sale, putând astfel stăpâni câmpul de luptă, cu restul bateriilor sale ¹⁾

Dar asemenea teorii nu puteau decât să desgroape în mod fatal, *vechile rezerve de artilerie.*

Unii dintre novatori — invocând întrebuințarea lor de către Napoleon — nu s’au sfiit chiar să le susțină în mod absolut.

„De ce oare au fost condamnate rezervele? Ele au fost întrebuințate de Napoleon, care s’a servit de ele, cu rezultate cât se poate de fericite. Rezervele au fost condamnate cu primele tunuri ghintuite, fiindcă această artilerie trăgând de departe, cu

1) „Ou en est la Question de l’emploi tactique du canon a tir rapide“
„De l’artillerie dans la bataille“ pag. 18.

proectile ce n'aveau eficacitate, nu puteau nici distruge (?) nici imobiliză (?) bateriile inamice”.

„Artileria rămâne mereu *disponibilă* și apoi, ea nu avea destulă putere, pentru a produce efecte serioase”.

„Astăzi, aceste motive nu mai există, și ar fi curios să se susțină, prin simplă rutină, că artileria de rezervă nu mai este necesară”¹⁾.

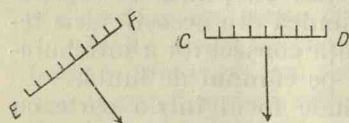
Dar reîntronarea rezervelor de artilerie a fost primită cu multă răceală, și atunci novatorii au recurs la un mijloc simplu.

Schimbarea titlului de rezerve de artilerie, cu titlul mai pompos și mai la modă : *principiul economiei forțelor*, care se potrivea de minune.

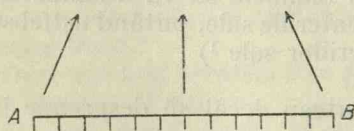
În adevăr, a *face economie* este sinonim, cu a *avea rezerve*, nici mai mult nici mai puțin.

Rămânea numai să se arate, cum se vor putea întrebuința aceste rezerve de baterii, convingându-se toată lumea, de absoluta lor necesitate. Mijlocul a fost iute găsit, inventându-se sugestiva teorie a *contra-atacului în luptele de artilerie*.

Iată în ce constă această teorie, pe care o rezumăm după cursul d-lui Colonel Camon profesat la școala de artilerie dela Fontainebleau.

Să presupunem, că un număr de 6 baterii, ocupând frontul AB, trag asupra 3 baterii, ocupând frontul CD, și să admitem, că pe timpul când aceste 6 baterii trag, un număr de alte trei baterii inamice, ocupând altă poziție EF în supraveghere, deschid focul asupra bateriilor AB.

Timpul ce va trebui bateriilor AB, pentru a răspunde bateriilor EF, continuând în același timp a bate pe cele din CD se compune din :

1. Timpul întrebuințat de comandantul artileriei din AB, pentru a recunoaște mai întâiu artileria EF și apoi pentru a măsura lărgimea frontului ei, adică a determina aripele acestei pozițiuni.

2. Timpul ce va pune acest comandant, pentru a lua o deci-

1) Des réserves et de leur emploi. Pag. 92.

ziune, și pentru a ordonă, ca o parte din bateriile sale să deschiză focul asupra artileriei din EF, iar restul bateriilor să continue tragerea asupra celor din CD.

3. Timpul necesar, ca această deciziune să ajungă sub formă de ordine, la cei doi comandanți de divizioane.

4. Timpul necesar, ca cei doi comandanți de divizioane să facă o nouă repartiție asupra bateriilor CD și asupra bateriilor EF.

5. Timpul necesar, ca comandantii de baterii să ia noi dispoziții, pentru a executa o regulare de tragere asupra bateriilor EF.

6. Timpul necesar, pentru ca bateriile ce trag asupra celor din EF să termine regularea tragerei și să înceapă tragerea de eficacitate.

Suma acestor timpuri elementare, ne va da un timp total destul de lung, care va permite bateriilor CD și EF să câștige superioritatea asupra bateriilor AB, mulțumită contra-atacului executat de bateriile din EF.

Am ținut să reproduc în tocmai rândurile de mai sus și să spun cui se datoresc, pentru că me-a fost teamă, că altfel nu voi fi crezut pe cuvânt, căci desigur, nu va trece neobservat, că această socoteală minuțioasă a timpurilor elementare pe câmpul de luptă, pentru a obține timpul total, se aseamănă mult, cu socotelele ce se fac la luarea iuțelilor, în experiențele făcute în uzine, cu ajutorul *Cronografului Boulangé*.

Iată acum în câteva cuvinte, origina noilor idei de întrebuințare ale artilerie, cari au fost adoptate, și oficial, căci vechiul regulament al artileriei franceze (al nostru este tradus întocmai) conține și reglementă aceste idei.

Acum în urmă, după o serie de obiecțiuni și discuțiuni, ideile novatorilor s'au complectat și au fost justificate cu teoriile cele mai subtile, pe cari ne propunem să le analizăm.

Vom discuta în acest scop separat, următoarele chestiuni :

1. Care este noul metod, și valoarea acestei metode, pentru a se obține concentrarea focurilor, din moment ce se respinge principiul concentrării, obținut prin superioritatea numerică.

2. Care este valoarea principiului economiei forțelor aplicat la artilerie.

3. Care este valoarea noului principiu al contra-atacurilor artileriei.

4. Care este noul principiu care înlocuește vechiul principiu al masei de artilerie și valoarea acestui nou principiu.

1) Care este noul metod și valoarea acestei metode, pentru a se obține concentrarea focurilor, din momentul ce se respinge principiul concentrării obținut prin superioritatea numerică.

Pornind dela ideia, că o baterie bate cu eficacitate suficientă un front de 200 metri sau de 100 metri, novatorii — după cum s'a văzut — susțin și arată, chiar prin calcule, cari de cari mai subtile și neexacte, că două sau trei baterii, cari ar trage asupra aceluiași front ocupat de artileria inamică, nu numai că nu vor produce un efect mai mare, dar în schimb, aceste trei baterii având un efectiv îndoi sau întreit, ca bateria inamică, aceasta din urmă le va produce pierderi îndoi sau întreite, decât cele pe cari le-ar suferi ea.

Dar atunci, care este mijlocul miraculos cu ajutorul căruia o singură baterie poate produce asemenea efecte?

Foarte simplu. Tot o concentrare de focuri, obținută însă de aceiași baterie, mulțumită repeziciunii cu care poate trage actualul tun cu tragere repede.

În adevăr, ce reperzintă în fond o concentrare de focuri, decât trimeterea asupra aceluiași obiectiv, un număr cu atât mai mare de proiectile, cu cât vrem să obținem un efect mai puternic.

Tunul cu tragere repede poate arunca în mijlociu 12 proiectile pe minut și deci, o baterie va putea trimite într'un minut $12 \times 4 = 48$ proiectile.

Dela tragerea înceată, corespunzătoare unei singure lovituri trase de tun într'un minut, adică 4 lovituri de baterie, până la 48 lovituri trase în acelaș timp, există o gamă întreagă la dispoziția comandantului de baterie, pentru a nuanța și a executa concentrarea focului.

Acest procedeu, care permite tunului actual să realizeze concentrarea focului, punând la contribuție repeziciunea tragerii, adică proprietatea esențială a actualului material, a fost botezat cu sugestivul nume: *concentrarea focurilor prin repetițiune*¹⁾.

Dar fobia contra vechei teorii a concentrării focurilor obținută prin superioritatea numărului, merge mult mai departe decât s'ar crede.

Așa, în prevederea, că întrebuintându-se procedeu repetițiunii, nu se va putea obține o concentrare suficientă de focuri asupra obiectivului, atunci se recomandă procedeu *restrângerei planurilor de tragere al celor patru tunuri ale bateriei*, pentru a ob-

1) A se citi din acest punct de vedere scrierea „Notes sur l'artillerie Allemande et ses Tendances Nouvelles“ de Maiorul Desprès, fost atașat militar la București.

ține o concentrare de foc mai mare, însă numai asupra unei anumite porțiuni a obiectivului.

Iată cum se exprimă d-l Colonel Potel, din acest punct de vedere ¹⁾: *Dacă concentrarea focurilor este necesară, ea trebuie să se facă sau prin restrângerea planurilor de tragere al tunurilor, bateriei, sau prin repetițiunea loviturilor, dar niciodată prin supra-*
punerea ²⁾ planurilor de tragere.

Și de ce această goană teribilă contra concentrării prin suprapunere? Iată motivele :

Concentrarea focurilor mai multor baterii asupra unei singure, este inutilă, și imposibilă de obținut în practică. Acestea sunt cele două puternice argumente invocate de novatori, argumente pe cari voim să le dezvoltăm și apoi să le discutăm.

Inutilitatea concentrării focurilor.

Primul argument, pe care se sprijină teoria inutilității concentrării focului, este acel susținut în broșura „Ou en est la question de l'emploi tactique du canon à tir rapide” și anume că, „mai multe baterii trăgând asupra unui front de 200 sau 100 metri, front care poate fi bătut de o singură baterie, pierderile produse nu vor fi proporționale cu densitatea focurilor (numărul loviturilor trase”.

„Este dar inexact a zice, că dacă o vijelie trasă de o baterie contra alteia, produce 40% pierderi, două baterii trăgând câte o vijelie simultaneu asupra aceleiași baterii, vor obține 80% pierderi”.

Așa pusă chestiunea, firește că ideea este exactă. S'o discutăm pur teoreticește.

În adevăr, să admitem în beneficiul demonstrațiunei, că o vijelie la comanda căpitanului, trasă de o singură baterie, adică 4 proiectile, produce de pildă — după cele spuse mai sus — asupra unei baterii inamice, o pierdere de 40%. Două baterii cari vor trage simultan asupra aceleiași baterii inamice $4 + 4 = 8$ proiectile, evident nu-i vor produce 80% pierderi.

De ce? Fiindcă nu trebuiește perdut din vedere, că două baterii trăgând simultan, nu pot face astfel, ca salvele respective să sosească matematic în acelaș timp, asupra bateriei adverse. Sosind dar succesiv (cu o diferență de timp mai mică chiar ca o secundă) prima salvă care atinge bateria inamică producând 40% pierderi, nu vor mai rămâne neatinși decât $100 - 40 = 60\%$ din efectiv; astfelcă salva cealaltă a bateriei, producând teoreticește și ea 40% pierderi, acest procent va fi în raport cu 60% din efectiv, adică va reprezentă 24% pierderi.

1) Encore quelques idées sur l'artillerie.

2) Suprapunerea planurilor de tragere întemnează, firește, concentrarea mai multor tunuri asupra aceluiaș obiectiv, adică vechea noțiune a concentrării.

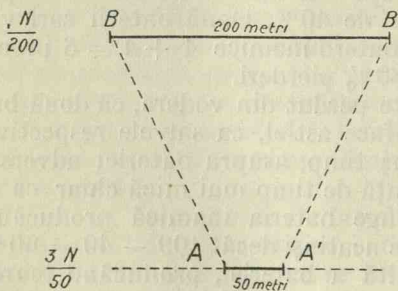
Pierderile totale obținute dar de cele două vijelii, vor fi de $40\% + 24\% = 64\%$, iar nu de 80% , deci nu vor fi proporționale cu numărul loviturilor trase. În orice caz însă, chiar și în punct de vedere pur teoretic, aceste pierderi sunt mai mari, când două baterii trag simultan asupra aceleiași baterii.

Dacă acum însă, în loc de a avea ca punct de plecare, o așa mare eficacitate obținută, am presupune, conform realității iar nu teoreticește, că eficacitatea va fi cu mult mai mică și obținută într'un timp firește cu mult mai mare, atunci lucrurile schimbă de față. În adevăr, presupunând că o vijelie la comanda căpitanului nu produce decât 2% pierderi, atunci, pentru o vijelie a unei a două baterii care ar trage simultan — presupunând că aceste vijelii nu ajung matematic deodată la bateria inamică — se va obține tot 2% pierderi ¹⁾. Cu alte cuvinte, pentru fiecare vijelie în parte, se va obține 2% pierderi și deci efectele a două baterii să sunează, și efectele a trei baterii sunt întreite, pentru un timp egal.

Or, cum noțiunea distrugerii, așa cum am definit-o, și cum este admisă din experiența războaielor, constă pur și simplu în obținerea unui efect oarecare într'un timp cât mai scurt, reiese implicit, că numai printr'o concentrare de focuri a mai multor baterii, se va putea obține superioritatea focului în lupta de artilerie.

Dar, obiectează novatorii, dacă întrebuițăm trei baterii contra unei singure, atunci cele trei baterii expun un număr întreit de servanți, și deci pierderile produse de bateria care va trage asupra acestor trei, va fi de trei ori mai mari.

Absolut inexact, căci nu se ține seamă de timp, care este acelaș. Să admitem că 3 baterii cari ocupă un front BB' de 200 metri, trag exact în aceleași condițiuni de eficacitate asupra unei

singure baterii, care ocupă un front AA' de 50 metri, care la rândul său trage în cele trei baterii.

Dacă bateria AA' trage în timpul t , un număr de N proiectile, repartizate pe frontul $BB' = 200$ metri; în acelaș timp, bateriile BB' vor trage $3N$ proiectile, repartizate pe frontul $AA' = 50$ metri.

Densitatea tragerei ²⁾ obținută de bateria AA' va fi de

1) După prima vijelie, va rămâne 98% din efectiv. Pentru a doua vijelie pierderile produse sunt de $98 + 2 = 1,96\%$, adică aproximativ tot 2% .

2) Densitatea tragerei măsoară efectele de distrugere produse de focul artileriei, adică să măsoară prin numărul proiectilelor cari cad în unitatea de timp pe unitatea de front.

$\frac{N}{200}$, iar densitatea tragerii obținută de celelalte trei, va fi de $\frac{3N}{50}$, deci de 12 ori mai mare, pentru acelaș timp când se execută tragerile deoparte și dealta. Cu alte cuvinte, lupta unei singure baterii contra a trei baterii inamice, se dă în condițiunile desavantajoase, exprimate prin raportul 1 contra 12, iar nu cum pretind novatorii, că pierderile celor trei baterii vor fi de 3 ori mai mari, adică raportul ar fi de 3 contra 1.

Găsirea acestui raport de 1 la 12, ne permite să ne dăm seama, la ce se reduce concentrarea prin repetițiune, căci pornim bineînțeles dela ideia, că ambele artilerii au tunuri cari pot trage cu aceeași repeziciune.

Teoreticește ar trebui, ca acea singură baterie să tragă de 12 ori mai repede, adică tunul să tragă $12 \times 12 = 144$ lovituri pe minut ¹⁾.

* * *

Al doilea argument pe care se sprijină teoria inutilității concentrării focului este că : „*Dincolo de o anume limită a densității focului, orice mărire este inutilă*”, argument care rezumă exemplul dat mai sus, cu patronul care ar întrebuința trei lucrători pentru un lucru care poate fi executat de unul singur.

Să observăm, că argumentul acesta este cu totul vag.

Vag, fiindcă nu se știe, care este limita maximă a densității ce trebuie obținută, căci noțiunea efectului de distrugere, după cum l-am definit și după cum experiența războiului din 1870 a probat-o, are la bază factorul moral. Am văzut, că artileria germană a continuat să lupte, suferind pierderi de 35%—40%, iar o parte din artileria franceză s'a retras din lupta în 1870, suferind pierderi de 5%—20%.

Argumentul este vag apoi, fiindcă în realitate nu putem ști, când s'a putut obține această densitate maximă, în tragerea executată contra inamicului.

Ceiace vom putea ști și vedeă este, că la un moment dat, artileria inamică nu mai poate trage și chiar atunci nu vom ști precis, că este din cauza noastră ²⁾.

1) Am presupus că ințea mijlocie de tragere care poate fi obținută pe câmpul de luptă cu tunul actual este de 12 lovituri pe minut deci $12 \times 12 = 144$ lovituri pe minut.

2) Prințul de Hohenlohe dă multe exemple în primele 4 scrisori, în care arată, că în 1866 și 1870, demulțorii a crezut că artileria inamică a încetat tragerea sau s'a retras din poziție din cauza focului artileriei sale. Surprindearea și necazul său a fost mare, când a aflat în anume cazuri, că artileria inamică nu suferise de focul său, dar de acel acel infanteriei care se putuse apropia

În orice caz, pentru a ajunge la acest rezultat, trebuie mai întâiu să tragem, și atunci este natural, că va trebui să executăm o concentrare de focuri obținută cu superioritatea numerică „*a priori*”, iar nu „*a posteriori*”, căci în acest din urmă caz, am riscă să fim sdrobiți succesiv.

În fond, rămâne tot în picioare argumentul demonstrat, că două sau trei baterii vor avea un efect îndoit sau întreit, decât o singură baterie.

Acest argument este cu atât mai puternic, cu cât pe câmpul de luptă, efectele tunului putând varia de la zero la maximum (maximum reprezentat de efectul maxim teoretic), dar mai ales fiind în general slabe, din toate cauzele cari s'au discutat la ocaziune, va trebui cași în trecut, să facem o concentrare de focuri obținută prin superioritatea numerică, aceasta reprezentând singurul mijloc, de a putea produce mai repede inamicului, un procent de pierderi, care să-l reducă la tăcere.

Imposibilitatea concentrării focului.

S'a scris mult asupra acestei chestiuni.

Novatorii susțin, că concentrarea focului este imposibilă din mai multe cauze.

Mai întâiu, va fi greu a se repartiza precis obiectivele, căci artileria inamică va fi mascată, astfelcă va da naștere la multe neînțelegeri.

Apoi, concentrarea focului va cere să se întrebuițeze manevra traectoriei, operațiune foarte greă — spune d-l căpitan Bourguet — fiindcă va produce ordine și contra-ordine, confuziuni, pierdere de timp și o mare consumare inutilă de munițiuni.

Ceiace novatorilor li se pare și mai grav este faptul, că va fi imposibil, ca mai multe baterii să-și reguleze deodată tragerea asupra unui obiectiv, a cărui lărgime este bătută de la început de o singură baterie.

„Concentrarea focurilor — scrie d. general Rohne — pe un front strâmt, este periculoasă. Nu numai că bateriile se vor jenă reciproc, în timpul regulării, dar vor riscă să fie bătute în timpul regulării”.

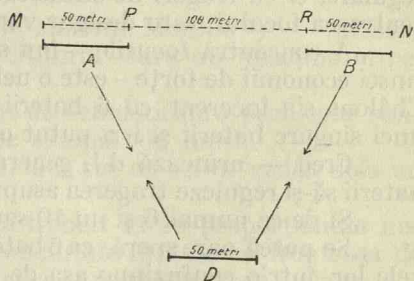
„Într'un cuvânt, concentrarea focurilor este mult mai greu de obținut ca în trecut, este mai puțin eficace, în fine obligă să se execute penibile schimbări de obiective”.

„Concentrarea focurilor nu va mai fi în viitor o regulă generală, ci o excepțiune”.

mai mult, din cauza lanurilor cu grâu foarte înalt. În alte cazuri, artileria s'a retras primind ordin, pentru a fi întrebuințată într'altă parte, sau pretextând de a se reaproviziona cu munițiuni etc., etc.

În ceea ce privește greutățile de cari vorbesc novatori, înainte de a le analiza, vom demonstra, că tocmai aceste greutăți le va avea o singură baterie, care va trebui să răspundă la două sau trei baterii inimice.

În adevăr, presupunem că o baterie care ocupă un front de 50 metri, trebuie să facă față la două baterii, despărțite între ele printr'un interval de cel puțin 100 metri ¹⁾. Presupunem că bateria D trebuie să lupte contra bateriilor A și B, cari ocupă în total un front de 200 metri. Este oare admisibil, ca bateria din D să repartizeze focul său pe tot frontul MN, căci ar însemna să risipească inutil proiectilele sale, pe porțiunea liberă PR. Orice ar scrie regulamentul, în realitatea de pe câmpul de luptă, când căpitanul va vedea, că pe porțiunea PR nu există tunuri inamice sau nu apar lumini, va fi obligat să împartă tragerea bateriei ei astfel, ca o secție să tragă asupra bateriei A și alta secție asupra bateriei B. Ne putem da seama în asemenea condițiuni, cu ce dificultăți va fi condusă tragerea bateriei D, căpitanul trebuind să conducă o secție și locotenentul cel mai vechiu altă secție. În cazul

când bateria D ocupă o pozițiune mascată, va trebui să aibă doi observatori, unul pentru căpitan și altul pentru locotenent, va trebui organizată apoi o legătură specială pentru fiecare din ei.

Dacă bateria are o scară de observator, numai căpitanul o va putea întrebuința.

În definitiv, bateria D va fi obligată să ocupe o poziție descoperită și chiar în asemenea caz, inconvenientele dualității comandantului vor fi enorme.

S'ar putea obiecta, că căpitanul, în loc de a face o împărțire de tragere, va îndrepta (restrânge planul de tragere al bateriei) cele 4 tunuri asupra bateriei B, și după aceea va transporta tragerea asupra bateriei A, urmând neconținut astfel. Procedul a

1) Pentru darea acestui exemplu, m'am inspirat de cel dat de d-l General Fayolle în scrierea d-sale; însă fondul exemplului este diferit, după cum lesne se poate vedea. N'am admis, că bateriile pot fi despărțite între ele cu un interval de 500 metri, și mai puțin încă cu 1500—2000 metri, fiindcă aceasta nu este posibil, decât cu detașamente mici, cari n'au decât un divizion și chiar atunci, mi se pare, nu excepțional, dar chiar imposibil, din toate punctele de vedere ca bateriile să se găsească la 1500 metri una de alta. Pentru unitățile mari, artileria nu va putea să aibă despărțite bateriile sale, nu zic la 500 metri, care este o cifră enormă, dar uneori nici la 500 metri.

Exemplele date de d-l general Fayolle sunt foarte bine alese, dar exagerate, astfelcă toate argumentările și discuțiunile judicioase pe cari le face, pot fi atacate în fals, pentru simplul motiv, că situațiunile sunt nereale.

fost preconizat, dar pe lângă enormele greutatea de executare, ar fi însă și o adevărată absurditate să susținem, că această singură baterie poate obține o superioritate față de cele două baterii inimice, procedând astfel, în timp ce ele coucentrează focul lor asupra bateriei D.

Acum, după ce am arătat dificultățile prin care va trece o singură baterie, pentru a putea trage contra două baterii, să vedem, dacă presupusele dificultăți găsite de novatori, vor exista la cele două baterii sau trei, cari ar trage într'o singură baterie. D-l general Fayolle răspunde cu succes, la toate aceste obiecțiuni.

„Mai întâiu — spune d-sa — artileria nu luptă cu trageri de regulare, ci cu trageri de eficacitate și, când se vorbește de concentrarea focului, este desigur vorba de trageri de eficacitate.

„A concentra focurile — îmi spunea un ofițer fanatic al pre-tinsei economii de forțe — este o nebunie. La câmpul de tragere dela Châlons s'a încercat, ca 6 baterii să-și reguleze tragerea contra unei singure baterii și n'a putut obține nici un rezultat”.

„Cred — urmează d-l. general — că este o absurditate ca 6 baterii să-și reguleze tragerea asupra unui obiectiv așa de strâmt.

„Și de ce numai 6 și nu 10 sau 12 baterii ?

„Se putea oare spera, ca 6 baterii să reușească, să descurce salvele lor, într'o confuziune așa de bine organizată ? Nu înțeleg de ce novatorii, când li se vorbește de concentrare de focuri, consideră totdeauna focul a 4,5... n baterii, contra unei singure. Noi nu vorbim de n baterii, căci două chiar ne sunt suficiente, pentru a obține o concentrare de focuri.

„Nimic nu este mai ușor, ca două baterii să-și reguleze tragerea, contra unei singure baterii. Nu trebuie ca această regulare să fie simultană, căci nu este necesar, ci succesiv. Am făcut adeseori experiențe și trebuie să mă credeți.

Și, după ce d. general indică procedeul în acest scop, mai revine, arătând, că salvele de regulare se deosebesc foarte neted, admitând chiar, că una din baterii a trecut la tragerea de eficacitate, ceea ce este foarte puțin probabil.

În adevăr, această baterie nu va execută neconținut tragerea repede de eficacitate și în timpul când va inceta, cealaltă baterie care a luat dela aceasta elementele de tragere, va profita de momentul când bateria nu trage, pentru a-și corecta elementele de tragere împrumutate.

Nu numai atât, căci dacă s'ar presupune că artileria noastră compusă din 12 sau 15 baterii, are în față un front continuu (observat după luminele ce apar) de 300 miimi, la distanța de 3000 metri, atunci va proceda astfel. La 3000 metri, 300 miimi repre-

zintă 900 metri. Presupunând că inamicul a făcut greșala să înghesuiască 9 baterii pe acest front, atunci nu va mai fi nevoie ca concentrarea să se facă prin *suprapunerea focurilor, ci prin juxtapunerea lor* ¹⁾.

Va împărți frontul de 900 metri între cele 12 sau 15 baterii, atribuind fiecăreia respectiv 25 sau 20 miimi. Se înțelege, în realitate, că în acest caz, juxtapunerea focurilor este de fapt tot o concentrare, obținută prin superioritatea numerică, căci 12 sau 15 baterii, vor concentra focurile lor asupra 9 baterii inamice.

2) Care este valoarea principiului economiei forțelor aplicat la artilerie.

„Încă o definițiune — scrie Maiorul Morelle ²⁾ — ultima, și cea mai importantă, pentru cititorul care nu aparține armeei noastre.

„Este greu de închipuit cât de neliniștitoare problemei sunt datele materiale ale artileriei pe câmpul de luptă.

„Lumini indecise, anonime, iată tot ce se va vedea dela un inamic care-și știe treaba.

„In asemenea condițiuni, a trebuit să se proporționeze numărul tunurilor ce trebuiesc întrebuintate față de un front așa de vag, proporționare făcută în urma experiențelor de poligon,

„S'a impus astfel anume cifre, din cauza neștiinței de ce există în fața noastră și de ce poate exista într'altă parte, din cauza prudenței care ne oprește, de a arunca toate bateriile de care dispunem, asupra unui front pe care credem, că l'am văzut.

„Aceasta constituie un mare progres : înlocuirea hazardului printr'o regulă, înlocuirea bunului plac, printr'o formulă ; pe când hazardul ar duce deadreptul la risipă, regula asigură economia.

„Astfel, artileria a fost silită, cași celelalte arme, să *aplice principiul economiei forțelor* .

„*Artileria va fi economă, fiindcă tragerea deoparte și dealtă este mascată*”.

Și care este regula, formula, novatorilor ? Să lăsăm tot pe Maiorul Morelle să ne-o spună :

„Numărul bateriilor ce trebuiesc angajate, după evaluarea frontului de bătut, ne duce la consecința normală, *că o baterie de 4 tunuri poate neutraliza prin contra-atac, un divizion de trei baterii,*

1) Sunt contra terminologiilor speciale, căci tactica artileriei a pătimit de 15 ani, numai din cauza terminologiei. În fond, juxtapunerea este un procedeu de a obține suprapunerea loviturilor, bineînțeles nu complectă, ci parțială, și atâta tot.

2) Le bilan des idées dans l'artillerie de campagne, pagina 11.

dacă acesta ocupă un front de 200 metri, pe care bateria va putea să-l bată prin secerare.

„Nu se conchide, că bateria este mai tare ca divizionul, căci dânsa nu să măsoară cu el.

„Acest lucru n'a părut evident tuturor.

„Cum — a spus unul — iată 4 tunuri cari trag fiecare 10 lovituri pe minut, în total 40 lovituri trimise asupra celor 12 tunuri adverse.

„Aceste la rândul lor trimit 120 proiectile, adică 30 repartizate pentru fiecare tun al bateriei, și s'ar vrea, ca bateria să anuleze grupul?

„S'ar ajunge la concluzia că 4=12.

„Dar nu, Domnule, niciodată n'a fost vorba de a primi 120 proiectile, dela acel divizion; să compează de a nu primi nicio lovitură.

„Căci am atacat pe cineva, care nu să poate apăra, și paradoxa noastră să reduce la aceasta : 4 tunuri de aci, valorează cât 12 de acolo, când le tragi lovituri în spate, și când aceste 12 tunuri sunt ocupate cu ceva, care le importă mai mult (??)

„Dealmintrelea, tragerea este mascată deoparte și dealta.

Am citit, recitit, tradus din limba franceză și am scris aceste rânduri, și tot nu-mi vine să-mi crez, nici ochii nici mintea.

Refrenul pe care-l întâlnim mereu este, mai întâiu, că artileria va fi deoparte și dealta mascată, dar însă numai deoparte sunt unii mai șireți, care profită de această umbră.

Apoi, teoria se bazează pe faptul, că cei mai șireți și mai puțin la număr, pot avea efect cu 40 proiectile trase și cei mulți și..... mai proști, trag 120 proiectile și nu pot avea efect.

Și d-l. maior Morelle simte, că prea a întins struna și de aceea adaugă, că cei mulți n'au efect, fiindcă sunt loviți pela spate și fiindcă sunt mai ocupați cu altceva. Firește, că hoțul care pătrunde pe furiș într'un local păzit, profită de faptul când cei însărcinați cu paza sunt ocupați cu altceva și nu-l văd, și numai astfel el poate intra, altfel nu. Dar pe asemenea proceduri se bazează novatorii, când vor să îndrumeze noua tactică a artileriei?

Mai trebuiă să spună d-l Maior, că cele trei baterii nici nu mai au munițiune, și că toti servanții au înlemnit la posturile lor, eră și mai sigur că va fi crezut de această.... *evidență.*

Dar după cum se vede, chiar d-l maior mai spune într'altă parte, că nu conchide că bateria este mai tare ca divizionul, *căci dânsa nu se măsoară cu el(?)*. Dar dacă divizionul ar avea să se măsoare cu bateria?

Nu se admite acest lucru, căci bateria noastră îl neutralizează. Dar dacă în timpul când bateria neutralizează, divizionul o distruge. Nu se admite nici acest lucru, fiindcă artileriile sunt

mascate (?). În sfârșit, să admitem toate argumentele novatorilor și să ne întrebăm, ce urmărește această neutralizare, obținută de o baterie contra trei inamice?

Urmărește înlesnirea mijlocului, pentruca artileria noastră să poată face economie. Curios este însă, că novatorii nu admit, că și artileria adversă ar putea și dânsa, să facă economii la fel, și că i-ar putea veni gândul, să le întrebuițeze mai cu folos. Aceasta nu se poate, fiindcă totdeauna după novatori, bateriile lor au avantaj asupra bateriilor adverse.

Dar să trecem și asupra acestor chestiuni și să ne întrebăm, ce se va face cu aceste grozave economii. Aci lucrurile se cam încurcă. Unii spun, ca argument peremptoriu, că numai acel ce va avea economii și va contra-ataca cel din urmă, numai acela va rămâne stăpân pe câmpul de luptă.

Dar dacă acel este chiar inamicul?

Față de această obiecțiune, alții mai largi, dar și mai vagi, răspund, că economiile vor fi păstrate, pentru a face față neprevăzutului.

Și dacă acest neprevăzut nu-și face apariția toată ziua cât ține lupta? Atunci — răspund eu — am rămas cu siguranța cu economiile, dar am mâncat bătae, după cum voi arăta mai jos.

Să ne întrebăm acum, ce însemnează principiul economiei forțelor, acest mare principiu strategic și tactic.

În fond, acest principiu însemnează tocmai contrariul etimologiei cuvântului *economie*.

„Prima regulă — spune Clausevitz — și cea mai importantă, care se impune comandantului este aceea, de a-și păstra toate forțele întrunite. El nu trebuie să distreze din masa generală a trupelor sale, decât strictul necesar pentru satisfacerea necesităților urgente”.

„O veche regulă de război — spune marele Frederic — este aceea, că acel ce-și va împărți forțele, va fi bătut rând pe rând”.

„Principiul fundamental al tuturor combinațiilor — scrie Jomini — constă în a opera cu cea mai mare masă a forțelor, o sforțare combinată, asupra punctului decisiv.

„În conflictul dintre părțile armate — scrie căpitanul Gilbert — superioritatea numerică tinde din ce în ce să devină factorul esențial al succesului”.

Și căpitanul Gilbert adaugă, că aceasta se explică foarte lesne, căci din punctul de vedere al instrucțiunii și armamentului, armatele moderne pot fi considerate ca egale, astfelcă va trebui să căutăm a ne asigura succesul prin superioritatea numerică.

În definitiv, principiul economiei forțelor constă tocmai, după cum am spus mai sus, a nu face economie propriu zisă, ci a face o astfel de repartiție de forțe, încât să avem maximum, acolo unde este necesar.

Principiul economiei forțelor — după noua școală a novatorilor, pe care o recomandă și celorlalte arme — însemnează economie în sensul strict al cuvântului, în toate părțile, căci în toate părțile este vorba să nu se angajeze lupta, decât cu minimum de forțe, pentru a realiza economii, rezerve, cari așteaptă de a fi întrebuințate și nu le mai vine rândul.

Dar nu trebuie uitat încă un lucru.

În strategie, dacă pentru realizarea principiului economiei forțelor, când este vorba de operațiuni secundare, în raport cu operațiunea principală, va trebui să nu angajăm decât minimum de forțe, pentru operațiunile secundare, pentru a avea masa forțelor, pentru operațiunile principale; nu trebuie uitat, zic, că pe câmpul de luptă, adică în tactică, aplicarea acestui mijloc pentru realizarea principiului economiei forțelor este fără sens. Eu cred, că novatorii au căzut în greșala, de a face o asemenea aplicare pentru artilerie, crezând că răspund principiului economiei forțelor.

În adevăr, fie pentru artilerie, fie pentru infanterie, singurul mijloc de a putea realiza principiului economiei forțelor pe câmpul de luptă, adică singurul mijloc de a putea dispune de maximum de forțe, constă tocmai în a ne scăpa cât mai repede posibil, de inamicul care ni se opune, în momentul considerat.

Procedând astfel, toate forțele devin apoi disponibile, pentru alte eventualități ce se pot prezenta pe câmpul de luptă.

„Dacă las un batalion din regimentul meu — scrie d-l. general Fayolle — în fața unui batalion inamic, lupta va trăgâni indefinit; în loc de a face o economie, voi pierde și oameni și slodați fără folos.

„Dacă însă cred, că am în fața mea un batalion, îl atac cu tot regimentul, pentru a isprăvi mai repede”.

„Făcând economie, să pierde oameni, timp și maicuseamă moral”.

„Dacă m'am înșelat, și în loc de un batalion, am două în fața mea, este un motiv mai mult, ca să mă felicit, că am angajat toate forțele mele.

„A face războiul cu mici pachete, cu sfortări succesive, cu economie, însemnează a te lăsa să fii bătut în parte.

„Acest lucru este și mai adevărat pentru artilerie, decât pentru infanterie, fiindcă artileria luptând de departe, rămâne stăpână pe direcția tragerei sale (putința de a manevra traectoria) și mai ales, fiindcă artileria poate să se degajeze din luptă”.

Firește, după cum spune d-l Maior Morelle, și chiar după ac-

tua lului nostru regulament (vechiul regulament francez), este mult mai bine să ai o regulă, o formulă, aceea a fronturilor de 200 metri ce o baterie trebuie și poate bate, și de aci regularea numărului bateriilor ce trebuiesc să intre în acțiune.

Ce ușor să rezolvă pe hârtie, problema arzătoare de pe câmpul de luptă; apar luminile tunurilor inamice pe un front apreciat de 1000, metri, se vor pune 5 baterii în acțiune, puțin importă câte tunuri inamice sunt pe acest front, căci bateria bate eficace frontul inamic de 200 metri și atâta tot, căci suntem siguri, nu că vom zdrobi această artilerie, fiindcă nu este nici necesar, nici posibil, dar că o vom neutraliza; siguranță acordată bineînțeles cu complezență pe hârtie.

„Dar să ne închipuim două grupuri germane A și B — scrie d-l general Fayolle, în fața grupului C francez și să admitem, că deoparte și dealta, grupurile sunt cu intervale mari între baterii.

„Grupul A fiind în luptă cu grupul C, survine grupul B care suprapune loviturile sale împreună cu grupul A asupra grupului C.

„Puteți să-mi spuneți ce va face comandantul divizionului C și cari vor fi ordinele pe cari le-ar da?

„In ce parte a-ți vrea să fiți, la grupurile germane sau la grupul francez?

„Situățiunea să mai complică, dacă în fața a 6 baterii, s'ar găsi 12 baterii inamice.

Dar vor obiecta novatorii, dacă luați această regulă practică, care ne indică numărul bateriilor pe care trebuie să le punem în luptă, cu ce o înlocuiți?

Răspund. A existat în 1870 pentru artileria germană o regulă, care să indice câte baterii să pună în acțiune?

Să pot da asemenea reguli pentru infanterie?

Cu artileria, care la începutul luptei se poate degaja oricând din luptă, nu există niciun pericol de a întrebuița tot ce este la îndemână, căci cu cât se va proceda astfel, vom avea disponibile cât mai curând, toate bateriile, pentru alte însărcinări.

Dar se va răspunde, nu este absurd să se întrebuițeze 12 baterii contra unei singure?

Desigur, dar în primul rând întrebarea ar fi absurdă, căci o asemenea disproporție de forțe este inadmisibilă.

Nu va fi însă absurd, dacă în contra unei baterii inamice, vom deschide focul chiar cu un divizion.

În sârșit, novatorii vor obiecta, că astăzi, cu întrebuițarea pozițiilor mase, lucrurile nu se petrec ca în 1870, când artileriile se puteau vedea și se putea chiar număra tunurile adverse.

Acesta este unul din motivele cele mai puternice, pe care-l invoacă novatorii.

Răspund numai următoarele :

Când punem un număr de baterii să tragă, în asemenea condițiuni, dacă nu este necesar, ca servanții să vadă obiectivul, căpitanii însă trebuiesc neapărat să vadă semnul, căci altfel nu pot trage și prin urmare văd în ce trag.

Pentru a încheia, voi rezumă ideile d-lui general Fayolle, care cu multă fineță, cu mult humor și cu o profuziune de argumente judicioase, combate teoria rezervelor și a disponibilităților artileriei, care ar rezulta din principiul economiei forțelor, așa cum îl înțeleg novatorii.

„Dacă nu se admite — spune generalul — concentrarea focurilor obținute prin superioritatea numerică, se ajunge la imposibilitatea de a întrebuința toată artileria care rămâne, oridecâteori se poate obține, fericitul rezultat de a avea o superioritate numerică.

„Această consecință este suficientă, pentru a putea judeca valoarea acestei doctrine.

„Așa, farsa cea mai grozavă, care se poate face unui artilerist modernist, este aceea de a-i da, de pildă, un număr îndoit de baterii ca acele ale adversarului.

„Ce vreți să faci nenorocitul cu ele?

„Odată când a luat miclele dispozițiuni obișnuite; când a pus una sau două baterii în serviciul infanteriei; când a contra-atacat artileria inamică, fie după formula frontului de 200 metri — când cunoaște bine noile principii — fie chiar opunând la fiecare baterie câte o baterie — când are spiritul mai liberal —; atunci artileristul modernist sfârșește cu toate combinațiunile posibile și nu mai are ce face, cu bateriile care-i rămân.

„Cu toate acestea se vede, în ce mare încurcătură se găsește.

„In adevăr, el înțelege că va fi ridicol, dacă ar declara că este prea tare pentru a se bate; de altă parte, el n'are nici un mijloc pentru a întrebuința bateriile ce-i rămân, din moment ce i se interzice suprapunerea focurilor (concentrarea numerică a focurilor mai multor baterii asupra aceluiași obiectiv).

„El scapă de bucluc, declarând, că le păstrează „disponibile”.

„Iarna trecută — urmează d-l general — la un exercițiu pe hartă, la care asistă comandantul corpului de armată și comandantul diviziei; partidul roșu (o brigadă de infanterie și 6 baterii) însărcinată de a lucra asupra flancului unei coloane aparținând partidului albastru, să lovi de o flank-gardă (4 batalioane și 2 baterii) a cărei misiune era tocmai aceea de a acoperi marșul coloanei.

„Partidul roșu atacă, și lupta de artilerie se desfășoară, conform obiceiului: două baterii ale partidului albastru sunt contra-atacate, și cum pedealtă parte, alte două baterii par suficiente pen-

tru a sprijini atacul infanteriei, rămân neocupate, două baterii aparținând partidului roșu.

„Intreb ce ordin li se vor da; mi se răspunde :

„*Nici unul, ele sunt disponibile*”.

„Ceva mai mult, cât pe aci, comandantul artileriei partidului roșu eră gata să retragă o contra-baterie din foc, în numele pre-tinsei economii a forțelor, în scopul de a avea un divizion dispon-ibil; când deodată intervine comandantul corpului de armată :

„Dar bine, prietene, bateriile d-tale nu sunt făcute anume pentru a luptă ?

„Da, d-le general, dar n'am nevoie de ele pentru un moment !

„Cum n'aveți nevoie ? Atunci admiteți, că din momentul ce a-ți opus o baterie altei baterii inamice, credeți că bateria d-voastră va obține superioritatea ?

„Nu totdeauna. Dacă una din contra-bateriile mele este stăpânită de cea inamică, atunci una din cele disponibile îi va lua locul.

„Prin urmare d-voastră așteptați, ca una din baterii să fie zdrobită pentru a o degajă ?

„Este într'adevăr extraordinar. Aveți patru baterii pe cari le puteți întrebuiță contra două baterii inamice, și primiți posibilitatea, ca una sau două baterii să fie strivită, să fiți mâncați în bucătură după în bucătură, atunci când v'ar fi foarte lesne, să afirmați superioritatea d-voastră și se profitați de ea ?

„Dar, domnule general, dacă inamicul arată alte baterii, trebuie neapărat să le pot contra-atacă !

„Da, dar dacă nu le arată ?

„Puteți să-mi spuneți, cât timp cele două baterii disponibile vor privi impasibile la luptă ? Aveți gândul să le păstrați pentru a doua zi pentru viitoarea luptă ?

— ???...

„Ascultă-mă, tinere camarade, cunosc de mult timp acest procedeu — eram sublocotenent în 1870 — și nu ne-a reușit de loc, pentruca să ne gândim a-l mai întrebuiță.

„Pe aceea vreme, două baterii erau mai tari ca una; acest lucru cred că rămâne și acum adevărat, cu toate că tunul este cu tragere repede.

„Și dacă n'ar fi așa, de ce acum în urmă s'a mărit încă numărul bateriilor ale corpului de armată ?

„Fă-mi plăcerea te rog de a angajă cele două din urmă baterii.

.....
D-l general Fayolle mai dă apoi și următorul exemplu, pe-trecut la o manevră de cadre.

Un corp de armată trebuia să atace un defileu larg de 4—5 kilometri, cuprins între un râu adânc și o pădure nepracticabilă.

Acest defileu eră presupus apărat de o divizie întărită încă cu 5 divizioane de artilerie.

Cele două divizii ale corpului de armată trebuiau să intre în acțiune simultan, deoparte și dealta unei lungi crupe, care domină tot câmpul de luptă.

La 2.000 metri înapoia crupei eră întrunită toată artileria corpului, rămasă la dispoziția comandantului corpului de armată.

După studiarea angajării ambelor divizii și a desfășurării artileriei lor, situațiunea eră următoarea : apărarea aveă 4 divizioane în linie în luptă, contra celor două artilerii divizionare ; un singur divizion rămâneă disponibil la divizia din dreapta pentru a sprijini atacul infanteriei.

„In acest moment, — spune d-l general — ducându-mă cu toți ofițerii pe crupa din centru, am presupus, că comandantul corpului de armată trimeteă ordinul comandantului artileriei de corp, de a duce cele 12 baterii ale sale să ocupe poziția.

„Nicio dificultate nu eră, căci se dispuneă pentru desfășurarea artileriei de 2 kilometri de creastă și se descopereă toate pozițiunile artileriei inamice ; *în schimb imposibil de a trage o lovitură de tun contra artileriei inamice, fără a face o concentrare de focuri.*

„Ce să facem cu aceste patru divizioane ale celor 12 baterii noi sosite pe poziție ?

„Mai întâiu, să punem un divizion la dispoziția Diviziei din stânga, care n'aveă artilerie pentru sprijinirea infanteriei.

„Ce să facem cu restul de 3 divizioane ?

„*Mai este oare nevoie să se pună o asemenea întrebare ?* — strigă în cor toți ofițerii de infanterie — să copleșim mai întâiu artileria inamică, și totul pe urmă va fi ușor”.

„Intorcându-mă către artileriști îi întrebai :

„Ei bine ! D-lor, ce credeți ?

„Deodată cearta isbucni cu mult foc, și pasiune și fusei obligat să ascult odată mai mult, recitățile încăpățânate ale vechilor cântece bisericești.

„*Imposibil de a suprapune focurile ; nu se poate regulă tragerea. La câmpul de tragere dela Châlons*”

„Da, da, știu — răspunsei eu — dar aci nu suntem pe câmpul dela Châlons.

„Uitați-vă și vedeți, că cele cinci divizioane inamice sunt la mari intervale, bateriile sunt neted despărțite.

„Desigur s'ar puteă face regularea tragerei — răspunseră unii — dar la ce bun să înghesuim focurile ? Tunul cu tragere repede are prin el însuși toate resursele concentrării.

„Dacă inamicul nu va fi stăpânit de o singură vijelie, se va repeta”.

„*Concentrarea se face astăzi prin repetițiune, iar nu prin suprapunerea focurilor*”.

„Dacă focul încet este nesuficient, se va îndoi, întrei, iuțeala de tragere”.

„Pentru ce să recurgem la vecin, pentru o treabă pe care o putem face noi singuri?”

„Pardon — ripostai eu — aci suntem pe teren, în fața inamicului, într’o situație neted determinată, și nu este vorba să enunțăm principii, ci a le pune în practică.

„Presupun că cutare divizion al Diviziei din stânga, grup care se găsește acolo, este în stare de inferioritate și că abia poate lupta cu jumătate din tunurile sale.

„Il vom lăsa să fie definitiv sdrobot?”

„Nu! — ripostară unii — va trebui să hotărîm, ca un divizion al artileriei de corp să-i vină în ajutor”.

„Foarte bine — spusei eu — veți concentra focul celor două divizioane, contra bateriilor inamice victorioase.

„Nu! — răspunseră artileriștii — divizionul artileriei de corp va lua locul divizionului divizionar. *Va fi substituție, nu concentrare.*

„Ei bine! — răspunsei eu — repetiție, substituție, admit tot ce voiți, pentru a evita să facem concentrare. Admit, că sosind pe această înălțime, colonelul comandant al artileriei de corp cunoaște situația tuturor divizioanelor celor două Divizii și știe cari din ele au nevoie să fie ajutate.

„Observați, vă rog, că câmpul de bătaie se întindei pe 5 kilometri; nu face nimic, admit tot; v’ăți substituit, tragerea dv. este regulată”.

„Ei bine! în acest moment, divizionul pe care-l ajutați, va putea să reintre în acțiune, pentru a răsbuna primul său insucces”?

„In ce situație ispititoare se găsește el, având toate elementele tragerei și o plină libertate de acțiune, fiindcă l’ăți degajat.

„Nimic nu-l jenează și el nu vă poate jena!”

„„Dar la ce bun — ripostară artileriștii — căci este contrar principiului economiei forțelor.

„El trebuie să rămână disponibil pentru noi însărcinări”.

„Ce însărcinări — întrebai eu — Iată că luptam de mai bine de trei ceasuri, și nu avem altă însărcinare, decât să atingem inamicul și să-l dăm peste cap”.

Discuțiunea — termină d-l. general Fayolle — ar fi ținut până noaptea, dacă o ploaie venită foarte la timp, pentru a o curma, nu ne-ar fi obligat să încălecăm, pentru a căuta un adăpost la o fermă din vecinătate.

Am reprodus argumentele principale pentru a arată starea de spirit a celor mai mulți artileriști și sforțările de subtilități, jongleriile de cuvinte cu cari se obosesc, pentru a scăpa de lucrul cel mai simplu, cel mai ordinar, cel mai elementar, cel mai evident, cel mai instinctiv, care există, când ne batem și vrem să fim

mai tari : să ne punem doi contra unul, pentru a fi siguri de succes. De fapt, cred că acesta este cel mai bun mijloc să-i convertim. În loc de a primi controversele sterile pe hârtie sau în goliциunea cuvintelor, trebuie să-i aducem pe teren și să-i punem într'o situație netedă de războiu, dându-le o mare superioritate de baterii ; trebuie să-i forțăm să declare în fața generalilor, în fața ofițerilor de infanterie și cavalerie :

„Nu, nu vrem să fim mai numeroși ca inamicul, și puțin ne importă de altmintrelea numărul bateriilor inamicului.

„Păstrați tunurile ce sunt mai mult, sunt inutile, ne jenează”.

„Mirarea grozavă pe care o produce această afirmare și reflecțiunile pe care le sugerează, îi îndreaptă mai bine, ca raționamentele cele mai sigure asupra eficacității, densității, repetițiunii, substituției, etc. etc.

Am reprodus ideile d-lui general Fayolle, pentru a le însuși drept concluziune, la acest capitol, și în special pentru a spune, că fără a cunoaște această lucrare a d-lui general, decât acum un an, când a și apărut, am procedat în linii generale astfel, timp de 6 ani, în calitate de profesor al cursului de tactica artileriei la școala superioară de războiu.

Mulțumită contactului cu ofițeri distinși, aparținând celor trei arme și discuțiilor avute cu ofițerii de artilerie din fiecăre promovățiune, ofițeri cari erau convinși — în mare parte — de valoarea tacticei novatorilor, am putut eu însumi pe teren să-mi dau seama de realitate și să conving și să-mi fac treptat, treptat, convingerile, cari astăzi, sau în cel mai scurt timp, vor fi convingerile tuturor artileriștilor.

Nu vreau, spunând aceste lucruri, să fiu învinuit de lipsă de modestie, invoc însă mărturia tuturor foștilor mei elevi dela școala superioară de războiu, care-și vor aduce aminte desigur, că întotdeauna le-am spus, că numai pe teren putem câștiga adevăratele noțiuni de întrebuințare ale armelor, fiindcă numai terenul este cel care ne pune în fața situațiilor celor mai naturale, neprevăzute și totdeauna diferite, și pe care mintea cea mai ascuțită ar fi incapabilă să și le închipuiască teoretic.

După al treilea an de profesare al cursului, adică sunt acum trei ani, nu mai dădeam decât principii foarte generale la prelegerile dela curs, rămânând ca la aplicațiunile pe teren, să le precizez rând pe rând.

În calitate de profesor al cursului, am cerut totdeauna direcțiunii școlii, de a mi se da posibilitatea de a face cât mai multe aplicațiuni pe teren. A fost timpuri, când am fost satisfăcut. Nu s'a dat însă, și nu se dă încă destulă importanță acestor aplicațiuni.

Aplicațiunile așa zise pe hartă, din acest punct de vedere au

o foarte mică importanță, dacă nu chiar constituiesc de multeori un rău. Căci, când se merge pe teren, se lucrează tot cu harta, se caută soluțiunile nu pe teren, dar pe hartă. Și ce este mai rău, mai toate temele nu sunt date în conformitate cu terenul, pentruca soluțiunile să fie naturale, impuse de teren, ci ele sunt date în raport cu harta, care nu poate decât să dea de multeori situațiuni cu totul nenormale și să falșifice cu totul ideile.

3) Care este valoarea noului principiu al **contra-atacurilor artileriei.**

Am arătat, la început, în ce constă acest principiu al contra-atacurilor.

Trebuie însă să precizăm : origina ideei contra-atacului ; felul de a-l întrebuița și cari sunt avantajile cari decurg din întrebuițarea contra-atacului artileriei, după ideile novatorilor.

Să rezumăm ideile d-lui căpitan Bourguet, fiindcă sunt împărțite și de d-l general Perçin și de d-l general Rohne, cari fac apologie scrierei d-lui căpitan, citată cu altă ocaziune.

Nimic nu este mai natural și mai omenesc — spune dânsul — decât a se răspunde cu lovitură la lovitură, când știm de unde vin loviturile.

Astfel, cât timp artileria era descoperită și deci văzută, riposta eră ușoară și justificată, fiind necesară.

Ușoară, fiindcă era lesne să se vază și să se arate semnul.

Necesară, fiindcă astfel artileria rămânea stăpână pe câmpul de luptă, ceea ce îi permitea să sprijine eficace, mersul înainte al infanteriei sale.

Astăzi riposta este foarte grea și a pierdut șansele de succes.

Foarte grea, fiindcă inamicul nu este văzut și loviturile sale ne vin ca din cer.

Riposta apoi a pierdut șansele de succes, fiindcă este foarte greu, să se schimbe obiectivele sub focul inamicului, căci căpitanul trebuie să măsoare unghiuri de derive, să facă calcule, să distingă și să observe de unde vin loviturile, apoi regularea tragerei devine aproape imposibilă, sub focul eficace al inamicului.

Ceeace este însă mai simplu, este continuarea tragerei începute, fiindcă nu mai este nevoie să se schimbe nimic, comenzile sunt aceleași, aproape nici loviturile nu mai trebuiesc observate, într'un cuvânt totul se face automat, fără nici un efort de gândire.

„Contra-atacul — citez textual — n'a fost acum inventat, fiindcă a fost totdeauna practicat la războiu, fiindcă totdeauna a fost avantajos a lovi inamicul, când este ocupat, pentru a-i lua libertatea sa de acțiune.

„Ceeace este nou, este puterea care o capătă contra-atacul, prin defilarea materialului și repeziciunea tragerei, căci repezi-

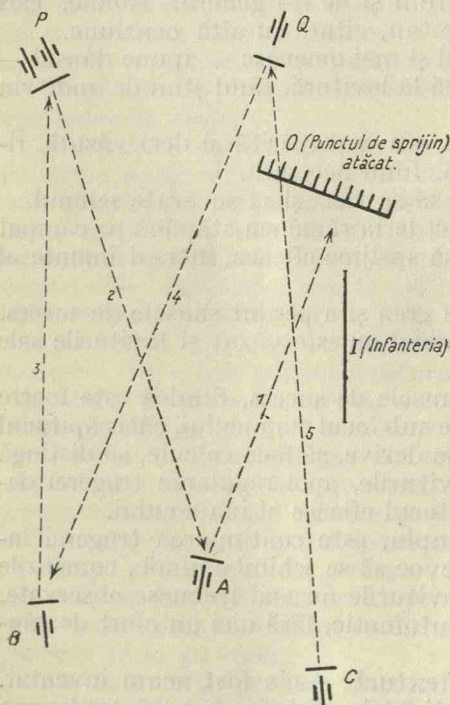
ciunea tragerei permite de a se întrebuița mai bine prioritatea deschiderii focurilor, pe când defilmentul încetinează riposta adversarului.

„In total, contra-bateria nu se teme de această ripostă, pentrucă pericolul stă în intervenția posibilă a unei contra-baterii inimice, în extenziunea principiului contra-atacului, extensivă care conduce fatalmente la suprimarea duelului.

„Odată lupta angajată complet, toate bateriile sau mai toate, vor primi lovituri fără a ști de unde vin.

„Va fi desigur un duel, dar nu va fi un duel al celor două artilerii luate în total și nici justapunerea a unor serii de dueluri particulare.

„In acest nou fel de luptă de artilerie, fiecare deschide focul fără a fi constrâns, trage asupra unui adversar, dela care nu primește lovituri, și trebuie să se gândească, că numai vecinul poate să-l degajeze”.

Ca o concluziune a noilor principii a contra-atacurilor artileriei, d-l căpitan Bourguet termină, arătând că astăzi, o nouă realitate se impune și anume, aceea a extensiunii necesare a solidarității pe câmpul de luptă a tuturor bateriilor.

Pentru a concretiza ideile d-sale și în consecință ale novatorilor, d-l căpitan Bourguet sub titlul „Physionomie générale dela lutte d'artillerie 1)”, dă o schemă și explicațiunile necesare, pentru a se înțelege, cum contra-atacurile succesive aprind o luptă de artilerie parțială.

Când artileria din A este contra-atacată de artileria P, atunci lupta să aprinde, după cum se indică în schema alăturată. Dacă bateriile ar fi descoperite— spune d-l căpitan Bourguet — aprinderea s'ar întinde până la limita extremă a frontului, până ce unul din adversari nu mai are vreo fracțiune de artilerie

1) L'artillerie dans le combat. Pag. 74—75.

disponibilă, fie din cauza inferiorității numerice, fie din cauza lipsei de dibăcie.

„*Insă, intrarea în acțiune a artileriei din C, care ocupă o pozițiune cu un mare defilment, modifică datele problemei, fiindcă artileria C nu poate fi contrabătută eficient.*”

„*Din această cauză, intervenția artileriei din C limitează aprinderea, compartimentează lupta și crează un grup de artilerie, care va opera în orizontul său, într'un mod autonom.*”

„*Teoreticește, artileria din C neutralizează complect contra-bateria adversă din Q; contra-bateria noastră B degajată fiind astfel, neutralizează la rândul său contra-bateria P; artileria din A scăpând de efectele artileriei din P, este în măsură să sprijinească foarte eficient infanteria.*”

„*În practică, curentul de aprindere nu se va propaga așa de precis, o baterie cu defilmentul flacărei, va fi cu greu paralizată, chiar când se va găsi ca artileria din Q, în luptă cu artileria din C, absolut liberă de jocurile sale.*”

„*Artileriile din B și A vor primi totuși lovituri, dar mai puține, ca artileriile din Q și P.*”

„*Intervenția artileriei din C cu mare defilment are avantajul, de a face ca balanța să alărne ușor în favoarea grupurilor de artilerie A, B, C, în luptă contra grupurilor P și Q și de a ușura astfel în orizontul acestor grupări, sprijinirea infanteriei.*”

Rezumând ideile novatorilor asupra contra-atacului artileriei, vedem că dânsii, pornind dela noțiunea de ripostă, care reprezintă baza contra-atacurilor în general, constată, că această ripostă nu poate fi realizată astăzi, decât cu anume unități păstrate în acest scop, pentru motivele ce au fost arătate.

Principiul fundamental care rezultă astfel, pentru întrebuințarea artileriei pe câmpul de luptă să rezumă în aceia, că fiecare unitate care este intrată în acțiune, nu trebuie și nu poate schimba de obiectiv.

Intrarea diferitelor unități ale artileriei pe câmpul de luptă, trebuie să fie succesivă, și justificată numai pentru scăparea unei unități deja în acțiune, care contra-atacă nu poate face față decât pericolului din față, adică obiectivului în care a început să tragă dela început.

Care este valoarea practică a contra-atacurilor?

Discernând puțin ideile novatorilor mai sus expuse, ne dăm seama, cât de complicat este, și câtă greutate de aplicațiune cere, aplicarea principiului contra-atacurilor. Nu numai atât, căci rezultatul practic al aplicațiunii acestui principiu este cu totul specios, neputând reuși decât pe hârtie, iar nu în realitate, pe câmpul de luptă.

În adevăr, să cere, ca fiecare baterie sau divizion care contra-atacă, să tragă asupra unui adversar, dela care nu primește lovituri, dar care pune în pericol pe vecinul său deja angajat în luptă.

Cine va fi acel, care va putea discerna de unde vin loviturile cele mai periculoase și deci să organizeze ripostele și contra-ripostele, cu acea regularitate schematică obținută pe hârtie? Mîntea cea mai ageră să întunece, cu o asemenea complicațiune, chiar pe câmpul de exercițiu, necum pe câmpul de luptă, unde emoțiunea datorită fricei ia toată luciditatea spiritului, undetocmai, numai mijloacele cele mai simple pot reuși.

Teoria contra-atacurilor se bazează pur și simplu pe faptul, că adversarul fiind ocupat într'altă parte, nu va putea riposta la timp contra-bateriilor cari contra-atacă.

Ea se sprijină dar pe un avans de eficacitate artificial, care-l acordă contra-atacului, avans care de multeori nu va fi obținut.

Acest avans dealtmîntrelea nu trebuie obținut — după novatori — decât după ce inamicul a intrat mai întăiu în acțiune și de aci necesitatea pentruca principiul să reușească, să așteptăm, ca inamicul să deschidă focul.

Or, din momentul ce s'a așteptat ca inamicul să deschidă focul, avansul unei eficacități probabile îl are acesta, căci are determinat toate elementele de tragere, cari pot fi întrebuițate eventual și față de contra-bateria care contra-atacă, care în orice caz trebuie să se găsească în apropierea bateriilor asupra cărora artileria inamică începând tragerea de eficacitate a obținut oarecare efecte.

De fapt, aceasta reprezintă avantajul cunoscut și aplicat chiar din 1870 al priorității ocupării pozițiunei.

Bateriile cari au tras cîtva timp și au obținut un avantaj, nemi avînd în cine trage, stau chiar pe poziție, în supraveghere, gata de a trage în primele obiective (baterii), cari vor apare în zona lor.

Dacă analizăm schema dată de d-l căpitan Bourguet și care sintetizează ideile novatorilor, suntem îngroziți de o așa mare complicațiune.

Chiar cînd vrei s'o faci pe hârtie — cum a fost cazul meu — trebuie să fii atent ca să nu greșești.

Firește, această schemă pare ademenitoare pentru matematicieni, fiindcă rezolvă prin forțe și linii, întreaga problemă a artileriei pe câmpul de luptă, dar ne întrebăm, ce poate fi în realitate, cînd acțiunea a cîtorva baterii din A nu este posibilă, decât cînd focurile în zig-zag numerotate pe schemă, cu numerile 2, 3, 4 și 5, reușesc să aibă efectele reciproce, prevăzute în demonstrațiunea făcută de novatori.

Și ne gândim apoi, ce complicațiune de focuri și de baterii în acțiune, pentruca în fond 1, 2 sau 3 baterii din A să poată fi întrebuițate realmente, căci toate celelalte baterii cari se contra-atacă reciproc, nu urmăresc un scop pozitiv ci mai mult negativ : împiedecare reciprocă de a trage, pentru a permite numai câtorva baterii să sprijinească infanteria, sau chiar numai unei singure, după cum vom arăta la ocaziune.

D-l căpitan Bourguet, probabil îngrozit de atâta risipă de baterii, deoparte și dealta, pentru un rezultat atât de slab, s'a gândit să compartimenteze câmpul de luptă, spunând că bateriile din C fiind bine defilate, nu vor suferi din cauza focului bateriilor adverse din Q.

Firește, eră și vremea, căci altfel s'ar fi deschis contra-atacurile deoparte și de alta cu toată artileria, și aceasta numai pentru ca bateriile din A să poată trage.

Chiar când trece la practică, chestiunea este puțin diferită de teorie, în orice caz, valoarea contra-atacurilor în compartimentul limitat de d-l căpitan, nu există decât cu condiția ca artileria din C să fie absolut liberă de focurile sale.

Dar să ne închipuim — ceiace este foarte posibil — că în realitate lucrurile să petrec contrariu.

Atunci toată teoria contra-atacului cade.

Dacă bateriile din Q și din P sunt numeroase, atunci bateriile din B pot fi sdrobite de focul concentrat al unei părți din bateriile din P și a unei părți din bateriile Q ; aceiași soartă o va avea bateriile din A, cari erau chiar dela început stăpânite de focul artileriei din P și cari pot primi focuri dela o parte din bateriile din Q.

Artileria din C va căuta să tragă în artileria din Q pentru a obține un rezultat oarecare, pe care însă nu-l poate obține, fiindcă bateriile din Q se bucură de imunitate, nulțumită unui mare defilment.

Me-am permis și eu — după cum să vede — să admit acest lucru pentru bateriile din Q, iar nu pentru bateriile din C, fiindcă altfel discuția ar fi foarte lesne, dacă am admite posibil, numai ce mintea cuiva ticluțește, pentruca să aibă câștig de cauză.

Dar nu trebuie să se uite, că intrarea succesivă în luptă a contra-bateriilor, se reazămă pe jocul la care trebuie să consimtă și adversarul, joc denumit de adversari cu expresiunea sugestivă : *curent de aprindere al luptei* (courant d'allumage) și din care rezultă, că cel ce va fi mai econom, va avea ultimul cuvânt, cu ultima contra-baterie, care ca cea din C din schema de mai sus, va da câștig de cauza bateriilor din A, adică a celor dintâiu cari au intrat în acțiune pentru a sprijini infanteria.

Fără îndoială, că focul de artilerie atrăgând focul artileriei,

lupta de artilerie se va angaja prin riposte și contra-riposte; dar acestea nu vor avea nici ca forțe și nici ca acțiune, cadența regulată și schematică a contra-atacurilor preconizate de novatori.

Ce s'ar întâmplă, de pildă, când la un moment dat, nu se vor vedea bateriile inamice cari au tras cele din urmă?

Pur și simplu, curentul de aprindere va fi întrerupt cași un curent electric.

Dar se poate ca curentul de aprindere să nu aibă loc chiar dela început, în cazul când primele baterii inamice *P*, cari au deschis focul, contra bateriilor de infanterie *A*, nu vor fi văzute.

Dar admitând că bateriile *P* sunt văzute, se poate în schimb admite, că din cauza terenului, sau alte cauze neprevăzute, neutralizarea (?) bateriilor din *P* să nu poată fi obținută de către bateriile din *B*. Atunci iarăși curentul de aprindere va fi întrerupt.

Și cine va avea avantaj? Desigur inamicul, care va zdrobi pe rând bateriile din *A* și apoi pe cele din *B*.

Dar veți răspunde, că mai aveți baterii disponibile. Desigur. Inșă ce veți face cu ele, de pildă cu cele din *C*. Veți fi obligați să concentrați focul lor asupra celor din *P*, împreună cu bateriile din *B*, afară de cazul când consecuenți fobiei contra concentrării focurilor, veți căuta altă soluție sau veți aștepta să fiți bătuți.

Hotărît, nu putem admite asemenea combinațiuni și scheme pe hârtie, făcute anume, pentru susținerea ideilor celor mai bizare.

Încă odată nu trebuie să se uite, că războiul nu suferă așa subtilități; numai lucrurile simple reușesc și în cazul de față, simplitatea cea mai elementară cere, ca să căutăm întotdeauna să câștigăm avantajul pentru momentul care ne interesează, iar nu pentru eventualitățile viitoare.

Principiul contra-atacurilor întrebuițat față de un adversar care admite neprecupețit principiul superiorității numărului duce fatal la atacurile picătură cu picătură, atacuri ce pot fi strivite rând pe rând. Principiul contra-atacurilor succesive este contrar deci principiului economiei forțelor, invocat tocmai de novatori pentru al susține.

4) Care este noul principiu care înlocuește vechiul principiu al masei de artilerie și valoarea acestui nou principiu.

Din cele văzute până aci, se înțelege, că novatorii sunt contra masei de artilerie, întrebuițată la început pentru obținerea superiorității focului, devreme ce neadmițând decât neutralizarea și aceasta succesiv, admit teoria contra-atacurilor, destinate pur și simplu, să permită bateriilor de infanterie, sprijinirea directă a infanteriei.

Totuși novatorii fac concesiuni, cari merg până a spune, că

chiar dâșii sunt acei cari permit întrebuițarea artileriei în massă, însă cu următoarea deosebire.

„In realitate massa — stă scris în lucrarea „Où en est la question de l'emploi tactique du canon à tir rapide” și ideea este admisă fără nicio rezervă de novatori — este constituită dintr'o cantitate mai mare sau mai mică de tunuri, grupate sau nu, dar disponibile, și de cari comandantul poate dispune, pentru a produce o sforțare violentă acolo unde găsește de cuviință”.

„Ce este atunci mai opus la concepțiunea lungilor linii de artilerii, în care fiecare baterie este imobilizată de focul bateriei adverse și care nu mai poate fi la dispoziția comandamentului, cași tiraliorii aruncați în luptă?

„Se pare, că Napoleon prevăzuse noua artilerie, când scria : „Ne angajem în toate părțile și apoi vedem ! ; căci nici un armament n'a permis mai bine aplicarea acestei maxime, decât tunul cu tragere repede, care bate terenul uniform, automat și fără a fi nevoie de a face în prealabil o ipoteză mai mult sau mai puțin probabilă, asupra misterioasei necunoscute din luptă : forțele ce sunt în față !

„Ce riscăm dacă angajăm bateriile pe frontul de 200 metri, dacă se știe, că pe acest front, bateria va putea exercita în timpul cel mai scurt, maximul de acțiune pe care-l poate da tunului cu tragere repede.

„Nu suntem siguri procedând astfel, adică nepunând în linie decât numărul bateriilor astfel calculate, de a ne rezervă cât mai multe baterii disponibile?

„Dacă inamicul face greșeala de a vâri fără socoteala bateriile în foc și fără ca să le numere, este incontestabil ca mai târziu vom putea constitui o massă de tunuri cu totul mobilă, care în mâna comandantului va fi o puternică pârghie, cu care va putea produce o diversiune și a rupe echilibrul în favoarea sa”.

După cum se vede, novatorii admit massa de artilerie „a posteriori”, formată din bateriile economisite cu multă sgarcenie, pentru a fi întrebuițate apoi în momentul decisiv. În fond, novatorii ajung pur și simplu la vechea întrebuițare a rezervelor de artilerie din perioada lissă, și nimic mai mult.

Scoala veche și noi, admitem massa de artilerie „a priori” formată la început din cele mai multe tunuri. Rezervele de artilerie vor rezultă implicit din acțiunea masei, prin câștigarea superiorității focului la început.

S'a discutat până aci în detaliu valoarea tuturor principiilor novatorilor, cari ajung la formarea masei „a posteriori”, astfelcă suntem scutiți de a mai reveni. Vom spune deci pur și simplu, că această nouă concepțiune a masei este o imposi-

bilitate, și am motivat în detaliu pe ce ne sprijinim, pentru a ne pronunța astfel.

Dar novatorii merg până acolo și declară, că în afară de chestiunea doctrinei, care împiedecă astăzi întrebuițarea maselor de artilerie, există și chestiunea pur materială a imposibilității de a conduce o așa mare cantitate de tunuri, și a imposibilității de a găsi o aceeași pozițiune, atâtor guri de foc.

Nu numai atât, căci frontul de luptă al corpului de armată fiind mai mult decât îndoit, de ceiace eră în 1870, dacă toate tunurile corpului de armată sunt pe aceeași poziție, există imposibilitatea materială ca ele să descopere tot câmpul de luptă a corpului de armată.

În această ordine de idei, novatorii merg cu concesiunea făcută masei până acolo, încât spun ei, contra-atacurilor fiind compartimentate, adică limitate în felul cum s'a văzut în studiul schemei contra-atacurilor, seria contra-atacurilor luate în total în fiecare compartiment al câmpului de luptă, reprezintă o serie de mase de contra-baterii, înfăptuite după ce bateriile de infanterie vor fi contra-atacate.

Răspundem la toate acestea :

Primul argument relativ la greutatea materiale ale conducerii maselor de artilerie poate fi lesne combătut.

În adevăr, este mult mai lesne de condus un număr mare de tunuri indicându-le un obiectiv comun, asupra căruia ele trebuiesc să tragă, de cât a conduce acelaș număr de tunuri indicându-le succesiv diferitele obiective ce trebuiesc contra-atacate în zig-zag, cum s'a arătat în schema admisă de novatorii.

Firește, că pe hârtie să poate împărți frontul de luptă în compartimente, căci în fiecare compartiment, artileriile opuse vor fi limitate după trebuința cauzei.

Așa să fie oare pe câmpul de luptă? Avem în fața noastră 24 baterii inamice ale unui corp de armată, și apar lumini din 5 locuri. O baterie de infanterie care a început să tragă, primește lovituri. De unde vin însă aceste lovituri? Din cele 5 locuri de unde au apărut luminile, care este locul exact de unde au pornit loviturile contra bateriei de infanterie? Desigur, că făcând aceste întrebări, admitem că lupta nu se angajază pe o singură direcțiune, în linie dreaptă, ci pe mai multe, întinzându-se în lături; astfelcă cazul cu bateria de infanterie fiind considerat numai pe o mică porțiune a frontului de luptă, situația dată cu luminile focurilor de artilerie care apar în 5 locuri, să referă bineînțeleș pe tot frontul de luptă care are un orizont deschis.

Și atunci ne mai întrebăm, cari vor fi contra-bateriile însărcinate să contra-atace bateriile inamice pe cari nu le știm? Ce încurcătură va rezultă, când în realitate, mai multe baterii vor concentra focurile din greșeală, asupra unei porțiuni din artileria

inamică, care nu este tocmai aceia care trage în bateria de infanterie.

Iată printre multe altele, dificultățile conducerii artileriei, cu teoria novatorilor a contra-atacurilor.

Apoi, înțelegerea dintre comandanții trupelor și șefii de artilerie este mult mai ușoară, cu vechea noțiune a masei, decât cu noua noțiune, care implică acel mecanism complicat al novatorilor cunoscut sub numele *de legătura în sus și în special legătura în jos*, care este un capo d'operă de încurcături și subtilități, ce va da absolut greș, pe câmpul de luptă.

Firește, că este preferabil să avem mai multe masse pe câmpul de luptă, de pildă pe brigade de artilerie, atât din punctul de vedere al conducerii cât și chiar al acțiunii mai eficace, dar dacă pe hârtie albă (nici chiar pe hartă) să pot realiza asemenea masse, nu trebuie să uităm, că câmpul de luptă, terenul este ultimul arbitru, care va hotărî dacă putem sau nu să facem mai multe masse.

Așa la Wörth, corpul V german, dacă a format o singură masă de 84 tunuri pe creasta dela Dieffenbach, aceasta se datorește faptului, că această creastă eră singura poziție care eră la dispoziție artileriei corpului V german. Tot astfel, dacă corpul XI german a format o singură masă de 72 tunuri la Nord-Westul satului Günstdeht, a fost obligat tot de teren.

În această bătălie, cele 200 tunuri germane care iau parte la lupta de artilerie sunt împărțite în mai multe masse mari, chiar prin compartimentarea terenului și acțiunile tactice ale corpurilor de armată, iar nu prin acea compartimentare artificială, de care vorbesc novatorii.

La 16 August, artileria a fost obligată să formeze o masă mare între pădurea Vionville și pădurea Tronville, atât prin împrejurările luptei, cât și în special din cauza terenului.

La 18 August, bateriile corpului VII și VIII german n'aveau altă pozițiune, decât creasta dintre pădurea Génivaut și pădurea Vaux și pozițiunea fiind prea strâmtă, cele 22 baterii au fost obligate să micșoreze intervalele dintre ele și chiar dintre tunuri.

Or, să nu uităm că în 1870, corpul de armată german n'avea decât 84 tunuri, iar astăzi are 144, la care se mai adaogă și obuzierele ușoare.

Pentru desfășurarea numai a celor 24 baterii de tunuri de câmp ale corpului de armată, socotind câte 100 metri de baterie, va fi necesar de o întindere de 2.400 metri, adică mai mult decât jumătatea frontului de luptă a corpului de armată. Unde se va găsi această întindere, dacă mai scădem din frontul de luptă a corpului de armată, satele, păduricele, și diferitele accidente de teren, precum și zonele libere cari trebuiesc lăsate infanteriei?

Dar în schema contra-atacurilor studiate mai sus, contra-

bateriile cari acționează în zig-zag sunt așa de despărțite încât în realitate, pentru un sfert din artileria corpului de armată, n'ar ajunge 2.500 metri.

Ajungem dar la concluzia, că masele mari de tunuri vor fi chiar o imperioasă necesitate impusă de teren.

Fără a căuta să arătăm, limita tunurilor cari ar putea constitui o masă, în lupta corpului de armată, fiindcă totul depinde de teren, putem totuși afirma — anticipând cele ce se vor studia în partea a II-a aplicativă — că brigada de artilerie cu 48 tunuri, ar reprezintă masa normală.

Este destul să ne gândim, că conducerea în asemenea împrejurări ar da cele mai bune roade, căci comandantul brigadei de artilerie, comandantul de regimente și ajutorii comandanților, vor putea să-și exercite cu folos activitatea.

Dar chestiunea masei, afară de chestiunea pur materială a numărului tunurilor cari pot fi puse pe aceeași poziție și a conducerii lor, mai are și o altă față, care face să difere noua doctrină de cea veche.

Massa, după vechea doctrină și așa cum o înțelegem noi, diferă de masa, după noua doctrină — or câte concesii de formă și chiar de cuvinte le-ar face novatorii — prin faptul, că după vechea doctrină, masa sintetizează principiul concentrării focului asupra aceluiaș obiectiv. Or, acest principiu este cu totul exclus de noua doctrină.

Va exista dar masă, după vechea doctrină, când chiar mai multe mase parțiale, își vor concentra focul tuturor tunurilor lor asupra aceluiaș obiectiv, pentru a obține acea superioritate zdrobitoare, care dă primul succes pe câmpul de luptă; iar nu ca, așa zisa masă de contra-atacuri, care acționează picătură cu picătură, sub formă de riposte și contra-riposte succesive, contra diferitelor obiective, în raport exclusiv cu întinderea fronturilor ce pot fi bătute eficace de o baterie, și care nu urmărește distrugerea lor.

În fond, definițiunea cea mai bună a masei, așa cum o înțelegem noi este cea dată de generalul Hoffbauer ¹⁾, care spune următoarele :

„Un mare număr de baterii, cari, sub o direcțiune unică, concentrează focul lor, contra unor semne determinate și alese de generalul de căpetenie, după situațiunea luptei, constituie o masă de artilerie”.

Și, am întrebă pe novatori, cari admit principiul întrebuintării masei „*a posteriori*”, în felul cum a fost întrebuintată de Napoleon, în faza decisivă a luptei, am întrebă, zic, pe novatori, cum înțeleg acțiunea acestei mase? Fac concesiiune concentră-

1) Tactique de l'artillerie, réunion aux autres armes. Pag. 285.

rei focului și distrugerii, sau mențin ideia repetițiunii și a neutralizării ?

În primul caz, toate teoriile lor cad, în al doilea, *massa* este chiar un non-sens.

Dar unii novatorii admit, pentru faza decisivă, concentrarea focului, fiindcă în ultima fază a luptei, toate tunurile trebuiesc să tragă și atunci nu mai este nevoie de aplicat principiul economiei forțelor.

Iată ce răspunde din acest punct de vedere d-l general Fayolle.

„Toate atacurile sunt la fel, în ceiace privește întrebuințarea artileriei, fiindcă toate sunt decisive; ele sunt decisive pentru trupa care le execută, în ceiace privește punctul atacat.

„Atacul numit decisiv, nu se deosebește de celelalte, prin importanță; acest atac este opera comandamentului superior și de el depinde soarta întregii armate; dar regulile admise pentru atacul decisiv sunt aplicabile tuturor atacurilor, oricari ar fi ele.

„În consecință, dela început până la sfârșit, pentru orice atac, trebuie să facem o *concentrare de mijloace (massă)*, pentru a avea o superioritate zdrobitoare de focuri, și concentrări de tragere, pentru a combina focurile de eșarpă cu focurile de front.

Citind aceste rânduri, și pentru a încheia, gândul mi se duce fără voie, la bătălia dela Sedan 1870, și văd cele 5 formidabile *masse* de 540 tunuri și anume: 114 tunuri formând o mare baterie la Frénois cari bombardau Sedan; 36 tunuri la Pont Maugy cari băteau terenul la nord de Bazeilles; 144 tunuri formând o mare baterie dincolo de valea Givonne, cari aruncau o grindină de proiectile asupra satului Balan; 90 tunuri ale Gărzei cari trăgeau în pădurea Garenne, și în fine 156 tunuri ale corpului V și XI, cari formând o formidabilă baterie, măturau tot terenul dela nord-vest și dinaintea pădurei Garenne.

Și, ducându-mă cu gândul la Sedan, îmi dau seama, că aceste formidabile baterii n'au contra-atacat, n'au aplicat principiul economiei forțelor, așa cum îl înțeleg novatorii, și în special n'au neutralizat.

Ele au răspândit teroarea, moartea, au distrus totul înaintea lor, cu o brutalitate nebună și îngrozitoare, ele au măturat fără preget, cu proiectilele lor, tot terenul dinaintea lor, astfelcă la un moment dat, cu tot eroizmul legendar al soldaților francezi, cu toții erau în derută.

Concluziunile pe cari le tragem în ceea ce privește întrebuințarea artileriei la începutul luptei.

În urma discuțiunilor foarte largi făcute, relativ la întrebuințarea artileriei la începutul luptei, și după analizarea tuturor ideilor novatorilor, în această ordine de idei, n'am mai avea nimic de adăugat.

Cred însă necesar, de a face o sinteză generală, asupra acțiunii artileriei la începutul luptei, pentru a fixa ideile.

Activitatea artileriei pe câmpul de luptă, la începutul acțiunii, depinde în mod absolut, de nevoile tactice ale infanteriei sale.

Aceste nevoi tactice se pot manifesta în două feluri, după natura terenului, după felul de a fi al ambilor adversari, sau după o serie de circumstanțe neprevăzute.

În definitiv sau infanteria nu poate înainta în primile patru părți ale câmpului de luptă, exclusiv din cauza focului artileriei inamice; sau această infanterie — și este vorba bineînțeles de primele elemente ale antegărzii — putând înainta până la bătaia eficace a puștei sale, este oprită de focul infanteriei inamice.

În ambele cazuri, va fi necesar ca bateriile cele mai înaintate ale artileriei să intervină, fie pentru a stăpâni sau a atrage asupra lor focul artileriei inamice, fie pentru ca trăgând în infanteria inamică, s'o oblige să nu mai tragă, asigurând astfel înaintarea primelor elemente ale infanteriei și cucerirea punctelor de sprijin necesare pentru mersul ulterior al luptei.

Această intervenție directă a primelor baterii ale artileriei, contra artileriei inamice, sau intervenția primelor baterii contra infanteriei inamice, vor aprinde deoparte și dealta o luptă de artilerie, prin intrarea cât mai neîntârziat în luptă, a celui mare număr de guri de foc.

Prin urmare, chiar dela începutul acțiunii, toată artileria va fi chemată și adusă cât mai repede, în apropierea câmpului de luptă.

Deoparte și dealta, se vor întrebuința masse de tunuri, mai mari sau mai mici, după configurațiunea terenului, masse cari vor trage în toată artileria inamică, dar cari în special vor concentra focurile lor reciproc, asupra acelor baterii, cari prin poziția lor și prin configurația terenului, sunt mai periculoase, atât pentru artileria noastră, cât și mersului, infanteriei noastre. Să înțelege dar, că comandantului trupelor îi revine, să hotărască acest lucru, după o consultare prealabilă avută cu comandantul artileriei.

Această luptă de artilerie va avea ca scop exclusiv, distrugerea artileriei inamice, adică stăpânirea ei cu focuri, pentru un timp mai scurt sau mai lung, care bineînțeles nu poate fi precizat.

Din momentul ce se formează masele de artilerie și ele intră în acțiune, comandantul trupelor își va forma planul general de luptă.

Sub protecția acestor mase de artilerie și a luptei de artilerie începută, grosul infanteriei se va desfășura, în vederea planului general de luptă, hotărât de comandantul corpului de armată.

Dela rezultatul acestei lupte de artilerie, care va ține bineînțeles câteva ore, atât din cauză că trebuie un timp aproximativ de cel puțin o oră, pentru că totă artileria să intre în acțiune, cât și din faptul că artileria este cu scuturi și va putea beneficia în parte de pozițiuni mascate, va depinde — în luptele de întâlnire — de cel care va rămâne în ofensivă și cel ce va cădea în defensivă, va depinde — în cazul unei defensive voite deoparte — dacă ofensiva mai poate înainta, fără a face sacrificii enorme cu infanteria sa și aceasta cu slabe șanse de succes.

În orice caz însă, în timpul celor câteva ceasuri, în care lupta de artilerie va fi urmată deoparte și dealta, cu cea mai mare înverșunare și brutalitate, infanteriile dela gros — în cazul luptelor de întâlnire — sau infanteria atacului — în cazul defensivei voite de cealaltă parte — vor căuta — profitând de accidentele terenului, și de faptul că artileriile sunt ocupate în luptă — să se apropie cât mai mult de destanța bătăiei eficace a puștei, ocupând în același timp, dacă este posibil, punctele de sprijin ce vor fi necesare pentru mersul ulterior al luptei.

Trebuie însă să dăm o lămurire.

Cele spuse mai sus, să referă la unitățile mici, până la corpul de armată, și chiar pentru acest din urmă, în cazul când pe frontul său de luptă, care poate ajunge la 5—6 kilometri, terenul are un orizont larg, care permite deoparte și de alta să se îmbrățișeze în sensul frontului, tot câmpul de luptă.

Pentru două armate adverse, compuse respectiv din mai multe corpuri de armată, cari ar avea astfel un front de luptă de 15—20 kilometri, cum a fost de pildă la St. Privat, principiul stabilit n'ar însemna, că deoparte și dealta se va angaja deodată o luptă de artilerie cu toate tunurile. Acest lucru nu se va întâmpla și fiindcă intrarea corpurilor de armată în luptă (capetele de coloană) vor fi succesive și fiindcă fiecare corp de armată are o anumită zonă, pe care va lupta. În anumite împrejurări, chiar pentru un corp de armată, când terenul va fi astfel compartimentat, încât acțiunea se va petrece în două zone, în mod distinct, pentru fiecare din aceste acțiuni distincte vor exista respectiv, câte o luptă de artilerie.

Dar principiul luptei de artilerie îl generalizăm atât de mult, încât admitem, că chiar pentru o armată, o parte din artileriile corpurilor de armată alăturate vor putea și trebui în anumite împrejurări, să concure la lupta de artilerie a corpului de armată

vecin, cum s'a întâmplat — adeseori în bătăliile din campania din 1870, — fiindcă dela generalism, până la cel mai mic șef în subordine, nu există decât un gând și o voință, distrugerea inamicului, și prima înfăptuire a acestui gând eră și este și acum reprezentată, mai întâiu, prin sdrobirea artileriei adverse.

Numai când această sdrobire va fi obținută, infanteria va putea să se apropie mai mult și să încerce atacul propriu zis al punctelor de sprijin.

Ținem să spunem încă odată, înainte de a termina, că începutul acțiunii va fi reprezentat astăzi, mai mult ca în trecut — tocmai din cauza enormei puteri a tunului actual — prin niște lupte formidabile de artilerie, conduse după principiul masei (superioritatea numărului), al concentrării focurilor și al acțiunii de distrugere, care trebuie căutată fără răgaz.

Și cu cât superioritatea numerică va fi mai bine întrebuințată, în raport cu inamicul, fără reticențe, fără grija continuă de economisiri pentru eventualități viitoare, cu atât se va realiza mai curând aceste economii în massă, iar nu picătură cu picătură, pentru a fi întrebuințate tot în massă, acolo unde nevoile luptei vor cere.

Massa și concentrarea focurilor reprezintă în accepțiunea cea mai largă, adevăratul mijloc de acțiune al instrumentului formidabil, reprezentat astăzi prin tunul cu tragere repede.

Massa și concentrarea focurilor, simple ca aplicațiune, înseamnă luarea contactului cu inamicului, și impunerea acestui contact, înseamnă prima biruință contra inamicului din afară, dar maicuseamnă asupra inamicului dinăuntru (frica), vorba generalului Cardot.

Contra-atacul și veșnicul gând de a putea realiza economii, pentru ceiace se va întâmplă mai târziu, complicate ca aplicațiune, înseamnă a suferi, a aștepta ca inamicul să ne impună dela început voința, înseamnă prima înfrângere suferită dela inamicul dinafară, dar maicuseamnă, prima înfrângere suferită dela inamicul dinăuntru (frica).

Această sinteză a luptei de artilerie la începutul acțiunii și rezultatele obținute, când ea este condusă după principiile mai sus enunțate de noi, pot fi găsite de oricine, care studiază atât bătălia dela Sadowa (1866), cât și principalele bătălii din campania din 1870, cari reprezintă încă, orice s'ar zice de către novatori, isvorul neseecat al învățămintelor după cari trebuie să fie întrebuințată artileria pe câmpul de luptă.

Cu drept cuvânt d-l general Fayolle scrie că :

„Opiniunea mea este simplă : nimic nu este schimbat la războiu.

„In particular, vom întrebuința artileria ca Napoleon, ca

Germanii, cari aducându-și aminte de întrebuințarea ei de către Napoleon, au întrebuințat-o la fel în 1870.

.....
„Eu cred că forța reprezintă argumentul suprem la războiu, și că forța rezidă în concentrarea de mijloace, de unde decurge concentrarea focurilor.

„Dar mă înșel, este ceva schimbat astăzi față de trecut :

„Nu este temerar să afirmăm, că atacul este mai ușor astăzi, mult mai ușor ca în 1870, din cauza măririi puterii armamentului în general, și în particular din cauza tunului cu tragere repede”.

INTREBUINȚAREA ARTILERIEI ÎN TIMPUL LUPTEI

S'a arătat cum începe lupta, după novatori.

După unii, între cari se prenumără căpitanul Bourguet, o baterie de artilerie, zisă de infanterie, intervine, pentru a asigura înaintarea infanteriei sale, ca să ocupe un punct de sprijin sau să înainteze.

Intervenția acestei baterii de infanterie, aprinde lupta de artilerie dintre contra-baterii, cari execută reciproc contra-atacuri pentru a liberă, deoparte, această baterie de infanterie, pentru a împiedică, de cealaltă parte acțiunea bateriei de infanterie. Contra-atacurile contra-bateriilor sunt limitate la un contrapatrimoniaj artificial, obținut prin admiterea în mod gratuit, că una din contra-baterii având un mare defilment, nu suferă de focul contra-bateriei adverse, adică nu este nici măcar neutralizată.

Admițându-se că o Divizie are cel puțin două direcțiuni de atac, căpitanul Bourguet recunoaște, că s'ar întâmplă că o singură direcție de atac, având o baterie de infanterie, să absoarbă alte cinci contra-baterii, pentru a degaja bateria de infanterie, dar — spune dânsul — se va putea în schimb, ca o baterie de infanterie, în altă direcție de atac, să aibă o astfel de pozițiune, în cât să poată susține infanteria, fără a suferi de focul contra-bateriilor inamice, ceiace însemnează, că această baterie nu are nevoie de a fi ajutată, de nicio contra-baterie amică.

În definitiv — spune dânsul — dela începutul acțiunii până la sfârșit, artileria se va împărți în baterii de infanterie și contra-baterii, după o lege care va varia după spațiu și în timp, pe frontul și adâncimea câmpului de luptă.

„Lupta generală, solemnă și centralizată de altă dată, va fi înlocuită cu o serie de lupte parțiale, aprinse prin legătura dintre infanterie și artilerie, lupte având un caracter episodic, fără legătură între ele, lăsate și reluate după hazardul evenimentelor, tope în lupta generală, fără mișcate, cum este necesarmente ofensiva însăși”.

Care este acum mecanismul care va regulă întrebuințarea bateriilor de infanterie și al contra-bateriilor în timpul luptei?

Principiul fundamental al novatorilor este acela, că misiunea tuului trebuie să țină atâta timp, cât ține și atacul care-l sprijină. Este o necesitate tactică — spun novatorii — necesitate care a primit numele de : *Permanența misiunilor*.

În virtutea acestui principiu, fiecare baterie își păstrează misiunea avută la început ; bateria de infanterie rămâne baterie de infanterie, iar contra-bateriile rămân contra-baterii, pentru a degaja în orice moment bateria de infanterie, până cât ține atacul, în sectorul considerat.

În fine ne întrebăm, cum va fi regulată și dirijată intervenția artileriei, pentru a sprijini infanteria în timpul luptei.

Iată cari sunt ideile novatorilor.

Presupunând că divizia are de executat 4 atacuri diferite pe frontul de luptă, fiecare din atacuri executate fiind de câte un regiment de infanterie, atunci artileria diviziei va fi împărțită celor 4 atacuri, formând ceea ce se chiamă *grupări momentane autonome*, grupări puse sub comanda respectivă a șefului fiecărui atac.

Comandantul bateriilor cari formează *gruparea momentană, autonomă* devine în mic, un comandant al artileriei față de comandantul atacului.

Comandantul întregii artilerii — scrie d-l general Perçin — are numai rolul unui administrator, adică acela de a regulă *cheltuiala în baterii, pentru fiecă grupare momentană*.

Cu grupările momentane autonome și din modul desfășurării luptei, care după novatori să fărâmițează, a născut și alt principiu : *acel al legăturii în jos*, în virtutea căruia, comandantul artileriei grupărei momentane autonome, trebuie să se lege cu unitățile de infanterie, pe cari le sprijină, în tot minutul, pentru a ști, cari sunt necesitățile unităților de infanterie și deci cum trebuie să le sprijine mai eficace.

Trebuie să spunem, că novatorii, de teama unei fărâmițări exagerate a artileriei, au grija de a preconiza, ca comandantul Diviziei să limiteze cât mai mult numărul atacurilor.

Ar fi — după dânșii — mai bine, ca Divizia să nu aibă decât două obiective de atac, dând naștere la două *grupări momentane autonome de artilerie*.

Infanteria înaintând, se va simți necesitatea ca bateriile de infanterie să schimbe de pozițiune, apropiându-se de infanterie, căci altfel pierde legătura.

„Cuvântul de însoțire — scrie d-l căpitan Bourguet — este

impropriu, mai bine s'ar numi „*Legătură prin mișcare*” căci această însoțire este de fapt *o manevră*”.

Această însoțire nu se va face, cum pretind alți novatori, artileria mergând mână în mână cu infanteria, ci prin focuri, schimbându-se bineînțelese primele pozițiuni, dar fără a ne apropia la mai mult de 1.500—2.000 metri de obiectiv ; nu se va executa în bloc și fără legătură cu infanteria, ci parțial, fiecare baterie de infanterie mergând mână în mână, cu contra-bateriile care-i aparțin.

Iată acum cu o mică variantă, cari sunt ideile altor novatori, în ceiace privește acțiunea artileriei în desfășurarea luptei, printre cari d-l general Perçin este reprezentantul cel mai cu vază.

După d-sa lucrurile se petrec astfel ¹⁾ :

„Prima rezistență pe care o întâmpină infanteria, în marșul său înainte, poate veni, fie din partea artileriei inamice, fie din partea infanteriei. (Este locul să observăm, că d-l general Perçin face numai din acest punct de vedere notă discordantă cu ceilalți novatori).

„In primul caz, comandantul artileriei vără în acțiune contra-bateriile, *cât poate mai economic*, al căror rol este de a neutraliza bateriile de infanterie inamice. Dacă ar cheltui artileria sa fără socoteală, ar riscă să nu mai aibă baterii, cu cari să neutralizeze tiraliorii inamici foarte periculoși, cari garnisesc punctele de sprijin.

„S'ar putea apoi, ca el să n'aibă ultimul cuvânt în lupta de artilerie.

„El vără deci în acțiune un divizion, *recomandând comandantului divizionului, să fie foarte econom în angajarea bateriilor sale*.

„El îl va întări mai târziu, dacă va fi necesar.

„In așteptarea divizionului de întărire, primul divizion își va executa misiunea. *Artileria inamică fiind neutralizată, bateriile necheltuite, vor fi disponibile pentru atacul infanteriei*.

„Dacă prima rezistență vine din partea infanteriei inamice, *bateriile de infanterie vor intra la început în lupta* .

„*Deschiderea focului de către aceste baterii, va aprinde lupta de artilerie, pe care comandantul de artilerie trebuie s'o conducă cât mai economic, pentru a avea cât mai multe baterii disponibile, fiindcă bateriile angajate în luptă de artilerie sunt perdute pentru sprijinirea infanteriei*.

„*Intr'un caz cași în celalt, divizioanele sunt angajate succesiv*.

1) Cinq années d'inspection. Année 1909. Emploi des feux. Engagement de l'artillerie divisionnaire. Pag. 175.

„Artileria în ofensivă nu trebuie împărțită, nici fracțiunilor de infanterie, nici între diferitele sectoare ale terenului, dar între diferitele atacuri.

„Angajarea infanteriei pe tot frontul, va determina la inamic, un mic număr de centre de rezistență, a căror cădere va produce căderea întregii linii.

„Aceste puncte de sprijin, obiective de atac ale infanteriei, vor fi desemnate de către comandament, comandantului artileriei, ca obiective de tragere.

„Numărul atacurilor ce trebuiesc sprijinite, variază după faza luptei. Va fi prudent, la început, a nu se susține decât un mic număr, căci la început, în lupta de antegardă, nu se știe dacă nu va fi necesar a se prelungi lupta de artilerie aprinsă de inamic. Mai târziu, când se va ști forța artileriei inamice, va fi absolut logic, de a se întrebuiți toate bateriile disponibile, pentru a sprijini simultan cât mai multe atacuri.

„Natura terenului va exercită, de asemenea, o mare influență. Într'un teren cu orizontul larg și în fața unei pozițiuni bine apărată, divizioanele de întăriri vor fi fatalmente întrebuițate pentru a prelungi lupta de artilerie, deschisă de primele baterii.

„Se va vedea astfel opt contra-baterii reunite sub un singur comandament, lucrând pentru a degajă o singură baterie de infanterie.

„Într'un teren acoperit și tăiat, lupta se va compartimenta dela sine, și artileria divizionară se va dislocă, dela început, în mai multe grupări autonome ¹⁾.

„Chestiunea care se pune este aceea de a se ști, dacă numai terenul va impune, ca grupările autonome să fie mai mari sau mai mici.

„Firește, singurul mijloc de care dispune comandantul artileriei pentru a degajă o baterie de infanterie, va fi acela de a prelungi lupta, până ce a obținut ultimul cuvânt, în jocul contra-atacurilor.

„Dar, dacă independent de el, din cauza imperfecțiunilor regulării de tragere, cari inevitabil se vor produce deoparte și dealtă, bateria noastră de infanterie poate totuși să-și îndeplinească misiunea, comandantul artileriei va face o greșală, să caute a obține o superioritate de focuri teoretică, angajând, de pildă, al treilea divizion, pentru a degajă bateria de infanterie.

„Superioritatea focului rezultă, prin definițiune, din jocul

1) Cinq années d'inspection. Année 1909. Nombre des attaques à appuyer.

regulat al contra-bateriilor, joc urmat, până ce ultima contra-baterie angajată rămâne liberă de focurile sale.

„Dar, fiindcă diferite cauze pot atenua această superioritate, ca de pildă greșeli de regulare, dificultăți în observarea loviturilor, scăderea moralului servanților, etc., va putea ajunge un moment, când angajarea unei contra-baterii nu va mai avea nici un interes.

„Acest moment trebuie prins de comandantul artileriei.

„El va veghiă dar, ca bateriile să nu se lase a fi antrenate într'un duel fără interes, căci n'are sfârșit și va *provocă dislocarea masei*.

.....
„Tot ce poate să ni se întâmple mai rău, este atunci, *când fracționarea inamicului nu cadrează exact ca fracționarea noastră, unele din contra-bateriile noastre fiind obligate să degajeze bateriile de infanterie din altă grupare.*

„Dar răul nu este așa de mare, dacă inamicul ne face acelaș serviciu.

„Astfel, deoparte terenul, dealta posibilitatea de a sprijini alte noi atacuri, fără a prelungi îndeșinit curentul de aprindere, în fine dificultatea de comandament, toate acestea vor conduce pe comandantul artileriei, ca să-și fracționeze masa în grupări autonome .

„Nu se va mai vedeă dar, în viitor, acele aglomerațiuni de artilerie, a căror întrebuițare a ilustrat altădată pe unii artileriști.

„Astăzi se va merge mai mult, către o ordine risipită”.

.....
„Mi s'a pus chestiunea de a ști, dacă n'ar fi mai bine de a formă cu contra-bateriile niște grupe speciale, puse sub comanda șefilor speciali, cu misiunea de a asigura global siguranța tuturor bateriilor de infanterie dintr'o zonă. Nu sunt de această părere !

„Soluțiunea desigur are avantajul simplităței, nu trebuie să ne mai preocupăm de personalitatea luminilor apărute la orizont. Aceste lumini sunt anonime. Dar cred — deși ar fi bine ca aceste lumini să nu fie anonime — că bateriile de infanterie trebuie să fie degajate numai de contra-bateriile surori.

„Aceasta pare posibil, dacă contra-bateriile sunt în apropierea punctului de sprijin ce trebuie luat.

„In adevăr, ocuparea punctului de sprijin va avea uneori drept rezultat, ca infanteria să amenințe cu focul puștei, bateriile inamice.

„In fața acestei amenințări, aceste baterii vor trebui să se retragă, liberând astfel un număr oarecare de contra-baterii ale atacului, în momentul când este liberată și bateria de infanterie, a cărei misiune este terminată.

„Bateriile cari vor fi astfel liberate, vor deveni disponibile pentru noi misiuni.

„Este deci necesar, cași unele și altele se aparțină la aceeași unitate tactică, la o grupare autonomă.

„Deci, sub orice formă se consideră chestiunea, se ajunge la aceleași concluziuni : *dislocarea masei, denscentralizarea comandamentului, autonomia momentană a grupurilor însărcinate cu misiuni distincte*” 1).

.....
Cum va sprijini bateria de infanterie atacul ?

Îată cari sunt ideile d-lui general Perçin 2) din acest punct de vedere.

„Pentru toată lumea, astăzi (?) însoțirea infanteriei înseamnă, ca artileria trebuie să ajungă pe poziția cucerită, odată cu infanteria.

„Artileria însărcinată cu sprijinirea infanteriei, va putea să schimbe de poziție, pentruca să fie în mai bună legătură cu infanteria, dar acest atac nu va fi o însoțire, va fi continuarea, prin alte mijloace, a sprijinului dat aceluiași atac.

„Se va putea chiar întâmpla, că după ocuparea obiectivului său, infanteria să meargă la atacul altuia. *Dacă, de pe prima poziție, artileria nu poate sprijini acest nou atac, artileria va căuta o altă poziție mai bună.*

„Nu va fi însă o manevră de însoțire ; va fi o pregătire a unui nou atac.

„Insoțirea, înainte de toate, este o manevră defensivă, al cărei scop este asigurarea posesiunii terenului câștigat.

„Artileria de însoțire va sprijini apoi, dacă este cazul, noi atacuri.

.....
Dar d-l general Perçin, după cum s'a văzut, nu admite ca bateria de infanterie să schimbe de pozițiune pentru însoțirea infanteriei, decât când este vorba de alt atac, căci spune dânsul :

„Dacă bateria de infanterie s'a apropiat, înainte ca atacul să reușească, ea riscă de a fi sdrobotită de o fracțiune a artileriei inamice, așezată anume dinainte, pentru apărarea apropiată, înafara vederilor contra-bateriilor atacului.

„Dacă bateria de infanterie să deplasează împreună cu contra-bateriile pentru a o proteja, ele lăsând primul lor obiectiv, acesta își capătă libertatea sa de acțiune.

1) Cinq années d'inspection. Année 1909, Gros ou petits groupements. Pg. 179—182.

2) L'artillerie d'accompagnement. Pg. 182—184.

Atunci care este soluția d-lui general Perçin ?

„Astăzi când se dispune de o artilerie numeroasă, comandantul artileriei ar face o greșeală, să nu aleagă printre unitățile momentan fără întrebuințare, printre cele cari n'au o misiune importantă, câteva baterii, cari întrebuințând itinerarii defilate, vor însoși atacul cât mai aproape, fără a trage, pentru a ajunge deodată cu el pe poziție .

„Aceste baterii vor însoși, în sensul literal al cuvântului, nu unitățile angajate dela începutul acțiunii, dar trupele proaspete însărcinate de a completa succesul.

* * *

Din scurta analiză făcută, relativ la ideile novatorilor în ceiace privește întrebuințarea artileriei în timpul luptei, vom avea de discutat următoarele idei noi fundamentale și anume :

- a) Chestiunea grupărilor momentane autonome.
- b) Chestiunea permanenței misiunilor, dintre bateriile de infanterie și contra-bateriile fiecărei grupări autonome.
- c) Chestiunea legăturii în jos în grupările autonome.
- d) Chestiunea însoțirii infanteriei de către artilerie și sprijinirea ei.

a) Chestiunea grupărilor momentane autonome.

Punctul de plecare al novatorilor este desigur just, când spun, că artileria nu are alt rol pe câmpul de luptă, decât acel de a susține infanteria. Mijlocul însă la care ajung, în acest scop, este greșit, și imposibil de realizat în practică.

Greșit, fiindcă compartimentează teoretic câmpul de luptă în diferite sectoare, cari în realitate nu vor exista.

Greșit, fiindcă prin această compartimentare, artileria din fiecă compartiment trebuie să nu tragă decât înaintea sa, când în realitate, ea ar putea suferi din partea unor baterii cari se găsesc înafară sectorului determinat. La acest caz s'a gândit d-l. general Perçin, când spune că : *ceea ce se poate întâmpla mai rău este, ca fracționarea inamicului să nu cadreze exact cu fracționarea noastră, unele din contra-bateriile noastre fiind obligate să degajeze bateriile de infanterie din altă parte.*

Este de sigur mult prea mult să credem, că fracționarea inamicului va cadra exact cu fracționarea noastră. Este tipul luptei convenționale imposibil chiar de închipuit.

Dar d. general să consolează de această nenorocire, care s-ar putea întâmpla, zicând, că răul nu este așa de mare, dacă inamicul ne face acelaș serviciu Adică cum ? Să nu respecte compartimentajul teoretic imaginat de noi, pe care desigur nici nu-l cunoaște ? Și în ce constă serviciul ? Acela de a ne obliga să tragem

într'alte contra-baterii, împreună cu contra-bateriile din alt compartiment, pentru a degaja o altă baterie de infanterie, care nu aparține grupărei momentane de infanterie? Dar atunci serviciul făcut are două fețe. Mai întâiu vom executa, într'o parte, o concentrare de focuri prin suprapunere, fără să vrem. Apoi, bateria de infanterie și trupa de infanterie din compartimentul care ne interesează, sunt lăsate pradă, artileriei inamice.

Da! — se va rsăpunde — dar vom scăpa atât bateria de infanterie, cât și infanteria din celalt compartiment.

Mai întâiu, admitând aceasta, grupările momentane autonome — cari au rațiunea de a lucra exclusiv în beneficiul sectorului respectiv căror aparțin — nu mai sunt justificate. Apoi, această scăpare — de care este vorba — este obținută fortuit, anonim, și ne întrebăm apoi, dacă în realitate rezultă scăparea de care este vorba? În adevăr, nimic nu ne îndreptățește să credem, că inamicul nu trage cu alte baterii și în sectorul celalt.

Dar argumentul d-lui general Perçin este și specios, fiindcă este contra principiului *permanenței misiunilor* — de care vom vorbi — și pe care-l admite și d-sa fără rezervă.

În virtutea acestui principiu, artileria nu trebuie să schimbe de obiectiv, cât durează atacul pe care-l susține, deci contra-bateriile cari au început să tragă în contra-bateriile din fața și din sectorul atribuit grupărei momentane autonome, nu trebuie să schimbe de obiectiv, căci lasă bateria de infanterie să fie zdrobită — vorbele d-lui general chiar — de către contra-bateriile inamice liberate.

Probabil, că dându-și seama de aceasta, d-sa revine mai jos, susținând în mod absolut, că bateriile de infanterie trebuiesc degajate de contra-bateriile surori, plângându-se însă, că luminile bateriilor inamice pot fi anonime, suspinând și spunând, că ce bine ar fi, ca aceste lumini să nu fie anonime, căci își dă seamă, că-i strică totrostul grupărei momentane autonome.

Dar este curios să mai vedem, că artileria unei Divizii se împarte în divizioane, cari formează în general gruparea antonomă, și al cărui șef devine în mic, un comandant de artilerie, pe când comandantul artileriei devine pe câmpul de luptă un simplu *administrator*, care regulează la început, formarea grupărilor autonome.

Comandantului de regiment și ajutorului, nu li se rezervă măcar, nici slujba de *sub-administrator*. Câtă bunăvoință am pus, să pricep în fondul ei gruparea momentană autonomă, *principiul ordinii risipite* (general Perçin) aplicat artileriei pe câmpul de luptă, *principiul fărâmițării, care reprezintă însuși ofensiva* (Căpitan Bourguet), mărturisesc că n'am înțeles nimic.

În privința acestei fărâmițări a artileriei, a principiului ordinii

risipite, nu pot trece, fără a cita următoarele rânduri datorite Generalului Fayolle.

„Mi-aduc aminte de un distins maior de artilerie, care amozat nebun de tunul cu tragere repede, ajungea să nu mai judece sănătos.

„Exaltând puterea tunului, devenise partizantul întrebun-țării artileriei pe tunuri, în tiraliori, căci pentru administrare, disciplină, el consimțea ca tunurile să fie întrunite câte patru, în cantonamente și pe drumuri.

„Teza sa era următoarea :

„Ce poate fi mai mobil ca tunul izolat ?

„El trece oriunde, nimeni nu-l observă.

„El să ascunde după un tufiș, după un capăt de zid, la colțul unei păduri, el se ascunde într'o gaură.

„El este invizibil, fiind imposibil să se reguleze tragerea asupra lui.

„Un singur tun poate bate sigur, dacă nu 100, cel puțin 80 miimi, cari la 3000 metri reprezintă un câmp de acțiune de 240 metri.

„Patru tunuri astfel așezate, vor bate un kilometru pătrat.

„Căpitanul stă la 500—600 metri înapoia centrului, și tot rolul său se mărginește, la asigurarea aprovizionamentelor.

„Pe acest front de 1000 metri, supravegheat de bateria desfășurată în tiraliori, puteți admite — spunea dânsul — că există un mare număr de baterii, fie chiar zece, căci cât mai multe ar fi, cu atât mai bine, căci toate vor fi distruse.

„Nu este evident, că sunt cel mai tare ?

„Căci trag și-mi regulez tragerea, fără ca acele baterii să știe de unde le vin lovirile.

„Intr'o zi, când expunea cu mare entuziasm aceste idei unui general care venise să asiste la tragere, el începu să adauge cunoscutele argumente : exploatarea puterii tunului în sensul frontului, densitatea linmită, economia forțelor etc., etc. Văzui la un moment pe general că se retrage, și după ce reflectă adânc, îmi făcù semn să mă apropii.

„A-ți auzit ? Ei bine ! Credeți că sunt în stare să descurc, ce este falș din toate cele spuse ?

„Sunt cu totul zăpăcit. !

„Este fabula leului cu țânțarul, răspunsei eu.

„Nu tocmai — ripostă generalul — fiindcă este vorba de un tun contra altor tunuri.

„Desigur ! Țânțarul nu putea fu prins, tunul său este invizibil.

„Atunci ?

„Atunci, are dreptate în limitele fabulei, dacă se admite dogma invizibilităței tunului izolat.

„Dacă am aplica acest lucru infanteriei ?

„Se poate pretinde tot astfel, că un om ascuns după un tufiș, invizibil, având o ladă cu gloanțe la îndemână, va opri o companie întreagă. Ce-ar fi dacă i-am da o mitralieră ? Tragere continuă, secerare nelimitată....

„Iată adevăratul triumf al economiei forțelor

„Și trebuie să conchiz, că cu întreaga mea brigadă, n'ași putea răpune câțiva soldați, astfel ascunși în găuri.

„Generalul chemă pe maior și-i spuse următoarele :

„Admit, d-le Maior, că tunurile d-tale izolate, au distrus artileria inamică, grupată în baterii ; au oprit infanteria, și apoi ce mai faceți ?

„Cum apoi, ripostă Maiorul ?

„Firește — urmă Generalul — căci cred, că vreți să câștigați bătălia și deci veți trece la ofensivă.

„Desigur !.

„Bine ! Dar dacă inamicul a luat și el măsuri să dispună tunurile sale în formă de țăntari — pardon, vreau să zic tiraliori — aceste tunuri vor fi și ele invizibile, și atunci vine rândul infanteriei d-voastră să fie respinsă. Rezultă, că infanteriile vor fi înghițite de tunurile în tiraliori, fiindcă nu se văd. Intr'un războiu viitor, va fi mai bine ca cineva să fie artilerist decât infanterist.

„Desigur — răspunse Maiorul — dacă inamicul întrebuintează aceeași tactică cași mine...

„Vedeți — urmă generalul — ce curios este :

„Când inamicul desfășoară contra d-voastră o artilerie numeroasă, solid grupată în divizioane și baterii, d-voastră câștigați superioritatea cu ușurință. Dacă însă își reduce forța, la câteva tunuri în tiraliori, devine neînving.

„*Cu alte cuvinte, la războiu, suntem cu atât mai tari, cu cât suntem mai slabi.*

„Nu găsiți că mergem puțin la absurd.

„Totuși paradoxa D-voastră este foarte frumoasă și chiar puțin turburătoare.

Reluând firul întrerupt al chestiunii grupărilor momentane autonome, vedem, că atât d-l general Perçin cât și d-l. căpitan Bourguet, recunosc, că în anumite compartimente, cinci contra-baterii vor fi necesare pentru a degaja o baterie de infanterie (căpitan Bourguet), și chiar opt contra-baterii vor lucra, pentru scăparea unei baterii de infanterie (generalul Perçin) ; pe când în alte compartimente, bateria de infanterie își va putea îndeplini singură misiunea.

Naște întrebarea, vom lăsa această baterie de infanterie, fără sprijinul unei sau două contra-baterii, atunci când vom face gruparea momentană ?

Nimeni nu răspunde la această întrebare.

Dar dacă nu-i dăm nici o contra-baterie, se va întâmpla cu siguranță, că inamicul să intervină cu artileria sa, pentru a opri înaintarea infanteriei adverse, și atunci bateria de infanterie va fi zdrobită și înaintarea infanteriei oprită. Și apoi, când se va schimba poziția, bateria de infanterie nu va mai putea avea o astfel de poziție privilegiată. Și atunci, de unde îi vom mai da contra-bateriile necesare pentru a o susține.

Dar chestiunea grupărilor momentane autonome are încă și o altă față, peste măsură de delicată și complicată.

Este vorba de relațiunile noi de comandament, ce se stabilesc, între șeful de infanterie al atacului și șeful de artilerie al grupărei momentane autonome.

Dificultățile observate din acest punct de vedere, la toate manevrele franceze, au fost obiectul a numeroase scrieri, din care au mai eșit și alte terminologii noi ca : subordonarea misiunii, natura subordonării etc. etc., terminologii cari împreună cu celelalte ale novatorilor, au făcut din întrebuintarea artileriei pe câmpul de luptă, una din cele mai complicate chestiuni, chiar în manevre și pe hartă. Iși poate oricine închipui, ce ar fi pe câmpul de luptă.

Interesant din acest punct de vedere este scrierea d-lui general Perçin intitulată „*Deux textes en désaccord*”.

Fără a intra în detaliile acestei scrieri, este destul să semnalăm, că s'a produs o așa mare zăpăceală, în ceea ce privește comandamentul grupărilor momentane, încât a dat naștere pe câmpul de manevră, chiar la acte de insubordonare, din partea șefilor în sub-ordine ai artileriei, față de șefii de infanterie, cari aveau sub ordinele lor, acele grupări momentane autonome.

Circulări peste circulări, ordine explicative și chiar intervenția ministrului de războiu n'a putut curmă neînțelegerile.

Un exemplu, printre multe altele, pentru a se vedea încurcăturile ce inevitabil se produc.

Comandantul artileriei indică unui divizion, care devine un grup momentan autonom, că este la dispoziția șefului de infanterie al unui atac. Și după teoria novatorilor — inclusiv d-l. general Perçin — tot comandantul artileriei regulează în calitate de administrator, repartiția bateriilor grupului în baterii de infanterie contra-baterii, indicând și poziția ce trebuie ocupată, cum și obiectul ce trebuie bătut.

Șeful de infanterie, care apoi devine șeful superior al atacului, și deci al grupului momentan autonom, găsește de cuviință să schimbe și poziția, și repartiția bateriilor divizionului. Comandantul grupului momentan autonom atunci, nu mai știe pe cine să asculte. D-l general Perçin rezolvă chestiunea, spunând, că

va trebui să asculte de șeful de infanterie, singurul responsabil față de generalul comandant al trupelor. Comandantul grupului momentg autonom nu mai depinde de șeful său de artilerie, decât pentru nevoile reprovizionării munițiunii, și când are nevoie să fie întărită cu noi baterii.

Iată dar la ce se reduce, rolul șefilor mai mari de artilerie, ei dau un ordin la început, aleg pozițiunile artileriei, hotărăsc o-diectivele și apoi vine șeful de infanterie și schimbă totul, căci vorba d-lui general Perçin, el este răspunzător.

Dar ce rol mai au șefii superiori în această fărâmițare a luptei?

„De ce — scrie d-l Lt. Colonel Thionville¹⁾ — comandantul Diviziei ar abdica autoritatea sa în mâinile subordonaților, câtă vreme el se găsește acolo, urmează lupta, și când el va trebui poate în urma evenimentelor, să schimbe din dispozițiunile luate, să modifice compoziția atacurilor?

Firește, d. Lt. Colonel Thionville are dreptate și când vorbește de modificarea compoziției atacurilor, se gândește desigur în special la gruparea momentană autonomă a artileriei, să gândește, că aceasta grupare autonomă va fi copleșită de o artilerie superioară în număr, care va obliga să se facă o nouă repartitie a artileriei noastre, cu riscul altfel de a ne lăsa să fim bătuți succesiv. D-l. general Perçin răspunzând Lt. Colonelului Thionville spune, că este inadmisibil, ca generalul să schimbe dispozițiunile luate. Rolul său este numai să indice misiunea și mijloacele de executare. Dacă s-ar admite principiul Lt. Colonelului Thionville, ar însemna, că admitem o lipsă de fixitate în deciziunea luată de comandant.

„Eu — încheie d. general — cred că generalul adbică, tocmai când renunță să urmărească ideia sa, când hotărârile sale sunt supuse fluctuațiunilor evenimentelor”.

În câteva rânduri, d. general admite două doctrine în desfășurarea luptei, mai întâi doctrina care nu permite a se lua decât-măsuri în consecință de cauză (gruparea momentană autonomă) și apoi în ultimele rânduri, pe cari le-am subliniat, doctrina brutală preconcepută.

Din conflictul acestor două doctrine, cari trebuiesc simultaneu aplicate pe câmpul de luptă, după d-sa, nu putea să nască decât neînțelegeri și în special conflicte de argumente.

În adevăr, dacă admitem *doctrina brutală preconcepută* — pe care în treacăt fie zi, o găsesc singură aplicabilă pe câmpul de luptă — atunci nu este cazul de a face o grupare momentană autonomă, ci întrebuițarea artileriei în massă la începutul acțiunii și apoi

1) „Le commandement et la Liaison”,
Journal des Sciences militaires. No. din Octombrie 1911.

în masse parțiale în timpul acțiunii, fără destinațiune de baterii de infanterie și de contra-baterii.

După lupta de artilerie, masa parțială întrebuintată pentru susținerea unui atac, trage după cum cer necesitățile luptei, fie numai în infanterie, fie numai în artilerie, fie în ambele. Dar pornind dela cealaltă doctrină, care ne-a fărâmițat artileria, punându-o la dispoziția șefilor de infanterie, renunțând astfel a mai avea această artilerie în mână, generalul comandant, și după el șeful artileriei, au abdicat în mod absolut autoritatea lor în mâinile șefilor în sub-ordine și *hotărârile generalului vor fi tocmai supuse fluctuațiunilor evenimentelor, la care nu va mai putea face față.*

După atâta critică, suntem datori cu un răspuns și anume : Dacă nu admiteti grupările momentane autonome, făcute chiar dela începutul acțiunii, — ar spune novatorii — cum credeți că veți putea sprijini înaintarea infanteriei pe câmpul de luptă ?

Răspund. Mai întâi, trebuie să ne punem exact în cadrul realității.

După cum am avut prilejul să spun — bătăliile se vor da de armata contra armate — și cadrul în care trebuie să ne punem este acel al unui corp de armată încadrat, merg chiar, admițând cadrul unui corp de armată izolat, dar până aci. Să vedem în acest scop, cum s'au petrecut lucrurile în 1870 la bătălia dela Wörth.

Să luăm de pildă, corpul V German în această bătălie.

După lupta de artilerie a celor 84 tunuri (14 baterii), ale corpului V german, dusă contra a 2 baterii a diviziei Raoult și a 4 baterii ale rezervei generale, luptă începută la ora 9 și terminată aproximativ la ora 10 $\frac{1}{2}$; artileria franceză este obligată să înceteze focul, adăpostindu-se înapoia satului Fröschviller.

Am spus cu altă ocaziune, că în timpul luptei de artilerie, infanteria germană înaintase, apropiindu-se de infanteria franceză, luptând cu ea, astfelcă punctele de sprijin ocupate de infanteria corpului V german se găseau la aproximativ 500 metri de infanteria franceză.

Astfel, între orele 10—10 $\frac{1}{2}$, când se termină lupta de artilerie și când artileria franceză este redusă la tăcere, infanteria corpului V german, stăpânea : Görsdorf, unde brigada 17-a trimise două batalioane, pădurea Dieffenbach ocupată de un batalion din regimentul 50 și Obersdorf, ocupat de alt batalion al aceluiași regiment ; iar drestul forțelor corpului V german se adunaseră în patru grupe de brigadă, cu intervale largi, ocupând un front de 1500 metri la 700—800 metri înapoia masei de artilerie.

Cam pe la ora 10 $\frac{45}{60}$, batalionul al 2-lea și al 3-lea din regimentul 48 francez, desfășurate în timpul luptei de artilerie la nord-vest de Wörth cu fața spre el, pe cele două mameloane dela Nord și Sud de rovina din fața acestui sat, primesc focuri bine ajustate :

din etajele superioare ; de pe acoperișurile caselor satului Wörth și din clopotnița bisericeii.

Acest foc produce pierderi simțitoare tiraliorilor și necesită intervenția susținerilor regimentului 48. În momentul însă, când susținerile franceze încercară să înainteze, 5 baterii ale corpului V german, cari se găseau la nordul drumului Wörth-Preuschorf, și cari încetaseră focul din lipsă momentană de obiective (căci artileria franceză fusese redusă la tăcere) deschid un foc violent contra susținerilor celor două batalioane, cari pentru a scăpa de focul zdrobitor al artileriei germane, fug înapoi, până la marginea meridională a pădurii Fröschwiller,

Marile pierderi suferite de regimentul 48, din cauza focurilor combinate ale artileriei și infanteriei germane, obligă pe Francezii să recurgă la ora 11, la regimentul 78, care eră în rezervă generală, înapoia regimentului 48.

Regimentul înaintează cu batalioanele eșalonate în adâncime în formațiuni foarte strânse. Cât timp arborii unei livezi, fereau infanteria franceză de vederile artileriei prusiene, regimentul 78 înaintează fără dificultate, dar în momentul ce batalionul 1-iu iese în teren descoperit, cele cinci baterii ale corpului V german aruncă o ploaie de obuze ; batalionul rupe rândurile și fuge înapoi, în pădurea Fröschwiller ; celelalte batalioane avură aceeași soartă.

Iată dar un exemplu de cooperare oportună a artileriei, la acțiunea infanteriei, cooperare făcută tot cu un mare număr de baterii (massă) și cu concentrare de focuri.

Eră nevoie de așa zisele grupări momentane autonome, făcute după un compartimentaj artificial, a câmpului de luptă ?

Cum a putut artileria germană din 1870 să aibă o acțiune eficace instantanee contra infanteriei franceze, fără ca să existe baterii de infanterie, cu misiunea exclusivă, de a nu trage decât în infanteria inamică.

Iată două chestiuni, la cari trebuie să răspundem. Să răspundem mai întâi la prima întrebare :

Cele 84 tunuri ale corpului V formau o mare baterie, ale cărei cinci baterii (30 tunuri) se găseau la nord de drumul Wörth-Preuschorf, iar cele nouă baterii (56 tunuri), se găseau la sudul acestui drum.

Acțiunea corpului V german a constatat în două acțiuni având acelaș obiectiv, satul Elsashausen. Prima acțiune arătată mai sus, având direcțiunea generală Wörth-Elsashausen, a doua, având direcțiunea Spachbach-Elsashausen.

Atacurile din această din urmă direcțiune au fost susținute de celelalte nouă baterii ale corpului V german. Dar trebuie să observăm, că terenul pe care a luptat corpul V german, nu eră mai larg ca 1600 metri și că toată artileria corpului V avea, de pe pozițiunea ocupată, acțiune asupra întregului teren.

Iată prin urmare, că nu erà nevoie de nici un compartimentaj artificial, și că atacurile au putut fi conduse de comandantul corpului de armată și susținut de toată artileria corpului.

Dar ceiace spunem de corpul V, se poate observă și la celelalte corpuri, ba ceva mai mult, atacurile unui corp de armată au putut fi susținute de artileria unei alt corp de armată. Așa, patru baterii din corpul XI (Divizia 21) intervenind după lupta de artilerie, la atacul din dreapta a brigădei 41-ale acestei Divizii, aproape instantaneu, a intervenit la acest atac, *tot restul artileriei corpului XI, desfășurată la Nord de Gunstett, ba ceva mai mult, această artilerie a susținut o brigadă din corpul V, la atacul mamelonului „le Calvaire” iuând în flanc, întoarcerea ofensivă a regimentului 2 Zuavi, respingând-o cu mari pierderi.*

Dar, vor obiectă novatorii, artileria germană a putut procedă astfel, fiindcă artileria franceză a fost redusă la tăcere. Ce s'ar fi întâmplat în cazul contrariu?

Răspunsul vine dela sine, căci noi susținem tocmai, că numai reducând artileria la tăcere, artileria poate susține apoi infanteria și nu putem admite, că combinațiunile savante cu grupările momentane autonome vor deslegă chestiunea, în cazul când nu s'a putut obține reducerea la tăcere, pentru câtvă timp, a artileriei inamice.

Dar — vor mai obiectă novatorii — ce s'ar fi întâmplat, dacă după câtvă timp la Wörth, să zicem la ora 11, artileria franceză ar fi început să tragă fie în infanteria, fie în artileria germană.

Răspunsul vine iarăși dela sine. Cele 48 tunuri ale corpului V, și la rigoare o parte din cele ale corpului XI, ar fi concentrat focurile lor asupra artileriei franceze și ar fi redus-o iarăși la tăcere și apoi, infanteria germană ar fi continuat cu înaintarea.

Sau, admițând că situația infanteriei atacului îndreptat din spre Wörth — Elsashausen ar fi fost mult periclitată de infanteria inamică — lucru judecat de comandantul Corpului de armată — cele cinci baterii de cari a fost vorba, ar fi tras în infanteria franceză, iar restul celor nouă baterii, singure sau și o parte a celor din corpul XI, ar fi tras în artileria franceză.

Și așa mai departe, căci nu putem vorbi de toate cazurile ce s'ar fi putut întâmplă.

De fapt, un asemenea exemplu, îl găsim în bătălia dela 18 August (St. Privat) în lupta dintre corpul VII și VIII german, contra corpului II francez.

Să știe, că în luptă de artilerie dintre aceste corpuri, artileria franceză renunță la luptă, din cauza superiorității artileriei germane.

Brigada 29-a Prusiană, care se găseă la Gravelotte, în timpul luptei de artilerie, caută să treacă peste rovina Mance, respin-

gând câteva anteposturi franceze stabilite în pădure, și parvine să ieasă pe marginea orientală a pădurei, în mai multe puncte, când deodată este oprită de focul viu al infanteriei franceze dela Point-du-Jour.

În acest timp, brigada 30-a, conform ordinelor primite, iese din Gravelotte, pentru a se îndreptă de partea rovinei, situată la nord de șosea, și care eră ocupată solid de două batalioane franceze.

„Imediat ce apărură această brigadă — scrie în istoricul marelui Stat-Major prusian — *tragerea bateriilor franceze reîncepe cu violență*, iar compăniile prusiane scoboară pantele descoperite, sub un foc teribil de artilerie și de infanterie”.

Brigada 30-a ar fi avut desigur soarta regimentului 2 Zuavi francezi la Wörth, dacă n'ar fi intervenit o mare *parte din artileria germană*, care se găseă pe poziție, fără nici un obiectiv, și care imediat și-a îndreptat tragerea contra artileriei (aproximativ 6 baterii) și contra celor două batalioane franceze.

Să răspundem acuna la a doua întrebare, și anume, cum a putut artileria germană în 1870, să aibă o acțiune eficace instantanee, contra infanteriei franceze, fără ca să existe baterii de infanterie, cu misiunea exclusivă, de a nu trage decât în infanteria inamică?

Să observăm, că la bătălia dela Wörth, artileriile corpului V și ale corpului XI, au stat pe aceiași poziție dela ora 9 $\frac{1}{2}$ și până la aproximativ 3 p. m., adică 6 ceasuri, și că dela ora 10 $\frac{1}{2}$ dimineața lupta de artilerie s'a terminat.

De ce? Fiindcă mulțumită perfecționării armamentului din 1870, lupta dintre cele două infanterii a ținut fatalmente mult timp. Această luptă va ține astăzi și mai mult, față de enorma perfecționare a armamentului actual.

Să mai observăm, că atât la Wörth cât și la St. Privat, cași în celelalte bătălii, lupta dintre infanterii n'a avut caracterul unei lupte permanente, *căci crizele de focuri și de atacuri au fost separate prin perioade de acalmii, din ce în ce mai lungi, și reluarea luptei nu s'a executat, în diferitele atacuri executate, decât prin intrarea în linie a trupelor proaspete.*

Astăzi, aceste crize de focuri și de atacuri, și reluarea luptei vor cere timp și sforțări mult mai mari, din cauza istovirei fizice și morale pricinuită de perfecționarea armamentului.

Dacă ținem acum seama, de toate cele arătate mai sus, vom înțelege, cum artileria germană a putut să-și reguleze tragerea, trăgând un număr oarecare de lovituri asupra diferitelor puncte de sprijin, sau punctelor mai însemnate ale terenului, așa că la momentul oportun, a putut trimite o ploaie de obuze eficace asupra inamicului.

Vom mai înțelege, marele rol al comandantului de Corp de armată, și în special al comandantului de artilerie, care ajutat de toți șefii în subordine, au supravegheat neconținut tot câmpul de luptă, gata fiind să intervină în masă și concentrând în scurt timp focurile cât mai multor guri de foc, acolo unde eră necesar.

* * *

Pentru a încheia, voi avea încă puțin de spus, față de toate cele discutate în acest capitol, voi conchide dar spunând, că grupările momentane autonome, dacă pot fi obținute în cabinetul de lucru, ele reprezintă o soluție absolut factice pe câmpul de luptă.

Ele răspund la o fărâmițare a artileriei, care-i slăbește acțiunea până la neputință, rupând legătura dintre comandantul artileriei și șefii săi în subordine, rupând legătura dintre comandantul trupelor și comandantul artileriei, complicând până la încurcătura relațiunilor de comandament între toți șefii. Pentru toate aceste motive, grupările momentane autonome rămân absolut condamnate, ca întrebuintare.

Fracționarea infanteriei și artileriei unei Divizii și gruparea acestor fracțiuni sub ordinele șefilor în sub-ordine, nu va fi justificată — după cum am arătat — nici de teren, nici de poziția ocupată de artileria adversă.

Să ne ducem pe orice teren și vom constată, că orizonturile deschise cu un front de 2.000—2.500 metri — care reprezintă maximul front de luptă al Diviziei — sunt o regulă generală. Vorbesc aci de Divizii, fiindcă mă refer la organizarea armatei noastre, în care Brigadele de artilerie aparțin Diviziilor.

Să studiem bine campania din 1870 și vom vedea, că chiar Corpurile de armată n'au avut decât unul sau două obiective.

Așa la Wörth, de partea Francezilor, o Divizie ocupă poziția dela Elsashausen, alta apără pădurea Fröschwiller și alta pădurea Niederwald.

De partea Germanilor, corpul V atacă Elsashausen, iar terenul pe care dânsul luptă, nu are o lărgime mai mare ca 1.600 metri; corpul II Bavarez a atacat pădurea Fröschwiller și numai corpul XI a atacat pădurea Niederwald și satul Morsbronn.

Înceiace privește artileriile de ambele părți, ele puteau interveni de pe o singură poziție de Corp de armată (german) sau de Divizie (Francezi), pe tot terenul pe care să da lupta unității de care aparține.

Acțiunea artileriei, dela începutul și până la sfârșitul luptei, nu se poate simți în mod real, pe câmpul de luptă decât atunci când răspunde masei și concentrării focurilor; singurile mijloace cari reprezintă modul de acțiune al artileriei;

singurile mijloace cari simplifică întrebuințarea artileriei pe câmpul de luptă, unde nu reușesc decât măsurile absolut simple; singurile mijloace cari asigurând relațiunile normale de comandament, permite a se întrebuința toți șefii de artilerie începând cu comandantul artileriei până la comandantul divizioanelor, exclusiv numai pentru misiunea tactică a artileriei în toate eventualitățile ce survin pe câmpul de luptă; în fine singurile mijloace, care asigură în mod nediscutabil, acțiunea de strânsă legătură între infanterie și artilerie, permițând artileriei de a sprijini cât se poate de eficace și la momentul oportun infanteria.

b) Chestiunea permanenței misiunilor dintre bateriile de infanterie și contra-bateriile fiecărei grupări autonome.

S'a văzut în ce constă principiul permanenței misiunilor.

Am văzut de asemenea, cari sunt ideile d-lui căpitan Bourguet în această privință.

„Fiecare baterie din gruparea momentană autonomă își păstrează misiunea avută la început; bateria de infanterie rămâne baterie de infanterie, iar contra-bateria rămâne contra-baterie, acesta fiind singurul mijloc posibil pentru a degaja în orice moment bateria de infanterie, până cât ține atacul în sectorul considerat”.

D-l general Perçin să exprimă astfel ¹⁾:

„Din momentul ce artileria nu distruge, *misiunile vor fi de lungă durată.*

„O contra-baterie însărcinată de a neutraliza bateria de infanterie inamică, va arunca asupra ei o vijelie, când va trebui să favorizeze un salt înainte al infanteriei amice.

„Dacă artileriștii inamici încetează focul lor, contra-bateria va încetă și ea focul.

„De îndată ce vor intra în acțiune, ea va face acelaș lucru.

„La un moment dat, infanteria noastră se va apropia așa de mult de artileria inamică (?) încât aceasta va trebui să se retragă, chiar fără să fi suferit mari pierderi.

„Misiunea contra-bateriei noastre va ține deci mult timp, atâta timp cât va ține înaintarea infanteriei.

„Pentru a exprima această idee, căpitanul Bourguet a găsit cea mai fericită expresiune: *Permanența misiunilor*”.

Iată în fine ce scrie din acest punct de vedere și d-l Maior Morelle ²⁾.

1) Cinq années d'inspection. Année 1908. Pag. 76.

2) Le Bilan des Idées dans l'artillerie de campagne.

„Contra-atacul este un principiu fundamental la baza doctrinei.

„Ceiace trebuie bine priceput este, că tunul mascat a putut îndeplini, prin surprindere, misiunea sa de tun de infanterie, dar că acelaș tun, în timpul când este angajat, n'ar putea imediat și cu folos, să răspundă altui tun, mai ales dacă acel tun este nevăzut.

„Ar însemna să lase prada pentru umbră.

„El nu poate fi decât contra-atacat cu anume baterii, cari și-au preparat tragerea, cu baterii gata cari stau la pândă. Este o necesitate tehnică.

„Dealtăparte este vorba să neutralizăm, iar nu să distrugem.

Misiunea tunului trebuie deci să țină, cât și atacul pe care-l sprijină. Este o necesitate tactică, care a primit numele de : Permanența Misiunilor.

În contra permanenței misiunii — trebuie să recunoaștem — s'a ridicat foarte mulți ofițeri de artilerie, chiar din cei aparținând novatorilor.

Și, nici nu putea fi altfel, când ne gândim, că totul este tcluit numai pe hârtie, fără cea mai simplă valoare practică.

În adevăr permanența misiunilor este pur și simplu o specializare „a priori” a bateriilor de infanterie și a contra-bateriilor.

D-l general Perçin caută să se apere de argumentul specializării „a priori” al acestor baterii zicând ¹⁾ că : „Un comandant de grup, care ar desemna contra-bateriile și bateriile de infanterie, înainte de a pleca din cantonament (?) sau înainte de a primi o misiune, ar face un lucru absurd”.

Firește, și nimenea cred eu, din cei cari au combătut principiul permanenței misiunii, n'au adus argumentul de mai sus, decât poate în glumă.

Combatem permanența misiunilor, din momentul ce grupul momentan autonom a luat ființă și deci din momentul ce a căpatat misiunea.

Mai întâiu „misiunea” reprezintă pentru novatori un cuvânt magic, care are puterea de a obliga pe inamic să suporte consecințele.

Am dat o misiune grupului autonom, s'a isprăvit, totul merge apoi pe roțile.

„Dar dacă artileria inamică — scrie maiorul Buat — nu poate fi înfrânată cu cele două contra-baterii ale grupului autonom, vom fi desigur obligați să intervenim și cu a 3-a baterie (bateria de infanterie).

1) Cinq années d'inspection. Annés 1908. Observation pag. 67.

„Altfel, această baterie va fi redusă la neputință, de o parte din artileria inamică, care nu poate fi contra-bătută.

„Va exista deci în mod falal luptă de artilerie, și deci permanența misiunilor nu este altceva decât o înșelătorie.

Ce răspunde la aceasta observație d-l general Perçin ?

„Inșelătorie ar fi să luăm bateria de infanterie dela o misiune utilă, sprijinul unui atac de pildă, pentru a o întrebuiți la o luptă, al cărui rezultat nu poate fi decisiv.

„Ar fi să sacrificăm principalul la accesoriu.

„Dar, dacă avem speranța să distrugem artileria inamică, dacă infanteria amică suferă mai mult din partea acestei artilerii decât din partea infanteriei inamice, dacă comandamentul crede că infanteria atacătoare poate aștepta, nu există o regulă care să-l împiedice să transforme bateria de infanterie în contra baterie.

„Formula permanenței misiunilor n'a avut niciodată această semnificare”.

Dacă. . . . ! Ei bine ! Da ! Când încercăm o luptă cu artileria inamică, trebuie să avem speranța de a o distruge, căci cu gândul acesta am plecat la război și cu acest gând am început să tragem în contra artileriei inamice.

Da ! infanteria noastră va suferi din cauza focului bateriilor inamice, chiar după teoria angajării acțiunii a novatorilor.

Da ! Comandamentul nu va crede, că infanteria atacătoare poate aștepta, dar va da chiar ordin ca să aștepte, pentru a nu se întâmplă nenorociri de felul celor petrecute cu infanteria Gardei la atacul dela St. Privat. Și astăzi, cu puterea enormă a armelor actuale, dacă comandamentul ar vreă totuși ca infanteria atacătoare să nu aștepte și va da ordin, ca să înainteze sub focul artileriei și infanteriei inamice, infanteria atacătoare repede sdorbită, va fi obligată să aștepte, cu toate ordinele date, până ce artileria inamică care trage în ea, va fi redusă la tăcere.

Dar am avut chiar prilejul să arat, că în realitate, atacurile infanteriei n'au avut nici în 1870 caracterul unei lupte permanente, căci crizele de focuri și de atacuri au fost separate prin perioade de acalmie din ce în ce mai lungi, adică într'un cuvânt atacurile au fost obligate să aștepte mereu, pentru a se reformă, pentru a primi întăriri, pentru a li se curăța terenul înainte, prin ajutorul focului de artilerie.

În ceea ce privește afirmația d-lui general Perçin, cum că s'a înțeles rău permanența misiunilor, căci o baterie de infanterie va putea fi transformată în contra-baterie în timpul atacului, mă refer la diferitele rânduri, cari au fost citate textual după d-sa în acest capitol și cel trecut, și judecătorul imparțial va judecă.

D-l. general Perçin să scutură de principii permanenței mi-

siunilor atât de mult, în cât combate și motivul fundamental invocat de căpitanul Bourguet — cel cu ideia fericită — motiv reprezentat prin imposibilitatea, ca o baterie să manevreze traectoria sub focul inamicul, manevră pe care noi am considerat-o, ca una din proprietățile fundamentale ale materialului actual.

Și scuturându-se de permanența misiunilor, d-l. general-ajunge a spune, că i s'a dat o importanță mult mai mare, decât cea pe care d-sa i-a acordat-o, probă că dânsul n'a întrebuințat-o, decât de 2—3 ori în lucrările de inspecțiune, mai mult pentru a rezuma într'un cuvânt, principiile regulamentului !

Misiunea bateriilor de infanterie și al contra-bateriilor în gruparea momentană autonomă este — orice s'ar zice de novatori — ceva cu totul factice, care cade la prima manifestare a inamicului. Permanența misiunilor rezultată din misiunea bateriilor de infanterie, cade și ea implicit, și va reprezenta una din paginile cele mai încurcate ale tacticii noului tun cu tragere repede.

Cine a asistat la manevre și la jocul de războiu a putut constată, cât de ușor se face împărțeala unui divizion în luptă. Aproape invariabil se dă această soluțiune : am o baterie cu însărcinarea de a fi baterie de infanterie și două cu însărcinarea de contra-baterii. La prima vedere, această soluție tipică simplă și oareșicum matematică, satisface spiritul și toți cred, că chiar victoria este asigurată, cu atât mai mult, că la începutul acțiunii, obiectivele cari s'ar putea prezintă bateriei de infanterie sunt foarte rari.

Dacă reflectăm puțin și dacă ne gândim, că la războiu vom primi focuri din toate părțile, deodată ne dăm seama, că această soluțiune simplistă este o imposibilitate, sau cel puțin o mare nenorocire.

În adevăr, care ar putea fi situația reală a unei baterii de infanterie pe câmpul de luptă ?

Ea poate ocupa sau o poziție descoperită sau o poziție mascată.

Fac această întrebare, fiindcă chestiunea pozițiunii ocupată de bateria de infanterie, are o valoare incontestabilă, în ceea ce privește puțința ca această baterie să susțină în adevăr infanteria și depinde de doi factori cu totul opuși ce nu se pot împacă. Primul factor, bateria de infanterie nu trebuie să sufere de focul artileriei inamice, deci necesitatea ca ea să ocupe pozițiuni mascate cu mari defilamente. Al doilea factor, bateria de infanterie trebuie să fie condusă cu vocea de către comandantul bateriei, ceea ce însemnează, față de sgomotul asurzitor ce se produce pe câmpul de luptă, că căpitanul trebuie să fie chiar în baterie. Dar în acest caz, bateria nu poate întrebuința mari defilamente, căci trebuie să ocupe creasta.

În definitiv, dacă ocupă creasta, bateria de infanterie, este în scurt timp distrusă de artileria inamică și nu poate sprijini infanteria, dacă ocupă poziția cu mari defilamente, ea nu poate susține atacul infanteriei.

Ce rezultă din toate acestea? Un lucru foarte simplu și anume, că bateria de infanterie reprezintă o concepțiune falsă, câtă vreme artileria inamică nu este stăpânită.

Numai după ce s'a obținut acest lucru, o parte sau toată artileria — în ambele cazuri întrebuițată în massă — vor reprezenta bateria de infanterie, adică vor susține infanteria, trăgând în infanteria inamică.

Întrebuițai expresia de baterie de infanterie, numai pentru a ne înțelege la vorbă, în cazul de față. De altfel, mă declar absolut în contra acestor terminologii absolut false, cari au încurcat toate spiriturile. Nu există și nu trebuie să existe pe câmpul de luptă decât baterii de artilerie, cari trag după cazuri, fie în infanterie, fie în artileria inamică. Ce-ar zice novatorii, dacă am extinde această terminologie și la infanteria spunând, că infanteria care trage în artilerie trebuie să se numească de pildă: *infanterie de baterii* și cealaltă care trage în infanteria care atacă acele baterii trebuie să se numească: *contra-infanterie*.

Sunt dator cu o explicațiune.

Am spus, că numai după ce artileria va fi stăpânită în urma luptei de artilerie, numai atunci va putea fi vorba de a întrebuița artileria pentru a trage în infanterie.

Aceasta nu însemnează însă, că atunci când artileria inamică nu a intervenit la începutul acțiunii, anume baterii — în special — cele dela antegardă — nu vor trebui să dea sprijinul lor infanteriei, sub motiv că lupta de artilerie n'a început. În asemenea împrejurări însă, bateriile de artilerie cari vor susține infanteria noastră, vor aprinde fatalmente lupta de artilerie — după cum am avut prilejul să spun cu altă ocaziune — și admițând, prin absurd, că artileria inamică nu răspunde și nici nu se vede, atunci bateriile de artilerie cari trag în infanteria inamică, nu vor înceta să facă acest lucru, până ce artileria inamică va răspunde.

Din acest moment însă, lupta de artilerie se impune și numai după această luptă, infanteria va putea să compeze pe sprijinul direct al artileriei sale.

Nu pot încheia acest capitol, fără a reproduce rândurile de mai jos, pline de bun simț, datorite d-lui Maior Profane.

„Aș trece cu vederea, toate aceste denumiri arbitrare, dacă n'ar urmări, decât să vă înțelegeți mai bine, și dacă n'ar avea inconvenientul, de a crea distincțiuni subtile, între bateriile cari trag asupra obiectivelor de natură diferită.

„Dar consecințele sunt și mai grave.

„Creând baterii și contra-baterii, pentru a răspunde la o situațiune momentană — nu vorbesc măcar de cazul când le creați fără să știți încă de ce se va petrece — a-ți vrut ca aceste baterii de infanterie și contra-baterii să rămână mereu astfel, până la sfârșitul atacului, și a-ți inventat în acest scop, noua teorie, a permanenței misiunilor, care reprezintă proba cea mai isbitoare, de felul exclusiv abstract după care vă închipuiți războiul.

„Auzindu-vă cineva, ar crede, că vă găsiți într'adevăr pe câmpul de luptă, în fața unui inamic cristalizat, în felul țintelor de poligon, inamicul nu va aduce în tot timpul luptei, nicio susținere, nici un tun mai mult decât cele existente în momentul când a-ți efectuat frumoasa împărțire în baterii de infanterie și contra baterii.

„Adversarul vostru este pasiv, stă închis în șanțurile lui, nu atacă niciodată, nici nu contra-atacă.

„Este chiar negațiunea războiului.

„Dar inamicul va eși din șanțuri, va merge înaintea infanteriei voastre, întrebuițând aceleași proceduri ca acelea întrebuițate de infanteria voastră, pentru a merge contra lui; el va prelungi linia puștilor sale; el va încerca să arunce trupe asupra flancului atacului vostru, căci nu va merge cot la cot, într'un cuvânt el va proceda așa cum admiteți și D-voastră, că se vor petrece lucrurile pe frontul de luptă a corpului de armată.

„Ce vor face bateriile de infanterie, calculate pe alte măsuri, față de ofensiva și extensiunea frontului infanteriei adverse?

„Desigur, vor face apel la toate, sau la o parte din contra-baterii; ele vor avea dreptate, firește, dar ce va deveni permanența misiunilor?

„Și, dacă artileria inamică se întărește cu alte baterii și devine amenințătoare pentru infanteria D-voastră și chiar pentru artilerie, ce ve-ți face iarăși?

„Veți ruga cu siguranța bateriile de infanterie, ca să unească eforturile lor, cu acelea ale contra-bateriilor, și veți avea iarăși dreptate, căci veți veni astfel în ajutorul infanteiei, în măsura mijloacelor voastre; în schimb, vă veți bate joc de permanența misiunilor”.

c) Chestiunea legăturii în jos în grupările autonome.

Domnul general Perçin își poate revendica pe deantregul, onoarea de a fi dat la iveală această chestiune.

Principiul legăturii în jos, în câteva cuvinte, constă în faptul, că șeful artileriei grupărei momentane autonome este dator de a ști în tot momentul, cari sunt necesitățile tuturor elementelor infanteriei însărcinată cu un atac și pe lângă care este dat, pen-

tru a le putea sprijini la timp. Cu alte cuvinte, scopul legăturii în jos este acel de a permite artileriei să-și îndrepteze tragerea, asupra obiectivelor ce-i sunt indicate de infanterie.

A fost destul semnalul dat de general Perçin, pentruca să nască o adevărată întrecere printre ofițerii de artilerie și infanterie, în soluțiuni cari de cari mai complicate și chiar bizare, pentru realizarea acestei legături în jos pe câmpul de luptă.

Cari sunt mijloacele pentru realizarea acestei legături? Primul mijloc, cunoscut din toate timpurile, este legătura din vedere.

Al doilea mijloc, care a furnizat novatorilor materialul cel mai bogat în soluțiuni, este *legătura materială*.

În fond, novatorii găsesc ca legătura din vedere este astăzi imposibil de obținut, din cauza *golului câmpului de luptă*, astfel că numai legătura materială este cea pe care poate să compeze bateria de infanterie.

Dar să alegem, din maldărul de scrieri cari s'au ocupat cu inventarea diferitelor mijloace de legătură materială, pe cea mai completă. Fără îndoială, că din acest punct de vedere, trebuie să ne oprim la scrierea d-lui Lt. Colonel brevetat de Stat-major T. de Colligny din regimentul 12 Infanterie care are următoarele idei pe cari le rezumăm după scrierea d-sale ¹⁾.

Înaintarea pe eșaloane a infanteriei, eșaloane cari trebuie să se sprijine reciproc prin focuri, în executarea salturilor scurte și rezezi, cer sprijinul necondiționat al bateriei de infanterie, care se poate găsi la 1.000, 1.500 sau 2.000 metri de infanteria pe care o sprijină.

Ce va putea vedea comandantul bateriei dela această distanță, când la intervale neregulate, va zări deabia un mic grup făcând un salt, pentruca apoi să dispară, după 10—12 secunde.

Tensiunea spiritului și a ochilor are o limită, oricare ar fi voința sa de a observa, astfelcă cele mai multe salturi îi vor scăpa neobservate.

Ceva mai mult, dela distanța care se găsește, comandantul bateriei va avea impresia, că întreaga linie să deplasează pe nevăzute.

În asemenea condițiuni, dânsul nu poate discerne, în toate momentele luptei, ușurința mai mare sau mai mică cu care infanteria va putea progresa.

Pentru toate aceste motive să impune legătura materială.

Care este șeful infanteriei cu care trebuie să se lege comandantul bateriei?

D-l Lt. Colonel, după o serie de argumentări, stabilește, că comandantul bateriei trebuie să se lege cu comandantul regimentului de infanterie, contrar altora, cari preconizează legăturile

1) Infanterie et artillerie en liason.

cu comandanții de batalioane, fiindcă — spune dânsul — regimentul este unitatea de luptă, și fiindcă comandantul de regiment scapă oareșicum de frigurile luptei, și fiindcă el vede, el află repede tot ce este necesar și fiindcă el este acela care vrea ceva.

Cari sunt acum mijloacele de legătură?

Un ofițer de artilerie este atașat ca agent de legătură al comandantului de baterie pe lângă comandantul regimentului de infanterie.

El trebuie să facă un crochiu indicator planimetric, care, reprodus în mai multe exemplare, este dat comandantului de regiment, comandantului artileriei, comandanților de grup și comandanților de baterii.

Cu ajutorul acestui crochiu planimetric, el indică în diferitele momente ale luptei, pozițiunea regimentului de infanterie și face cunoscut cari sunt necesitățile infanteriei și obiectivele ce trebuiesc lovite, cum și datele relative la efectele obținute de baterie.

Cum să transmit toate aceste date?

D-l Lt. Colonel recunoaște avantajele telefoanelor, dar fiindcă firele de legătură se pot rupe, el recomandă întrebuițarea posturilor de infanterie și artilerie eșalonate; transmiterea făcându-sau verbal prin releuri sau mai bine prin semnalizare.

Relativ la semnalizare D-sa preconizează semnale convenționale pentru a indica de pildă: „*sprijiniți-mă*”; „*focul vostru este periculos*”; „*voi da asaltul*”; „*reiau ofensiva*”; „*rup lupta*” etc., etc.

Tot d-sa preconizează întrebuițare de litere semaforice, destinate a indica obiectivele ce trebuiesc lovite și încă alte metode cari mai de cari mai complicate.

Cu mici variațiuni și modificări, unele mai mult sau mai puțin practice, acestea sunt și ideile d-lui general Perçin ¹⁾, a maiorului brevetat de stat-major Niessel ²⁾ din regimentul 69 de infanterie; a d-lui căpitan Resurel ³⁾, a d-lui Colonel Paloque ⁴⁾ și alții.

Care este acum valoarea practică a acestor idei?

Când ne gândim la toate măsurile cari trebuiesc luate, pentru a asigura această legătură în jos, ne pierdem capul, chiar când scriem aceste rânduri, având liniștea și siguranța, că timpul nu are nicio valoare la masa de lucru.

1) La liason des armes.

2) Procédés de liason dans le domaine tactique.

3) Batterie d'Infanterie. Quelque mots sur sa mission, sa sureté, ses liasons.

4) L'artillerie dans la bataille.

Ce-ar fi pe câmpul de luptă? Dezastru !

Să discutăm motivele invocate pentru necesitatea legăturii în jos și mijloacele de realizare ale novatorilor pe rând.

Care este valoarea argumentelor, că legătura din vedere este imposibilă de obținut ?

În exemplul pe care l-am dat relativ la acțiunea artileriei corpului V la Wörth, s'a văzut, că artileria germană a urmărit foarte bine infanteria sa pe tot timpul cât a luptat, ea a știut care erà scopul infanteriei atacului, a fost ținută la curent de tot ce se petrecea, astfelcă a susținut toate atacurile ei, strivind rând pe rând numeroasele contra-atacuri pline de elan ale infanteriei franceze și desorganizând rezervele.

Câmpul de luptă n'a fost gol cum susțin novatorii, atunci bineînțeles când atacurile s'au pronunțat, căci din momentul ce infanteria germană a înaintat, a trebuit ca infanteria franceză să-i facă față.

Și, să nu se uite, pedealtăparte, că câmpul de luptă dela Wörth erà foarte acoperit, plin de livezi, de plantațiuni de hameiu, de tufișuri și chiar de spațieri defilate, ceiace nu a împiedecat artileria, să fie în tot momentul mână în mână cu acțiunea infanteriei.

Domnul general Perçin pentru a susține teza sa, cum că actualmente golul câmpului de luptă va necesita înlocuirea legăturii prin vedere cu legătura materială, dă două exemple luate din războiul Ruso-Japonez.

Primul exemplu îl ia după d-l Colonel Novikov, care spune, că în toate recunoașterile pe care le-a făcut, n'a putut să distingă — deși aveà un preà bun binoclu cu prisme — nu numai poziția inamicului, dar nici n'a putut culege cele mai mici date cu ajutorul cărora să poată judecă unde se găsește inamicul, și, că dacă n'ar fi avut știri dela patrule și dela detașamentele de cercetași, at fi putut crede că terenul din fața sa erà complect deșert ¹).

Al doilea exemplu este cel relatat de Locotenentul Ulrich din rezerva armatei germane, care scrie, că în ziua de 5 Martie, la orele 9 dimineața, se găseà la sud de Souyatun, împreună cu mai mulți ofițeri, pe linia tiraliorilor culcați înapoia soselei drumului de fer și observà, împreună cu acei ofițeri satul Ouentchepu.

Deși toți ofițerii aveau bune binocluri cu prisme și erau obișnuiți cu observațiunile, mulțumită experienței câștigate în timpul războiului, cu toate că inamicul nu erà decât la 2 kilometri, cu toate acestea le-a trebuit un ceas, pentru a putea determina, dacă el să găseà chiar în satul Ouentchepu sau înainte ²).

1) Journal des Sciences militaires. Numărul din Decemvrie 1906, pg. 377.

2) Capitaine S. „Procédés de liason“ Revue militaire générale. Numărul din August 1909, pag. 135.

Un general anonim ¹⁾ dela care împrumutăm exemplele de mai sus, răspunde astfel d-lui general Perçin :

„Că nu se va putea vedeà mare lucru, cât timp contactul cu inamicul nu este luat decât cu patrulile și câteva recunoașteri slabe, aceasta este foarte natural, dat fiind distanța la care ne găsim de inamic.

„Că nu se va putea distinge, dacă inamicul este înaintea unui sat, din moment ce nu-l obligăm să iasă, pentru a ocupa marginea, acest lucru s'a întâmplat totdeauna.

„Dar să intrăm în luptă, vră să-l atacăm cu îndrăsneala, și dacă dânsul vră să se apere, vră să se lupte cu vitejie, atunci va trebui să se arate, ca odinioară la Ligny, la Waterloo, la Fröschwiller.

„Cea mai bună probă, că inamicul va trebui să iasă la iveală și că-l vom vedeà este faptul, că artileria Rusă în Manciuuria, a însoțit neconținut cu focurile sale prima linie de infanterie, cu toate că se găseà adeseori la 2.000—3.000 metri”.

Foarte interesante din acest punct de vedere sunt relațiunile date de Colonelul Bielaiev ²⁾, care dă multe exemple de puțința de a se obține legătura din vedere.

„Către ora 8 dimineața ³⁾, generalul Kuropatkin se găseà pe vârful muntelui, înapoia postului meu de observație și îndată îmi dădu ordin să deschid focul asupra înălțimei cu două cooșe, ocupată în timpul nopței de către Japonezi.

„Prima baterie deschise focul și după două încercări, tragerea fu regulată ; a doua baterie începù să tragă și ea împreună cu prima, aruncând mai multe vijelii, asupra celor doi versanți ale înălțimei.

„După câțva timp, generalul Kuropatkin îmi dădu următorul ordin. „*Inamicul își trimite trupele sale dela Tankhaichi în direcția înălțimei împădurite ; trageți în această infanterie !*

„Cu binoclul, dar maicuseamă cu luneta de baterie, se putea vedeà, cum infanteria inamică mascându-și mișcarea cu (ajutorul snopurilor de gaolian se întindeà dela Tankhaichi într'o direcțiune perpendiculară cu tragerea noastră.

„Comandai : la dreapta 6, scurt de 10 și foc încet. Direcția fu bună, dar înălțătorul lung. Comandai : preà lung de 5, apoi : asupra semnului, și, când masele japoneze ajunseră la acest punct comandai : foc repede.

„Japonezii se retrag fugind în sat, comand : la stânga 6, foc repede. Japonezii fug din sat în direcția înălțimei împădurite

1) General X „La liason de l'artillerie et de l'infanterie.

2) Questions de tactique d'artillerie, d'après l'expérience dela guerre russo-japonaise.

3) Le groupe du colonel Sliousarenko du 11 au 13 octobre pendant la bataille du Cha-ho, pag. 58.

și se ascund înapoia unui vârful plat, comand : la dreapta 8, foc repede, în plin asupra obiectivului. Japonezii fug mai departe și se găsesc în teren descoperit.

„Mișc goniometrul de 5 diviziuni și îi însoțesc pe Japonezi cu focul meu, până la înălțimea împădurită.

„Această înălțime se găsește de bateriile mele la o distanță corespunzătoare la 125 diviziuni pe înălțător, adică 5.250 metri; focul fu împărțit asupra înălțimei cu lovituri joase, lovituri normale și lovituri prea lungi.

„Încep să mătur versantul din spre noi, făcând deplasări de 3 diviziuni înainte, la dreapta și la stânga.

„Când eram ocupat cu acest lucru, infanteria inamică apărură din nou lângă satul Tankhaichi, trag în ea cu prima baterie și însoțesc cu focuri această infanterie, până la înălțimea împădurită”.

Tot generalul Bielaiev într'un capitol special „*Tir paradisus les troupes*”¹⁾ dă o serie de exemple arătând, că artileria rusească a tras pe deasupra trupelor sale în tiraliori inamici, cari se găseau la 150—200 sajene (300—500 metri) de tiraliori ruși, fără a atinge trupele proprii, — căci s'a putut întotdeauna deosebi lămurit trupele amice de cele inamice, numai cu ajutorul binoclului, fără a avea nevoie de o legătură materială.

Dacă uneori tragerea pedesupra trupelor a lovit trupele amice, aceasta s'a datorit — scrie colonelul Bielaiev, spargerilor premature, provenite din cauza relei calități a focoaselor.

Iată prin urmare exemple sigure, cum că legătura din vedere a putut fi obținută dela distanțe colosale 5.250 metri.

Firește, în ceiace privește distanța, cazul este excepțional, va fi însă regula generală pentru distanțele dela 3.000 metri în jos. Și, când acest lucru nu va fi posibil, se va asigura legătura din vedere, schimbând de poziție, apropiindu-ne de infanterie, după cum vom avea prilejul să arătăm în capitolul care urmează.

Să trecem acum, la analizarea mijloacelor de legătură materială preconizate de novatori.

Pentru ca legătura materială să fie reală, trebuie ca focul artileriei să sosească în momentul oportun.

Crede cineva că va fi cu putință, ca intervenția artileriei să fie oportună, când dânsa va aștepta, pentru a trage, și i se indice de șeful de infanterie, care este obiectivul asupra căruia trebuie să îndrepteze focul?

Atacurile repetate, contra-atacurile numeroase cari se vor

1) Capitolul VI, pag. 109.

deslănțui neconținut, nu vor putea fi bine precizate nici de comandantul regimentului, care are însărcinarea de a da indicațiuni bateriilor pentru executarea tragerilor.

N'avem decât să ne gândim, că în bătălia dela Wörth, timp de aproape 7 ceasuri începând dela ora 10, dimineața, acțiunea Germanilor și Francezilor a consistat într'o succesiune de atacuri și contra-atacuri, mereu reînoite, și că Germanii au fost respinși de patru ori până la malurile râului Sauer.

Intr'o asemenea văltoare și cu peripeții cari se succed când favorabile, când nefavorabile într'un timp de câteva minute, artileria stă impasibilă și nu trage, până ce nu primește știri dela infanterie cari desigur nu vor sosi. Și aceasta să numește sprijin efectiv și legătura reciprocă.

Și nu vor sosi, mai întâiu, fiindcă comandantul regimentului nu le va putea da și apoi, chiar dacă le va da, facerea crochiurilor de care vorbesc novatorii este pur și simplu o absurditate, și tot absurditate sunt transmiterile prin semnale semaforice sau alte semnale cari vor da fără excepție întodeauna greș, din cauza emoțiunii datorită fricei, care face chiar din alb să vezi negru și să confunzi un cârd de găște, cu un regiment de cuirasieri, cum s'a petrecut în 1870. Releurile, singurele ce par mai simple vor lua foarte mult timp, căci artileria se găsește la 1.500—2.000 metri de infanterie și deci la cel puțin 1.000 metri de comandantul regimentului.

Dar, dacă unul din soldații care duce ștrema dela un post la cealt cade? Dar dacă din releu în releu știrea să deformează, astfelcă nici n'o mai înțelegi la ajungerea la destinație? Și, experiența de toate zilele la trupă, întărește tuturor cari vor să se convingă această simplă constatare.

Vorbind de organizarea legăturii materiale, autorul anonim al broșurei mai sus citate să exprimă astfel :

„Pare că mulți ofițeri, seduși de noua metodă, nu s'au dat înapoi, față de enormele dificultăți pe care le comportă, nici fața de consecințele aplicațiunei acestei legături materiale.

„Am constatat la diferite jocuri de războiu și exerciții pe teren, că la prima rezistență a inamicului, căpitanii cer direct sprijinul artileriei.

„Am văzut un general de infanterie oprind un regiment, fiindcă capul de antegardă s'a lovit de un tufiș, apărat de câteva secții, până ce agentul de legătură a obținut intervenția artileriei.

„In fine, ceiace este și mai grav este faptul, că ofițerul de infanterie este convins, că trebuie să se resemneze pentru a aștepta.

„Intr'o manevră, observând unui colonel comandant de antegardă, că rolul lui nu-i permitea să piarză timp, pentru a

căută o poziție de artilerie, acest colonel mi-a răspuns : „*După cum spune generalul Perçin, nu importă, dacă se pierde 15 minute și mai mult*”.

„Putem să ne dăm seama, la ce pasivitate va fi condamnată o trupă care, culcată într'un șanț, sau într'o cută de teren, se va hotărî să aștepte.

„Lesne ne dăm seama, ce va deveni cu această trupă, dacă pentru o cauză mult mai frecventă decât s'ar crede, artileria nu poate, la momentul voit, să desemneze o baterie pentru a sprijini atacul câtorvâ companii de infanterie”.

„Ofițerul, care va fi hotărît să aștepte rezultatul misiunii sale, încredințată agentului de legătură, va pierde toate ocaziunile pentru a trage, el nu va mai coopera la acțiunea vecinilor săi, el nu va avea în mână, decât o trupă incapabilă de a înainta și în curând incapabilă de a se apăra.

„Răul nu este decât la începutul său, dar nu trebuie pierdut nici un moment pentru a împiedeca ca el să se propage.

„Ziua în care ofițerul va fi convins, că infanteria nu poate absolut nimic fără artilerie și că timpul nu mai completează, va însemna sfârșitul spiritului ofensiv.

„Războiul din 1870 ne-a arătat, că anume teorii pot transforma în câțiva ani spiritul unei armate și s'o conducă la defensivă absolută, adică la înfrângere.

„Tinerii ofițeri vor reveni mai cu greu dela entuziasmul din primele ceasuri.

„Cu caracterul francez ei au luat neted partea între trecut și viitor, fără concesiuni, fără împărțeala, fără amânare.

„Tinerețea confundă lesne progresul cu noutatea; mulți sunt cei cari au aplaudat noua metodă, metoda viitorului.

„Nu numai că cred, că legătura materială va cruța sângele soldaților lor, dar noua metodă dă ofițerului de artilerie, începând dela gradul de locotenent sau căpitan, ofițerului de infanterie, începând dela gradul de maior, și poate mai devreme, un rol așa de predominant, încât ei vor conduce lupta în realitate, în cât ei vor fi acei cari vor câștiga bătălia.

„Afară de motivele inconștiente, motivele inimei, cari i-au făcut să adopte și să exagereze ideile generalului Perçin, mai este un motiv foarte serios, pe care trebuie să-l mărturisim :

„La marile manevre, ofițerii subalterni, sünd adeseori loviți de lipsa de legătură între cele trei arme.

„Ei văd prea deseori, din cauză lipsei ordinelor, fiecare armă operând după placul său, și atunci, nimic nu este mai natural, ca pretenția lor de a realiza o legătură în jos, pe care comandamentul n'a putut s'o realizeze în sus.

Să conchidem. Legătura materială în jos este — după cum s'a văzut — inutilă, inpracticabilă, reprezentând și un mare pericol.

S'a abuzat atât de mult de legătura materială încât astăzi, trupele nu se mai pot mișcă, decât după ce se stabilește între ele acest lanț strâmt, care le face sclave unele în raport cu altele.

Șeful la rândul său este și el buimăcit de atâtea legături : în sus ; în jos, laterale ect, care vor produce o adevărată anarhie în conducere.

Ce poate fi mai periculos, ca artileria să aștepte pentru a trage, ca infanteria să-i spună nevoile ei ; ca infanteria să aștepte pentru a face un salt, ca artileria să tragă, când în realitate, înaintarea și amenințarea continuă produsă de această înaintare este singurul mijloc, care va produce diferitele și numeroasele incidente pe câmpul de luptă, producând astfel motivele de intervenție ale artileriei.

Susținem în definiție, că adevărata legătură posibilă se face numai asupra inamicului, adică urmărind neîncetat cu ochiul sau cu ajutorul binocului, toate peripețiile luptei și intervenind cu vigoare în tot momentul, așa cum a procedat artileria germană în 1870.

Intr'un cuvânt, adevărata legătură este obținută pe câmpul de luptă prin simțul tactic și din vedere.

Comandantul artileriei trebuie ținut la curent, în tot momentul, de către comandantul general, de intențiunile sale și de diferitele situațiuni pe câmpul de luptă și el va fi în măsură să asigure legătura cu infanteria, ajutat fiind de toți șefii în subordine, cari stând pe poziție mai mult timp, sunt prin forța lucrului deprinși cu terenul din față și cu mișcările infanteriei.

Pentru a-și complectă datele obținute astfel direct, comandantul artileriei va trimite înainte, spre inamic în anumite puncte hotărâte de el, câteva recunoașteri de artilerie după cum se va vedea la partea explicativă — recunoașteri cari îl vor ține în curent, cu efectele tragerii și atâta tot.

d) Chestiunea însoțirii infanteriei de către artilerie și sprijinirea ei.

Trei idei, fundamental diferite, rezolvă această chestiune.

Unii din novatori, invocând ideile prințului de Hohenlohe și generalului Hoffbauer susțin, că sprijinirea infanteriei de către artilerie, trebuie să se facă cu focuri, artileria însă înaintând mână în mână cu infanteria.

Alții, având în frunte pe d-l general Perçin susțin, că sprijinirea infanteriei cu focuri se face în mod absolut de pe aceeași poziție, adică grupul momentan autonom nu trebuie să schimbe

de poziție, din momentul ce atacul a început și până ce să isprăvește, însă admit, ca infanteria să fie însoțită de o artilerie specială luată din altă parte. Această însoțire însă, diferă fundamental de noțiunea atribuită însoțirii de către ceilalți, fiindcă această artilerie, întrebuițând — vorba d-lui general Perçin — itinerarii defilate, *urmează infanteria fără a trage*, căutând a sosi deodată cu ea pe poziția cucerită, pentru a face față atacurilor inamicului.

În sfârșit ultimii — și cei mai mulți — susțin, *că primul act al însoțirii infanteriei este reprezentat prin însoțirea cu focuri, iar nu prin însoțirea pur materială.*

Din moment însă ce această însoțire cu focuri nu mai este cu putință, artileria trebuie să schimbe de pozițiune.

Trebuie să declar — înainte de a intra în discuțiunea ideilor — că sunt de această ultimă părere, singura care răspunde celor două proprietăți caracteristice ale armei adică: *focul este singurul mijloc de acțiune al artileriei; și artileria când merge nu-și poate întrebuiți focul, fiind și foarte vulnerabilă.*

Prin urmare, schimbarea de pozițiune o admitem, numai când de pe poziția pe care o ocupă artileria, dânsa nu-și poate întrebuiți focul, adică nu mai poate însoți cu focul ei și deci să sprijine infanteria.

* * *

Pentru a putea discuta acum, cele trei idei relative la chestiunea însoțirii și sprijinirii infanteriei de către artilerie, cred necesar, să fac un mic istoric al acestor diferite idei.

„In cursul campaniei din 1866 — scrie d-l general Rohne ¹⁾, artileria nu reușise de loc.

„Considerându-se în mod exagerat, că raza de acțiune a tunului ghintuit este prea mare, a rezultat din această, o rea aplicațiune a principiului, în virtutea căruia artileria trebuie să schimbe cât mai rar de pozițiune.

„Să deschidea astfel focul la mari distanțe și aproape îndată, legătura cu infanteria să pierde.

„Tactica urmată în 1870 de artileria germană, a fost fructul experiențelor făcute în Boemia.

„După războiul din 1870, scriitorii militari au căutat să afle, cum cele două artilerii au lucrat, în diferitele bătălii ale acestei campanii.

„Consecința acestor căutări a fost aparițiunea — către anul 1876 — a noilor regulamente germane și franceze cum și lucrările generalilor Hoffbauer și von Schell”.

1) Evoluțiunea tacticei artileriei dela 1870 la 1878.

„Reglementele germane și franceze, admiseseră ca principiu, că artileria atacului ocupă *două pozițiuni principale, și că însoțește infanteria în timpul asaltului*”.

„Generalul Hoffbauer povățuia, de a începe lupta de artilerie dela distanțele de 1.300—1.800 metri și, ținând socoteală de eficacitatea armei din 1871, cerea ca artileria să însoțească infanteria, *până la 750 metri de pozițiunea inamică*”.

„Generalul von Schell împărțea câmpul de bătae în trei zone : zona eficacității exclusive a artileriei, dela 3.000—1.500 metri : zona eficacității focului infanteriei dela 1.500—700 metri și, în fine, zona dincoace de 700 metri”.

„La începutul acțiunii — spune el — artileria antegardei, trebuie mai întâiu să ocupe pozițiunea, la limita primei zone, fie către 3.000 metri și, în cazul când artileria adversă ar fi fost superioară, trebuie să facem să înainteze artileria grosului”.

„Duelul de artilerie are loc în timpul ce infanteria să desfășură și, pentru ca atacul acestei din urmă să poată reuși, trebuie ca artileria apărării să fie redusă la tăcere”.

„In acest scop, von Schell prevede o a doua pozițiune către 1.800 metri”.

„Artileria trebuie să însoțească infanteria la asalt și să ocupe pozițiune între 1.600—700 metri ; în fine, o parte din baterii erau însărcinate să ocupe pozițiunea cucerită”.

„Venî campania din 1877, în timpul căreia artileria rusă suferi o înfrângere completă, fiindcă deschisese focul la distanțe prea mari, și fiindcă nu însoțea infanteria la atac”.

„Către 1884, o vie polemică izbucni asupra chestiunii, dacă artileria trebuie sau nu să însoțească atacul infanteriei”.

„Reglementul german preconiză, în principiu, că, pentru a pregăti atacul infanteriei, artilerie trebuia să aleagă pozițiuni apropiate, *în general dincoace de 1.600 metri*”.

„Generalul von Schell — după cum am văzut — mergea mai departe. După el, toată artileria trebuie să ia poziție la aproximativ 1.100 metri de inamic, și câteva baterii izolate trebuiau să se apropie până la 700 metri”.

„Dar infanteria obiectă, că în asemenea condițiuni, ea nu mai avea spațiul necesar pentru a se desfășura și că ar fi mai favorabil, ca artileria să stea la 2.000 metri, continuând focul său, trăgând pe deasupra ei”.

„Artileriștii răspundeau, că la o asemenea distanță este foarte greu de a deosebi pe adversar de trupele amice, și că erau deci în pericol, sau de a trage în propriile lor trupe, sau să încezeze focul prea de timpuriu”.

„O modificare adusă regulamentelor germane, veni să concilieze exigențele, prescriind, că artileria poate pregăti atacul infanteriei, printr'un foc viu și fără să schimbe de pozițiune, a-

tâta timp cât nu va fi periculos de a trage pe deasupra propriilor sale trupe. *In acest scop, ea trebuie să ocupe pozițiuni laterale sau dominante. Dacă aceste condițiuni nu sunt suficiente, artileria trebuie să se apropie*".

„In anume circumstanțe, va fi necesar, mai ales din punct de vedere moral, ca anume baterii să însoțească infanteria la distanțe apropiate, pentru a secundă lupta prin focurile sale”.

In definitiv, față de toate acestea, trebuie să recunoaștem, că pe la anul 1884, părerile erau încă împărțite, în ceea ce privește schimbările de pozițiuni ale artileriei, și în special asupra însoțirii materiale a infanteriei.

Încă câteva exemple vor confirma și mai mult această.

Așa, colonelul Sourouvtseff relatează, că la manevrele corpului II Francez din anul 1885, bateriile ocupau în general pozițiuni la 4.250 metri aproximativ și stăteau acolo mult timp, *neavând aerul să fie obișnuite a pregăti atacul la distanțe mai apropiate*.

Colonelul Ponzyrewski, martor ocular în 1866 la manevrele corpului XII francez spune de asemenea, că în timpul exercițiilor, *artileria a probat, că are o instrucție tactică insuficientă, căci ea crede că tunurile sale precise și cu bătaie mare, îi dau dreptul să stea departe de infanterie și să tragă din prima poziție ocupată*.

Nu este însă mai puțin adevărat, că Maiorul francez Nigote ¹⁾ scria următoarele :

„Artileria va da un sprijin eficace infanteriei însoțind-o, nu cu tunurile sale, dar cu focul său”.

„Câteva tunuri vor putea totuși să ia parte la atacurile apropiate și la asalturi, aceste tunuri vor fi astfel așezate, încât să ia de anfiladă retransamentele inamicului, pentru a-l împedea să execute contra-atacul”.

Inainte de manevrele din 1890, generalul Féron, da următoarele instrucțiuni trupelor sale :

„Pentru a obține rezultate decisive în pregătirea atacului infanteriei, artileria trebuie să înainteze până la distanța de 2.500 2.000 metri de inamic.

„Cum lupta se poate termina dela această distanță, fără a schimba de pozițiune, acțiunea proiectilelor putând fi observată în tot timpul, *nu trebuie să ne apropiem mai mult de inamic, decât în cazul când schimbarea de pozițiune poate fi făcută înafară de vederile lui, și dacă să are certitudinea, de a avea un câmp de trage mai bun*”.

„Ținând seama de lipsa fumului, marșul bateriilor, cari vor

1) Les grandes questions du jour.

trebui să însoțească infanteria în atacul său, va fi foarte greu, dar-
va fi și mai puțin necesar, dat fiind că rămânând pe vechia sa po-
zițiune, artileria va putea îndreptă tragerea sa cu siguranță până
în ultima fază a luptei”.

„Dar niciodată artileria nu trebuie să se apropie de infanteria
inamică, la mai mult de 1.500 metri”.

Ideia de a nu schimbă deloc de poziție a luat naștere, din
cauza mărieri bătaei și puterei „artileriei șrapnelului”.

Dacă în 1870 — spun promotorii acestor idei — schimbarea
de poziție și însoțirea infanteriei să impună, din cauza slabului
efect al tunului și deci din imposibilitatea materială de a susține
infanteria, fără a ne apropia de inamic; aceasta eră și posibil pe
acele vremuri, când efectele artileriei adverse erau slabe și deci
nu expună artileria, care execută aceste mișcări, la nici un pericol.

În perioada „artileriei șrapnelului” — spun ei — artileria
poate susține infanteria cu focuri dela 2.000 metri și apoi din
cauza puterei „artileriei șrapnelului” este imposibil să se execute
asemenea mișcări pe câmpul de bătaie și sub focul inamicului,
fără a expune artileria la o distrugere sigură.

Nu numai atât. În anul 1891 un articol apărut în „Bulletin-
de la presse” sub semnătura Kobozeff, demonstrează astfel necesi-
tatea de a nu schimbă de poziție.

„Presupunem — spune autorul aceluia articol — că artilie-
ria ocupă poziție între 3.000 și 3.500 metri, cu ordinul de a nu
schimbă poziția.

„Presupunem de asemenea, că o baterie stabilită la 3.200 me-
tri aproximativ și-a regulat tragerea și a început să execute un
foc repede”.

„Se dă ordin acestei baterii, să schimbe de poziție; să aduc
antetrenurile și bateria încetează focul”.

„Pentru a aduce antetrenurile și a împerechiă tunurile, va
trece $1\frac{1}{2}$ minut cel puțin”.

„Dacă schimbarea de poziție să face la 1.100 metri și admi-
tând că bateria parcurge în mediu 8.500 metri pe oră, trebuind
să meargă prin arături, să treacă șanțuri etc., îi va trebui 8 mi-
nute pentru a parcurge această distanță”.

„Ocuparea poziției, punerea în baterie, ochirea, vor necesita
încă $1\frac{1}{2}$ minut cel puțin, iar regularea tragerei va cere 4 minute.”

„Să admitem, că focul repede pe noua pozițiune va ține 20
minute”.

„Din toate acestea vedem, că dela încetarea focului pe prima
pozițiune, a trecut 15 minute”.

„Adăugând această cifră la cele 20 minute, în timpul când are
loc tragerea repede pe noua pozițiune, vom obține 35 minute”.

„Dacă bateria ar fi stat pe vechia pozițiune și ar fi executat

un foc repede timp de 35 minute, ea ar fi aruncat asupra inamicului $35 \times 4 = 140$ lovituri”.

„Pe noua pozițiune, trăgând cu aceeași iuțeală, timp de 20 minute, bateria va arunca $20 \times 4 = 80$ lovituri”.

„Prin urmare, pentru a trage din noua pozițiune 80 lovituri, cu o deviație quadratică medie (pentru un singur tun) de 110 metri aproximativ, să sacrifică 140 lovituri, cu o deviație quadratică medie (pentru un singur tun) de 120 metri”.

„Următoarea chestiune deci să pune în mod natural : 80 lovituri împrăștiate pe 110 metri vor produce oare rezultate mai mari ca 140 proiectile răspândite pe 120 metri? *O simplă comparație de cifre demonstrează, că ar fi preferabil să rămânem pe vechia pozițiune*”.

Lăsând la o parte faptul, că această demonstrație prezintă inconvenientul, că este cu totul speculativă, căci în practică, nu este indiferent dacă se trage la 3.200 sau la 2.100 metri, fiindcă de fapt observarea loviturilor și deci tragerea de regulare și d efect să poate face mult mai bine la 2100 metri decât la 3.200 să mai constatăm, că toți acei cari susțineau că „*artileria șrapnelului*” nu trebuie să schimbe de pozițiune, nu țin seama de un factor foarte însemnat, acelea care o obligă să se apropie în anumite împrejurări de inamic, pentru a-și susține propria infanterie.

Să încercăm să punem în evidență acest factor.

Prințul de Hohenlohe în scrisoarea a 14-a scrie următoarele :

„Deseori am auzit susținându-se, că artileria mulțumită întrebuințatei șrapnelului obține dela 2.000 de metri, un efect care nu se mărește simțitor la distanțe mai mici, astfelcă nu este nevoie să se apropie mai mult de inamic, căci se expune inutil la pierderi enorme, din cauza focurilor infanteriei. *In asemenea condițiuni s'a tras concluzia, că artileria trebuie să evite să se expună focurilor infanteriei*”.

„Sunt de opinie cu totul contrarie, și am arătat cazurile, când artileria fie în ofensivă, fie în defensivă, nu trebuie să se stragă dela focurile eficace ale infanteriei inamice”.

„Cu toate acestea, n'aș putea să mă dispensez, de a cită în sprijinul celor ce spun, și ca argument destinat să respingă opiniunile contrarii, diferite motive, cari n'au fost îndestul de bine studiate de mine și cari pledează în favoarea tezei mele”.

„*Primul motiv este acela, că dela distanța de 2.000 metri, atunci când deoparte și dealta, liniile de infanterie s'au apropiat una de alta, suntem expuși a confundă trupele amice cu cele inamice și deci de a trage în propriile noastre trupe*”.

„Am avut odată ocaziunea, după o bătălie, de a compara raportul oficial a unui căpitan comandant de baterie, cu a unui comandant de batalion de infanterie”.

„Primul raportă, că la ora 3 p. m. ocupase o pozițiune la bifurcația drumurilor cari conduc dela M la L și la N și că *deschisese focul asupra unui batalion inamic*, care să retrăgea pe drumul dela S la N, până când el dispărù pe un drum în săpătură. Am observat — spune el — că trei din loviturile trase au atins pe inamic. Distanța erà de 2.500 pași”.

„La rândul său, comandantul de batalion raportă, că să îndreaptă de S. la N. pentru a luà parte la lupta care să dădea acolo. Trei obuze — spune el — atinseră batalionul, înainte că el să fi putut adăposti pe drumul în săpătură de lângă N”.

„Nu este posibil — spune Hohenlohe — ca două rapoarte să concorde mai mult”.

„Măsurând distanțele pe hartă, constatai, că dela bifucație, până la drumul în săpătură erà tocmai 2.500 pași.

„*Un căpitan calm și foarte brav a putut comite o oroare așa de gravă (trăgând în propriile sale trupe) și aceasta dela distanță de 1.875 metri (2.500 pași)*”.

„Generalul Dresky îmi scrie următoarele relativ la bătălia dela Mans”.

„In dimineața zilei de 12 Ianuarie artileria corpului III primì ordinul, de a susține atacul îndreptat contra înălțimilor Champagne” :

„Mulțumită unui mare noroc, să găsisse o bună pozițiune pe acest teren, atât de acoperit și atât de tăiat”.

„Ne pregătiam să tragem asupra trupelor care se vedeau foarte bine, pe câmpul acoperit de zăpadă, când unul dintre ofițerii noștri, care avea o lunetă foarte bună, mă asigură cu tonul unui om absolut sigur, că trupele asupra căror ordonasem să se tragă, erau Prusieni”.

„Pentru a fi sigur de aceasta, trimisei înainte pe aghiotantul meu cu două ordonanțe călări, cari întorcându-se, îmi afirmară de fapt, că trupele dinainte erau trupe prusiene”. Francezii părăsiseră de mult înălțimile dela Champagne”.

„Trebue să spui — scrie Hohenlohe, că distanța care separă pozițiunea lui Dresky (lângă ferma Morinières) de înălțimea Champagne (ferma Rumaldieres) nu erà mai mare ca 200 metri.”

„Asemenea greșeli sau făcut și în epoca armelor lisse”.

„Așa Gotz de Berlichungen ne istorisește, că un proiectil tras de un tun amic îi sbură mâna”.

„Nu este nevoe să amintesc, că la Wagram, cele două Divizii din corpul lui Bernadotte, se luptară una contra celeilalte câtva timp. Dar în acest caz, greșala a provenit din diferența de uniforme, căci una din divizii erà *Saxonă* iar cealaltă *Franceză*”.

„*Cu toate acestea, asemenea greșeli erau foarte rare, până în momentul introducerii armelor ghintuite, când au devenit cu atât mai probabile, cu cât focul începe dela distanțe mai mari*”.

„Ele trebuiesc evitate cu multă băgare de seamă, căci nimic nu demoralizează mai mult o trupă care luptă de front cu inamicul, ca împuşcăturile venite din spate și dela trupe amice”.

„Impresiunea este și mai mare, în asemenea împrejurări, pentru infanteria care atacă, atunci când lupta de aproape este angajată cu inamicul; atunci când în ultima fază a atacului și înainte de a pune mâna, de pildă, pe un sat, artileria amică aruncă dinapoi o grindină de șrapnele distrugătoare”.

„Din acest moment catastrofa este inevitabilă”.

„Așezați-vă vă rog, pe un câmp deschis, pe o pozițiune, care vi s'ar părea că este o bună poziție de artilerie. Presupuneți, că la 2.000—2.500 metri o luptă de infanterie s'a angajat pentru ocuparea unui sat, cu alternative de succes și înfrângeri deoparte și de alta, și întrebați-vă, dacă puteți să știți totdeauna cu certitudine, că cutare coloană de infanterie este trupă amică sau nu, că cutare grup de tiraliori cari aleargă, aparține sau nu armatei d-voastre”.

„Ați îndrăzni oare, dacă a-ți comanda artileria, să aruncați un obuz sau un șrapnel?”

„Țineți seama de altmintrelea, că trebuie să vă gândiți și la împrăștierea naturală a proiectilelor, la deosebirea de ardere a focosei, spuneți-vă, că anume proiectile vor putea să se abată foarte mult dela traectoria normală din cauza greșelilor de ochire etc. și atunci, speriat de consecințele dezastruoase pe cari le puteți produce, nu veți prefera oare, ca să nu trageți?”

„Va trebui deci, ca toată artileria să stea în inacțiune (presupunem că a redus la tăcere artileria inamică) în timp ce infanteria dă lupta decisivă, în loc de a face ca balanța să se lase în spre ea, deschizând asupra inamicului un foc de șrapnele distrugător?”

„*Desigur, va fi o nebunie ca să mergem cu artileria până la 600—200 metri de poziția ocupată de infanteria inamică, atât timp ce aceeași poziție (sat, pădure) nu va fi bătută de focul infanteriei noastre, care s'a apropiat mai mult. Dar, dela o distanță mai mare ca 1000 m. efectul focului infanteriei nu este destructor și el va fi cu atât mai puțin distrugător, cu cât trupele inamice vor fi ținute în eșec de infanteria noastră, care să găsește la distanța de 500 metri.*

„In timpul războiului din 1870, Francezii aveau arme cari n'au fost cu mult perfecționate în ceace privește bătaia și preciziunea și cu toate acestea, *Dresky* cu artileria călăteată, a putut la Flavigny să treacă peste podul Tantelaniville — care se găsea sub focul infanteriei Franceze la 1200 metri — fără să se lase înapoi decât un singur tun, care îl și ajunsese curând”

Acest factor — atât de bine pus în evidență de prințul de Hohenlohe — care ne obligă în anumite împrejurări să schimbăm de poziție, pentru a susține infanteria noastră, este preem-

toriu, ca să mai avem nevoie să mai discutăm părerile celor înscrisi în mod absolut, în contra schimbării de poziție.

Dar să vedem acuma, până la ce distanță artileria se poate apropia de inamic.

Și în această privință părerile sunt împărțite.

Prințul de Hohenlohe în anul 1889 ¹⁾ spune în scrisoarea 12-a că „Artileria la începutul luptei, când va avea infanteria sa înaintea, va căută să deschidă focul la distanțe mai mari ca 1600 metri, dar în cursul luptei, ea nu va trebui să ezite, să se expue, pe ici, pe colo, focurilor infanteriei inamice, la o distanță de 1100—1200 metri.

„Odată ce infanteria inamică va fi sdruncinată, și când artileria va lupta în legătură cu celelalte arme, ea nu va ezita să se apropie și mai mult.

„In adevăr, de când șrapnelul să poate regula cu focusul la zero (tragerea cu șrapnelul înlocuind mitralia) să obține un așa mare efect distrugător la distanțele mici, încât deschizând un asemenea foc contra unui inamic care a ajuns chiar înaintea gurilor de foc, îl putem obliga să se retragă cu mari pierderi”.

Dar dacă în scrisoarea 12-a, prințul de Hohenlohe este mai rezervat, în scrisoarea 13-a să exprimă astfel :

„Cu toată puterea armei Chassepot, eu am putut sta cu întreaga mea linie de artilerie, compusă din 54 tunuri, timp de 5½ ore, în ziua de 18 August, la 1000 metri de o linie deasă de tiraliori francezi, cari stătau culcați și trăgeau fără întrerupere asupra artileriei”.

„Când lupta de infanterie se întetise, bateriile noastre n'au ezitat de a se apropia mai mult, mergând cot la cot cu infanteria, unele din baterii ocupară poziție chiar pe linia tiraliorilor”.

„La bătălia dela Wissembourg, la atacul castelului Geissberg, cași la Wörth la atacul lui Elssashausen, câteva baterii n'au fost distruse, cu toate că înaintară sub focul intens al tiraliorilor inamici”.

„In asemenea împrejurări, artileria va suferi pierderi. Dar fără pierderi nu există victorie. Să nu uităm apoi, că într'o baterie, servanții nu sunt atât de deși ca tiraliorii și deci pierderile nu pot fi tot așa de mari și apoi un tunar este oare mai prețios ca un infanterist ?

„Nu sunt ei, luptători în aceeași armată, nu să cheltuește oare tot atât pentru a instrui un infanterist cași penru un artillerist”.

„Intr'o zi văzui la manevrele mari, o linie de artilerie care stătu pe pozițiune la 2500 metri de inamic, în momentul când in-

1) Lettres sur l'artillerie.

fanteria înainta la atac, și aceasta pentru motivul, că noua pozițiune pe care o putea ocupa eră despărțită de vechia pozițiune printr'o vale adâncă și maiales fiindcă se găsea la 1000 metri de tiraliorii inamici, adică era prea apropiată”.

„In asemenea condițiuni, artileria a stat inactivă în tot timpul acțiunei infanteriei, astfelcă rezervele de infanterie care începu-se să se angajeze și ele, se găseau la 2000 metri de artilerie”.

„Apărarea profită de această inacțiune”.

„Două excadroane înaintară cu repeziciune și acoperiți fiind de păduri și rovine întoarseră aripile artileriei căzându-i în spate”.

„N'am putut să nu-mi pun următoarele întrebări : Ce trebuie să facă generalul comandant, dacă artileria sa este obligată să rămână înapoi ? Va trebui el oare să lase două batalioane ca escortă și a face astfel, ca atacul executat de infanterie să fie mai puțin viguros din cauza necesității susținerii artileriei, care de fapt nu-l ajută de loc ? Apoi, cum va fi posibil să împrumutăm câteva tunuri și a le duce repede înainte pentru a dărâma într'o luptă de ulițe obstacolele din cale, cum s'a întâmplat la Wissembourg și la Bazeilles, dacă această artilerie să găsește la 2500 metri de poziție ?

„Cum, dacă ea este la această distanță, va putea să sosească la momentul oportun, pentru a asigura posesiunea pozițiunei ocupate, strivind, cu focul său, rezervele inamice, cari desigur vor ataca, după ce infanteria inamică a obținut victoria”.

„Ori, n'ași putea să găsim o soluțiune la toate acestea, decât spunând că :

„Artileria chiar numai pentru propria-i siguranță, nu va trebui să rămână, decât la câteva sute de metri înapoia ultimei linii de bătaie.

„Dar, dacă vrem ca ea să susțină energic infanteria angajată și ca ea să poată sosi la momentul oportun pe poziția cucerită, pentru a face ca succesul obținut de infanterie să fie definitiv, *în acest caz, fie întreaga artilerie, fie numai o parte din ea (aceasta va depinde de circumstanțe) va trebui să se fie la câteva sute de metri înapoia grupului de tiraliori, și să va putea prezinta cazuri, când va trebui să înainteze, chiar pe liniile cele mai înaintate ale tiraliorilor*”.

Așa cum este pusă cheștiunea, de către prințul de Hohenlohe, suntem obligați să o discutăm în amănunt, fiindcă prezintă o importanță deosebită, de oarece pledează în favorul ideii celor cari susțin, ca artileria să meargă mână în mână cu infanteria.

Admițând că lupta de artilerie a început la 3500 de metri de pildă, se va putea întâmpla, să nu obținem superioritatea focului, decât numai în anumite părți, unde, sau numărul tunurilor opuse de inamic a fost inferior tunurilor noastre, sau terenul ne-a

permis să tragem în condițiuni mai bune ca adversarul și deci să obținem o mai mare eficacitate.

Este deci evident, că artileria va trebui împinsă mai înainte, adică va schimba de pozițiune, pentru a-și putea afirma și mai bine superioritatea asupra artileriei inamice, cum și pentru a lua parte, în mai bune condițiuni, la desfășurarea ulterioară a luptei.

Dealtmintrelea, dacă din anumite împrejurări, lupta de artilerie a trebuit să înceapă la distanțe mai mari ca 3500 metri, artileria care a obținut o oareșicare superioritate, va trebui să execute o schimbare generală de poziție, pentru a căuta să-și afirme și mai mult această superioritate.

Această primă schimbare de pozițiune va reprezintă, în același timp, preludiul însoțirii directe a infanteriei de către artilerie, va reprezintă, primul pas direct făcut de artilerie, pentru a putea interveni apoi, în desfășurarea atacurilor infanteriei.

În definitiv, schimbarea de poziție va avea descop, să apropie artileria la aproximativ 2500—2000 de artileria adversă, pentru ca artileria atacului să-și poată afirma și asigura în mod absolut superioritatea asupra artileriei inamice și pentru ca de aci, să poată susține infanteria, bineînțele, dacă dela aceste distanțe, pozițiunile ocupate vor fi *dominante*, pentru a da artileriei un câmp de tragere deschis, permițându-i astfel să descopere bine terenul pe care se dă luptă cele două infanterii.

Dacă acum ne referim la situațiunea celor două infanterii în raport cu artileria, putem admite, că infanteria apărării se găsește la aproximativ 500 metri înaintea artileriei sale, și că infanteria atacului, care ar fi la 1000 metri de infanteria apărării, să va găsi la 500—1000 de artileria sa.

În definitiv, artileria se va găsi la 2000 până la 1500 metri de infanteria adversă și la 1000—500 metri de infanteria sa. Este inadmisibil de a se crede dar, că la începutul acestei situațiuni, artileria va putea face greșala de a confunda trupele proprii cu cele inamice, și de a nu putea trage cu efect în aceste din urmă. Dar se va obiecta, că infanteria noastră să va apropia încet, încet de poziția adversarului și atunci pericolul va exista.

Admițând că infanteria atacului să apropie până la 300 metri de apărare, moment când artileria atacului nu mai poate trage în infanteria apărării, fără a se expune ca loviturile sale să cază în rândurile propriilor sale trupe, rezultă, că artileria atacului să găsește la 1200—1700 de infanteria sa și la 1500-2000 de infanteria apărării.

Între distanțele de 1200—1700, o confuziune nu poate fi făcută, mai ales că fumul nu mai există, și mai ales, când pozițiunea artileriei domină perfect tot terenul dinainte.

Dar se va obiecta, ce va face artileria, dacă asemenea terenuri nu se vor întâlni totdeauna pe câmpul de bătaie și dacă presu-

punem, că terenul s'ar prezentă astfel, încât artileria din a doua poziție ocupată, n'ar putea să descopere ultima porțiune de teren pe care se va desfășura acțiunea celor două infanterii ?

Răspundem : O parte din baterii vor trebui să schimbe și să ocupe o a treia pozițiune, care poate le vor apropia la 1500 metri și chiar 1000 *metri de infanteia adversă și deci sub focul ei*.

Naște acum întrebarea, pentru ce am spus, că o parte din baterii vor trebui să ocupe o a treia poziție ?

Răspunsul e foarte simplu :

Este evident, că crestele nu vor fi orientate în mod geometric paralel, apoi nici diferențele de nivel pe tot frontul nu vor fi riguros aceleași și deci, din simpla orientare a creștelor, din variațiunile de nivel să vor găsi unele baterii care de pe doua a poziție vor putea îndeplini rolul de a susține infanteria, fără să mai schimbe de pozițiune.

Aceste explicațiuni fiind date, naște acum întrebarea, dacă este sau nu nevoie, ca o parte din artilerie să meargă cot la cot cu tiraliorii, după cum spune prințul de Hohenlohe, sau este suficient, pentru susținerea infanteriei, ca ea să stea pe ultima poziție (a treia poziție de care s'a vorbit).

Cu alte cuvinte trebuie să arătăm, dacă dela această distanță 1000—1500 metri (ultima schimbare de poziție) artileria trebuie să însoțească infanteria prin focurile sale, sau și cu tunurile ?

Maiorul Meunier în studiul său asupra războiului Ruso-Japonez ¹⁾ se exprimă astfel :

„Cele două artilerii au dat infanteriei în general în tot momentul, acel sprijin, fără de care înaintarea ei nu eră posibilă, decât cu prețul unor sacrificii enorme”.

„Artileria Japoneză mi-auseamă, a arătat din acest punct de vedere, că posedă un spirit de solidaritate și un sentiment al datoriiilor sale cu totul remarcabil”.

„Dacă însă nici una din artilerii n'au însoțit de aproape infanteria lor, aceasta provine din cauză, *că ambele au recunoscut, că acest procedeu le-ar fi condus la o pierdere sigură, fără nici un beneficiu pentru infanterie*”.

Maiorul Hellebaut scrie în „*Revue de l'armee Belge*” următoarele din acest punct de vedere :

„Războiul Ruso-Japonez a dat dreptate aceloră, cari s'au arătat sceptici, față de ideile teoreticianilor, cari sub pretextul însoțirii infanteriei de către artilerie, cereau ca bateriile să fie împinse cât mai aproape de infanteria inamică”.

„Deja în epoca armelor mai puțin perfecționate, asemenea experiențe nu reușiseră în general”.

„Pentru un exemplu, că o baterie a putut — mulțumită

1) La guerre Russo-Japonaise.

unor circumstanțe excepționale, — să împingă câteva tunuri pe linia infanteriei, nimenea nu să gândește la numeroasele eșecuri suferite.”

„Fără să se gândească la învățămintele istoriei, și fără să ție seamă de proprietățile esențiale ale tunului, reglementele rusești cași cele japoneze și franceze, prescriu artileriei acest mod de însoțire himeric”.

„Este drept să adăugăm, că în toată campania, n'a fost un singur exemplu, în care să vedem bateriile încercând să înainteze cu atelagele, la o distanță așa de apropiată de inamic, la o distanță unde din cauza grindinei de gloanțe aruncată de apărare, chiar tiraliorii izolați nu puteau înainta, decât târându-se din adăpost în adăpost”.

Dealtmintrelea, să constatăm și noi, că chiar în bătăliile din 1870, artileria nu putea să înainteze decât excepțional la o distanță mai mică de 1000 metri de infanteria apărării și aceasta numai atunci, când apărarea eră sdruncinată.

Ne putem închipui, că cu perfecționările actuale ale armamentului, aceleeași motive nu numai că rămân în picioare, dar sunt și mai conchizătoare, din cauza măririi puterii armamentului.

„Nu este un singur exemplu — spune Maiorul *Meunier* — de vreun asalt Rusesc sau Japonez, cât de eficace ar fi fost susținut de artilerie, care să nu fi produs infanteriei atacului, la micile distanțe, pierderi enorme, obligându-o să se culce la pământ și la intervale mari”.

„Prin urmare, ne putem întreba, ce s'ar întâmplă în asemenea condițiuni, cu o masă atât de compactă ca o baterie înhămată, care s'ar găsi cot la cot cu tiraliorii și, în virtutea căreia minuni ea va putea executa mișcări descoperite — la câteva sute de metri de puștile și tunurile apărării — mișcări descoperite care-i sunt interzise la distanța de 3000 metri și pe care chiar infanteria nu le poate executa, decât furișându-se și dispărând un timp destul de lung”.

„Acele baterii, acele tunuri vor fi expuse la o distrugere imediată și al cărui rezultat ar fi, să arunce spaima în acea infanterie, căruia pretindem să-i ridicăm moralul, prin acest procedeu”.

În definitiv, pentru a ne rezună, vom spune, că suntem pentru schimbarea de pozițiune, pentru a putea sprijini eficace atacul infanteriei. Artileria însă nu va trebui să se apropie mai mult ca 1.500 metri în general, fiindcă nu va putea să se apropie și nu va fi nici nevoie, și apoi, cu greu îș va putea întrebuiță focul dela distanțe mai mici.

Firește însă, că cifra de 1.500 metri are o valoare relativă, căci în anumite împrejurări ale terenului, ea se va putea apropia

și până la 1.000 metri, atunci când va putea găsi o pozițiune, care s'o ferească de efectele puștei infanteriei adverse.

În orice caz însă, însoțirea pur materială, mână în mână cu infanteria trebuie esclusă, fiindcă este și absolut imposibilă și nu poate reprezintă un sprijin efectiv, din momentul ce artileria nu-și poate întrebuiți focul.

În ceiace privește posibilitatea ca artileria să ajungă odată cu infanteria pe poziția cucerită, această chestiune va fi discutată în ultimul capitol.

* * *

Pentru a fixa acuma ideile noastre, să vedem cum artileria germană, în campania din 1870, a susținut infanteria sa, din momentul ce această susținere prin focuri n'a mai fost cu putință și în acelaș timp să vedem, dacă propunerile novatorilor în ceiace privește mecanismul acestei operațiuni, poate fi aplicat.

Să reluăm exemplul, cu artileria corpului V și XI în bătălia dela Wörth.

După ora 2 p. m., lupta corpului V german, deplasându-se din ce în ce dincolo de malul drept al râului Sauer, depărtarea obiectivelor pedeoparte și diferitele obstacole de pe câmpul de luptă cari mascau vederile artileriei depealtăparte, au avut drept rezultat, că artileria nu mai putea avea acțiune, de pe vechile sale pozițiuni.

A fost necesar deci, ca artileria să schimbe pozițiunea.

Cum s'a efectuat?

Întreaga artilerie a Diviziei a 9-a din corpul V, împreună cu artileria Diviziei 1-a Bavareză, ocupară o nouă pozițiune dealungul drumului Wörth — Görsdorf, în timp ce restul artileriei corpului V rămăsese pe vechea poziție, stând la pândă, gata să intervină, fie contra infanteriei, fie contra artileriei. Numai după ce artileria din noua poziție își regulase și reperase tragerea, restul artileriei corpului V ¹⁾, veni la Wörth, punând în baterie pe celalt mal al Sanerului la ora 3 p. m., când punctele de sprijin: Wörth; taluzul din fața rovinei Regensgraben; colțul estic al pădurei Niederwald și mamelonul „le Calvaire” erau ocupate de infanteria germană.

Să vedem acum acțiunea artileriei corpului XI.

Cele 12 baterii ale acestei artilerii formaseră o mare baterie la Nord-Westul satului Günstett.

De pe această poziție, până la ora 3 p. m., artileria corpului XI ia parte la lupta de artilerie și apoi susține înaintarea infanteriei sale și o ajută la cucerirea diferitelor puncte de sprijin,

1) Patru baterii ale Diviziei a 10-a și trei baterii grele ale corpului de armată.

trăgând contra artileriei franceze, care încearcă să intervină de mai multe ori ¹⁾ și în contra infanteriei franceze, care s'a opus cu înverșunare la cucerirea punctelor de sprijin : ferma Lansberg ; satul Moorsbron și marginea sudică a pădurii Niederwald, executând o mulțime de contra-atacuri și întoarceri ofensive impetuoaase.

Atentă fără încetare la toate peripețiile luptei, stând la pândă, artileria, când lungește tragerea pentru a atinge rezervele din punctele de sprijin unde se găesc, când concentrează focul contra întoarcerilor ofensive sau contra-atacurilor.

Dar atacul infanteriei germane înaintând mereu și îndreptându-se spre Elsashausen, artileria nu mai poate avea o acțiune eficientă, deoarece s'a constatat la atacul păduricii Regensgraben, care a putut reuși, numai mulțumită intervenției brigăzii generalului von Skopp, care învâluie dreapta Francezilor.

Observând acest lucru, comandantul corpului XI ordonă întregii sale artilerii — mai puțin trei baterii lăsate pe poziție la Günstett — de a veni în aliură vie, pentru a ocupa o poziție pe platoul dela Regensgraben, după ce această pădurice fusese ocupată de trupele sale și după ce mamelonul „le Calvaire” fusese ocupat de infanteria corpului V.

Aceste nouă baterii susțin, de pe noua pozițiune, atacul satului Elsashausen, care cu toată șarja impetuoasă a cuirasierilor diviziei Bonnemain și intervenția a opt baterii ale rezervei artileriei franceze, este totuși cucerit.

Din aceste două exemple ne dăm seama, cum a procedat și cum va trebui să procedeze în viitor artileria, pentru a susține atacul infanteriei, din momentul ce nu mai poate face acest lucru, de pe primele sale pozițiuni.

Comandantul artileriei va lăsa pe primele pozițiuni, un număr de baterii, pe cari le va crede suficiente, pentru a putea susține infanteria. Corpul V a lăsat șapte baterii pe prima pozițiune, corpul XI n'a lăsat decât trei, fiindcă constatase starea de inferioritate a artileriei franceze, care putea fi ținută în frâu și de artileria corpului V și a diviziei 1-a Bavareze.

Ordinul de schimbarea pozițiunii este dat de comandantul corpului de armată, singurul care este în stare să-și dea seama de noua situație tactică creată, prin rezultatul atacurilor ordonate de el ; singurul în stare să aprecieze în total, corelațiunea dintre rezultatul diferitelor atacuri executate de corpul său ; singurul capabil să aprecieze, unde artileria trebuie să ocupe noua sa po-

1) Dela orele 9 până la 12, 9 baterii franceze sunt în acțiune ; dela 12 la 1¹/₂, 13 baterii franceze sunt în acțiune ; dela 1¹/₂ la 2, 17 (maximum) baterii franceze sunt în acțiune ; dela 2 la 4, 9 baterii și dela orele 4, 13 baterii franceze sunt în acțiune.

zițiune, pentru a putea mai bine sprijini mersul ulterior al noilor atacuri ce le va ordona, atacuri cari trebuiesc înlănțuite cu rezultatele obținute de corpurile de armată vecine.

Să se compare aceste mijloace simple și naturale, cu cele complicate preconizate de novatori, în care fiecare șef în subordine lucrează numai pe socoteala atacului său, în compartimentajul artificial stabilit schematic pe hârtie și în care — după spusele d-lui general Perçin — odată misiunea hotărîtă la început, nu mai trebuie schimbată, când în realitate, diferitele fluctuațiuni ale luptei aduc schimbări neprevăzute, la care trebuie să facem față.

Să ne gândim, că schimbarea de pozițiune în acel compartimentaj poate strică echilibrul — pe care să-l admitem gratuit obținut pe tot frontul de luptă al corpului de armată — și că această schimbare, trebuie să se facă în legătură artificială cu bateria de infanterie și contra-bateriile grupărei momentane.

Să ne mai gândim în fine, că această schimbare de pozițiune strică tot rostul obținut cu greutate și. . . . artificialitate la început, în gruparea momentană, și ne vom da seama, că restabilirea acestui rost automatic — după cum îl numesc novatori — va fi imposibil de obținut, în fața unui inamic activ și care nu vrea să se conformeze compartimentajului artificial.

Rezultatul final nu va putea fi, decât o acțiune descusută, gruparea momentană riscă de a fi sdrobită în scurt timp și infanteria va fi lăsată la voia întâmplărei.

Dar nu numai atât, căci după cum vom arată imediat, sectorul atribuit șefului unui atac nu poate fi delimitat pe câmpul de luptă prin baricade, astfelcă se va produce în mod inevitabil amestecuri de unități, între diferitele atacuri parțiale și în special între bateriile diferitelor grupări momentane.

Așa, în bătălia dela Wörth și St. Privat s'au produs amestecul, între baterii aparținând altor corpuri de armată și unele baterii aparținând unui corp de armată, au trebuit prin schimbarea de pozițiune, să aibă obiective, înafară chiar de sfera de acțiune a corpului de armată.

Atrag atențiunea asupra acestui lucru și-l voi concretiza prin exemple din campania din 1870, pentru a se vedea, că acțiunea separatistă a artileriei aparținând grupărei momentane a novalorilor, în folosul atacului cărei este atașat gruparea momentană, va fi imposibilă de realizat pe câmpul de luptă.

Și lesne ne dăm seama, ce-ar rezultă din toate acestea, dacă ar trebui să punem ordine în bateriile diferitelor grupări momentane și să căutăm apoi obiectivele asupra cărora contra-bateriile trebuiesc să tragă, pentru a salva bateriile de infanterie respective (?)

În bătălia dela Wörth, după ocuparea satului Elsashausen, artileria corpului XI prusian care ocupă la Nord și Sud de satul Elsashausen o pozițiune, pe o întindere de 1.500 metri, are intercalată o baterie din corpul V la Nord de Elsashausen, între o baterie a Diviziei 21 (corp XI) și două baterii ale artileriei de corp (corp XI).

La Sud de Elsashausen, patru baterii din Divizia 10-a (corpul V) au la dreapta două baterii ale artileriei de corp (corpul XI) și o baterie a Diviziei 21 (corpul XI).

La 18 August, la bătălia dela St. Privat, după schimbarea de pozițiune executată de artileria Gărzei, artileria Diviziei 1-a a Gărzei, care se găsește la extrema dreaptă și care din prima sa pozițiune de lângă St. Ail, cooperase la lupta îndreptată contra înălțimilor dela Sud de St. Privat, de către infanteria Gărzei (nu însă de infanteria Diviziei sale) se găsește, în urma saltului făcut, în situațiunea de a nu putea acționa, decât într'o direcție divergentă, pentru a susține infanteria Diviziei de Hessa, care aparține altui corp de armată.

Asemenea exemple mai pot fi găsite, căci sunt destule.

Iată dar care este valoarea schimbării de pozițiuni în compartimentajul schematic, în fața realității de pe câmpul de luptă.

Dar — vor obiecta novatorii — aceste amestec existând în realitate, care este mijlocul de a descurca lucrurile.

Răspundem. Tot întrebuițarea artileriei în massă, în beneficiul general, iar nu în interesul special al compartimentajului artificial.

Această întrebuițare însă, pentru a putea fi obținută, cere ca în orice moment, să fie asigurată buna întrebuițare a tuturor tunurilor cari se găsesc adunate pe aceeași pozițiune.

Cum se va putea obține aceasta?

În primul rând, printr'o unitate perfectă de doctrină, căci numai astfel se va putea stabili o bună înțelegere în orice moment, între comandanții de divizioane și comandanții de baterii aparținând la regimente diferite, nu numai din același corp de armată, dar și din corpuri de armată diferite.

Apoi, prin obișnuința căpătată din timp de pace, în exercitarea comandamentului tactic al unei mari cantități de baterii, obișnuită obținută prin exerciții făcute în conducerea întregii artilerii a Corpului de armată sau Diviziei — pentru armatele cari cași noi au organizația brigadelor de artilerie pe Divizii.

Această obișnuință va stabili în cele mai mici detalii, nu numai relațiunea dintre toți comandanții în sub-ordine ai artileriei, dar și relațiunea dintre comandantul artileriei și comandantul trupelor, relațiune care cere o deplină înțelegere dintre ei, căpătată din timp de pace, și o mare obișnuință din partea comandantului artileriei, de a aprecia neted o situațiune tactică.

În această ordine de idei, inițiativa șefilor în sub-ordine la care novatorii fac mereu apel, pentru întrebuințarea grupărilor momentane pe câmpul de luptă — inițiativă care a produs acele neînțelegeri, pe cari le-a semnalat d-l general Perçin la mai toate manevrele franceze — trebuie mult redusă, mult mai mult, în orice caz, ca la infanteria, căci artileria trebuie să lucreze în massă în tot timpul pe câmpul de luptă, masa fiind nu numai singurul său mod de acțiune rațional, *dar și inevitabil, mai ales pe măsură ce infanteria se apropie de inamic.*

* * *

Am ajuns acum, la ultima chestiune care trebuie discutată. Novatorii fac concesie întrebuințării artileriei în massă, numai pentru atacul decisiv. Pentru atacurile parțiale, după cum s'a văzut, gruparea momentană are însărcinarea de a pregăti asaltul în compartimentul respectiv. Or, distincțiunea pe care o fac ei între atacul decisiv și atacurile parțiale este un non-sens.

Să ne ducem cu gândul la bătălia dela Sadowa și să ne întrebăm, în ce se deosebește, pe câmpul tactic, acțiunea armatei de Elba și armatei I-a, de aceea a armatei a II-a, care a produs deciziunea, nu zic a executat atacul decisiv, fiindcă pe tot frontul armatei de Elba și a armatei I-a, cași a armatei II-a, toate atacurile au fost decizive ca mijloace și în special ca scop.

Să ne ducem cu gândul la bătălia dela Wörth. Acțiunea brigădei von Skopp poate fi considerată că a produs deciziunea, dar oare corpul V german și al XI n'au executat atacuri decizive pentru cucerirea tuturor punctelor de sprijin de care am vorbit, și în special pentru corpul V mamelonul „le Calvaire” pentru corpul XI păduricea Regensgraben, și apoi pentru amândouă, cucerirea satului Elsashausen.

Dar la St. Privat, Corpul VII și VIII, IX și Garda n'au executat atacuri decisive furioase pe tot frontul, pentru cucerirea diferitelor puncte de sprijin ocupate de Francezi, deși deciziunea este obținută de corpul XII Saxon, care execută mișcarea de întoarcere, pentru a atacă împreună cu corpul Gârzei, satul St. Privat.

Făcând aceste întrebări și arătând cum stau lucrurile în realitate, am vrut să atrag atențiunea, că pe câmpul de luptă, acțiunile nu trebuiesc considerate parțial, așa cum se face pentru studiarea în mod didactic a unei bătălii, — căci ele să amestecă unele cu altele, să suprapun.

Și, numai când zdrobirea inamicului se caută în toate părțile, cu orice preț, ceea ce cere ca toate aceste acțiuni să fie duse cu ultima energie, adică să fie decizive, și executate printr'un sprijin reciproc necondiționat, iar nu separate, numai atunci putem spera în izbândă.

Dar aceste acțiuni cari devin decizive, atunci când infanteria noastră trebuie să dea piept cu inamicul, să-l respingă și să cucească punctele de sprijin ocupate de el, cer îndeplinirea unor operațiuni grele și absolut indispensabile, cari revin exclusiv artileriei, și fără de care atacul nu poate reuși.

În adevăr, va trebui mai întâiu, ca artileria să sdrobească artileria inamică, care desigur se va opune cu cea mai mare energie; va trebui apoi, ca aceeași artilerie să caute a dezorganiza punctele de sprijin și să slăbească rezistența infanteriei inamice, printr'o pregătire cu focuri, care să precedeze acțiunea infanteriei; va trebui în fine, ca să susțină atacul propriu zis al infanteriei, sprijinind-o tot timpul cu focuri, contra deselor contra-atacuri încercate de inamic, cu ajutorul trupelor proaspete, adică susținând-o contra tuturor situațiunilor noi, imposibil de prevăzut, cari se vor succede cu o mare repeziciune și o vigoare extremă.

Să judece oricine, dacă grupările momentane satisfac la toate acestea, unde una sau cel mult două baterii de infanterie au această însărcinare, căci contra-bateriile lucrează exclusiv pe socoteala bateriei de infanterie; să judece oricine, dacă mai este posibil de menținut permanența misiunilor, față de o serie de situațiuni neprevăzute, ce se succed neîntrerupt și dacă simpla neutralizare poate obține ceva.

Numai printr'o ultimă luptă generală de artilerie, cu o concentrare de focuri împinsă la extrem, se va putea înfrâna artileria inamică și apoi, numai prin concentrarea focurilor cât mai multor baterii asupra punctelor de sprijin, se va putea răspândi groaza, moartea; se va putea dezorganiza punctele de sprijin, dărâmandu-se totul din fața infanteriei deschizându-i calea, procedând ca uraganul care mătură totul din calea sa.

Și apoi, misiunea artileriei nu este încă isprăvită, căci trebuie să poată zdrobi toate ultimele încercări ale infanteriei și chiar ale artileriei inamice, în timpul când infanteria noastră este gata să ajungă la punctele de sprijin. Și, să nu crează că este ușor de știut, dacă pregătirea atacului a fost suficientă, pentru a putea încerca atacul în ultimele faze ale luptei, când inamicul luptă cu cea mai mare înverșunare, și să nu se zică, că dacă infanteria noastră așteaptă o asemenea pregătire, atunci când ea nu este încă terminată, să nu să zică, că cele două arme surori nu lucrează în legătură, și că acțiunile lor sunt distincte.

Cu artileria lissă, pregătirea atacului, adică desorganizarea brutală a inamicului se făcea de artileria care ocupa o pozițiune la 300—500 metri de el și imediat ce se observa, cu ochiul, desorganizarea produsă, coloanele de atac se repezeau la asalt.

În perioada din 1870, artileria pregătind atacul dela 1500—2000 metri de inamic, eră imposibil de apreciat momentul când apărarea eră desorganizată, fiindcă o serie de condițiuni materiale

cari denotau această nu puteau fi nici observate nici apreciate, astfelcă s'a produs o serie de înfrângeri rămase clasice, între cari ne mărginim să cităm următoarele :

„La Point — du-Jour - scrie în istoricul Stat-Majorului Prusian — cu începere dela ora 2½ p. m., bateriile franceze începuseră o mișcare retrogradă, fermele Point-du-Jour și Moscou erau în flăcări”.

„Pe toată linia se vedeă, cum infanteria prusiană înainta impetuos și cum trupele franceze să retrăgeau în grupe, maicuseamă în momentul cuceririi satului St. Hubert”.

„Toate aceste indicii denotau o mare sdruncinare la adversar. Generalul Steinnetz să decise a pronunța o viguroasă sforțare”. Rezultatul acestui atac însă a fost că :

„In momentul când din partea Prusianilor, șefii și soldații erau convingși, că nu era vorba decât de o ultimă sforțare, contra unui adversar în retragere, atacul să isbi de o rezistență tot atât de viguroasă cât și de neașteptată, încât fu oprit pe loc”.

Dar nu numai atât, căci către orele 6 seara, artileria franceză care eră opusă armatei I-a (corpul VII și corpul VIII comandate de generalul Steinmetz) intrase din nou într'o liniște completă și adversarul prezintă semnele unei complete sfârșeli; momentul părea deci oportun — zice istoricul Statului Major Prusian — pentru a pronunța un efort mai puternic, contra stângei franceze și *Regele ordonă generalului Steinmetz, de a arunca asupra fermei Point-du-Jour, toate forțele disponibile*”.

Rezultatul acestui atac este astfel schițat de istoricul Stat-Majorului Prusian.

„Erau orele 7 seara, Germanii se pregăteau pentru executarea acestui din urmă efort, când deodată inamicul reinviază”.

„Liniiile sale sunt repede acoperite de un nor gros de fum, bateriile franceze, în stare încă de a lupta, reluaseră jocul de mult întrerupt și ciuruiau pădurea și platoul Gravelotte cu proiectile de tot felul, cari ajunseră până în punctul unde sta Regele”.

La atacul executat de Garda Prusiană, asupra lui St. Privat între orele 5—7 p. m., în urma ordinelor prințului de Württemberg, generalul Budrytzky, comandantul Diviziei a 2-a, pune în marș brigada 4-a, care se găsea la nord de St. Ail, cu misiunea de a cuceri Jerusalem (mahala din St. Privat), în timp ce Divizia 1-a a Gărzei (generalul Pape) întrunită la St. Marie, trebuia să se îndrepteze spre St. Privat.

La orele 5,15, când brigada 4-a să pune în marș, prințul de Württemberg, comandantul Gărzei, după ce dăduse ordinele sale, se îndreaptă la St. Marie unde se găsea Divizia 1-a.

Ajuns acolo, comandantul Diviziei 1-a (Generalul Pape) îi atrage atențiunea, că satul St. Privat este bine apărat și că atacul

îndreptat asupra lui nu poate reuși, *fără a fi mai întâi bine pregătit de către artilerie.*

În acest timp însă, brigada 4-a începuse mișcarea, astfel că ordinul de înaintare fu menținut și Divizia 1-a pornește spre St. Privat la orele 5,45. Înaintând pe depresiunile cunoscute sub numele de „glacisul dela St. Privat”, infanteria prusiană este primită de un foc omorător, pornit din toate casele din St. Privat, de pe zidurile, dela gardurile și mărcinișurile cari priveau spre glacis — toate ticsite de tiraliori Francezi. ¹⁾

Ceva mai mult, câteva mitraliere instalate pe terasele dinapoi, trăgeau în infanteria Prusiană, împreună cu cele trei baterii ale corpului VI instalate la Sud de St. Privat²⁾. Pierderile suferite de Prusiani sunt atât de mari, încât infanteria lor este ținută pe loc și orice încercare de înaintare, prin ajutorul trupelor proaspete impinse pe linie, nu ajunge la nici un rezultat.

În timpul executării atacului, cele 12 baterii ale Gardei prusiane, fără a se preocupa de acest act important, trăgeau foarte încet și măsurat în contra pozițiilor franceze dela Sud de St. Privat, unde se găseau trei baterii franceze.

Să ne întrebăm, de ce artileria Gărzei n'a pregătit atacul lui St. Privat printr'un foc violent și concentrat asupra satului și apărătorilor lor.

În primul rând, fiindcă prințul de Hohenlohe, comandantul artileriei Gărzei fusese înștiințat, puțin înainte de ora 5 p. m., de către prințul de Württemberg, *că-i va face cunoscut, cel puțin cu o jumătate de oră înainte, momentul când va începe atacul. Or, atacul începu aproape imediat după această comunicare.*

În al doilea rând, fiindcă prințul de Württemberg — după simptomele observate pe câmpul de bătaie advers — crezuse că preparația făcută de artileria Gărzei, la sud de St. Privat și de artileria Saxonă, la Nord de St. Privat, fusese suficientă pentru a sgudui și slăbi apărarea ³⁾. Dezastrul Gărzei probă însă contrariul și istoricul Statului Major Prusian, relativ la aceasta scrie următoarele :

1) Intreaga Divizie Lavassor, întărită cu o brigadă din Divizia Tixier, făcea față acestui atac, în timp ce spre Roncourt, grosul Diviziei Lafont, cealaltă brigadă din Divizia Tixier și cavaleria du Barail, supravegheau mișcarea de întoarcere Saxonă.

2) Cele patru baterii dela Nord de St. Privat erau angajate cu artileria corpului al XII-a Saxon.

3) Cele 12 baterii ale Gărzei, puțin după orele 4, parveniseră să reducă la tăcere, aproape întreaga artilerie franceză dela sud de St. Privat și între orele 4—5 p. m. lupta ia sfârșire încetul ce încetul, în această parte a câmpului de bătaie Istoricul Statului-Major Prusian, Pag. 726). Cele 12 baterii ale corpului XII Saxon reduseseră la tăcere, cele patru baterii franceze, situate la nord de St. Privat și trăgeau în satul Roncourt.

„Bateriile Saxone acționaseră maicuseamă contra satului Roncourt, iar bateriile Gârzei, contra trupelor și bateriilor franceze stabilite la Sud de St. Privat, astfelcă rezultă, că centrul pozițiunii era încă intact, în momentul când Garda porni la atac”.

În sfârșit mai eră o cauză și anume : Din cauza configurațiunii terenului, artileria Gârzei fusese obligată de a ocupa pozițiune pe contra-pantă și la picioarele pantelor, astfelcă nu vedeă nici mahalaua Yerusalem nici satul St. Privat.

Trebuie să menționăm însă în schimb, că cele 12 baterii ale corpului XII Saxon, în poziție la Nord de St. Marie, erau admirabile așezate pentru a susține atacul Gârzei, și aceste baterii până la ora 7 ar fi putut pregăti atacul lui St. Privat, căci până la această oră, ele n'au avut alt obiectiv decât satul Roncourt, ocupat de 2½ batalioane franceze.

Analizând acum în detaliu acest exemplu, observăm următoarele :

O primă constatare este aceea, că pregătirea atacului cere timp și trebuie făcută, înainte ca infanteria să pornească la atac.

Oroare vor riposta novatorii ! Acțiune distinctă ! Se poate ca infanteria să stea cu arma la picior în acest timp ? Răspund ! Dacă artileria n'a putut profita de proprietatea caracteristică pe care o are, trimițând cu mult înaintea infanteriei, o massă enormă de proiectile asupra inamicului, pentru a desorganiza complet apărarea punctelor sale de sprijin, atunci infanteria sa va trebui să aștepte executarea acestei pregătiri, căci altfel se va întâmplă același lucru cași Gardei, care pornind la atac, în timp ce centrul pozițiunii (satul St. Privat) era încă intact, a fost decimată și incapabilă de a mai înainta — cu toate rezervele trimise pe linie — decât atunci când s'a făcut această pregătire, după cum se va arăta mai jos, cu o massă enormă de tunuri a două corpuri de armată, cari au pregătit atacul, concentrând focurile lor asupra satului St. Privat.

În adevăr iată cum a putut reuși atacul Gardei la St. Privat.

Văzând critica situațiune a infanteriei și imposibilitatea de a o susține, căpitanul de Pritwitz comandantul bateriei a 2-a grele a Gârzei, schimbă repede de pozițiune, din propria-i inițiativă, ocupând o poziție pe crupa 326.

„Sosirea sa — scrie istoricul Statului-Major Prusian — este primită cu o ploaie de proiectile, artileria la început nu poate pune în baterie, decât 3 tunuri”.

Puțin, mai târziu, bateria 3-a ușoară a Gârzei sosește chiar pe crupă”.

„În urma mișcării acestor baterii, toate celelalte baterii ale Gârzei schimbară de poziție, pe eșaloane, între orele 6—7 seara, făcând un salt aproximativ de 1 kilometru.

Mulțumită acestei schimbări de pozițiune, care să găsească la 1000 metri de pozițiunile franceze, artileria Gărzei, fără a ține seamă de pierderile mari suferite din cauza focului de artilerie pornite din St. Privat, face față contra-atacului executat de brigada franceză Sonnay, care este respinsă cu mari pierderi, fiind slab susținută de artileria sa.

Intre orele 7 $\frac{1}{2}$ —8 seara, toate bateriile Saxone, formând o masă a cărei aripă dreaptă să găsească la 600 metri spre nord de drumul St. Marie-St. Privat și la 800 metri de aripa stângă a masei artileriei Gărzei, trăgeau împreună cu 10 baterii ale Gărzei¹⁾ în St. Privat, de care nu erau despărțite decât de 800—1000 metri.

După o tragere teribilă executată timp de 20 minute de 144 tunuri germane, criza să produse și tiradorii prusiani — sub impulsivitatea șefilor în sub-ordine, susținuți dinapoi prin grupe în formațiuni compacte — să aruncară la asalt asupra satului St. Privat (Saxonii la Nord și Nord-West, Prusianii la West și Sud), și-l cuceriră.

În definitiv, o masă mare de tunuri, una de 84 tunuri la Nord și alta de 60 tunuri la West, concentrează focurile lor asupra satului, adică asupra unui singur punct de sprijin.

Câte grupări autonome ar fi operat într'un caz identic, după școala novatorilor, adică după frontul maxim ce poate fi bătut cu o eficacitate suficientă de o baterie?

Desigur, că chiar dacă s'ar fi întâlnit, cum era și natural, mai multe grupări autonome, numai bateriile de infanterie ar fi tras, contra-bateriile stând la pândă pentru a le susține față de un eventual atac al artileriei inamice.

O a doua constatare este aceea, relativ la greutatea observată în 1870 de a se putea cunoaște dacă pregătirea atacului a fost suficientă, greutate mult accentuată astăzi, când din cauza bătaiei îndoite de mari a puștei, această pregătire va trebui făcută dela distanțe mai mari ca în 1870.

Dar constatând această greutate, pentru comandatul Corpului de Armată și de Divizie, și pentru comandantul artileriei, în curent cu tot ce se petrece în zona unității lor, ne întrebăm, dacă șefii în sub-ordine a diferitelor atacuri și a grupărilor momentane, nu vor fi chiar în imposibilitate de a-și da seama dacă pregătirea atacului, la care concură întreg corpul de armată sau Divizia, a fost obținută.

Și fac această întrebare, fiindcă șefii diferitelor atacuri, de cari vorbesc novatorii, nu lucrează pe socoteala lor proprie și

1) Am spus cu altă ocaziune, că cele șase baterii ale Gărzei, prin schimbarea de poziție făceau față spre Amanvillers, susținând infanteria Diviziei de Hessa care aparținea altui corp de armată.

fiindcă s'a admis și de ei, că de pildă, patru atacuri de regiamente (pe Divizie) pornind din diferite direcțiuni, au de scop să se înstrunească asupra unui singur obiectiv al inamicului.

O a treia constatare este aceea, că cele 12 baterii Saxone, deși aparțineau altui corp de armată, ar fi trebuit și ar fi putut să pregătească atacul lui St. Privat, înainte de dezastrul Gardei, așa cum au făcut-o mai târziu.

Dar ele s'ar purtat, întocmai cum trebuie să se poarte grupările momentane ale acelui corp de armată — după noștrii — adică să pregătească atacul, numai în compartimentul cărora aparțin. De fapt, greșala artileriei Saxone a fost aceea că n'au pregătit decât atacul satului Roncourt, pe care trebuia să'l atace mult mai târziu însă, Corpul XII Saxon.

Și acum, pentru a termina, să relatăm un episod. La ocuparea satului St. Privat, de către infanteria germană, artileria neștiind că infanteria sa a intrat în sat și fumul produs de pulbere, limitând vederile, multe baterii au tras în St. Privat, producând pierderi simțitoare propriilor trupe.

Ceva mai mult, primele baterii prusiane, cari ocupaseră în timpul asaltului creasta 326, fură luate drept baterii inamice de către artileria Saxonă ¹⁾.

Generalul Pape care intrase în sat, imediat în urma primelor trupe, trimise ordin artileriei să se înceteze tragerea.

Dar acest ordin — spune generalul Hoffbauer — a fost cu atât mai greu de executat pe toată linia de artilerie, cu cât soseau mereu alte ordine prescriind de a se urma cu tragerea.

Fără îndoială, că în învâlmășeala evenimentelor, cari să precipită și să multiplică în momentul unei crize așa de violente — spune d-l Lt. Colonel Rouquerol — ar fi iluzoriu să cerem, ca acțiunea comandamentului să fie atât de absolută și precisă.

Totuși, prevederea cea mai elementară cerea, să nu se neglijeze nicio măsură preventivă, pentru a micșora cât mai mult greșelile semnalate.

Printre aceste măsuri, trebuiă în prima linie, ca comandamentul tactic al artileriei în corpul de armată și în armată, să fie cât să poată de bine organizat.

La judicioasa observație făcută de Lt. Colonel Rouquerol, relativ la episodul din urmă, mă unesc fără nici o rezervă.

Dar să ne gândim, ce s'ar fi întâmplat, dacă în loc ca artilerie-

1) Greșala să explică — spune Hoffbauer — prin aceea, că loviturile lungi trase de bateriile franceze, în poziție lângă carierile „la Croix“, contra artileriei prusiane, treceau pe deasupra lui St. Privat și păreau, pentru un observator situat la nord de sat, ca venind dela bateriile instalate pe crupa 326.

ria să lucreze după principiul masei și sub conducerea comandantului artileriei corpului de armată, care eră de regulă în armata germană în 1870, ar fi lucrat în ordine risipită, fărâmițată, în grupări autonome, după principiul novatorilor.

Ce dezastru ! Și, cine ar mai fi descurcat ordinele și contra-ordinele care inevitabil s'ar fi produs, pe o scară incomparabilă mai mare, ca cea semnalată de generalul Hoffbauer.

Concluziuni în ceiace privește întrebuițarea artileriei în timpul luptei.

Cași la concluziunile făcute relativ la întrebuițarea artileriei la începutul luptei, nu vom face decât o sinteză, pentru a fixa ideile, căci de altfel s'a discutat pe larg, cari sunt principiile după care credem, că trebuie să se întrebuițeze artileria în timpul luptei.

În timpul formării masei de artilerie și angajării ei, când elementele înaintate ale infanteriei au ocupat câteva puncte de sprijin, formând astfel o zonă de siguranță înaintea artileriei, masa artileriei asigură inviolabilitatea frontului, pentru grosul infanteriei, constituind un fel de perdea protectoare, la adăpostul căreia grosul de infanterie să poate adună în siguranță.

Legătura reciprocă dintre armele surori să manifestă prin urmare, chiar dela început și ține până la sfârșit.

Din momentul ce masa de artilerie s'a format și artileria intră în acțiune, comandantul corpului de armată își formează planul general de luptă.

Sub protecția masei de artilerie și a luptei de artilerie începută, grosul infanteriei să desfășoare, în vederea planului general de luptă hotărât de comandantul corpului de armată, plan care consistă în executarea a două sau mai multe atacuri, îndreptate asupra unui sau două obiective, neted indicate, atacuri cari vor aprinde o serie de lupte parțiale, pe tot frontul de luptă al corpului de armată.

Dacă lupta de artilerie s'a dat dela o distanță prea mare, astfelcă nu s'a putut câștiga o superioritate de focuri suficientă, artileria va ocupa o a doua poziție, mai apropiată de artileria adversă.

În presupunerea că s'a obținut superioritatea în lupta de artilerie, de pe prima poziție, sau după cazuri, de pe a doua poziție, atacurile ordonate de comandantul corpului de armată și deja începute, iau ființă cu toată vigoarea, consistând într'o serie de acte alternativ ofensive și defensive, executate pe tot frontul de luptă al corpului de armată, cu cea mai mare energie, de către unitățile de infanterie, contra inamicului a cărui rezistență este bineînțeles organizată în adâncime.

În această fază, artileria atentă fără încetare la toate peri-
petiile luptei și ținută mereu în curent de către comandantul
corpului de armată — care de obicei să găsește în apropierea
arteriei, fiindcă acesta va ocupa pozițiunile dominante și de
pe aceste pozițiuni comandantul corpului de armată poate îm-
brățișa tot orizontul câmpului de luptă — va căuta ca prin fo-
curile sale îndreptate, când contra infanteriei inamice, când
contra punctelor de sprijin ocupate de ea, când contra artileriei
inamice, să sprijină neîncetat infanteria sa.

În acest scop se va produce o descentralizare în masa în-
tregei artilerii, massă care fusese la început centralizată ca
acțiune, exclusiv contra artileriei inamice.

Dar această descentralizare va constă în împărțirea tuturor
tunurilor corpului de armată — după necesități — în două sau
trei mase parțiale, cari însă vor acționa absolut prin concentra-
rea focurilor lor, asupra obiectivelor asupra cărora trebuie să
tragă.

Împărțirea acțiunii a acestor mase parțiale pe sectoare
(compartimente) nu va fi justificată, decât atunci când acțiunea
corpului de armată este astfel compartimentată de teren, încât
artileria nu poate avea acțiune, decât într'un anumit sector.

Altfel, și în principiu, această împărțire a acțiunii masselor
parțiale va corespunde necesităților de pe câmpul de luptă, cari
bineînțeleș nu pot fi prevăzute.

Când artileria inamică va redeschide focul cu violență și
cu efect contra unei părți a artileriei noastre, întreaga artilerie
va trebui să caute, printr'o nouă luptă de artilerie, să câștige su-
premația focului pe câmpul de luptă.

Cum acțiunea infanteriei va constă dintr'o criză de focuri și
atacuri, separate prin perioade de acalmie mai mult sau mai pu-
țin lungi, până ce trupele de susținere de înapoi sosesc, artileria
va trebui să profite de aceste perioade de acalmie, pentru a-și
reperă și regulă tragerea, asupra punctelor cari reprezintă obiec-
tivele atacului.

Atentă fără încetare de pe poziție și stând la pândă, arti-
leria va căuta să reprime orice mișcări, orice întăriri ale infan-
teriei inamice.

Pe măsură ce infanteria noastră înaintează pe câmpul de
luptă, să depărtează de artileria proprie, depărtând astfel și o-
biectivele ei.

Va trebui deci în general — dar se poate întâmplă și contra-
riul — ca artileria să schimbe de pozițiune.

Aceste schimbări se vor face pe eșaloane mari, trebuind ca
să existe pe vechea poziție, o massă suficientă de tunuri — a cărei
forță depinde de împrejurimile luptei și hotărâtă de comandantul
corpului de armată, după avizul prealabil al comandantului de

artilerie — masa care să fie în stare a susține mereu infanteria și eșalonul de artilerie, care schimbă de poziție, până ce acesta ocupând poziția și-a regulat tragerea.

Sub protecția acestei mase, care s'a apropiat de inamic, infanteria încearcă să câștige teren înainte, iar masa de artilerie rămasă pe vechea poziție, va căuta să ocupe noua pozițiune hotărâtă.

În continuă legătură cu comandantul trupelor — *dar trebuind să stea lângă tunurile sale* — comandantul artileriei are rolul de a ordona întrebuintarea artileriei, după prevederile acestuia și cum în această fază — în general — acțiunile și evenimentele de pe câmpul de luptă să pricipită, comandantul artileriei nu trebuie să aștepte numai ordinele comandantului corpului de armată, ci inspirat de intențiunile generale ale acestuia și condus de necesitățile tactice, cari decurg din acțiunile parțiale și evenimentele cari să succed pe câmpul de luptă, va avea înalta îndatorire, de a urmări toate peripețiile luptei, ordonând întrebuintarea artileriei, în raport cu diferitele situațiuni ale luptei.

Comandantului artileriei îi revine deci greaua sarcină, de a asigura în tot momentul, legătura dintre artilerie și infanterie, fie în urma ordinelor primite dela comandantul corpului de armată, dar în special din propria sa inițiativă, observând și urmărind cu ochiul și binoclul, toate peripețiile luptei și fiind ajutat pentru aceasta, de toți șefii în sub-ordine, până la comandanții de diviziuni inclusiv, cum și de recunoașterile de artilerie trimise de el, care-i vor da știri de efectul tragerei.

După un timp îndestul de lung, se va produce istovirea unuia din cei doi adversari și din acest moment, comandantul corpului de armată va căuta, ca printr'o ultimă sfortare, să sfărâme ultima rezistență a inamicului.

Acest nou efort va fi caracterizat printr'o mare violență, căci deoparte, unul dintre adversari vrea să sfârșească, iar dealtă celalt adversar vrea să împiedice cât mai mult, înfăptuirea dezastrului care-l amenință.

În această fază, rolul artileriei este de a deschide mai întâiu drumul infanteriei, dejă istovită de atâta luptă, producând spăratura în rândurile inamicului cu focurile sale, desorganizând punctele de sprijin, apoi de a o susține în timpul înaintării.

Va avea loc desigur mai întâiu, o nouă luptă de artilerie, mult mai violentă, la care va concura toată artileria și al cărui efect de distrugere va fi mai lesne obținut, prin faptul, că artileriile sunt mai apropiate.

După această luptă de artilerie, artileria victorioasă va trebui să facă o pregătire a atacului infanteriei căutând a dezorganiza complect punctele de sprijin ocupate de infanteria inamică, fie de pe aceiași poziție, fie mai apropiându-se până la aproxi-

mativ 1.500 metri de inamic. (Cifrele le dau pentru fixarea ideilor, căci totul depinde de teren și de situația trupelor noastre).

Pregătirea atacului și susținerea infanteriei de către artilerie va trebui să fie mult mai pronunțată prin întrebuintarea celor mai multor tunuri a obuzierelor ușoare și grele, ceiace este posibil, căci către sfârșit, lupta să localizează pe un spațiu foarte restrâns, toate atacurile convergând obișnuit asupra unuia sau două obiective.

Din cauza acestei localizări a luptei, pe un spațiu mai restrâns, și din cauza învălmășeii evenimentelor, cari să succed cu mare repeziciune, acțiunea artileriei și schimbările de pozițiune vor fi mai greu de condus, producându-se în mod inevitabil amestecuri între baterii aparținând altor regimente și uneori chiar între cele ce aparțin altui corp de armată, în lupta încadrată.

În consecință, schimbările de pozițiune și acțiunea artileriei trebuie pregătită și organizată cât se poate de repede, în funcție de aceste evenimente, ceiace reclamă o perfectă funcționare a comandamentului tehnic și tactic al artileriei corpului de armată.

În definitiv, în tot timpul luptei, cași la început, artileria va fi întrebuințată în massă și caracteristicile acestei întrebuințări vor fi :

- a) Comandament unic.
- b) Menținerea neconținută a legăturii tactice cu infanteria de către comandantul artileriei.
- c) Acțiunea comună asupra aceleiași obiectiv, prin concentrarea de focuri, sau a tuturor tunurilor corpului de armată, sau a tuturor celor cari compun masa parțială.

INTREBUINȚAREA ARTILERIEI LA SFÂRȘITUL LUPTEI

Două cazuri se pot produce și anume, sau suntem învingători, sau suntem obligați să ne retragem.

Să discutăm pe rând aceste două cazuri.

Cazul când suntem învingători.

O chestiune care-și găsește aci locul, pentru a fi discutată, este aceea de a ști, la ce distanță trebuie să se găsească artileria, în ultima fază a luptei, pentruca odată infanteria sosind pe poziție, să poată fi susținută de artileria sa, în contra întoarcerilor ofensive executate de inamic.

Generalul Langlois considerând întoarcerea ofensivă, chiar ca o fază inevitabilă a luptei ¹⁾, spune, că în momentul când infanteria atacului sosește pe poziție este complectamente istovită, din cauza greutății marșului și a pierderilor suferite, foarte slăbită, din cauza unei încadrări insuficiente și din lipsa de coeziune, provenită din amestecul unităților. În asemenea condițiuni, inamicul are tot interesul de a execută cu rezervele de care dispune, adică cu trupe proaspete, pe lângă care să atașează și artilerie, o întoarcere ofensivă, care se va destinde ca un resort. Și atunci, două arme: artileria și infanteria inamică, vor cooperă contra infanteriei atacului, care momentan este izolată.

Va trebui dar neapărat, ca artileria amică să vină cât mai repede pe poziția cucerită, pentru a ajuta infanteria, scăpând-o de efectele focului artileriei inamice.

Să știe, că d-l general Langlois, căruia se datorește terminologia de contra-baterii, baterii de preparațiune, baterii de încadrare etc. etc., preconiză, ca bateriile de încadrare, cari aveau misiunea să profejeze flancul atacurilor, trebuiau să sosească cele dintâiu pe pozițiune, pentru a face față întoarcerilor ofensive.

Să-mi fie permis a deschide o paranteză.

Admirând marile merite ale defunctului general, care poate fi considerat cu drept cuvânt, ca promotorul ideilor cele mai

1) Manoeuvre d'un détachement de toutes armes avec feu réels.

sănătoase de întrebuițarea artileriei actuale pe câmpul de luptă, nu putem totuși să admitem această împărțeaală a artileriei, cum și terminologia întrebuițată de el, terminologie care apoi a condus pe novatori, la născocirea bateriilor de infanterie, a contra-bateriilor, și a bateriilor de însoțire (general Perçin), cari cred că n'au intrat astfel, în intenția generalului Langlois.

Reluând firul întrerupt, să discutăm acuma și chestiunea, dacă artileria trebuie să meargă mână în mână cu infanteria, pentru a putea sosi odată cu ea pe poziția cucerită, așa după cum spune prințul Hohenlohe și cum susține cu o variantă, d-l general Perçin.

Trebue să spunem, că suntem de acord, că este absolut necesar, ca artileria atacului să sosească cât mai repede pe poziția cucerită, nu zicem deodată, fiindcă aceasta este imposibil, căci trebuie mai întâiu ca infanteria să stăpânească poziția, să ajungă la marginea opusă a satului — dacă este vorba de un sat — și deci ca inamicul să fi plecat, și numai atunci va trebui să sosească o parte din artileria atacului.

Zicem numai o parte, căci cealaltă va trebui să stea înapoi, pentru a susține și infanteria și această artileria înaintată, față de o eventuală obligațiune de a se retrage.

Aceste explicațiuni fiind date și din care reiesă necesitatea sosirei unei părți din artileria atacului, cât mai repede pe poziția cucerită de infanteria atacatoare, naște acum întrebarea, dacă este necesar, pentru aceasta, ca o parte din artilerie să înainteze cot la cot cu tiraliorii.

Am arătat în primul rând, că artileria apropiindu-se prea mult de infanteria apărării — afară de condițiuni cu totul favorabile — ar riscă să-și piarză atelajele și prin urmare se va găsi în neputință materială, de a îndeplini misiunea de mai sus.

Pedealtăparte, dacă ținem socoteală, că artileria și infanteria adversă, însărcinate cu executarea întoarcerii ofensive se vor compune din trupe de infanterie proaspete și din baterii cari au suferit mai puțin în timpul luptei, se înțelege lesne, cât de greă este misiunea bateriilor însărcinate să susțină infanteria atacului, contra întoarcerii ofensive, de unde conchidem, că aceste baterii trebuesc să fie bine încadrate, iar nu desorganizate, cum de sigur se va întâmpla, dacă vor înainta cot la cot cu infanteria

Ținând seama de toate cele spuse până aci; chestiunea care trebuește lămurită, în cazul nostru ar fi următoarea: *Care este distanța limită, la care se poate apropia o parte din artileria atacului de poziția adversă (infanteria apărării), pentruca această artilerie să poată sosi pe poziția cucerită, în acelaș timp cu infanteria atacului și pentruca să fie în stare de a lupta de pe această poziție, în contra întoarcerilor ofensive ale apărării?*

Următorul calcul poate fi făcut pentru determinarea acestei distanțe. Să știe, că atunci când tiraliorii infanteriei atacului sosesă aproape de 250—200 metri de infanteria apărării, ei să o presc, executând un foc repede, și apoi pornesc la asalt. Să observăm, că pentru executarea acestui foc și pentru a ajunge la poziția inamicului vor trece cel puțin 5—10 minute. Apoi, va mai trece încă cel puțin 5 minute, ca infanteria să stăpânească poziția cucerită, după cum s'a spus mai sus.

Acest timp ne permite să determinăm distanța cea mai apropiată de poziția inamicului, la care trebuie să rămână bateriile atacului și iată cum :

Dacă presupunem, că terenul este descoperit și cu puține accidente, artileria va putea să străbată distanța în aliura trapului de manevră, adică cu o iuțială de 240 metri pe minut.

Cum în realitate, câmpul de bătaie va fi plin de cadavre, la cari se adaugă și alte obstacole și accidente, putem admite iuțea de 140 metri pe minut, adică aproape jumătate și foarte aproape cu iuțea mersului la pas.

În cele 10—15 minute, artileria va putea parcurge prin urmare $140 \times 10 = 1.400$ metri sau $140 \times 15 = 2.100$ metri.

Prin urmare, între pozițiunile cuprinse la 1.400—2.100 metri de inamic, artileria va putea să sosească la timp pe poziția cucerită. În special pentru pozițiunile ce se găsesc aproximativ la 1.500 metri, pe cari le-am dat ca regulă, această posibilitate va fi cu prisosință obținută.

În definitiv, și în această împrejurare, artileria va fi întrebuintată în masă; vom avea de pildă o masă de tunuri rămase pentru susținere, pe ultima pozițiune și o masă de tunuri care va sosi pe poziția cucerită.

Și în aceste împrejurări maicuseamă — după cum lesne se poate înțelege — numai întrebuintarea artileriei în masă și concentrarea de focuri va fi sprijinul cel mai real dat de artilerie, contra întoarcerilor ofensive; masa de artilerie de pe poziția cucerită trăgând în infanteria inamică, iar cealaltă în artileria vrăjmașă.

Comandamentul unic va exista, prin faptul, că dislocarea masei de pe ultima pozițiune va fi ordonată de comandantul artileriei, rămânând ca șefii în subordine al celor două mase parțiale să se conforme apoi situațiunii, ordinelor și misiunii primite, fiind legați însă de comandantul artileriei.

Cazul când suntem respinși.

Fie că suntem respinși în urma întoarcerii ofensive executate de inamic, când masa de artilerie de pe poziția cucerită se va retrage sub protecția celeilalte, fie că atacul n'a reușit, când artileria se găsește pe ultima sa pozițiune, în ambele cazuri, nu-

mai masa de artilerie și o concentrare de focuri teribile, va fi singurul mijloc pentru a permite retragerea infanteriei.

Cu tunul actual, proprietatea caracteristică a artileriei de a formă cu ajutorul masei, o barieră puternică înaintea căreia, atacurile infanteriei adverse vor fi neted oprite și înapoia căreia infanteria noastră se va putea reculege, această importantă proprietate va fi exploatată cu cel mai mare folos.

Numai masa de artilerie va putea asigura acoperirea retragerii.

În asemenea împrejurări, artileria nu se mai poate gândi să se ferească de efectele focului puștei infanteriei adverse. Ea are un rol de sacrificiu și găsim exemple în bătălia dela Sadowa, de partea artileriei austriace, la bătălia dela St. Privat, de partea artileriei franceze la aripa dreaptă și la Sedan, tot de partea întregii artileriei franceze.

TABLA DE MATERII

	Pag.
Prefața	1
Introducere	5
Erorile fundamentale ce sunt la baza nouilor idei asupra întrebuirii artileriei pe câmpul de luptă	8
Influența omului în artilerie	11
Consecințele acestei influențe	14
Din ce punct de vedere a fost privită și judecată întrebuirii pe câmpul de luptă, până la introducerea tunului cu tragere repede.	18
Punctul de vedere care a servit de bază, la stabilirea întrebuirii tu- nului cu tragere repede pe câmpul de luptă	21
Deosebirea care există, între proprietățile caracteristice ale armei și pro- rietățile materialului	21
Proprietățile caracteristice fundamentale ale artileriei	
Prima proprietate caracteristică a artileriei : focul la mare distanță . .	27
A doua proprietate caracteristică a artileriei : artileria nu-și poate mani- festa acțiunea, decât când stă pe loc	29
A treia proprietate caracteristică a artileriei : acțiunea artileriei pe câmpul de luptă nu este instantanee	32
A patra proprietate caracteristică a artileriei : artileria este stăpână pe focul său	37
A cincea proprietate caracteristică a artileriei : artileria este arma de pre- gătire directă a atacului	40
A șasea proprietate caracteristică a artileriei : artileria este arma care indirect sau direct, înlesnește înaintarea infanteriei pe câmpul de luptă	43
A șaptea proprietate caracteristică a artileriei : acțiunea întârziătoare a artileriei dela mare distanță	46
A opta proprietate caracteristică a artileriei : artileria are o mare capa- citate de rezistență pe front. Consecințele cari rezultă	47

	Pag.
A noua proprietate caracteristică a artileriei : artileria nu-și poate manifesta acțiunea pe câmpul de luptă, decât sprijinită de celelalte două arme.	50
A zecea proprietate caracteristică a artileriei : artileria nu poate profita de efectele ce le produce pe câmpul de luptă. Artileria este o armă ajutătoare absolut indispensabilă	52

■Proprietățile materialului de artilerie

Prima ¹⁾ proprietate : Mobilitatea materialului de artilerie. Istoric sumar.	
Mobilitatea materialului de artilerie : Aprecierea tuturor inovațiilor până la tunul ghintuit	54
Noțiunea artileriei de rezervă și a artileriei călărețe. Disponibilitatea artileriei	60
Mobilitatea materialului de artilerie în prima perioadă a tunului ghintuit, în perioada artileriei șrapnelului și în perioada tunului cu tragere repede.	65
Aprecierea corelațiunii dintre putere și mobilitate, în aceste prime trei perioade	70
Mobilitatea de marș pe drumuri, în aceste trei perioade	73
Valoarea greutății materialului de artilerie, asupra mobilității de marș pe drumuri, în aceste trei perioade	75
Locul artileriei în coloana de marș, rezolvită din punct de vedere al sosirii ei cât mai repede pe câmpul de luptă	77
Mobilitatea pe câmpul de luptă, în aceste trei perioade	79
Concluziuni asupra mobilității de marș a artileriei și a mobilității pe câmpul de luptă, în aceste trei perioade	80
Mobilitatea de luptă a artileriei, în aceste trei perioade	84
Concluziuni generale și definitive asupra mobilității materialului de artilerie	89
A doua proprietate : Puterea și efectele materialului de artilerie. Cele trei însușiri cerute proiectilului de artilerie : efecte omorâtoare, efecte de distrugere și efecte incendiare și cum au fost obținute din perioada tunului liss și până în ziua de astăzi.	90
Șrapnelul față de tunul cu scut. Obuzierele ușoare și grele de câmp	—
Eficacitatea artileriei pe câmpul de luptă, cari sunt factorii de care depinde	101
Efectul loviturii izolate. Factorii de cari depinde	102
Exactitatea tragerei pe câmpul de luptă	105
Repezițiunea tragerei pe câmpul de luptă	106
Procedurile și mecanismele de tragere	108
Evoluțiunea procedurilor și mecanismelor de tragere din perioada tunului liss până în ziua de astăzi și valoarea acestor proceduri și mecanisme.	
Eficacitatea practică de pe câmpul de luptă	114
Cauzele cari fac, ca eficacitatea teoretică să se deosebească de eficacitatea practică. Influența măririi, distanței de tragere. Influența formațiilor întrebuintate, a utilizării tuturor accidentelor terenului, scutului etc. etc. Influența colectivității	117

	<u>Pag.</u>
Concluziuni generale și definitive, asupra puterii și efectelor materialului de artilerie	124
A treia proprietate: Independența de teren. — Influența aparatelor de ocbire și a scutului	125
A patra proprietate: Disponibilitatea. — Deosebirea între vechea și noua noțiune a disponibilității. Manevra traectoriei. Mobilitatea focurilor.	129

Influența proprietăților materialului actual, asupra proprietăților caracteristice ale armei și consecințele tactice cari decurg

Influența mobilității materialului actual, asupra proprietăților caracteristice ale artileriei.	139
Influența puterii și efectului materialului actual, asupra proprietăților caracteristice ale artileriei. — Consecințe tactice: Mărirea câmpului de luptă	140
Consecințe tactice: Inceperea acțiunii va fi mult mai grea și mai lungă.	142
Consecințe tactice: Artileria este o armă de ofensivă	145
Consecințe tactice: Legătura dintre artilerie și infanterie devine cu atât mai necesară, cu cât materialul de artilerie este mai perfecționat	151
Consecințe tactice: Numărul tunurilor în raport cu infanteria trebuie să sporit.	154
Consecințe tactice: Valoarea priorității ocupării poziției, de către artilerie	155
Consecințe tactice: Necesitatea asigurării unei zone de siguranță a artileriei, în coloana de marș și pe câmpul de luptă	167
Influența independenței de teren și a disponibilității materialului actual, asupra proprietăților caracteristice ale artileriei	168

Principii de întrebuițare ale artileriei pe câmpul de luptă

Rezumatul noilor idei de întrebuițare ale artileriei	169
--	-----

Întrebuițarea artileriei la începutul luptei

Mai este sau nu nevoie astăzi, cu noul material, ca să aibă loc o luptă de artilerie dela mare distanță, înainte ca grosul infanteriei să se găsească la bătaia eficace a puștei?	174
Lupte de artilerie reprezintă sau nu un act distinct în ziua de astăzi și ce valoare are astăzi, noțiunea duelului de artilerie?	184
Care este rezultatul ce poate fi obținut cu materialul actual în lupta de artilerie? Ce valoare are neutralizarea? Diferitele idei emise asupra valorii neutralizării	191
Noțiunea distrugerii	203
Posibilitatea de a obține distrugerea, cu tunul cu tragere repede, în luptele de artilerie	210

Luptele de artilerie dela distanță fiind admise, și efectul de distrugere pu-
tându-se obține în aceste lupte, naște întrebarea, dacă vechiul prin-
cipiu de a deschide focul cât mai repede și cu cel mai mare număr de
tunuri, mai trebuiește aplicat, cu tunul actual cu tragere repede . . . 218

Care este noul metod și valoarea acestei metode, pentru a se obține con-
centrarea focurilor, din momentul ce se respinge principiul concen-
trării, obținut prin superioritatea numerică. Concentrarea prin repe-
țițiune, Restrângerea planurilor de tragere a celor 4 tunuri ale bateriei 222

Ce valoare are motivul inutilității concentrării focurilor 223

Ce valoare are motivul imposibilității concentrării focurilor 216

Care este valoarea principiului economiei forțelor aplicat la artilerie . . . 229

Care este valoarea noului principiu al contra-atacurilor artileriei 239

Care este noul principiu care înlocuște vechiul principiu al masei de
artilerie și valoarea acestui nou principiu 244

Concluziuni în cece privește întrebuițarea artileriei la începutul luptei 250

Intrebuițarea artileriei în timpul luptei.

Rezumatul noilor idei de întrebuițare ale artileriei 254

Chestiunea permanenței misiunilor dintre bateriile de infanterie și con-
tra-bateriile fiecărei grupări autonome 271

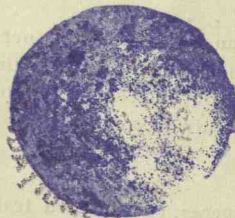
Chestiunea legăturii în jos a grupărilor autonome 276

Chestiunea însoțirii infanteriei, de către artilerie și sprijinirea ei. . . . 284

Concluziuni în cece privește întrebuițarea artileriei în timpul luptei. 306

Intrebuițarea artileriei la sfârșitul luptei 312

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

BIBLIOTECA
Centrale
Universitare
București

VERIFICAT
1987